Scholars' Edition.

శ్రీరస్తు

శ్రీనాథకవిప్రణీతము

శృంగారనైషధము

ఉత్పల వేంకటనరసింహాచార్యపరిష్కృతము

చెన్నపురి:

వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రులుఅండ్‌సన్సు వారిచే

ప్రకటితము

1951

All Rights Reserved.

Printed by

V. VENKATESWARA SASTRULU

of V. RAMASWAMY SASTRULU & SONS

AT THE 'VAVILLA' PRESS

Madras.—1951.

పీఠిక

శ్రీనాథుఁడు

ఆంధ్రవాఙ్మయమునఁ దిక్కనతరువాత నింతపండితుఁడు మఱొకఁడు లేఁడు. తిక్కనవలెనే యీతఁడును గురుపీఠమలంకరించిన మహామూర్తి. సోమయాజివలెనే యీకవిసార్వభౌముఁడును రాజభోగములన్నిటిని ననుభవించినపుణ్యశాలి. ఇతఁడు తనసమకాలముననేగాక మొన్న మొన్నటివఱకును గూడ నీ భాషపయిఁ దనప్రభావము నెఱపిన శక్తిమంతుఁడు; విపుల కావ్యేతిహాసములనుండి యాంధ్రరసికులదృష్టిని ప్రబంధముల వైపు మరలించిన రసికావతంసుఁడు.

శ్రీనాథునిఁగూర్చి యెఱిఁగినంతపూర్ణముగ మనకితర కవులఁ గూర్చి తెలియదు. శ్రీనాథుఁడు చిన్నతనముననే సమస్తవేదవేదాంగపాండిత్యమును సంపాదించెను; సాంఖ్యాది సిద్ధాంతములను, శైవవైష్ణవాగమములను, పాతంజలాది యోగసూత్రములను, న్యాయవైశేషికాదిదర్శనములను గబ ళించెను. ఈసమస్తవిద్యాపరిశ్రమ మాతనిగ్రంథములయందుఁ గానవచ్చును. సంస్కృతకవిప్రపంచమునఁ గాళిదాసభారవి మురారిశ్రీహర్షులతనికి గురుస్థానము. ఆంధ్రకవులందుఁ గవిత్రయమువారియెడను భీమకవియెడను నీతనిది కేవలము శిష్యభావము. (చూ. వచియింతు వేములవాడభీమసభంగిత్యాది.) పాల్కురికి సోమనయెడ సైతమీతనికి గౌరవము లేకపోలేదు. ఏలన నితఁడతని ద్విపదకావ్యమైన పండితారాధ్యచరిత్రమును బద్యకావ్యముగ సంతరించి మామిడిప్రగ్గడయ్యకుఁ గృతి నొసంగెను. సోమనాథునికావ్యమును గేవలము చదివి పఠి

వర్తన మొనర్చుటయేగాక తఱచుగా నంచలిద్విపదల నే తనపద్యములనెక్కించె నని పిడుపర్తిసోమన వచించియున్నవాఁడు.

కాశీఖండమున వేమభూపాలుఁడు తన్నుద్దేశించి చెప్పినట్టు లీతఁడురచించిన "ఈశ్లోకార్థము నీవెఱుంగుదురు. ఈశ్లోకవ్యాఖ్యానంబున అనుపద్యార్థమెంతేని నిజము. అష్టకవి యానాఁడు లేఁడు. శ్రీనాథుఁడు కొండవీటిరాజులలోఁ బెదకోమటియాస్థానకవి. అంతేగాదు. తత్సంస్థానవిద్యాశాఖాధికారిగసహిత ముండెను. వేమారెడ్డియాస్థానమున దిగ్దంతి వంటి సంస్కృతకవి వామనభట్టబాణుఁడను వాఁడొకఁడుండెను. ఇతఁడు విద్యారణ్యులవారిశిష్యుఁడు. వామనభట్టబాణుఁడు సంస్కృతమున వ్రాసినగ్రంథములలో నలాభ్యుదయ మొకటి. అది నలునిచరిత్రలోఁ బూర్వభాగము. ఈరచనయే శ్రీనాథుని హర్షనైషధాంధ్రీకరణమునకుఁ బ్రేరకమయియుండును. మైత్రికి భంగమురానివిద్యాస్పర్ధచే శ్రీనాథుఁడాకృతిఁ దలపెట్టియుండును. ఇది క్రీ. శ॥ 1415 ప్రాంతమున రచియింపఁబడియుండు నని యూహ.

"చిన్నారిపొన్నారి చిఱుతకూఁకటినాఁడు రచియించితి మరుత్తరాట్చరిత్ర" ఇత్యాదిపద్యములవల్ల శ్రీనాథుఁడు బహుగ్రంథకర్తయని స్పష్టమగుచున్నది; కాని వాన నుపలభ్యమానములు నైషధము (1415), హరవిలాసము (1425), భీమఖండము (1430), కాశీఖండము (1440), శివరాత్రిమాహాత్మ్యము, క్రీడాభిరామము (వీథినాటకము), పల్నాటివీరచరిత్రము నను గ్రంథములే.

శృంగారనైషధము

సంస్కృతవాఙ్మయమాంధ్రపరివర్తనముఁ బొందినచరిత్రములో మూఁడవస్థాభేదములు గలవు. మొదటిది కవిత్రయము వారు ప్రారంభించిన పురాణేతిహాసపరివర్తనపద్ధతి. నామమాత్రమున నివి పరివర్తనములు, గాని మూలకథ నాధారముగాఁ గొని వారు గావించిన స్వతంత్రరచనలు మూలముతోఁ పాటు సమానకావ్యములుగ నొప్పినవి. కొన్నిఘట్టములందు వారు మూలమునకు వన్నెచిన్నెలు దిద్దిరి. కావ్యకళాదృష్టిచే మూలమును దాఁటుమాఁటు చేసిరి. ఈస్వతంత్రపద్ధతి మొదటిది. ఈ చరిత్రలోని రెండవయవస్థకు నైషధము తార్కాణము. ఇందు మూలానుసరణము తప్పలేదు. ముక్కకు ముక్కగాఁ దెలిఁగింపను లేదు. అనఁగా మూలవిధేయతయు స్వతంత్రతయు నను రెండుగుణములును గలిసినసంధి. ఈ ప్రక్రియకు నైషధమే మొదలు. మూఁడవపద్ధతి సంస్కృతనాటకములకు నేఁటితెలుఁగు సేఁత. ఇందు భాషాంతరీకర్తలు కేవలము మూలమునకు దాసులయిరి.

నైషధము సంస్కృతమున నెంతమహాకావ్యమైనను దత్కర్తయగు శ్రీహర్షుఁడు కాళిదాసాదులతోఁ బోల్పఁదగిన కవికాఁడు. అతఁడు మహాపండితుఁడు, శబ్దార్థకల్పనాచాతురి గలవాఁడు. కాళిదాసభవభూతులకు లభించిన యుదాత్తకవితాతత్త్వ మీతనికి లేదు. శ్రీహర్షనైషధమును లోకము కొనియాడుట యిందలి పాండిత్యనిబంధనమునకును గల్పనాచాతురికిని. ఈగ్రంథమున ననౌచిత్యదోషము దొరలినతావులును గలవు. స్త్రీవిషయమున నెట్టివర్ణనలనైనను జేయుటకు వెను

దీయని శ్రీనాథుఁడు సైతమిందలి యనౌచిత్యములఁ జూచి కంటగించుకొనెను. బుద్ధిపూర్వకముగ వానిని బరిహరించితి నని తానే చెప్పుకొనెను. చూడుఁడు హర్షుని నలగుణవర్ణనము:—

శ్లో. సాపీశ్వరే శృణ్వతి తద్గుణౌఘాన్ ప్రసహ్య చేతోహరతోఽర్ధశంభుః,
అభూదపర్ణాంగుళిరుద్ధకర్ణా కదా న కండూయనకైతవేన.

శ్లో. అలం సజన్ ధర్మవిధే విధాతా రుణద్ధి మౌనస్యమిషేణ వాణీం,
తత్కంఠమాలింగ్య రసస్య తృప్తాం న వేద తాం వేదజడః స వక్త్రాం.

శ్లో. శ్రియస్తదాలింగనభూర్నభూతా వ్రతక్షతిః కాపి పతివ్రతాయాః,
సమస్తభూతాత్మతయా న భూతం తద్భర్తురీర్ష్యాకలుషాణునాపి.

పై శ్లోకములలో రంభాద్యప్సరోభామినులేగాక త్రిమూర్తులభార్యలుసైతము నలునిగుణములను విని చాపలము వహించిరని యాతఁడు సూచించినాఁడు. జగన్మాతలకీదోషము సంటఁగట్టుట మిక్కిలియనుచితమని దానిని బరిహరించి రంభావిషయమును మాత్రము తా నిట్టులు తెలిఁగించెను.

శ్లో. అస్మత్కిల శ్రోత్రసుధాం విధాయ రంభా చిరం భామతులాం నలస్య,
తత్రానురక్తా తమనాప్య భేజే తన్నామగంధాన్నలకూబరం సా.

చం. వినుకలి.........వానరన్.

హంస దమయంతియొద్ద నలుని వర్ణించునప్పుడు

శ్లో. సువర్ణశైలా.........కీర్ణైః

అను శ్లోకములోని "స్మరకేళికాలే" యను నసందర్భ ప్రయోగమును శ్రీనాథుఁడు పరిహరించుట లెస్స. ఆతని తెనుఁగిది.

గీ. కనకశైలంబు డిగ్గి.........వైశాఖ వేళలందు.

ఇచ్చట "వైశాఖవేళ" యన్న దెంతసందర్భశుద్ధిగలదో రసికు లరయుదురుగదా ?

ఔచిత్యసంపాదనముకై చేసినమార్పుల నటుండనిచ్చి మొత్తముమీఁద భాషాంతరీకరణపద్ధతిఁ జూచినచో శ్రీనాథుఁడన్నట్లు నిజముగా నిది "భావం బుపలక్షించియు, రసంబు పోషించియు, నలంకారంబు భూషించియు, నౌచిత్యంబాపాదించియు, ననౌచిత్యంబు పరిహరించియు మాతృకానుసారంబునఁ" జెప్పఁబడినదేయని స్పష్టమగును. ఇట "భావం బుపలక్షించి" యనఁగా మూలకారునియభిప్రాయము గుఱుతించి యనియర్థము చెప్పవలసియుండును. కొన్ని చోట్ల నాతనియాశయములు స్పష్టముగా లేనప్పుడు ఆంధ్రకవి వానిని చక్కగా నుపలక్షించి స్పష్టపఱచినాఁడు.

శ్లో. విధిం వధూసృష్టిమపృచ్ఛ మేవ తద్యానయుగ్యో నలకేళియోగ్యాం,
త్వన్నామవర్ణా ఇవ కర్ణపీతా మయాస్య సంక్రీడతి చక్రచక్రే.

చ. అడిగితి నొక్కనాఁడు కమలాసను తేరికి వాహనంబనై
నడుచుచు సర్వలోకనివధసాధున కెవ్వతె యొక్కొ భార్య య
య్యెడు నని చక్రఘోషమున నించుక యించుక గాని యంత యే
ర్పడ వినరైతి నీ వనుచుఁ బల్కినచందము దోఁచె మాలినీ.

ఎంత మూలము ననుసరించినను మూలమునకు నితఁడు వన్నె పెట్టుట మానలేదు.

సీ. నలినసంభవు సాహిణము వారువంబులం కులముః సాములు మాకుఁగువలయాక్షి
చదలేటిబంగారు జలరుహంబులతూండ్లు భోజనంబులు మాకుఁబువ్వుఁబోఁడి
సత్యలోకముదాఁక సకలలోకంబులు నాటపట్టులు మాకు నబ్జవదన [గి
మధురాక్షరములైన మామాటలువినంగ నమృతాంధసులె యోగ్యులనుపమాం

గీ. భారతీదేవి ముంజేతిపలుకుఁజిలుక, సముదగజయాన సబ్రహ్మచారి మాకు
వేదశాస్త్రపురాణాది విద్యలెల్లఁ, దరుణి నీయాన ఘంటాపథమ్ము మాకు.

అను సుప్రసిద్ధపద్యము మూలార్థమునకుఁ బ్రత్యాదేశము చేయుచున్నది.

కేవలము మూలానుసార మని తెలుపుటకుఁ గొన్ని చోట్టుల మూలమునందలిపదములనే పద్యమున నెక్కించవలె నని యితఁడుచేసినప్రయత్నము స్వాతంత్ర్యలక్షణముగాఁ దోఁచుటలేదు. అది మూలాభిమానమునకు లక్షణము. ఆ సంస్కృతపదముల నవలంబించుటలోఁ దత్ప్రయోగము ఆంధ్రభాషావిరుద్ధమనియైన నాతఁడు దలఁపలేదు.

శ్లో. సరసీః పరిశీలితుం మయా గమికర్మీకృతనైకనీవృతా
అతిథిత్వమనాయి సా దృశోః సదసత్సంశయగోచరోదరీ.

పైశ్లోకమునందలి "గమికర్మీకృతనైకనీవృతా, సదసత్సంశయగోచరోదరీ" అనెడు రెండపూర్వశబ్దకల్పనముగల ఒక్కభావమునే రెండుపద్యములలోఁ జెప్పినాడు.

మ. కమలేందీవరషండమండితలసత్కాసారసేవారతిన్
గమికర్మీకృతనైకనీవృతుఁడనై కంటిన్ విదర్భంబునన్
రమణిం బల్లవపాణిఁ బద్మనయనన్, రాకేందుబింబాననన్
సమపీనస్తని నస్తినాస్తివిచికిత్సాహేతుశాతోదరిన్.

ఉ. మృదురీతిం బ్రతివాసరంబు గమికర్మీభూతనానాసదీ
సదనాంతారపురీశిలోచ్చయుఁడనై నైకాద్భుతశ్రీజిత
త్రిదివంబైన విదర్భదేశమున నారీరత్నముం గాంచితిన్
సదసత్సంశయగోచరోదరి శరత్సంపూర్ణచంద్రాననన్.

మూలములోని

శ్లో. అ_స్తివామ్యభరమ_స్తి కౌతుకం సా_స్తి ఘర్మజలమ_స్తి వేపథు,
అ_స్తి భీతిరతమ_స్తి వాంఛితం ప్రాపద_స్తి సుఖమ_స్తి పీడనమ్.

అనుశ్లోకమునందలి "అ_స్తివామ్యభరా"ది సమాసములు. వ్యాకరణసాధ్యములును, వైయాకరణమనోరంజకములును, అంతేగాని పూర్వకవిప్రయోగార్హములు కావు. అయ్యును బండితుఁడయిన శ్రీహర్షుఁడు ప్రయోగించుటచేఁ దానును బ్రయోగింపకుండుట పరిహాసహేతువగునేమో యనిజంకి శ్రీనాథుఁడును వానిని యథాస్థితముగా నిట్లు వాఁడుకొనెను.

గీ. అ_స్తివామ్యభారమ_స్తికౌతూహల, మ_స్తిఘర్మసలిల మ_స్తికంప
మ_స్తిభీతి య_స్తిహర్ష మ_స్తివ్యథం, బ_స్తవాంఛమ స్త్యసపుడు రతము.

ఈయెత్తుగీతి పైనున్న నాలుగుసీసపాదములును శ్రీనాథునికల్పనమే. ఈరీతి యాసీసమునకెంతేని వన్నెపెట్టుచున్నది. సీసపద్యపు ఆనాలుగుపాదము లివి.

పతిపాణిపల్లవచ్యుతనీవిబంధనవ్యగ్రబాలాహ_స్తవనరుహంబు
ధవకృతాధరబింబదశనక్షతవ్యథాభుగ్నలీలావతీభ్రూలతంబు
ధరణినాయకభుజాపరిరంభమండలీగాఢపీడితవధూకుచయుగంబు
వరనఖాంకుర మృదువ్యాపారపులకిత నీరజాక్షీనితంబోరుయుగళి

గీ. అ_స్తివామ్యభార.........

మూలశబ్దానుసరణము పరమావధిని బొందిన దనుటకుఁ బయి నుదాహరించిన శ్లోకములతోఁ బాటు దీనినిఁగూడఁ జేర్కొనఁదగును.

శ్లో. అశ్రాంతశ్రుతిపాఠపూతరసనావిర్భూతభూరిశ్రవా,
జిహ్వా బ్రహ్మముఖౌఘవిఘ్నితనవస్వర్గక్రియాకేళినా...

అనుటకు

శా. వేదాభ్యాసవిశేషపూతరసనావిర్భూతభూరిశ్రవా
పావబ్రహ్మముఖౌఘవిఘ్నితనవస్వర్గక్రియాకేళిచే.

నన్నది తెలుఁగుసేఁతయఁట.

ఇఁక నీగ్రంథముఁ గూర్చి యొకటిరెండుమాటలు. ఇది లోకులనుకొనునట్లు హర్షనైషధమునకు దుమ్మునలు చేర్చిన యాంధ్రగ్రంథముకాదు. శ్రీనాథునిశ్లోకములలో మూలశ్లోకము లిమిడినట్లుగాఁ గనఁబడునుగాని మూలశ్లోకములలో నాతఁడిమిడినట్టు లగపడదు. చమత్కారార్థము గనుకనిక్కృత్యాదులగు నొండురెండుశ్లోకముల తెనుఁగుసేఁతను జూచి మోసపోయి యాలోకనిందలో నేమాత్రమును సత్యము లేదు. ఇక్కాలి ప్రౌఢసాహిత్యముగల సంస్కృతనైషధము నటుంచి శ్రీనాథుని కృతినే చదివితిమేని మూలాపేక్షలేకయే సర్వమును సిద్ధమగును. ఇదియే దానిమూలసమప్రాధాన్యమును నిరూపము సేయును.

ఈకావ్యమునఁ గవితాశిల్పము చక్కఁగాఁ బ్రస్ఫుటమైనపట్టు నలదౌత్యఘట్టము. హంసదూత్యము దానితరువాతిది. అందు మొదటిదానిలో నాయికానాయకులకు జరిగిన ప్రౌఢసంభాషణాక్రమము, కవికిఁగల లోకజ్ఞతకును నౌచిత్యపరిపాలనకును సాక్ష్యముగా నున్నది. హంసదూత్యము పింగళిసూరన శుచిముఖీదూత్యమునకు నొరవడిగా నున్నది.

శ్రీనాథుని శైలి

నన్నయ సంకల్పించి నాచనసోముఁడు కొంతవఱకుఁ గొనసాఁగించిన శయ్యాసౌభాగ్యము శ్రీనాథునివలనఁ బరిణతిఁ జెందినది. ప్రబంధకవులకును, బురాణేతిహాసకర్తలకునుగల ప్రధానమైనవాసి యీశయ్యయందే గలదు. తిక్కనాదు లర్థము నారాధించిరి గాని శయ్యను గాదు. ప్రబంధకవులు శయ్యాసంపాదనార్థమై శబ్దము నారాధించిరి. అర్థమును గౌణము చేసిరి. వారికి నీత్రోవచూపినవాఁడు శ్రీనాథుఁడు కాని, శ్రీనాథునివిషయమున మాత్రము క్వాచిత్కముగాఁ దక్క నర్థమును శబ్దమునుగూడఁ బ్రధానములే. ఇతనిశయ్యలో జిగిబిగులు రెండును గలవు. ఇతనివాక్కు మిక్కిలి భావభరితము కావుననే యితనిశైలి యుద్దండముగా నుండును.

శ్రీనాథునిజీవితచరిత్ర వ్రాయుటనఁగా బదునేనవశతాబ్దియాంధ్రదేశచరిత్ర వ్రాయుట యని శ్రీచిలుకూరి వీరభద్రరావుగారొకచో వచించియున్నారు. ఆకాలమున నుచ్చస్థితిలో నున్న యాంధ్రకర్ణాటకరాజ్యములతో నతనికిఁగలసంబంధము, నానామంత్రులతో నతనికిఁగలమైత్రి నానాదిశల నాతఁడొనర్చిన సంచారము—ఇత్యాదు లతని నాంధ్రలోకైకకవిగాఁ జేసినవి.

ఇఁక మిగిలినదొక్కటి. చంద్రునకు నూలుపోగన్నట్టుల శ్రీనాథమహాకవిచక్రవర్తిఁగూర్చి రెండువాక్యములు వ్రాయ నాకవకాశమిప్పించిన శ్రీవావిళ్ల వేంకటేశ్వరశాస్త్రుల వారికి మిక్కిలి కృతజ్ఞుఁడను.

టీచర్సుకాలేజి, సైదాపేట, మద్రాసు } వృష, ఆషాఢ శు ౫.

ఇట్లు,
గ. శ్రీ. న. ఆచార్య.

విషయసూచిక

ప్రథమాశ్వాసము

విషయము.			పుట.
ఇష్టదేవతాప్రార్థనాదికము	...	...	1
ఆదికవిస్తుతి	...	...	2
కృతిపతిప్రశంస	...	...	3
షష్ఠ్యంతములు	...	...	10

కథాప్రారంభము

నలమహారాజవర్ణనము	...	...	11
దమయంతి నలునియం దనురక్త యగుట		...	17
నలుండు దమయంతియం దనురక్తుఁడగుట		...	19
నలునియుద్యానవనవిహారము	...	...	22
నలుఁడు హంసముం బట్టుకొనుట	...	...	26
ఆశ్వాసాంతము	...	...	28

ద్వితీయాశ్వాసము

హంస నలునిచే విడువఁబడి కృతజ్ఞతఁ జూపుట		...	30
హంస నలునికడ దమయంతి నభివర్ణించుట		...	32
హంస దమయంతికడకు దూతయై చనుట		...	38
కుండిననగరవర్ణనము	...	...	39
రాజహంసదూత్యము	...	...	42
దమయంతి నలునిఁ దక్క నన్యుని వరియింప ననుట		...	49
హంస దమయంతి వీడ్కొని నలునకు దూత్యసిద్ధిం దెల్పుట			55
హంస నలుని వీడ్కొని సత్యలోకంబున కేఁగుట		...	57
దమయంతీవిరహవర్ణనము	...	...	57

విషయము.	పుట.
చంద్రదూషణము	60
మన్మథదూషణము	63
సఖులు దమయంతికి శిశిరోపచారములు సేయుట ...	64
దమయంతీస్వయంవరప్రకటనము	65
ఆశ్వాసాంతము	65

తృతీయాశ్వాసము

నారదపర్వతు లింద్రునికడ కేతెంచుట ...	67
నారదు డింద్రునకు దమయంతీస్వయంవరము దెల్పుట	70
ఇంద్రాదులు దమయంతీస్వయంవరమునకుం దరలుట ...	73
ఇంద్రాదులు నలుం గాంచుట	75
ఇంద్రాదులు దమయంతికడకు నలుని దూతఁగాఁ బంపుట	76
నలుండు రాయబారి యై దమయంతికడ కేఁగుట ...	82
దమయంతికడ కింద్రాదులదూతికలు వచ్చుట ...	91
నలుడు దమయంతీసౌందర్యమును వర్ణించుట ...	97
ఆశ్వాసాంతము	109

చతుర్థాశ్వాసము

నలునిరాయబారము	111
నలుఁడు దమయంతికిఁ దననామాదుల నెఱిఁగించుట ...	132
దూత్యము నెఱవేఱమికి నలుఁడు చింతిల్లుట ...	133
దమయంతిమాఱుగాఁ జెలియ నలునితో ముచ్చటించుట...	135
నలదమయంతులు చింతిల్లుట	135
నలదమయంతులకడకు హంస వచ్చుట ...	136
హంస సాంత్వనవాక్యములఁ బలుకుట ...	136
నలునిమనశ్శుద్ధి	137

విషయసూచిక

విషయము. | పుట.

విషయము.			పుట.
నలునిమనశ్శుద్ధికి దేవతలు సంతోషించుట		...	138
స్వయంవరాగతవర్ణనము	...	...	138
భీమరాజు సరస్వతీదేవిం బ్రార్థించుట		...	143
సరస్వతీ సాక్షాత్కారము	...	...	144
ఆశ్వాసాంతము	...	...	144

పంచమాశ్వాసము

దమయంతి స్వయంవరాస్థానమున కేతెంచుట		...	147
రాజులు దమయంతిసౌందర్యమున కచ్చెరువందుట		...	148
సరస్వతి దమయంతికి వరణీయుల వర్ణించుట		...	150
దేవతలు	...	...	150
వాసుకి	...	...	151
పుష్కరద్వీపాధిపతి	...	...	153
శాకద్వీపాధిపతి	...	...	154
క్రౌంచద్వీపాధిపతి	...	...	156
కుశద్వీపాధిపతి.	...	...	158
శాల్మలిద్వీపాధిపతి	...	...	159
ప్లక్షద్వీపాధిపతి	...	...	160
జంబూద్వీపరాజులు	...	...	161
ఉజ్జయినీపతి	...	...	162
గౌడరాజు	...	...	164
మథురాధిపతి	...	...	165
కాశీరాజు	...	...	166
అయోధ్యాధిపతి	...	...	167
పాండ్యరాజు	...	...	169

విషయసూచిక

విషయము.	పుట.
కాళింగుడు	172
నేపాళరాజు	173
కామరూపాధిపతి	175
ఉత్కలదేశరాజు	176
కీకటుఁడు	177
పంచనళి	179
దమయంతి నలుని దెలిసికొనుట	184
ఆశ్వాసాంతము	187
షష్ఠాశ్వాసము	
నలమహారాజవరణము	188
ఇంద్రాదులు నలదమయంతులకు వరంబు లిచ్చుట ...	190
సరస్వతి నలునకుఁ జింతామణిమంత్రం బుపదేశించుట ...	191
నలుఁడు విడిది కేఁగుట	194
దమయంతీకళ్యాణనేపథ్యము	196
నలునికళ్యాణనేపథ్యము	199
నలుఁడు కళ్యాణమంటపంబున కేతెంచుట ...	201
నలదమయంతీపరిణయము	208
పువ్వుబంతి	212
ఆశ్వాసాంతము	220
సప్తమాశ్వాసము	
నలుఁడు దమయంతీసహితుఁడై నిజరాజధాని కేఁగుట ...	221
నలదమయంతులపురప్రవేశము	225
ఇంద్రాదులు స్వర్గమునకు మరలుట... ...	226
ఇంద్రాదులకు మన్మథుఁ డెదురుపడుట ...	229

విషయము.			పుట.
క్రోధుఁ డెదురుపడుట	...	...	230
లోభుఁ డెదురుపడుట	...	...	232
మోహుఁ డెదురుపడుట	...	...	233
కలి యెదురుపడుట	...	...	234
నిషధదేశంబునఁ గలిపురుషుని దుర్వర్తనము		...	250
నలదమయంతీగృహప్రవేశము	...	...	256
విహారసౌధవర్ణనము	...	...	257
నలదమయంతులవిహారము	...	...	259
ఆశ్వాసాంతము	...	...	270

అష్టమాశ్వాసము

ప్రాభాతవైతాళికగీతములు	...	...	271
నలుఁడు ప్రాతఃకాలకృత్యంబులం దీర్చుట		...	277
నలదమయంతులగోష్ఠి	...	...	280
మాధ్యాహ్నికము	...	...	289
శివపూజ	...	...	292
హరిపూజ	...	...	294
హరిస్తుతి	...	...	295
భగవద్దశావతారవర్ణనము	...	...	296
సంగీతాదిగోష్ఠి	...	...	302
సాయంసంధ్యావర్ణనము.	...	...	302
నక్షత్రవర్ణనము	...	...	304
అంధకారవర్ణనము	...	...	305
చంద్రవర్ణనము	...	...	306
ప్రబంధోపసంహారము	...	...	314
ఆశ్వాసాంతము	...	...	315

శ్రీ ర స్తు

శృంగార నైషధము

ప్రథమాశ్వాసము

ఇష్టదేవతాప్రార్థనాదికము

శ్రీరామాకుచమండలీమృగమద
శ్రీగంధసంవాసిత
స్ఫారోదారభుజాంతరుండు ధరణీ
సంశ్లేషసంభావనా
పారీణుండు కృతార్థుఁ జేయుఁ గరుణా
పాథోధి పద్మాక్షుఁ డిం
పారన్ మామిడిపెద్దమంత్రిసుతు సిం
గామాత్యచూడామణిన్. 1

మ. *కనకక్షోణిధరంబు కార్ముకముగాఁ గద్రూతనూజుండు శిం
జినిగా మాధవుఁ డమ్ముగాఁ బురము లక్ష్యైకదోశ్శక్తి గ
ల్పినవాఁ డీశ్వరుఁ డిచ్చుఁ గాత జయలక్ష్మీసుస్థిరైశ్వర్యశో
భనముల్ పెద్దయసింగమంత్రికి జగత్ప్రఖ్యాతసత్కీర్తికిన్.

ఉ. *హాటకగర్భుచేతఁ గమలాసుచేఁ జతురాస్యకంఠశృం
గాటకవీథినాస్కృతవిగాహచతుశ్శ్రుతిచేత దేవతా

* ఈ గుర్తుగలవి తిమ్మనవి పాఠములు.

కోటికిరీటసంఘటితకోమలపాదసరోజుచే జగ [త్తుల్.
న్నాటకసూత్రుచేతఁ గృతినాథుఁడు గాంచుఁ జిరాయుపున్న
శా. జే జే యంచు భజింతు నిష్టఫలసంసిద్ధుల్ మదిం గోరి ని
ర్వ్యాజప్రౌఢకృపావలంబునిఁ గటప్రస్యందిదానాంబునిం
బూజాతత్పరదేవదానవకదంబుఁ బాలకేళీకళా
రాజత్కౌతుకరంజితోరగపతిప్రాలంబు హేరంబునిన్. 4
సీ. సింహాసనము చారుసితపుండరీకంబు
చెలికత్తె జిలువారుపలుకుఁజిలుక
శృంగారకుసుమంబు చిన్ని చుక్కలరాజు
పసిఁడికిన్నెరవీణ పలుకుఁదోడు
నలువనెమ్మోముఁదమ్ములు కేళిగృహములు
తళుకుటద్దంబు సత్కవులమనసు
వేదాదివిద్యలు విహరణస్థలములు
చక్కనిరాయంచ యెక్కిరింత
తే. యెపుడు నేదేవి కాదేవి యిందుకుంద
చంద్రచందనమందారసారవర్ణ
శారదాదేవి మామకస్వాంతవీథి
నిండువేడుక విహరించుచుండుఁ గాత. 5
వ. అని యిష్టదేవతాప్రార్థనంబు చేసి. 6

ఆదికవిస్తుతి

సీ. వ్యాసవాల్మీకిసంయమివాక్సుధాంభోధి
లోలోర్మిపంక్తుల నోలలాడి
భట్టబాణమయూరభారతీసందర్భ
సౌభాగ్యగరిమంబు సంగ్రహించి

భాసహాసమల్లిక ప్రతిభాసమున్మేష
హేలావిశేషంబు నిచ్చగించి
మాఘభారవివచోమకరందనిష్యంద
మాధుర్యమునకు సమ్మదము నొంది
తే. కాళిదాసు మతంబులోఁ గాంచి మ్రొక్కి
రాజశేఖరుఁ గవిరాజుఁ బ్రస్తుతించి
ధీరమతి నన్నపార్యునిఁ దిక్కయజ్వ
శంభుదాసునిఁ గర మర్థి సన్నుతించి. 7

వ. నవరసభావానుబంధబంధురంబుగా నొక్క ప్రబంధంబు నిర్మింపం దలంచి కౌతూహలాధీనమానసుండనై తన్మహాప్రబంధప్రారంభంబునకుం దగినపుణ్యశ్లోకపురాతనమహారాజచరిత్రం బెయ్యది యొకో యని వితర్కించుచున్నసమయంబున. 8

కృతిపతిప్రశంస

సీ. తనకృపాణము సముద్ధతవైరిశుద్ధాంత
తాటంకముల కెగ్గుఁ దలఁచుచుండఁ
దనబాహుపీఠంబు ధరణిభృత్కమఠాహి
సామజంబులకు విశ్రాంతి యొసఁగఁ
దనకీర్తినర్తకి ఘనతరబ్రహ్మాండ
భవనభూముల గొండ్లిఁ బరిఢవిల్లఁ
దనదానమహిమ సంతానచింతారత్న
జీమూతసురభుల సిగ్గుపఱుపఁ
తే. బరఁగు శ్రీవేమమండలేశ్వరునిమంత్రి
యహితమన్మంత్రివదనముద్రావతార

శాసనుఁడు రాయవేశ్యాభుజంగబిరుద
మంత్రి పెద్దయసింగనామాత్యవరుఁడు. 9

శా. పంచాంగస్థిరమంత్రరక్షణకళాప్రౌఢుండు బాలాహమనః
పాంచాలుండు విరించివంశజలధిప్రాలేయభానుండు దో
శ్చంచచ్చాపకృపాణలబ్ధవిజయైశ్వర్యుండు దిక్కామినీ
కాంచీమౌక్తికకీర్తి పెద్దవిభుసింగం డొక్కనాఁ డిష్టులన్.

వ. మృదుమధురచిత్రవిస్తరకవితావిలాసవాగీశ్వరు లగుకవీశ్వ
రులును, పతంజలికణాదాక్షచరణపక్షిలాదిశాస్త్రసిద్ధాంతక
మలవనహంసు లగు విద్వాంసులును, భరతమతంగదత్తిల
కోహ లాంజనేయప్రణీత సంగీతవిద్యారహస్యవిజ్ఞానసైజ్ఞా
నికస్వాంతు లగుకళావంతులును, శక్తిత్రయచతురుపాయ
షాడ్గుణ్యప్రయోగయోగ్యవిచార లగుగాయకబాలకులును,
నిఖిలపురాణేతిహాససంహితాతాత్పర్య పర్యాలోచనాధురం
ధరధిషణాసముత్సాహం బగు పౌరాణికసమూహంబును,
బరివేష్టింపం గొలువుండి, సకల విద్యాపారీణుండు సరస
సాహిత్యగోష్ఠీవినోదప్రసంగంబున. 11

*శా. భారద్వాజపవిత్రగోత్రుని శుభాపస్తంబసత్సూత్రు వి
ద్యారాజీవభవుండు మారయకుఁ బుణ్యాచారభీమాంబకు
న్గారామైనతనూజ న న్ననఘు శ్రీనాథాఖ్యునిం బిల్చి స
త్కారం బొప్పఁగ గారవించి పలికెన్ గంభీరవాక్ప్రౌఢిమన్.

శా. బ్రాహ్మీదత్తవరప్రసాదుఁడ వురుప్రజ్ఞావిశేషోదయా
జిహ్మస్వాంతుఁడ వీశ్వరార్చనకళాశీలుండ వభ్యర్హిత
బ్రహ్మాండాదిమహాపురాణచయతాత్పర్యార్థనిర్ధారిత
బ్రహ్మజ్ఞానకళానిధానమవు నీభాగ్యంబు సామాన్యమే! 13

క. జగము నుతింపఁగఁ జెప్పితి
ప్రెగడయ్యకు నాయనుంగుఁ బెద్దనకుఁ గృతుల్
నిగమార్థసారసంగ్రహ
మగునారాధ్యచరిత మాదిగఁ బెక్కుల్. 14

వ. కావున నాకు నొక్కప్రబంధంబు పుణ్యశ్లోకపురాతనరాజర్షి
చరితానుబంధబంధురంబుగా రచియింపు మందును. 15

సీ. కవిరాజరాజిశేఖరహీరముకుటంబు
శ్రీహీరకలశాబ్ధిశిశిరకరుఁడు
మామల్లదేవీకుమారరత్నంబు చిం
తామణిమంత్రచింతనఫలంబు
కవికులాదృష్టాధ్వగమనాధ్వనీనుండు
కాశ్మీరనృపసభాకమలహేళి
ఖండనగ్రంథసంగ్రంథకర్కశబుద్ధి
షట్కర్మధర్మైకచక్రవర్తి

తే. భట్టహర్షుండు ప్రౌఢవాక్పాటవమున
నెద్ది రచియించె బుధలోకహితముపొంటె
నట్టినైషధసత్కావ్య మాంధ్రభాష
ననఘ యొనరింపు నాపేర నంకితముగ. 16

చ. పనివడి నారికేళఫలపాకమునం జవి గైనభట్టహా
ర్షునికవితానుగుంభములు సోమరిపోతులు కొంద ఱయ్య లా
నని కొనియాడ నేర రది యట్టిద; లేజవరాలు చెక్కు గీఁ
టిన నస నల్చు బాలకుఁడు డెందమునం గలఁగంగ నేర్చునే?

వ. అని పలికి సబహుమానంబుగాఁ గర్పూరతాంబూలం బొసంగి
జాంబూనదాంబరాభరణంబులు గట్ట నిచ్చి వీడ్కొలిపిన; నేను

నమ్మహాప్రధానునిం గృతినాయకుంజేసి నైషధకావ్యంబు
చెప్పం దొడంగితిం దత్ప్రారంభంబునకు మంగళాచారం
బుగాం దదీయవంశావతారం బభివర్ణించెద. 18

—కృతిపతివంశావతారవర్ణనము—

శా. తారం బై నతపోవిశేషమున సద్యోజాతవక్త్రంబున
న్గౌరీవల్లభుచేత దీక్షం గొనియె న్సృష్టలం దొక్కండై
తారావీథి నలంకరించెం, గనియెం ద్రయ్యర్థసంఘాతమున్,
భారద్వాజమహామునీంద్రుం డగదే భక్తిం బ్రశంసింపంగన్.

ఉ. ఆమునినాథునన్వయమునం దుదయించెం బయఃపయోనిధిన్
యామవతీకళత్రుం డుదయం బయినట్లుగం గల్పవృక్షచిం
తామణికామధేనుసమదాననిరూఢుండు విద్విషత్తమ
స్తోమదివాకరుండు పెదతూర్కనమంత్రి కులాగ్రగణ్యుండై.

వ. తత్సంతానక్రమంబున. 21

మ. కుటిలారాతివరూథినీధవశిరఃకుట్టాకఘాటీమహా
పటుహాధ్వానవిపాట్యమానదశదిగ్భాగుండు త్రైలోక్యసం
పుటపేటీపరిపూర్ణకీర్తిమయకర్పూరప్రకాండుండు శ్రీ
చిటిపెద్దప్రభుం డొప్పె విక్రమపురీసింహాసనాధ్యాసియై. 22

క. ఆచిటిపెద్దప్రభునకు
వాచస్పతిసదృశనీతివైభవలక్ష్మీ
వైచిత్రి కధికవిమలశి
వాచారఘనుండు మామిడన్న జనించెన్. 23

ఉ. స్వామిహితంబునన్, సమదశాత్రవభంజనశక్తి, బంధుసం
తోషవహనీయసంపద, వసంతసమాగమఫుల్లమల్లికా
స్తోమతుషారపాండురయశోగరిమంబున, ధర్మశీలతన్,
మామిడిమంత్రిం బోల మఱి మంత్రులు లేరు వసుంధరాస్థలిన్.

తే. అతనియర్ధాంగలక్ష్మి యక్కాంబ గనియె
నాత్మజుల వేదమూర్తుల నబ్ధినిభుల
వెలయ శ్రీపెద్దనామాత్య వీరభద్ర
మారనప్రభు నామన మంత్రివరుల. 25

సీ. అనవద్యహృద్యవిద్యాబుద్ధిసంసిద్ధి
బిసరుహాసనుసుద్ది పెద్దవిభుఁడు
భద్రనిర్నిద్రవాఙ్ముద్రాసముద్వృత్తిఁ
గద్రూభవుఁడు వీరభద్రమంత్రి
మేరుభూధరసారధీరతాగుణహారి
వైరిశైలబలారి మారశౌరి
స్వామిభక్తిహితైకభావవైభవభూమి
భామినీపతిరాజు నామరాజు

తే. మామిడీశ్వరసాగరామరకుజంబు
లక్కమాంబికాశుక్తిరత్నాంకురములు
వంశపావను లర్థార్థివాంఛితార్థ
దానశౌండులు సౌభ్రాత్రధర్మపరులు. 26

*మ. అనతారాతివసుంధరారమణసప్తాంగాపహారక్రియా
ఘనసంరంభవిజృంభమాణపటుదోర్గఖర్జాద్వితీయాగ్రజసుం
డన వేమాధిపురాజ్యభారభరణవ్యాపారదక్షుండు పె
ద్దనమంత్రీశుఁడు మామిడన్నసుతుఁ డేతన్మాత్రుఁడే చెప్పఁగాన్.

ఉ. హేమధరాధరేంద్రమున కెక్కటిపెద్ద ధృతిన్ భుజంగమ
స్వామికి మేలుచేయి పటువాగ్విభవంబున బుద్ధిసూపదం
దామరచూలికి న్సరి ప్రధానులు దక్కినవారు సాటియే
మామిడివీరభద్రున కమాత్యశిఖామణి కివ్వసుంధరన్? 28

ఉ. సత్యవచోనిరూఢుఁడు నిశాకరశేఖరభక్తిభావనా
సాత్యవతేయుఁ డుద్భటభుజాబలవిక్రమకేళి విక్రమా
దిత్యుఁడు కార్యఖడ్గసముదీర్ణుఁడు మామిడిమంత్రి మారనా
మాత్యుఁడు వానిఁ బోల వశమా ధరణీధవమంత్రికోటికిన్?

శా. స్వామిద్రోహరగండలాంఛనసునర్కుఁ సంగ్రామగాండీవికిఁ
వేమక్ష్మాపతికార్యభారకలనావిఖ్యాతధీశక్తికిఁ
నామామాత్యున కన్యరాజనిటలాంతర్న్యస్తభాగ్యాక్షర
స్తోమాపాకరణప్రవీణునకు మంత్రుల్ సాటియే యెవ్వరున్?

ఉ. తమ్ములు దన్ను ముప్పురును దైవముఁగాఁ గురుఁగా మహానిధా
నమ్ముఁగ దాతఁగాఁ దమమనంబుల భావన సేసి కొల్వ భా
గ్యమ్ముల కెల్ల నెల్ల యయి కాంచెఁ బ్రసిద్ధి నృపప్రధానర
త్నమ్మగుమంత్రి పెద్దన యుదాత్తమతిన్ రఘురాముకైవడిన్.

సీ. గౌతమగోత్రవిఖ్యాతుఁ డాపస్తంబ
పరమసంయమిసూత్రపావనుండు
గారాపుఁబౌత్త్రుండు గంధవారణుఁ డగు
శ్రీకేతనామాత్యశేఖరునకు
పేషణిహనుమంతబిరుదాంకు లగు రాచ
వారికి నెయ్యంపువరసుతుండు
చౌహత్తమల్లుండు దోహత్తనారాయ
ణుండు ఖండియరాయచండబిరుద

తే. మంత్రి యల్లాడరాజును మహితపుణ్య
యన్నమాంబయుఁ దనకు నత్యంతగరిమఁ
దల్లియును దండ్రియును గాఁగఁ దనరునట్టి
తల్లమాంబికాదేవి నుద్వాహమయ్యె. 32

మ. వనితారత్నము తల్లమాంబికకు శ్రీవత్సాంకతుల్యుండు పె
ద్దనకుం బుట్టిరి నందనుల్ విమలవిద్యాభారతీవల్లభుల్
వినతాసూనుసమానవిక్రమనిధుల్ వీరుండు వేమాహ్వయుం
డును శ్రీప్రెగ్గడదండనాథతిలకుండుం సింగనామాత్యుఁడున్. 34

వ. అం దగ్రజుండు.

సీ. కాలకంఠ కఠోరకంఠ హుంకారంబు
చెవులు సోఁకనినాఁటి చిత్తభవుఁడు
కుపితరాఘవఘనక్రూరనారాచంబు
తనువు నాఁటనినాఁటి వనధిరాజు
క్రుద్ధకుంభోద్భవభ్రూలతాకౌటిల్య
వికృతిఁ గ్రుంగనినాఁటి వింధ్యశిఖరి
వీరభద్రోదారఘోరపరీరావేశ
విహతిఁ గందనినాఁటి తుహినకరుఁడు

తే. చక్కఁదనమున గాంభీర్యసారమునను
బ్రకటధైర్యకళాకలాపములయందు
దండనాయకచూడావతంస మైన
మంత్రిమానిడి వేమనామాత్యుఁ డెలమి. 35

మ. తగుఁ దైవారమొనర్ప విక్రమకళాధౌరేయతాశాలి శ్రీ
ప్రెగడన్నధ్వజినీశుఁ డంబునిధిగంభీరుండు శుంభద్ద్విష
న్నగరద్వారకవాటపాటనసమిద్ధానప్రాంశుబాహార్గళా
యుగళుం డాహవసవ్యసాచి ధరలో నొక్కండు వేరుక్కునన్.

సీ. గగనకల్లోలినీకల్లోలపాలికా
హాస్ఫాలనకములతో సమఘటించి

చరమసంధ్యాకాలసంఫుల్లమల్లికా
స్తబకపంక్తులతోడ సరస మాడి
శరదాగమారంభసంపూర్ణపూర్ణిమా
విమలచంద్రికలతో వియ్యమంది
బిసరుహాసనవధూపృథుపయోధరభార
హారవల్లరులతో నసఁగి పెనఁగి
తే. వెలయు నెవ్వానియభిరామవిమలకీర్తి
యతఁడు త్రిభువనరాయవేశ్యాభుజంగ
కదనగాండీవిజగనొబ్బగండబిరుద
శాశ్వతుం డొప్పు సింగన సచివవరుఁడు. 37
మ. అరుదార న్వివిధాగ్రహారములతో నాందోళికాచ్ఛత్రచా
మరకల్యాణకళాచికాదిబహుసమ్మానార్హచిహ్నంబు లా
దర మొప్పారఁగ వేమభూవరునిచేతం గాంచె సామ్రాజ్యసం
భరణప్రౌఢుఁ డమాత్యసింగఁడు నయప్రాగల్భ్యగర్వో
న్నతిన్. 38
వ. ఈదృగ్విధగుణాలంకారుఁ డైనయమ్మహాప్రధానశేఖరునకు.

షష్ఠ్యంతములు

క. శ్రీమంతున కావర్జిత
సామంతున కహితహృదయజలజాతపనీ
హేమంతునకును సలలిత
భామాకంతునకు సచివభాస్వంతునకున్. 40
క. కుకురు కురు చోళ కేరళ
శక మరు కర్ణాట లాట సౌవీర నృప

ప్రకరసభాభరణమహా
సుకవిజనానీకవినుతశుభచరితునకున్. 41

క. చెంచిమలమారకారున, కంచితకరుణాతరంగితాపాంగునకున్
జంచలనయనాకలకిల, కించితలీలావిలాసకేళీరతికిన్. 42

క. హాటకగిరిధీరున కరి, తాటంకవతీకపోలతలకరిమకరీ
పాటచ్చరకఠినధను, ర్జ్యాటంకారునకు మన్మథాకారునకున్.

క. శ్రీమహితు పెద్దసుతునకు, వేమక్షితిపాలరాజ్యవిభవకళార
తూమణికి సింగసచివ, గ్రామణికిం బాండ్యరాజగజకేసరికిన్.

వ. అభ్యుదయపరంపరాభివృద్ధిగా నాయొనర్పంబూనిన యిమ్మహా
ప్రబంధంబునకుం గథానాయకుండు. 45

కథా ప్రారంభము

నలమహారాజవర్ణనము

సీ. తపనీయదంష్ట్రైకధవళాతపత్రితో
ద్దండతేజఃకీర్తిమండలుండు
నిర్మలనిజకథాసినిమ?కల్లోలినీ
క్షాళితాఖిలజగత్కల్మషుండు
వితతనవద్వీపనానారాజయ
శ్రీవధూటీసమాశ్లిష్టభుజుండు
నిఖిలవిద్యానటీనృత్యరంగస్థలా
యమానజిహ్వాగ్రఫలకుండు

తే. ప్రస్తుతింపంగఁ దగు నముత్స్ఫుటకఠోర
చటులగుణటంక్రియాఘుమ్మసితఘోష

చాపనీరదభవశరాసారశమిత
బలవదహితతేజోదవానలుఁడు నలుఁడు. 46

చ. అలయకధీతిబోధములు నాచరణంబు ప్రచారణంబు గాఁ
గలుగుసుపాధిభేదముల గాఢమతి న్నిగమాదు లైనవి
ద్యలు పదునాలుగింటికి నతం డొనరించెఁ జతుర్దశత్వముం;
దెలియఁగ లేము కారణము దీనికి నెమ్మెయిఁ జర్చ చేసినన్.

తే. అతనివిద్య జిహ్వానటి శ్రుతివిధమున
నంగగుణమున నష్టాదశాత్మ యగుచు
విస్తరిల్లె నవద్వయద్వీపపృథగ
శేషభూజయలక్ష్మీజిగీషఁబోలె. 48

తే. తాఁ ద్రినేత్రునియపరావతార మగుటఁ
దెలుపుదిక్పాలకాంశావతీర్ణుఁ డతఁడు
కామసంచారహరణప్రగల్భ మైన
శాస్త్ర మను పేరియధికలోచనము కలిమి. 49

చ. కెరలి మహాసివేమసహకృత్వరితద్భటకోటిచాతురీ
తురి సమరాంగణంబులఁ జతుర్వారిదావరణంబులన్ యశోం
బరముల నేయుచుండు బహుభంగులఁ బున్నమనాఁటినిండు
చంద్రునునుసోగవెన్నెలలతోఁ దులఁ దూఁగెడుతద్గుణం
బులన్. 50

తే. తద్దిశాజయయాత్రోత్థధరణిధూళి
దోఃప్రతాపవైశ్వానరధూమరేఖ
పాలమున్నీటిలోఁ బడి పంక మయ్యె
నమృతదీధితిమైఁ జెంది యంక మయ్యె. 51

చ. అరయిక గల్గి భూమివలయం బఖిలంబును నీతిబాధలం
బొరయక యుండ నానృపతిపుంగవుఁ డేలుచు నుండ నొండు
చో, నిరవయి యుండ కుండుటఁజుమీ యతివర్షము లాశ్ర
యించెఁ ద, త్పరనరనాథయూథవనితాజనతానయనోత్ప
లంబులన్. 52

ఉ. కొం డని వేడ్కతోఁ బసిఁడికొండ ధనార్థుల కెల్లఁ బంచి
యీ, కుండుట దానధారకుఁ బయోనిధు లెల్ల వ్యయింప
లేమి యీ, రెం డప కీర్తులం దల ధరించినవాఁడు ప్రదాన
శీలుఁ డా,తం డిరువాయ గా ముడికి దార్చినవెంద్రుక
లన్మిషంబునన్. 53

చ. నియమవిచిత్రభంగి మహనీయుఁడు భూమివిభుండు మిత్రజే
తయును నమిత్రజేతయుఁ బ్రతాపగుణంబున నీతిఁ జారదృ
ష్టియును విచారదృష్టియు, నటే! పరిపంథిమహీశులట్ల త
ద్భయమున భేత్తృతాగుణము వాసెనొ కాక విరుద్ధ
ధర్మముల్. 54

మ. ధర నేకాంఘ్రికనిష్ఠికాంగుళమ యూర్ధ్వాంబుగా నిల్చి ని
ర్భరలీలం గృతవేళ నెట్టన యధర్మంబుం దపస్విత్వముం
బొరసెం దక్కినవార లెవ్వరు తపంబుల్ సేయ! పృథ్వీదినీ
శ్వరసామ్రాజ్యమునందు ధర్మము చతుష్పాదంబునం గ్రాలఁ
గన్. 55.

క. ఆరాజు విజయలక్ష్మికి
నీరాజన మాచరించు నిర్గతదిగం
తారాతిరాజనగరి
దారుణపై శ్వానరప్రదక్షిణశిఖలన్. 56

చ. ఇతఁడు దరిద్రుఁడౌ ననుచు నెప్పుడ నర్థిలలాటపట్టికా
శతధృతి వ్రాసినట్టి లిపిజాల మసర్థము గాని యట్లుగా
వితరణఖేలనావిభవవిభ్రమనిర్జితకల్పభూరుహుం
డతఁడు దరిద్రతాగుణమునందు దరిద్రుని జేయు నాతనిన్.

*తే. అతనికీర్తి ప్రతాపంబు లవనిఁ గలుగ
నేల యివి? యంచు మదిలోన నెపుడు దలఁచు
నపుడ పరివేషమిషమున నబ్జసూర్య
మండలముల విధాత్రుండు గుండలించు. 58

వ. అన్నలుండు నళినబాంధవుండునుంబోలెఁ బ్రతిదినంబును నభ్యుదయంబు నొందుచుఁ, గ్రమంబున శైశవంబు నతిక్రమించి యౌవనారంభంబున నరిదుర్గలుంఠనావసరంబులం బోలె లోహార్గళదీర్ఘపీనతయును గోపురద్వారకవాటదుర్ఘటతిరస్ప్రసారితయును బాహువక్షంబులచేత బందీగ్రాహంబు గ్రహించి రోమకోటికపటంబున హాటకగర్భుండు పాటించి లిఖించిన సుగుణగణనారేఖ లవయవంబులం బొలుపార సంపూర్ణపూర్ణిమాచంద్రబింబంబు విడంబింపం జాలునెమ్మొగంబునకుం గళంకాలంకారశంక సంఘటింపఁజేయంజాలు కోమలశ్మశ్రురాజి విరాజిల్లం గండు మెఱసి రెండవకుసుమకోదండుండునుంబోలె విలాసినీమండలికిం గన్నులపండువై యెండియు. 59

తే. దాస్య మొనరించు విధుఁ డేతదాస్యమునకుఁ
బల్లవము లేతదంఘ్రిసంపల్లవములు
జలరుహములకుఁ దచ్ఛయచ్ఛాయదాయ
నాఁగనతఁడొప్పె నవయౌవనాగమమున. 60

వ. అయ్యవసరంబున. 61

తే. వానిఁ గలలోనఁ గానని వనజముఖియు
వాని మాటుపనఁ జేర్చని మానవతియు
వానిఁ గా నాత్మ భావించి వరునిఁ గవయ
నప్పళింపనిసతియు లేదయ్యె నచట. 62

వ. దరహసితావధీరితసుధాకరబింబము నేత్రనిర్జితాం
బురుహము నైనయానిషధభూవరునుల్లసితాననంబుతో
సరి మఱి యొండ్లు గల్గమికి సంశయ మేర్పడిఁ దద్ద్వయీవిజి
త్వరకమనీయవస్తురహితం బగునట్టిచరాచరంబునన్? 63

క. తలమెట్టుకొని లెగఁగట్టిడు
కొలఁదిన నాన్నృపకుమారకుఁడు కడిమి మెయిన్
నలుదెసలకరులగండ
స్థలఫలకములన్ లిఖించె జయశాసనముల్. 64

తే. తరుణపాథోరుహోద్ధోవిధానములను
ధరణినాథకిరీటాగ్రధానములను
నూర్ధ్వమయ్యెడునిది యంచునోకో విధాత
తత్పదం బూర్ధ్వరేఖాంకితంబు సేసె. 65

తే. అప్పుడు లీలావినిర్జితానంగుఁడైన
యతనిఁ గనియును వినియుఁ జింతానురక్తి
స్వర్గమర్త్యపాతాళవిష్టపములందు
విబుధనరభోగికాంతలు వివశలైరి. 66

ఉ. తెప్పలు వాల్ప కప్పుడమితేనిమనోహరమూర్తి నిచ్చలుం
దప్పక చూచి చూచి విబుధప్రమదల్ ప్రమదంబు లాత్మలం

జిప్పిలుచుండ నెద్ది పరిశీలన సేసిరొ యట్టియబ్జాస్యం
బిప్పుడు వారు చూపుదు రవేతనిమేషములైనచూపులన్.

తే. తద్గుణాకర్ణనంబునఁ దదనిరీక్ష
ణమున ధన్యత్వమును నధన్యతయుఁ బొంది
యభిమతానభిమత మైనయక్షియుగముఁ
దాల్చుఁ జక్షుశ్శ్రవఃస్త్రీకదంబకంబు. 68

చ. †మొలచినకూర్మిఁ గన్నుఁగవ మోడ్చినయప్పు డజస్రభావనా
బలమున నాన్నృపాలకునిఁ బాయక చూతురు మత్స్యభామ లా
యలికులనీలవేణులకు నస్మైయి నవ్విభుఁ జూచువేళలన్
గలుగవు వో నిమేషపరికల్పనఁ బుట్టెడుసంతరాయముల్.

సీ. శౌరి లీలాగేహకుడ్యభాగంబుల
వ్రాయుదు రమ్మహీశ్వరునిమూర్తి
వ్రాసి కన్యాత్వగౌరవము వీసరవోవ
దర్శింతు రనురాగతరళదృష్టి
దర్శించి యతని కేఁ దగుదునో తగనో యం
చించుకించుక సంశయింతు రాత్మ
సంశయించి కరాంబుజములఁ గ్రొమ్మించుట
ద్దము లెత్తిచూతురు తమ్ముఁ దారు
తే. రాజకన్యలు జగతి నాక్రమమునందుఁ
గందు వారలనిట్టూర్పు గాడ్పు వేఁడి
ముకురములు చారుమోహనమూర్తి యనఁగఁ
బరఁగుదమయంతిచేతిదర్పణముదక్క. 70

† 'పొలుపొనఁగూడి; పొలుపొగిఁజూచి' అని పాఠాంతరములు.

వ. ఇవ్విధంబున ననన్యరూపలావణ్యరేఖావిలాసభాసమానయగు భీమనందన యానరేంద్ర బృందారకునియందు డెందంబు నిలుపుటయును. 71

తే. అప్పు డనలావపుష్ధత నారఁ గూరి
బాణపురమును బోనియ్యాభై మిమనముఁ
బుష్పబాణాసనుఁడు భోగభోజి యైన
వరవరోవిశేషంబు వార్వ్యముగఁ దఱిసె. 72

దమయంతి నలునియం దనురక్త యగుట

వ. దమయంతియు శ్రవణప్రీతివాసనావశంబునం బ్రతిదిన ప్రవర్ధమానంబగు మనోనురాగంబు నిరూఢంబై యుండ.

మ. జనకుం గొల్వఁగ వచ్చినప్పుడు తదాస్థానంబులోఁ బాఠకుల్
వినుతప్రౌఢి వసుంధరాధిపతులన్ వేర్వేఱ కీర్తించుచో
వనితారత్నము వీరసేనుతనయున్ వర్ణింపఁగా నున్నత
స్తనభారంబు కెలంకుల న్నిసుచుఁ జంచల్లీల రోమాంచముల్.

తే. మహిమ హిమవేళలందు నస్మానవతికి
మాసరము లయ్యెఁ దలఁపంగ వాసరములు
పొడవు గలిగి తపర్తుసంపూర్తియందు
సంచితాయామవతు లయ్యె యామవతులు. 75

సీ. సఖులుఁ బాఁ బుష్పాస్త్రసామ్రాజ్యపదవికి
నభిషేక మొనరించు నవనినాథు
నలనామధేయ మైనతృణంబు వినఁబడ్డ
నధిపతిపే ర్విన్న యట్ల యలరు

నిషధదేశపువిప్రనికరంబుఁ బూజించి
యలయక ప్రియుసుద్ధి యడుగఁ దలఁచు
నభ్యాసవశమునఁ బ్రాణేశ్వరునిమీఁది
యించుగీతములు వాయించు వీణ

తే. నేర్పు గలచిత్రకరులచే నిలయభిత్తి
భువనమోహనాకారతఁ బొలుపు మిగుల
మగని మగువను వ్రాయించి మదిఁ దలంచు
నిషధరాజును దన్నుఁగా నీరజాక్షి. 76

ఉ. పువ్విలుకానితోడ సరిపోలెడుచక్కనివాఁడు భూమిలో
నెవ్వఁడు చెప్పుఁడా? యనుచు నిష్టవయస్యలఁ గూర్చి
యాత్మలో, నువ్విళులూరుచుం బలుకు; నొప్పులకుప్ప!
నలుండు గాక యొం, డెవ్వఁ? డనంగ మెచ్చుఁ వనజేక్షణ
నెయ్యము వియ్య మెట్టిదో. 77

వ. మఱియు మనోరథపరంపరాసంవరణప్రసూనదామంబున నమ్మ
హీపతిం బతిఁగా వరియించియుం ద్రిభాగశేషంబు లగు
విభావరీసమయంబు నిమీలితంబైన నేత్రయుగ్మంబును
బాహ్యేంద్రియవ్యాపారముద్రాభిముద్రితంబైనయంతఃకర
ణంబును మొఱంగి నిద్రాసమానీతుండైనయారాజమనో
జాతుతో నెంతయుం దడవు మంతనం బుండియు నిరంతర
స్మరణసరణిధారావాహికావగాహంబున నెడనెడం బొడ
చూపు నప్పుడమిఱేనిం గనుంగొని లజ్జాసాధ్వసభ్రమంబులు
మనంబులో ముప్పిరిగొనం బ్రమోదించియు నవ్వైదర్భి
నిర్భర మదనశరశలాకాశంకుసంకలిత వేదనాదూయమాన
మానసయై విజృంభితమనోభవభుజావష్టంభంబులగుహిమా

రంభంబులును గాలాగరుకళంకితకామినీకంఠమూలంబులగు
శిశిరకాలంబులును గలకంఠ కామినీకంఠకోమలకుహూ
కారకోలాహలకరంబితకకుబంతంబు లగువసంతంబులును,
సాయంతనసమయ సంఫుల్లమల్లికామోద మేదురసమీరణఘో
షంబు లగునిదాఘంబులును విరహిజనహృదయభయంకర
స్తనితసందోహంబు లగుజలధరా నేహంబులును సకలజన
మనోవికాసమయంబు లగుశారదసమయంబులును గడపు
చుండె నవ్వేళ జలధి వేలావలయవలయితవసుంధరాభువన
మండలాఖండలుం డగునలుండును విమలనిజకీర్తిమౌక్తిక
మాలికాసంతానంబులకు నంతర్ఘటనాగుణంబులుంబోలెం
బొలుచునక్కాంతాలలామంబుగుణంబులు జనపరంపరవలన
వినియె నాసమయంబున. 78

నలుండు దమయంతియం దనురక్తుం డగుట

శా. ఆవామాక్షిమనోహరాకృతియమోఘాస్త్రంబుగాభూవరుఁ
* లావణ్యాధికు నచ్చలంబుమెయిగెల్వం బూని యిందిందిర
జ్యావల్లీకిణకర్కశం బయినహస్తం బుద్ధతిం జాఁపి వేఁ[మున్.
పూవుందూపులజోదు పుచ్చుకొనియెం బుండ్రేక్షుకోదండ

క. శ్రవణావతంస మయ్యెను
ధవళాయతనేత్రగుణము ధరణీపతికిఁ
శ్రవణావతంస మయ్యెను
బువువింటిగుణంబు నపుడ పుష్పాస్త్రునకున్. 80

ఉ. ఆవసుధాధినాథుని మహాధృతిశాలి జయించు తెంపునఁ
భావజుఁ డప్పు డున్మదనబాణము తియ్యనివింటఁగూర్చుచోఁ

కేవలసాహసంబు మదిఁ గీల్కొనఁ జేసియు నుంచెఁ బాత్రి
లో, కీవిజయార్జితంబు లగుకీర్తిభరంబుల సంశయాంబుధిన్.

తే. అతనుఁ డఁట జోదు! పూమొగ్గయఁట శరంబు!
చించినది యఁట తద్ధైర్యకంచుకంబు!
నలుని దమయంతితోఁ గూర్పఁ దలఁచియున్న
ధాతమదియొత్తికోల్తుదిఁ దాఁకకున్నె! 82

*ఉ. ఎయ్యది కారణంబుగ మహీపతియంచితధైర్యకంచుకం
బయ్యతనుండు సించె నలరమ్ములచే నది కారణంబుగాఁ
దొయ్యలి రాజనందనునితోడన కూర్పఁ దలంచుచున్నయా
దయ్యము నెత్తికోలు తుదిఁ దాఁకుటఁ గానఁగ నయ్యె
నయ్యెడన్. 83

ఉ. ఏస విరి న్విరించి నొకయేటునఁ దాఁపఁపాన్పుగాఁ దపం
బ్రోసినజోదు మన్మథుఁడు దుర్వహనూత్నవియోగపావనా
యాసితమైనరాజుహృదయాబ్జము గాఁడఁగ నేసె నెంత
యుం, గాసిలి తేఁటిఱెక్క గఱిగట్టినపుష్పశిలీముఖంబులన్.

తే. లలన లజ్జాసరిద్దుర్గలంఘనమున
రాజహృదయంబుఁ జొచ్చినక్రమముఁ జూడఁ
దరుణిమారంభపరికల్పితంబు లైన
వలుఁదకుచకుంభములప్రభావమునఁ జూవె. 85

సీ. జాగరోద్భూతదృగ్రాగంబు మాణిక్య
కర్ణకుండలదీప్తిఁ గప్పిపుచ్చు
రాజకార్యపరంపరాఖేదమిషమున
నిట్టూర్పుగాడ్పుల నిహ్నువించు

ఘనసారబహుళచందనవిలేపనమున
  నాపాండుభావంబు నపలపించు
దోరంతరన్యస్తతారహారంబుల
  నంతఃపరితాప మపనయించు
తే. మాననీయశశాంకకోమలము లైన
యామినీసమయములుఁ బర్యంకములును
సాటులుగ నొంచుపలవంత జనవిభుండు
కన్నెకూర్మి ప్రకాశంబు గాకయుండ. 86

వ. ఇవ్విధంబున ననంవరం బైన శంబరవైరివిక్రమంబు క్రమక్రమంబునం బరిస్ఫుటం బగుచుండ వియోగవేదనాచిహ్నంబులు నిహ్నువింపం గోలంది గాక చీకాకుపడి యాకారరేఖానినిష్క్రాంతమత్స్యలాంఛనుండగు రాజకుమారుం డొక్కనాఁ డారామవీథీవిహారంబునం గాలక్షేపంబు సేయువాఁడై ప్రభంజనాధ్యేయజవంబును జంచలఖురాంచలక్షోభిత క్షోణిమండలంబును నిగాళగదేవమణి దీప్తిచ్ఛటాపటలశంకావహాకృత్తికాధవళకేసరకేశరశ్మిసంచయంబును వల్గువల్గాసుపక్తవదనతావిడంబితవక్త్రస్థభుజగ వైనతేయంబును జలాచలప్రౌఢతానుమీయమాన నిజవేగదర్పప్రశంసాప్రవచనోపన్యాసంబును నై సింధుజంబును శీతమహస్సహోదరంబును నగుట రెండవ యుచ్చైశ్శ్రవంబునుం బోలిన యౌపవాహ్యంబు నారోహించి. 87

తే. ప్రమదసస్పందతరనేత్రపద్మలగుచుఁ
బౌరజనులు విలోకింపఁ బ్రకటలీల

సముచితానల్పపరివారసహితుఁ డగుచు
నవనినాథసుతుండు వాహ్యాళి వెడలె. 88

వ. తత్ప్రదేశంబున. 89

ఉ. నేమ మెలర్పఁగా గొడుగునీడ వహించువసుంధరాస్థలీ
సీమనె యెక్కి యాడెను విచిత్రగతిం దురగోత్తమంబు నా
భూమివిభుండు దద్భ్రమములు వో యెడ ద్రెవ్వక యభ్యసించు
వా,త్యామయచక్రచంక్రమవిహారములన్ సుడిఁగాడ్పు
లీడ్చుచున్. 90

వ. ఇవ్విధంబునఁ గొంతతడ వతిజవనచతురతురగస్పష్టసంక్రీడాడో
లాయమానమణికుండల మరీచిమండలీనీరాజితగండస్థలుండై
వాహ్యాళివిహారంబు సలిపి వలయునమాత్యులం బరివారం
బును నచ్చోటన యుండ నియమించి యొక్కరుండునుం
బాదచారియై ఘనచ్ఛాయంబునుం బ్రవాళరాగస్ఫురితం
బును నగువిలాసకాననంబు పయోనిధానంబు నంబుజాక్షుం
డునుం బోలెఁ బ్రవేశించి. 91

నలుని యుద్యానవనవిహారము

తే. పత్త్రములమీఁద మూఁగినభ్రమరకులము
హారవిసర్జనజనితదుర్యశముఁ బోలఁ
గమియ విచ్చినగేదంగికన్నెపువ్వుఁ
గౌతుకము పల్లవింపంగఁ గాంచె విభుఁడు. 92

వ. విరహిజనహృదయచ్ఛేదనక్రియాక్రకచంబులు వియోగి
మర్మవిదారణవ్యాపారకర్ణినారాచంబులు పాంథజనహృచ్ఛిక
సూచకశలాకలు నగుకనకకేతకీజాలంబులఁ జేరం జను దెంచి.

చ. చిలుపనికమ్మఁదేనియలు చిప్పిలి హస్తము లస్తకంబునన్
నిలువక నేరువాఱునెడ నీయతిసాంద్రపరాగము ల్గడా
యలరులవింటిజోదునకు నప్పటి కప్పటి కప్పళించుకోఁ
గలిగెడు నంచు వే కనలు గైకొని దూఱె విభుండు కేతకిన్.

మ. దమయంతీ స్తనకుంభవిభ్రమముఁ బొందం గోరుటన్ ధూమ
పానముఁ గావించు నధోముఖంబు లగునానాకుంభముల్
వోలె ధూపములన్ దోహద మాచరింపఁగఁ గడుం బక్వం
బులై యున్నదాడిమముల్ సూచి నృపాలకుండు మదిఁ
బాటించెన్ మహౌత్సుక్యమున్. 95

తే. మన్మథుం డేయుకింశుకమార్గణములు
చన్నుఁగవ నాటుటయుఁ బాంథసతియుఁ బోలెఁ
బాఱు దెంచి కీరంబులు పండ్లు గఱవ
వణఁకుదాడిమిఁ జూచె భూవరుఁడు వేడ్క. 96

వ. మఱియు మందానిలపరిస్పందంబునం గందళితంబు లైనమక
రందబిందునిష్యందంబులు చిందించుగురివెందపూఁబందిరు
లును వలరాచరాచవారికి వనదేవత లొనర్చునీరాజనప్రదీ
పాంకురంబులుం బోనికోమలకోరకంబులం గరంబు సొంపారు
నం పెంగలును మదనచాపవిముక్తంబులై మొదలం గ్రోలిన
భవశరీరభస్మాంగరాగంబు పరాగవ్యాజంబున వెడలం
గ్రాయుచున్న సురపొన్నలును రోలంబనికురుంబంబులకుఁ
బానగోష్ఠీస్థానంబు లగువికస్వరస్థలకమలినీ కదంబంబులును
గలకంఠకంఠహుంకారంబులం బాంథులకు భయంబు సంపా
దింపఁ జాలు క్రొమ్మావిమోకచాలును ధూమకేతుమండలం
బులుం బోలె విరహిజనులగుండియ లవియించుచుఁ జంచరీక

పరంపరాశిఖరంబులై సొంపారుచాంపేయంబులును వలయా
కారంబునం బరిభ్రమించుభ్రమరంబులసంగతిం గేసరరేణు
విస్ఫులింగంబు లెగయ బాణోత్తేజనప్రకారంబు నంగీకరించు
చునసంగునకుం బ్రధానశాణంబు లగునారంగంబులును
మృదులపవమానసంపాతకంపమానకిసలయకంటకప్రషితంబు
లై మదనముద్రాభిముద్రితంబు లగువారాంగనాజనంబుల
వట్రువపాలిండ్లకుం జుట్టంబులై తోరంబు లగుపనసం
బండ్లును నిఖిలయువద్వయీచిత్తనిమజ్జనోచితంబు లగుసజ్జ
కపుం బూమొగ్గలును బ్రవాళగర్భగహ్వరంబులం బసపి
యించుచు నించువిలుకానితూణీరంబులకుం బోల్పఁ బస్త్రైన
కలిగొట్టుపొదలును నొండొండ చంద్రఖండంబులు వెడలం
గ్రక్కు రాహుమండలంబులుం బోలెఁ గుటిలసితసుట్టలంబులు
వ్రేలం గాఢాంధకారంబునం గాఱుకొను మునిద్రుమంబు
లును గనుంగొనుచుఁ బోషితరాజకీరంబులు కైవారంబులు
సేయఁ బ్రోదికోయిలలు మంగళగానం బొనర్పఁ గొలంకుల
కెలంకులను బావులక్రేవలను నికుంజక్రోడంబులనీడలను
విశ్రమించుచుఁ బ్రసవమృదుగంధపశ్యతోహరంబులగు
గంధవాహంబుల రాకలు విహారశ్రాంతి సపనయింప నికట
ఘటీయంత్రసలిలధారాసారణీమార్గంబులఁ డొక్కెంబునకుం
జక్కనిగండుమీను వెదకుమీనకేతుండునుంబోలె నుద్యా
నం బెల్లఁ గ్రుమ్మరి యగ్రభాగంబున. 97

సీ. శేషపుచ్ఛచ్ఛాయఁ జెలువారుబిసములు,
తన్మగ్నసురదంతిదంతములుగ

నిండారవిరిసినపుండరీకశ్రేణి
యామినీరమణరేఖాళి గాఁగఁ
బ్రతిబింబితోపాంతబహుళపాదపములు
గర్భస్థశైలసంఘములు గాఁగ
నేకదేశంబున నిందీవరంబులు
కాలకూటమయూఖఖండములుగ

తే. బాలశైవాలవల్లరీజాలకంబు
బాడబానలభవధూమపంక్తి గాఁగ
వారిరాశిఁగఁబోలె గంభీర మైన
ఘనతటాకంబుఁ గాంచె సజ్జనవిభుండు. 98

వ. కాంచి యొక్కింతతడవు మనంబునం గొనియాడుచుం దిమి
తిమింగిలఝుళీకుళీర మత్స్యకచ్ఛపమకరనికరసంచారతరళ
తరంగమాలికాడోలాధిరోహ లీలావ్యాలోలకలహంససంస
ర్గాలాపకోలాహలముఖరితదిశాభాగం బైన యమ్మహాతటా
కంబుతీరప్రదేశంబున. 99

సీ. విలులితజంబాలపులినభాగమున ను
ద్దండపద్మాతపత్రంబునీడఁ
గమలకాండకఠోరకంటకాంకురపంక్తి
నొయ్యనఁ గంధరంబొరసికొనుచు
నొంటికాలనె నిల్చి యాత్మమాపుతములం
జగుడుఱెక్కలతోకు లెగయుచుండ
పిఱిఁదిపై పక్షతిద్వితయంబు పెడజాఱఁ
జంపు లోకించు కాకుంచితముగ

తే. వరుణరాజున కిడినచామరమువోలెఁ
బొడవు మిగిలినపాండుస్మితపుష్పుఁబోలె
నిబిడనిద్రాభిముద్రితనేత్ర మైన
రాజహంసంబుఁ గాంచె నారాజసుతుఁడు. 100

*క. కాంచనపక్షం బగురా
యంచం గనుఁగొని నృపాలుఁ డనురాగముతో
వంచించి పట్టుకొనియెద
నంచుఁ దలఁచె దైవఘటన కనుకూలముగాన్. 101

నలుఁడు హంసముం బట్టుకొనుట

తే. వామనుం డైనకైటభవైరివిధము
నభినయించుక్రమంబున నధిపసుతుఁడు
నడఁకి నడఁకి యల్లల్లన నడిచి పట్టెఁ
బాణిపద్మద్వయంబునఁ బసిఁడియంచ. 102

వ. ఇట్లు నిషధరాజుచేతం బట్టువడి బిట్టు మేల్కాంచి యక్కాంచనహంసంబు కంచుగీసినతెఱంగున నెలుంగించుచు నెగయ నుంకించుచుఁ జంచుపుటంబునం బాణిపల్లవంబులు గఱచుచుఁ జరణంబులు గింజుకొనుచు నఖంబుల నొత్తుచు నలుదిక్కులుం జూచుచు నెద్దియుం జేయునది లేక చీకాకుపడుచుండ నప్పాటన సంభ్రమసముత్పతత్పతగకులంబై కమలషండంబు గలగుండువడియెఁ గూలంబులం గులాయంబుల నుండి పుండరీకవనలక్ష్మీచరణనూపుర క్రేంకారంబుల ననుకరించుచుఁ గారండవబకక్రౌంచరథాంగకోయష్టికాదులు విహాయసంబున కెగసి కూయం దొడంగె నప్పుడు. 103

తే. జాతరూపచ్ఛవచ్ఛటాజాతరూప
లక్ష్మి యిం తొప్పునే మరాళమున కనుచు
నద్భుతం బంది తనుఁ జూచునధిపసుతున
కిట్లనె మనుజభాషల హేమఖగము. 104

క. ఇక్కలకొనలం గలిగిన
యిక్కాంచన మాసపడియె దే నృప! నీకే
యక్కఱ దీనం దీరెడు
నక్కట! నీహారలేశ మబ్ధికిబోలెన్? 105

చ. ఎఱుఁగనె నీవు ప్రాంతమున నింతట నంతట నున్కి యింత యే
మఱుదునె నిన్ను విశ్వజనమాన్యుఁడ వంచును విశ్వసించియి
త్తఱి సుఖనిద్రఁ బొందితి వృథామతి నెట్టన యాత్మనమ్మినం,
జెఱుపఁ దలంతురే ఘనులు చిత్తమునన్ బగవారి నేనియున్?

ఉ. హింసయ నీకు వేడ్క యగు నేని కృపాశ్రయ మైనయీ
సరో,హంసముఁ జంప నేల ? కఱవా తరువాత వసుంధరాధి
పో,త్తంస! విజృంభమాణ భుజదర్ప నిరంకుశసాహసక్రియా
మాంసలచిత్తవృత్తు లయి మత్తిలి యుందురరాతిభూపతుల్.

వ. ఫలకుసుమమూలమాత్రంబున శరీరయాత్ర నడపుచు మును
లుంబోలె సలిలంబులలోనం దపంబు సేయుచున్న వారము
మామీఁద దండనీతిం బ్రయోగింప నీకుం దగునె? యది
యునుం గాక. 108

సీ. తల్లి మదేకపుత్త్రిక పెద్ద కన్నులు
గాన నిప్పుడు మూఁడుకాళ్లముసలి
యిల్లాలు గడు సాధ్వి యేమియు నెఱుఁగదు
పరమపాతివ్రత్యభవ్యచరిత

వెనుకముందర లేరు నెన రైనచుట్టాలు
లేవడి యెంతేని జీవనంబు
గానక కన్నసంతానంబు శిశువులు
జీవనస్థితి కేన తావలంబు
తే. కృపఁ దలంపఁ గదయ్య యోనృపవరేణ్య!
యభయ మీవయ్య! యోతుహినాంశువంశ!
కావఁగదవయ్య! యర్థార్థికల్పశాఖ!
నిగ్రహింపకుమయ్య! యోనిషధరాజ. 109

వ. అక్కటకటా! దైవంబ! నీకంటెకిం జేలగింజయుం బెద్ద
యయ్యెనే? జననీ! ముదిసి ముప్పుకాలంబున సుతశోకసాగరం
బెబ్బంగి నీఁదఁగలదానవు? ప్రాణేశ్వరీ! యేచందంబున
మద్విరహవేదనాదవానలంబునం దరికొనియెదవు? సఖు
లార! యేప్రకారంబునం బుటపాకప్రతీకాశం బైనకరుణా
రసంబునఁ బురపురం బొక్కెదరు? బిడ్డలార! యేభాగున నతి
క్షుత్పిపాసాకులంబులై కులాయకూలంబులం గులగులం
గూసెద? రని విలాపంబు సేయుచు దృగ్గోళకంబుల వేఁడి
కన్నీరు వెడల గోలుగోలున నేడ్చినం గృపాళుండై యాభూ
పాలుండు హస్తపల్లవంబులు వదలి రాజహంసంబ! పొమ్ము
సుఖం బుండు మని విడిచి పుచ్చె ననంతరంబ. 110

ఆశ్వాసాంతము

శా. భారద్వాజపవిత్రగోత్ర! విమలాపస్తంబసత్సూత్ర! వి
ద్యారాజార్థకిరీట! రాజహితకార్యారంభనిర్వాహణా
ధౌరంధర్యకళాయుగంధర! సమిద్గాండీవి! శ్రీఖండక
ర్పూరక్షోదవిపాండునిర్మలయశఃపూర్ణక్షమామండలా! 111

క. కేళాదిరాయ! యభినవ
లీలామకరాంక! చంద్రలేఖాంకుర చూ
డాలంకారపదాంబురు
హాలింగనసుఖితనిర్మలాంతఃకరణా! 112

మాలిని.—

జరఠకమఠరాజస్తబ్ధరోమప్రధాన
ద్విరసనపతిభూభృద్దిగ్గజగ్రామభూమ
స్థిరతరధృతసంపద్గేహబాహాగ్రపీఠీ
పరిచయసుఖలక్ష్మీపక్ష్మలక్షోణిచక్రా! 113

గద్యము. ఇది శ్రీమత్కమలనాభపౌత్త్ర మారయామాత్య పుత్త్ర సకలవిద్యాసనాథ శ్రీనాథప్రణీతం బైన శృంగార నైషధకావ్యంబునందుఁ బ్రథమాశ్వాసము.

శ్రీ ర స్తు

శృంగారనైషధము

ద్వితీయాశ్వాసము

శ్రీరాజరాజవేమ
క్ష్మారమణకృపాకటాక్షసంవర్ధితల
క్ష్మీరక్షితబుధలోక! యు
దారగుణాధార! సింగనామాత్యమణీ. 1

వ. అవధరింపుము. 2

హంస నలునిచే విడువఁబడి కృతజ్ఞతఁ జూపుట

తే. అట్లు పురుషోత్తమునిం బైనయతనివలన
ముక్తి గాంచినయాద్విజముఖ్యుఁ డెలమి
డెందమునకును వాక్కున కందరాని
యధికతర మైనయానంద మనుభవించె. 3

క. చుట్టంబులుఁ జెలులుం దన
చుట్టుఁ దిరిగి యుండ ముదము సొం పెసలారఁ
నెట్టిపడి చచ్చి క్రమ్మఱఁ
బుట్టినచందమున హంసము దటాకములోన్. 4

సీ. తిక్కించికొనియున్న తెక్కమొత్తముతోడి
యొడలు జాడించి నెవ్వడి విదర్చుఁ
జేదోయియొత్తునఁ జేసి నెత్తుగు లైన
యవయవంబులు నోర సవర చేయుఁ
గుటిల చంచూపుటకోటికుట్టనములఁ
దనుకీటములనిరోధంబు మాన్చుఁ
దొడరుజుంజురుమేనిదుర్వికారంబునఁ
బులుఁగుఁజుట్టాల బిట్టులియఁజేయు
తే. నూర్మిపంక్తుల నుయ్యాల లూఁగి యాడుఁ
దివుటఁ దియ్యనితమ్మిపూఁదేనె గ్రోలుఁ
బ్రమదమున నాఁచుఁదీగెజొంపములఁదూఱు
నరుగుఁ గేళికులాయశుద్ధాంతములకు. 5

వ. ఇవ్విధంబునం గొంతవడవు గ్రీడించి యానీడోద్భవంబు భవార్చనాయోగ్యంబును రుద్రాక్షమధువ్రతపరివృతంబును బహుశైవలక్ష్మతాసమన్వితంబును నగుటఁ బద్మంబునుంబోని నిషధరాజుహస్తంబునకుఁ గ్రమ్మఱ నరుగుదెంచె నమ్మహాభుజుండును భుజంబు సాఁచి యమ్మానసౌకంబు మన్నించి యిమిడ్చికొనియుండె నప్పుడు. 6

తే. ఇష్టమానస మయినయాహేమఖగము
నలునిమానస మానందజలధియందుఁ
గర్ణశష్కులికలశంబుఁ గౌఁగిలించి
యీఁదఁ జేయుచు మృదుభాష నిట్లు లనియె. 7

వ. దేవా! యవధరింపుము ధర్మశాస్త్రమర్మపారగులైన పెద్దలు 'దుర్బలకులజిఘాంసువులైన ఝషంబులను నీడప్రమపీడా

కరంబు లైననీడజంబులను ననవద్యల్పా[illegible]పంబు లగుమృగంబులను మృగయావినోదంబుల [illegible]యించి మహీధవుండు కిల్బిషంబునం బొందం’ డని [illegible] బట్టువడిననన్ను విడిచిపెట్టి ప్రాణంబు రక్షించి[illegible]కారికిం బ్రియంబుసేయుదు నన నేర్తునే? [illegible] [illegible] ప్రియంబు చేసెద నయాచితోపపన్నం బయినపి[illegible] [illegible]రింపం బనిలేదు నిఖిలభువననాయకుండ [illegible] [illegible] బోంట్లు సేయునుపకారం బపేక్షణీయంబు గాకు[illegible] యెఱుంగుదు నైనను గృతజ్ఞతాగుణ[illegible] [illegible]చున్నయది నన్నంబు వొడ్డయనువిశేషంబు [illegible] హస్తకల్పజనాంతరం బయినదైనంబు ప్రశస్తి [illegible] నాచేయు ప్రయోజనం బంగీకరింపుము. 8

హంస నలునికడ దమయంతి నభివర్ణించుట

సీ. ప్రత్యర్థిసార్థసార్థకనామధేయుండు
భూమీశ్వరుం డొప్పు భీముఁ డనఁగ
నారాజు త్రిదివంబు సమరేంద్రుఁడునుబోలెఁ
దేజంబున విదర్భదేశ మేలు
దమనాహ్వయుం డైనతపసిసద్వరమునఁ
గాంచె నాతఁడు కన్యకాలలామ
సర్వలోకాంగనాసౌభాగ్యగరిమంబు
దమియించుకతమున దానినామ

తే. మర్థభారతి దమయంతి యంచు నొడివెఁ
దద్గుణంబులు వర్ణింప ధరణినాథ!

యబ్జసూతికి నైన శక్యంబు గాదు
పలుకుఁబూఁబోఁడి కైనను నలవి గాదు.

తే. విదుషి యాయింతిదలఁదాల్చువెంట్రుకలకు
సహహా! యెబ్బంగిసాటిసేయంగవచ్చుఁ
బశువుచేతఁ బురస్కృతిఁ బడయలేక
చాపలంబున వర్తించుచామరములు? 10

క. ఖురకండూయనమిషమున
హరిణంబులు సాంత్వనంబు నాపాదించున్
దరుణీవిలోచనములచేఁ
బరిభూతము లైనతమచపలదృష్టులకున్. 11

క. లలనకనుదోయిముందట
నలనడ నలినంబు మలిన మయ్యెను హరిణం
బులు పూరి మేయఁ దొడఁగెను
గలితద్యుతి ఖంజ మయ్యె ఖంజనకులమున్. 12

తే. రాజబింబంబునందు సారము హరించి
చేయఁ బోలు విధాత యాచెలువమోము
నడిమిరంధ్రంబునందుఁ గానంగ వచ్చు
ఖనిఖనీలిమ యది నివర్ణనము గాదె! 13

క. ప్రవిలేపనపాండరమును
సువలాంఛనగోమయాంచనము నగురాకా
ధవళాంశుమండలము విధి
నివాళిసేయుచును లతాంగినెమ్మొగమునకున్. 14

సీ. *జగము లొక్కుమ్మడి సాధింప నెత్తిన
సరిమన్మథునిలవిండ్లు రమణిబొమలు

కాంతినిర్ఝర మీఁదుకాఁపుఁదూఁగాడనముల
    కుంభస్తనము లింతికుచయుగంబు
నడు మింత యని కేలఁ దొడిఁబట్టినధాత
    యంగుళిరేఖ లబ్జాస్యవళులు
యువమనోమృగరాజిఁ దవిలింపఁ దీర్చిన
    మదనవాగురలిందుపదసకుసులు

తే. బాల్యతారుణ్యసీమావిభాగమునకు
నజుఁడు వ్రాసినరేఖ తన్వంగియాఁప
భానువరమునఁ బడసినపంకజముల
యపరజన్మంబు పూఁబోఁణియడుఁగు లధిప! 15

క. జలదుగ్ధస్థమృణాళా
వలిజిత్కమనీయబాహువల్లరి యగునా
జలజానన నీకుం దగుఁ
బలుకులు వేయేల యధికబలశౌర్యనిధీ! 16

క. హాటకకలశంబులకును
బాటి యగువధూటిమెఱుఁగుఁ బాలిండ్లు నిరా
ఘాటస్ఫురణప్రభ యను
నేటికిఁ జక్కవలకవ యయి విరాజిల్లెన్. 17

తే. వలుదయును వట్రుపడుటయుఁ గాఁగ నలినభవుఁడు
భీమభూపాలపుత్త్రికిఁ బిఱుఁదొసర్చె
నర్కరథశిల్పశిక్షఁ బుష్పాస్త్రుతేరు
నేకచక్రంబు సేయ నూహించి యొక్క. 18

మ. వనజాతేక్షణయూరుయుగ్మముసలావణ్యంబునం గేళికా
ననసంక్రందనపట్టనప్రకటజన్మస్థానలక్ష్మీ రంభలక్ష

ఘనవాఃపత్యతపఃఫలస్తనుల నత్యంతాభిరామాంగులన్
మనుజాధీశ! యథాగ్రహించుచుఁ బొగడన్ మాబోంట్లకున్
శక్యమే? 19

సు. పృథుకీలిం బ్రతివాసరంబు గమికర్మీభూతనానానదీ
నదకాంతారపురీశిలోచ్చయుఁడనై నైకాద్భుతశ్రీజిత
త్రిదివం బైనవిదర్భదేశమున నారీరత్నముం గాంచితిన్
సదసత్సంశయగోచరోదరి శశ్వత్సంపూర్ణచంద్రాననన్. 20

మ. కమలేందీవరషండమండితలసత్కాసారసేవారతిన్
గమికృత్కృత్రిమశైలకేళినిస్పృహుఁడనై కంటిన్ విదర్భంబునన్
రమణిం బల్లవపాణిఁ బద్మనయనన్ రాకేందుబింబాననన్
సమపీనస్తని నస్తినాస్తివిచికిత్సాహేతుశాతోదరిన్. 21

వ. కావున నిఖిలభువనపురంధ్రీరామణీయకం బీరమణీరత్నంబు
నందుం నిస్సారంబు పాటించుచు విధాతచిత్తంబున
నీసర్గకౌశలంబునకుం దగిన యుత్తముఁ డగువాఁ డెవ్వండు గలిగి
యున్నవాఁడో కో యనియును చింతించుచుం గొంతవడవు
నిశ్చలుఁడై చూచుచుండిరి వసంతకంబ యనురూపలావణ్య
రేఖాసంపన్నుం డైనవన్న వయసురాకొమరు ననలోకింతు
మని లోకాలోకపర్యంతంబుగా నీలోకంబు విశ్వంబునుం
బరిభ్రమించి యుర్వీశ్వరకుమారకుల నెల్లం బూర్వపక్షంబు
గావించుచు వచ్చి వచ్చి యిచ్చోట నిన్నుం గనుంగొని
సిద్ధాంతీకరించితిమి సాదృశ్యనిబంధనం బైన పాడమినసంస్కార
బోధంబు చిరకాలావలోకిత యగునబ్బాల యిప్పుడు
నామనంబునం బొడగానవచ్చుచున్న యది. 22

క. దమయంతీకిలకించిత
మమృతాంశుకులావతంస యలరించు [illegible]
విమలతరతారహారము
రమణీరమణీయకుచభరంబును బోలెన్. 23

తే. సౌరభము లేనియట్టిపుష్పంబుపోలె
గండుగోయిల వెలిగైనకానపోలె
నధిప! దమయంతితోడిసఖ్యంబు లేని
నీదుసౌందర్యవిభవంబు నిష్ఫలంబు. 24

వ. కావున నిఖిలవైమానికనికాయకామ్యమాన [illegible]
వతికి నిన్నుం గూర్ప నాకు నేర్పు గల [illegible]
బున నిన్నుం దక్కఁ దక్కొరుం బరిగ్రహింపకుండ [illegible]
భవద్గుణంబులు ప్రశంసించెద నన్నుం బనిగొమ్ము, [illegible]
కార్యంబున నార్యులు నిజప్రయోజనంబు [illegible]
గాని మాటలం బ్రకటింప రని పరిస్ఫుటంబుగా [illegible]. 25

తే. ఆద్విజాధిపువలన సంప్రాప్తమైన
వాక్సుధాధారఁ గ్రోలి భూవల్లభుండు
లలితలీలఁ దదుద్గారలవముపోలె
మొలకనవ్వు వహించెఁ గెమ్మోవిమీఁద. 26

వ. ఇవ్విధంబున మందస్మితసుందరవదనారవిందుండై [illegible]
విందంబునం బతంగపుంగవునంగంబు నివురుచు మృదుభాష
ణంబుల ని ట్లనియె. 27

సీ. అండజాధీశ నీయాకారరేఖతోఁ
దులఁ దూఁగ లేవు వస్తువులు జగతి

నీడోద్భవశ్రేష్ఠ! నీదుసౌశీల్యంబు
  పలుకుల కందంగఁ గొలఁది గాదు
పతగపుంగవ! నీసుభాషితంబులయట్ల
  యవయవంబులు సువర్ణాత్మకములు
పక్షివంశావతంస! పక్షపాతము నీకు
  గతియంద కాదు సద్వ్రతతియందు
†తే. సధికతాపపరీతాత్ముఁ డైననాకు
  నెల్లి వచ్చితి చలిగాడ్పునట్లు నీవు
  పూర్వజన్మమహాతపస్స్ఫురణఁ జేసి
  నీదుసన్నిధి సమకూరె నిధియుఁబోలె. 28

మ. త్రిజగన్మోహమహౌషధీలతిక ధాత్రీపాలకన్యావరో
  ధజనోత్తంసమణిప్రరోహ మగునాతన్వంగి వేమాఱునుం
  బ్రజలెల్లన్ వినుతింపవిందు మొదలం బక్షీంద్ర యూహింప
  నక్కజ! మీ విప్పుడు సంస్తుతింప నది సాక్షాత్కారముం
  బొందెడున్. 29

†తే. సహృదయుండును హృదయంబు స్మృతింప
  నరయువారికి నఖిలంబు నకలుషంబు
  వెంతనైనను సూక్ష్మ మీక్షింపఁజాల
  జాస నాలంక్రియామాత్ర మక్షియుగము. 30

ఉ. తియ్యనితేనెవోలె సుపదీతిలకంబుగుణంబు లుత్సవం
  బొప్పు శ్రుతిద్వయంబునకు నాదిమకాలమునందు నిప్పుడా
  శ్రోత్రపుటీసీవు సమ్మదముతో వినుతింపఁగ మన్మథాగ్నికిం

---

† 'సహృదయంబును సహృదుండు' పాఠాంతరము.

ఛాయ్యయుఁబోలె నయ్యె నని ప్రైత్యము ... గనె
శ్వరా! 31

శా. కాలాంతగపురకామినీకుచతటీకస్తూరికానైరి ...
శ్రీలుంటాకము చందనాచలతటశ్రీఖండసంసర్గి ...
వ్యాలస్ఫారఫణాకరోదరవిషనిశ్వాసాగ్ని ...
బేలా నాపయి దక్షిణానిలము ...! ... ?

క. నెలనెల దప్పక యుండఁగ
నెల భాస్కరుఁ జొచ్చు నెల్ల నియమము ...
గలహంస వేఁడివెన్నెల
సొలయక నాయంగకములు సూఁడె ... 33

ఉ. మోహము బాహముగ్ మదికి మూఁడుచున్నను ...
దెప్ప సం, దేహము మీనకేతనుని ...
గ్గలో?, యూహ యొనర్పఁగాఁ బిడుగులో? కుసుమ ...లో?
యక్కట! భారతీ, వాహకులావతంస! విషవల్లిసము ...
ప్రసూనముల్. 34

హంస దమయంతికడకు దూతయై చనుట

వ. కావునం దీరంబు లేనివిరహాభారం ...
మునుంగంబాఱుచున్న నాకుం జెప్పగా ...
గల్పించినాఁడవు, మీముబోంట్లగు ...
ప్రవణంబులు గదా! పొమ్ము, కార్యము సాఫల్యపూర్ణము,
పునస్సమాగమంబయ్యెడు, నీవు వచ్చునంతకు ...
యుండుదుం జుమీ! మాతము గదా సీగ...! ...
పల్కి యన్నీడజంబు వీడుకొల్పి క్రీడా...లో ...
నికుంజక్రోడంబునీడ నన్నేంద్రముఖ చంద్రకాంతశిలాసనం

బున విశ్రమించి రాయంచపలుకులు మనంబునం దలపోయు చుండెఁ గలహంసంబును నలుని వీడ్కొని భూమండలమండ నాయితంబైన కుండినసగరంబున కభిముఖంబై ప్రార్థనాసిద్ధి సూచకంబులగు ననుకూలగంధవాహాదినానావిధశుభనిమిత్తం బుల ననుసంధించుచు నికషపాషాణపట్టనిభం బయిన నభఃస్థలం బునం దనసనిండి తెక్క లొరపెట్టుచంచుపుటంబున సంసంబుగా ఝాంకారితపతత్త్రధారావిహారంబుగ గోడినడి డిగ్గునప్పు డలవిగుపసున్న పతంగంబులు సడసడ నడంకుచు నొంటి కంటఁ గనుంగొన నొక్కొక్కమాఱు విధూతపతతియును నొక్కొక్కసారి యూర్ధ్వాయనదుర్విభావంబును నొక్క క్కమాటు వితతీకృతనిశ్చలచ్ఛదగుచ్ఛంబును నగుచు వనం బులు గడచి శైలంబులు దాఁటి నదులు లంఘించి చని చని ముందట. 35

కుండినసగరవర్ణనము

ఉ. అండజరాజు గాంచె లవణాంబుధివేష్టితమేదినీవధూ
కుండలమండనం బయినకుండినమున్ నిజకీర్తికల్పితా
ఖండలపట్టణ ప్రథితఖండనమున్ గ్రథకైశికేంద్రదో
ర్దండబలాభిగుప్తము సుదగ్రహిరణ్మయవప్రదీప్తమున్. 36

వ. అప్పట్టణంబున కరిగి నప్రదీప్రాకారంబు లగు ప్రాకారంబుల వలనను, నారపాతలగంభీర సలిలసంచారంబు లగుపరిఖా కూపారంబుల వలనను, బ్రస్ఫుటస్ఫటికోపలవిగ్రహంబు లగు గృహంబుల వలనను, [illegible] లగు సౌధంబుల వలనను, నింద్రనీలమణిచ్ఛాయా కల్పితాకాల కాలిక [illegible]

లికుచఘుసృణపంకకషాయితాంభఃపూరంబు లగుకాసారం బులవలనను, ఘనఘనాఘనఘటాకఠోరఘస్మరధ్వానగోధూమ ఘురట్టంబు లగుహట్టంబులవలనను, అనిలచలత్కేతనాంచల దండతాడనా విహితహేలి హయాళీ కాలనక్రియావత్తా మాచవిశ్రాంతు లగుప్రాసాదవైజయంతులవలనను, నవ వికచవివిధకుసుమవాసనాపేటిక లగు లీలోద్యానవాటికల వలనను, బటీరకర్పూరకస్తూరికాకుంకుమసంకుమదహిమాం బుప్రముఖనిఖిలపరిమళ వస్తువిస్తారసౌరభోద్గారసముత్పణాం బులగు నాపణంబులవలనను, హావభావవిలాసవిభ్రమసుభాజ నంబు లగు వనితాజనంబులవలనను, జవవిజితమరుత్కురం గంబు లగుతురంగంబులవలనను, అసమమదమనిజమదాక ణంబులగువారణంబులవలనను, నభిరామం బై యమ్మహాల హంసంబునకుఁ గౌతుకం బాపాదించె నెంతయు. 37

తే. పరిఖ గుడివోలెఁ దనచుట్టు దిరిగి యుండఁ
బరుల కేరికి గ్రహణగోచరము గాక
విషధరాధీశభాషితవిషమభాష్య
ఫక్కికయుఁ బోలె నొప్పె నప్పట్టణంబు. 38

క. నెలపొడుపుల సురనదిని
ర్మలతరతదగారకుట్టిమస్రవదిందూ
పలతుందిలాప యగుచుం
దెలి వొందుఁ బతివ్రతౌచితీసంపత్తిన్. 39

తే. క్రుంగఁబొలుసహస్రాంశుఁ గూడ లేక
వెనుకఁ జిక్కినజరదంశువితతివోలెఁ

బోలుచునపరాహ్ణవేళ నప్పురమునందు
భాసురాలేపకాశ్మీరపణ్యవీథి. 40

శా. వేదాభ్యాసవిశేషపూతరసనావిర్భూతభూరిస్తవా
పాదబ్రహ్మముఖౌఘవిఘ్నితనవస్వర్గక్రియాకేళిచే
నాదిన్ గాధితనూజుచే సగము సేయం బడ్డమిన్నేఱు ప్రా
పాదస్వచ్ఛదుకూలకైతవమునం జాలంగ నొప్పుం బురిన్. 41

తే. అమరు హాటకమయకవాటములతోడ
గురుతరం బైనయప్పురికోటగవను
కులిశధారలఁ దప్పి తెక్కలును దాను
బయటఁ గొలు వున్న పసిఁడికొండయునుబోలె. 42

మహాస్రగ్ధర—
దమయంతీకేళిధాత్రీధరశిఖరహరిద్రత్నభాదభ్రసంధో
హ మజాండాఘాతభగ్నస్యదభవమదతావాప్తలజ్జావనమ్ర
త్వము లై నుత్తానగాపత్త్యసురభివదనాంతఃస్థమై లీల నత్య
ర్థము గోగ్రాసప్రదానవ్రతసుకృతము తోరంబుగా వీటి
కిచ్చున్. 43

వ. ఇట్టి విచిత్రశోభావైభవంబులకుం బట్టైన యప్పట్టణంబు
గలయం గనుంగొని పతంగపుంగవుండు కన్యాంతఃపుర
ప్రదేశంబున నొక్కశృంగారవనంబులోన సఖీమధ్యంబునం
దారకామధ్యంబున శీతాంశురేఖయుంబోలె నున్నయా
రాజపుత్త్రి నిరీక్షించి యభ్రమండలంబుననుండి విభ్రమభ్రమణ
రయవికీర్ణస్వర్ణమయపక్షపాళిచ్ఛాయాపటలంబు దిక్కులం
జిక్కట్టిల్ల మెఱుంగు మెఱసినచందంబునం గొఱవి ద్రిప్పిన

పోల్కి దమయంతీవదనచంద్రబింబంబు సేవింపఁ బని వూని
వచ్చుపరివేషచక్రంబుచాడ్పున నలయాకారంబున నవత
రించుచు నాకుంచితపక్షమూలంబున నివేశితాత్తభూత
పక్షంబునం గా నాక్షణంబ వ్రాలెను. 44

—రాజహంస దూత్యము—

ఉ. *దుందుభివాద్యనిస్వనముతోఁ బలుదూఁగెదుపడునాద మం
దంద యతర్కితోపనతమై వినఁబడ్డ పిపాసిలిలుఁగ
జెంది పరాకునన్ మెలఁగు చిత్తము లుద్గమింపఁ గనుఁగొనఁగా
నిందునిభాస్య లప్పుడు సమీపమునం గనిరి రాజహంసమున్.

వ. అమ్మత్తకాశినులు వమచిత్తంబులు విషమస్థలస్థాప్యమాన గ్ర
హణంబులై యాహంసంబునందుఁ బరబ్రహ్మంబునందునుం
బోలె వర్తించుచుండం జూచుచుండిరి. నిరస్తరాజహస్తి నన
నెమ్మనంబునఁ బుట్టిన కౌతూహలంబున నమ్మరాళంబుఁ బట్టం
దలంచి యొయ్యనొయ్యన కదియ నేతెంచిన నల్లనప్పాటిం
బున నబ్బాలతలం బెఱిఁగి యొగసియుం బిప్పఁ గ్రుంకియు
దాఁటుకొనియుఁ బసమీరుప్రక్కలు కేలందోయి గుఱుపు
దప్పించుకొనియెం గాంచనపత్త్రరథగ్రహణాభిలాషవ్యవసా
యంబు నిష్ఫలంబైన రామాలిం జూచి వెలఁదులు గలకలం
జేసెఱచి నగిరి హస్తతలతాళకోలాహలంబున బులుఁగు
బెదరించితిరి, దీన మీకు నేమి లాభం బగుచ్చ నని సఖీజనం
బులం గనలి పలుకుచు మార్తాండు ననువర్తించు ఛాయా
దేవియుంబోలె నిత్తోయజాక్షి మానసౌకంబు వెనుకొని
చనియె నన్నారీనివహంబును మేలంపుమాటలక్కడఁ బెట్టి హంస
గమన హంసాభిముఖయైనయాత్రఁ బెద్దలు నిషేధింతురు

సుమీ యనుచు మందగతిం బిలుపదన దానే తెంచె. నీడోద్భ
వంబును నప్పుడియుదుంపగమనవిలాసంబు పరిహాసంబునకై
యనుకరింపం దొడంగుచుండ బోలె ముందటం జరియించుచుం
జేయూత యూతలు ముడిఁగించుకొని యూఱంబైన యొక్క
లతాగేహంబు దూఱె నట్లు దూఱిన వెలయువాఱి చేయు
నది లేక నిషేధజనితరోషనిరుద్ధాశేషనిజవయస్యయు నాత్మ
చ్ఛాయాద్వితీయయుఁ బ్రస్వేదాంభకణవిభూషితాంగియు
నిశ్శ్వాసవేగకంపితస్తనభారయునై యూరకుండె నప్పు
డయ్యండజయాన సఖీసమూహభాషణంబుల. 46

శా. కాంతా! శైశవచాపలంబున లతాకాంతారవీథిం బరి
భ్రాంతిం బొందెద వేల? బేలవె? నను న్శక్యంబె పట్టంగ? నీ
వెంతే దప్పఁగ నేగుదెంచితి కదే! యేలమ్మ! నీవోటు లం
తంతం జిక్కిరి చిక్కెఁ గంతువరె నీ వాత్సల్యముల్ పల్కఁ
గన్? 47

ఉ. ఆలిగఁబోకె విప్పవే ఘనాళి యపూర్వమునం జరించుని
న్నోలలితాంగి! నా పలుచు నున్నది మందసమీరణంబునం
గ్రాలు ప్రవాళపుంజముల గన్నుకరంబులవిభ్రమంబుగా
బాలరసాలపుష్పరసపాయిపరప్రియకంఠహుంకృతిన్. 48

సీ. సలిలసంఘప్రవాహానము పరిపసంబులు
సుమసుహాసములు చూడు కువలయాక్షి!
* [illegible]
[illegible] చూడు [illegible]!
సప్తలోకములు [illegible] లోకంబులు
[illegible] చూడు [illegible]!

మధురాక్షరములైనమామాటలు వినంగ
నమృతాంధసులు యోగ్యు లనుపమాంగి!

తే. భారతీదేవిముం జేతిపలుకుఁజిలుక
సముదగజయాన! సబ్రహ్మచారి మాకు
వేదశాస్త్రపురాణాదివిద్య లెల్లఁ
దరుణి! నీయాన ఘంటాపథంబు మాకు. 49

వ. ఒక్కనాఁడు విధాత వినోదార్థంబు వాహ్యాళి వెడలి మరలి వచ్చునప్పుడు మాకులస్వాములైనయతనిష్ఠపక్ష్యంబులు శ్రమంబునన్ డీలుపడి యున్నం జూచి యేను విమాన దండంబు కంఠంబున ధరియించి విరించిపీఠం బొటిలో కంబు వడసితి. నేను దివ్యతిర్యగ్జాతిని. మనుజు లెట్లు పాశా దికంబులం గట్టుపడుదురె గుణపాశంబులం గాక? భూలో కంబున రాజబృందారకులు కొందఱు గలరు, వారితోఁ జెలికారంబు వాటించి యుండుదు, విశేషించి నిషధ దేశాధీశ్వరుం డగునలుం డనురాజుమీఁద ననురాగం బక్ష పాతంబు గలిగి యుండుదు. 50

తే. కనకశైలంబు డిగ్గి యాకాశసింధు
సలిలములఁ దోఁగి మిగులంగఁ జల్లనైన
చారుహాటకమయగరుచ్చామరముల
వీతు నతనికి వైశాఖవేళలందు. 51

మ. రణకండూభరదుస్సహం బయినయా రాజన్యదేవేంద్రు ద
క్షిణబాహాగ్రమునన్ జనించినమహాకీర్తిప్రవాహంబు గా
రణసంక్రాంతగుణానుషంగమునఁనో ప్రస్ఫోతదిఙ్మత్తవా
రణగండస్థలకుంభకూలములతో రాయుం దివారాత్రముల్?

తే. అతనిబాహాపరాక్రమం బభినుతింప
నలవియే పద్మజునకైన నబ్జవదన?
శాతతద్బాణధారాభుజంగభుక్తి
వైరిరాజప్రజీయాసుమారుతంబు. 53.

చ. వినుకలిఁ గూర్మిఁ జిక్కి పృథివీభువనంబునకుం డిగంగ నే
యనువును లేక రంభ యనునచ్చరలేమ నలుఁగ వరింపఁ బూ
నినతనకోర్కి నొక్కమెయి నిండఁగఁ జేయుటకై భజించెఁ
దాఁ, గొనకొని వేల్పులందు నలకూబరుఁ దచ్ఛుభనామవాస
నన్. 54.

వ. ఆరాజుకడం జనవు గలిగి వర్తింతు మఱియును. 55

మ. స్మరవాత్స్యాయనకూచిమారకృతశాస్త్రగ్రంథసందర్భముల్
పరిశీలించినవాఁడ దంపతుల కుత్పాదింతు సారస్యముల్
మురిపెం బొప్పఁగ మందమందగమనంబుల్ నేర్పుదు న్మేదినీ
శ్వరశుద్ధాంతనితంబినీజనులకుఁ సంపూర్ణచంద్రాననా! 56

వ. భామినీజనంబులకు భావభవనవ్యాజ్ఞావిశ్వాసముద్రానిక్షేప
భూమినై యుండుదు నన్నుఁ దివ్యజ్జాతిమాత్రంబుగాఁ
దలంపవలదు, విరించివదనకమలవినిర్గతవివిధశాస్త్రవాసనా
పూర్ణకర్ణుండ నైనయేను సామాన్యుండనే? నన్నుం బని
గొమ్ము, ఈశరీరంబు పరోపకారార్థము గదా! పద్మాసనుని
శిల్పప్రయాసంబు లక్ష్మీనారాయణులయెడలను గౌరీవృష
భాంకులపట్టునసుంబోలె మీయెడల బరస్పరయోగ్యసమా
గమంబునకుఁ బొల్పడుంగాక! వేలాతిక్రాంతకాంతగుణాబ్ధి
వేణివగునీవు నలునిపాణిగ్రహణంబు పరిగ్రహింప నర్హురాలవు,
కోమలంబగు మల్లికాముకుళదామంబు గర్కశం బగుకుశ

సూత్రంబునం గట్టఁ బాత్రంబుగాని తెలియుము నిషధరాజు
దక్క వేఱొక్కండు నిన్ను వరియింపఁ బాత్రుండు గాఁడు.
మఱియు నొక్కవిశేషంబు. 57

చ. అడిగితి నొక్కనాఁడు కమలాసనుతేరికిఁ బూన్చుహంస నడు
చుచు 'సుర్విలో నిషధనాథుని కెవ్వతె యగు నొక్క భార్య
య, య్యెడు?' నని చక్రఘోషమున నంచ పలికెఁ బల్కెఁ గాని
యంత యెఱ్పడ †వినఁ గాని నీ పసుపుఁ బల్కినచందమును
దోఁచె మానినీ! 58

ఉ. నిర్ణయ మా నృపాలునకు నీకును సంగతి యున్న నేఁపలోఁ
దూర్ణము సేయఁగాఁ గలఁడు తోయజసూతి, తపస్వభా
వృథా, దుర్ణయవృత్తికిన్ మనసు దూర్చిన నేసి జగజ్జనాపవా
దార్ణవ ముత్తరించుటకు నాతని కెయ్యది చెప్పు పక్షిమా?

వ. అనిన విని ముహూర్తమాత్రంబు చింతించి యాయింతి
శకుంతవల్లభున కిట్లనియె. 60

తే. బాల్యమునఁ జేసి యేను జాపలముఁ బూని
నిన్ను నాయాసపెట్టితి నిగ్రహమునఁ
దప్పుఁ జేసితి లోఁగొమ్ము దయ దలిర్ప
బ్రహ్మవాహనకులముఖ్య! పక్షిరాజ! 61

సీ. దర్శనీయంబు నీతనువిలాసం బెప్డు
నీమనం బత్యంతనిర్మలంబు
మధురాక్షరములు నీమహితభాషణములు
కీర్తనీయంబు నీవర్తనంబు

---

† విన్పైతి.

ప్రౌఢి యుక్తంబు నీప్రతిభావిశేషంబు
కమనీయతరము నీకల్కితనము
శ్లాఘనీయంబు నీసౌహార్దగరిమంబు
ప్రార్థనీయంబు నీప్రాభవంబు
ఆ. మత్స్యమూర్తి నైనమధుకైటభారాతి
భాతి నీవు భువనపావనుఁడవు
నిండు నెలయుఁ బోలె నేత్రోత్సవంబ వై
యున్న వాఁడ విట్టియొప్పు గలదె? 62

వ. నామనోరథంబు కంఠపథంబున వర్తించుచున్న యది, ప్రబల లజ్జాభియోగంబును దుర్లభజనానురాగంబును సమస్తార్థాస్యంబు నధిష్ఠించి యున్న యవి, యందనిమ్రాఁకులపండ్లు గోయం దలంచెద, రాజుఁ బాణిగ్రహణంబున వశీకరింపం గోరెద, బాల్యచాపలంబున బేలనై యున్నదాన నని సాభిప్రాయంబుగాఁ బలికె నప్పుడు. 63

తే. రమణి మందాక్షమందహాసంబు గాఁగఁ
బరిమితోక్తుల నీభంగిఁ బలుకుటయును
సంశయాంశో[illegible]హాసవతంసితంబు
హృదయమున నొయ్యఁ ఘటించి యిట్టు లనియె. 64

వ. ఓరాజవదన! రాజపాణిగ్రహణంబు దృష్టాంతీకరించి పలికిన నీసుభాషితంబులకు నర్థం బెయ్యది? యంతిమవర్ణంబునకు వేదవర్ణంబునుంబోలె నయ్యర్థంబు నావీనులు ప్రవేశింప నర్హంబు గాదె? తిర్యగ్జాత నైయుండియు మాయేలిక నాళీకభవునియాన, యేను జన్మించినయది యాదిగా నెన్నండును మృషాభాషణంబులు పలుక, సత్యంబు పలుకుదుం,

గలిగిన ప్రయోజనంబు సాధింతు, లోకాలోకపర్యంతం బైన ధాత్రీమండలంబునందు నీ వెయ్యది యపేక్షించితి వప్పదార్థంబు గొని వచ్చి నీకు సమర్పింపంజాలుదుఁ, గంధర్వకుమారు లైన రాకుమారు లెల్లరు నాకు వశవర్తు లై యుండుదురు, విశేషించి యన్నిషధభూవల్లభుండు నన్నుం బ్రాణంబుగా మన్నించి యుండు. 65

సీ. అతఁడు పాణిగ్రహణార్థ మండు విను నీకు
నతనిఁ గూర్పఁగ నేర్తు నతివ! యేను
పిన్న పాఁపవు నీవు పితృపరాధీనవు
కార్యనిర్ణయశక్తి గలదె నీకు?
వావల నిషధరా జఖిలలోకేశ్వరుం
డీవలఁ బరమేష్ఠిహితుఁడ నేను
సందేహడోలాధిరూఢ యైన ప్రసంగ
మిప్పట్టునందు నే నెట్లొనర్తు?

*తే. మొదల సంఘటియించినఁ బొంది కార్య
మవల విఘటించె నేని గౌరవము దప్పి
ప్రాణమై నన్ను రమ్ము పొమ్మనునృపాలు
నెదురఁ దల వంచికొనియుండ నెట్లు నేర్తు? 66

ఉ. ఇప్పటినీతలంపు తెఱఁ గిట్టిద యా నిటమీఁద నెవ్వరే
చొప్పున నుండునో నిజము సుద్ది యెఱుంగము గాని

---

* తే. 'మొదల సంఘటియించినపొందు పిదప, కార్య, మవఘటించె నేనియుం ఘనతదప్పి' అనియు, 'మొదల సంఘటించినఁ బొంది పిదపమన్న ,కార్య మఘటించె నేనియు ఘనతదప్పి' అనియుఁ బాఠాంతరములు.

యుగ్మలీ!, చెప్పెడి దేమి! కాలికలచిత్తము లంబుతరంగ
లోలముల్, తప్పునా కాముకున్ కుసుమధన్వుని యేటులు
దైవికంబుగన్! 67

వ. శంకాకళంకితం బయిన యివ్విషయంబునందుఁ బ్రామాణి
కుండ నై యేను వర్తింప నంగీకరింపం గాని వేఱొక్క
కార్యంబునకు నన్ను నియోగింపుము, దుర్ఘటం బయిన నది
సంఘటించెద, నని పలికిన నాపతత్త్రిపుంగవునకు ధాత్రీపురు
హూతపుత్త్రి యిట్లనియె. 68

దమయంతి నలునిఁ దక్క నన్యుని వరియింప ననుట

తే. నిషధభూపాలు నొల్ల కే నృపతి నొరుని
నభిలషించితినేని హంసాగ్రగణ్య!
యామవతి చంద్రు నొల్లక యన్యు నొకని
నభిలషింపంగ నోంకార మాచరించు. 69

తే. అభినిమానవానురాగాభివృద్ధి
యర్కసంపర్కమునఁ దక్క నగునె యొంట!
నలుని దక్కంగ నొరుని నేఁ దలఁతు నెట్లు!
విడువు సందేహమోహంబు విహగరాజ! 70

* తే. అనలసంబంధవాంఛ నా కగున యేని
ననలసంబంధవాంఛ నా కగును గాదె!
చాలు సందేహవక్రభాషణము లింకఁ
దరళ! చక్రాంగ! పాకపతంగశక్ర! 71

ఉ. దివ్యఖగేంద్ర! నమ్మవు మది న్నను నీయెడ నాకు విప్రలం
భవ్యవహారము న్నిలుపఁబట్టఁగ నేమి ఫలం? బశక్యశం

కవ్యభిచారహేతు వనఁ గల్గినమాటయ వేదవాక్యముల్
భవ్యవిచార! కా వనిన భావన సేయుము రెువ్వి వేదముల్?

తే. తండ్రి నిషధాధిపతి కీక తక్కి యొరున
కీఁ దలంచిన నే విహగేంద్ర! వినుము
దేహ మనలంబునకు నావాంతిగ నొసర్చి
యతనిఁ బొందంగఁగందు జన్మాంతరమున. 73

శా. తద్దాసీత్వపదంబు గైకొని కృతార్థత్వంబునం బొందుదుం
దద్దివ్యాంఘ్రిసరోజవందనవిధిం దాత్పర్యముం జెందుదుం
దద్దాక్షిణ్య మపేక్ష సేయుదు మదిం దత్సేవకుం జొత్తు నేఁ
దద్గోరంతరపీఠిఁ జేరుదుఁ గుచద్వంద్వంబు నీసత్కృపన్. 74

తే. అతనిఁ గోరుదు నే నంతరంగసీమ
నంత చింతామణికిఁ జింత యాచరింపఁ
బద్మముఖుఁ డైన యతఁడు నాపాలి కనఘ!
పెన్నిధానంబు మాటలు పెక్కు లేల? 75

తే. వింటిఁ దద్గుణనికరంబు వీను లలరఁ
గంటి నాతని మోహసంక్రాంతి దిశలఁ
బోలఁ దలఁచితి నీరంధ్రబుద్ధిధారఁ
జాల వలచితి నతని కే సత్య మిదియ. 76

సీ. అతనిఁగూర్చి నాప్రాణంబు రక్షింపు
మింతయు నీచేత దేమి చెప్పు?
నాశ్రితసంరక్షణాభ్యర్థితం బైన
పరమపుణ్యంబు చేపట్టు మిపుడు
మిథ్యావిశంక యేమిటికిఁ? బాటింపుమీ
యుపలంభనంబు, సేయకు విలంబ

మనురాగజలధివేలాంతర్వినిర్మగ్నుఁ
దెప్పవై నను౯ జేర్పు తీరమునకు

తే. ధర్మపరులు వరాటికాదానమాత్ర
లాభమునకైన మెత్తు రుల్లములలోనఁ
బ్రాణనాథప్రదానతత్పరుఁడ వైన
నిన్ను నేమని మెత్తునో? నిర్మలాత్మ! 77

చ. మనమున లోకపాలు రెనమండ్రును మెచ్చఁ దృణీకరింతుఁ ద
క్కినసురకోటి, రాసుతులఁ గీడ్పడఁ జూచుటఁ జెప్ప నేటికిన్?
గొనకొని యాన్నపాలునకుఁ గూర్చుటకై శపథంబు చేసెద
న్ననవిలుకానిపాదనలినంబులపై రతిచన్నదోయిపై. 78

క. కార్య మి దకాలయాపన
స్థైర్యసహము గాదు చను ముదంచితగతి నో
యార్య! భవన్నయధోరం
ధర్యము చూతము గదా! యుదాత్తస్ఫురణన్. 79

తే. అతఁడు శుద్ధాంతగతుఁ డైనయపుడు నీవు
నాప్రసంగంబు నేఁత విన్ననువు గాదు
భామినీముఖదాక్షిణ్యబలిమికలిమి
నితరకాంత నిషేధించు నెవ్వఁ డైన. 80

ఉ. నాగతి విన్నవించుట యనర్హము సుమ్ము నిజావరోధసం
భోగనికాంతతృప్తుఁ డగుభూపతికిన్ సలిలంబు దప్పి వోఁ
ద్రాగినవారి కిం పగునె తస్పును దియ్యఁదనంబు వాసనా
యోగముఁ గల్గెనేని విహగోత్తమ! నిర్మలవారిపూరముల్.

తే. అధికరోషకషాయితస్వాంతుఁ డైన
నరపతికి విన్నవింపకు నాయవస్థ
పైత్యదోషోదయంబునఁ బరుస నైన
జిహ్వికకుఁ బంచదారయుఁ జేఁదుగాదె! 82

ఆ. కదిసి నా తెఱంగు కార్యాంతరాసక్త
చిత్తుఁ డైనపతికిఁ జెప్పవలవ
దనవబోధనిద్ర యవమానముద్రకుఁ
బ్రథమకారణంబు పక్షిరాజ! 83

వ. కావున నవసరం బెఱింగి యాత్యంతికాసిద్ధి విలంబిసిద్ధుల యందు నీకు నెయ్యది శుభంబై తోఁచు నదియ చూచుకొనునది యని యప్పైదలి మదనోన్మాదంబునం జేసి లజ్జాభరం బుజ్జగించి కులకన్యాజనంబులకు నుచితంబులు గాని యతిప్రౌఢవచనంబులం బలికిన. 84

ఉ. ఆపరమేష్ఠివాహనకులాగ్రణి భీమతనూజ మన్మథా
జ్ఞాపరతంత్రతన్ నలవశంవదమానసఁ గా నెఱింగి చం
చూపుటమౌనముద్రఁ దఱిఁ జూచి వినిద్రవివేకశాలి యు
ద్యాపన చేసెఁ గన్నుఁ గొనలందుఁ దొలంకఁగ మందహాస
ముల్. 85

సీ. విను మింతి! యీయర్థమును ఘటింపఁగఁ జేయఁ
బుష్పనారాచుండు పూఁటకాఁపు
సమరూపలావణ్యసౌందర్య మగుమిథు
నంబు గూర్పక పోఁడు నలినభవుఁడు
నినుఁ జేరి నిషధనాథునియింద్రియములకు
నిజదేవభూయంబు నివ్వటిల్లుఁ

గన్నులు చల్లఁగాఁ గనుఁగొందు నేను మి
మ్మిరువుర దేవి దేవరనుఁబోలె

తే. నీవు మా రాజుపైఁ గూర్మి నిలుపు గలిగి
చిత్త మెఱ సేయకున్నట్లు చెప్పి తిపుడు
వినుము నీవును నతనినెమ్మనమునందుఁ
గలుగు నీమీఁదిప్రేమంబు నలినవదన! 86

తే. వెలఁది! సంకల్పసోపానవితతియందు
నతఁడు నూడంగ సంచరిం తహరహంబు
ధరణిపుఁడు దీర్ఘనిశ్శ్వాసభరము నించు
నద్భుతము గాదె మీచంద మరసిచూడ? 87

తే. హంసతూలికాతల్పంబునందు మేనుఁ
జేర్చినప్పుడు నేత్రరాజీవయుగముఁ
జేరి చుంబించి మోహింపఁ జేయ నతని
వతివ నిద్రయు నీవు నే మాదురొక్కొ? 88

వ. బాల! యాలేఖ్యమయభవన్మూర్తి సౌందర్యసందర్శనలాలసుం
డును సశ్రుధారాధౌతదీర్ఘలోచనుండును నిశ్శ్వాసపరం
పరాసంపాతపరిమ్లానపాటలాధరుండునుఁ బ్రవాళశయ్యా
శరణాక్రమశరీరుండును మదనదావజ్వరారంభకంపితస్వాం
తుండునునయి, విప్రలంభవేదనావికారంబున నకాండహాసం
బును నకారణభయంబును ననవసరసముత్థాన సంభ్రమంబును
నలక్ష్యప్రేక్షణంబును నప్రతివచనవాగారంభణంబునుం
గలిగి యార్తిధారాప్రవాహంబున మూర్ఛాంధకారపంకం
బున మునుంగు చున్నవాఁడు. భవత్ప్రాపకం బైనదోషంబు
నకు వెఱవఁడు. దాస్యంబున కైన లజ్జింపఁడు. 89

*చ. మదనుఁడు రెండుచేతులను మార్పడ నేయఁగఁ దూపు
లైదునుం, బది యయి వేఱువేఱఁ బరిపాటి నవస్థలు సంప్ర
టింపఁగాఁ, దుదిదశ రాజునందు వెడ దోఁచుచు నున్నది
ఏను వచ్చుచో, నది చిగురాకుఁబోణి యట నంబరపుష్ప
వికాస మయ్యెడిన్. 90

వ. మదనశరవేదనాదూయమానమానసుం డైన యతండు
పుత్తెర నీసమ్ముఖంబునకు వచ్చితి. నీచిత్తంబులో నిభావంబు
నెఱింగితి. 91

*తే. తరుణి! వైదర్భి! నీ వెట్టి ధన్యవాక్య-
భావహావవిలాసవిభ్రమనిరూఢిఁ
గౌముదీలక్ష్మి యప్పాలకడలివోలె
నదురఁ జేసితి నిషధరాజంతవాని. 92

వ. చంద్రుఁడునుఁ జంద్రికయుఁబోలెఁ బువ్వునుం దావియుం
బోలె రసంబును భావంబునుఁబోలె నవినాభావసంబంధంబున
నతండు నీవును నన్యోన్యప్రేమానుబంధంబున ధన్యత్వంబు
నొందుండు. బాణిద్వయంబుచేతం బల్లవితంబును మందస్మి
తంబుచేతం గోరకితంబును శరీరసౌకుమార్యంబుచేతం బుష్పి
తంబును గుచభరంబుచేత ఫలితంబును నైనభవన్మూర్తికల్ప
పాదపంబునకు నృపతినందనుండు నందనోద్యానం బయ్యెడుం
గాక మఱియును. 93

తే. మహితబంధాఢ్యరతికేళిమల్లయుద్ధ
సమయములయందు దివి మరుత్సముదయంబు
కుసుమవర్షంబు మీఁదమీఁదఁ గురియుఁగాక
వనజదళనేత్రి! శృంగారవనములోన. 94

చ. నెలఁతుక! యానృపాలునకు నీకుఁ బరస్పరసంగమంబునం
గలయఁగ డాసి మానసయుగంబు వికాసము నొందుఁగాక
పూ, విలుతునిదేహయష్టిఁ బ్రభవింపఁగఁ జేయ సమర్థ
మైన నిర్మలపరమాణుయుగ్మకముమాడ్కిని దైవమనోను
కూలతన్. 95

శా. గ్రీవాలంకృతిపట్టసూత్రలతికాశ్రీకారరేఖాంకితం
దేవీ! యవ్రణవంశసంభవగుణాన్వీత న్నినుం గాయజుం
డావిర్భూతరతిం ధనుర్లతికఁ గా నంగీకరించుం బలే!
పూవింట న్నిషధాధినాథు గెలువం బూనంగ రాకుండుటన్.

తే. తరుణి! నతనాభిమండలోదంచనాభి
రామరోమావలీజ్యావిరాజమాన
నీదుతను వుండవిలు సేసి నెఱకు లేయు
రతివరుఁడు హారగుళికల రాజహంసు. 97

హంస దమయంతి వీడ్కొని నలునకు దూత్యసిద్ధిం దెల్పుట

వ. అని పలికి వీరె సఖులు వచ్చుచున్నవారు, మంత్రరహస్యం
బులు బయలుపడ కుండవలయు, నన్ను వీడుకొల్పు, పోయి
వచ్చెద నని తదనుమతి వడసి గగనమార్గంబున నిషధాధిప
రాజధానికి నభిముఖుండై చనియె నప్పుడు. 98

మ. మరువాలారుశరంబులం దొరఁగుకమ్మం దేనెతోఁ గూడి య
య్యరవిందాక్షికిఁ బతిపుంగవగవీహయ్యంగవీనంబు ని
ర్భరహర్షంబు నొనర్చె మున్ను రుచిసౌరభ్యంబునం బిమ్మటన్
మురియుం ద్రోయుచు నూన్చె నెమ్మనమునన్ మూర్ఛా
సముచ్ఛ్రాయమున్.. 99

*తే. ప్రాణబాంధవుఁ డైనయప్పుడమిరాజు
నభ్రమార్గంబునం దొయ్య ననుచరింప,
నశ్రుధారాప్రవాహంబ యవధి గాఁగ
దైన్య మందుచు మరలె వైదర్భిచూడ్కి. 100

వ. ఇవ్విధంబునఁ బక్షివిక్షేపభేదసూచితనిజకార్యప్రయోజన సద్భావుం డై యమ్మహానుభావుఁడు దనరాక కెదురుసూచు చుం దటాకప్రాంతకేళీవనాంతరంబున నశోకానోకహ చ్ఛాయాశీతలశిలాతలంబున నుపవిష్టుం డైననిషధరాజుం గనుంగొని తనపోయివచ్చిన వృత్తాంతం బంతయు నెఱిం గించిన ముదితస్వాంతుం డై. 101

మ. పరపత్త్వంబు నిగూఢకార్యఘటనాచాతుర్యసంపత్తియుం
బురుషార్థైకపరాయణత్వమును నభ్యర్థానలీలాధురం
ధరతాప్రౌఢియునుం గృతజ్ఞతయు వాత్సల్యంబు సద్భావమున్,
బరసీజాసనవాహనాన్వయవతంసా! హంస! నీకందముల్.

క. పరవశ యగుదమయంతిని
ధరణీధవకన్య యల్పతారుణ్యసఖీ
పరివార మెఱుఁగ కుండఁగఁ
బరిచిత నిమిషమునఁ జేయఁ బరులకు వసమే ! 103

వ. అని గారవించి. 104

*శా. ఏమేమీ! యని విన్నమాటయ వినన్ వీక్షించు నెమ్మోము
సాంద్రామోదంబునఁ బక్షముల్ నివురు హస్తాంభోజ
యుగ్మంబునన్, భామారత్నము రూపసంపదఁ దగన్ భావించు

నానందమ్మున్మత్తుం డయి చొక్కుఁ జిత్తమునఁ బ్రకీర్తి
నాయకుం డెంతయున్. 105

హంస నలుని వీడ్కొని బ్రహ్మలోకంబున కేఁగుట

. ఇవ్విధంబున నానందరసమగ్నుండై యున్నరేంద్రుం గనుం
గొని విహంగపుంగవుండు కార్యంబు సంఘటితం బయ్యె
నింక నాకుం బంకజాసనునకుం బరిచర్య సేయం బోవలయు
నని పలికి యతనిచేత సముచిత ప్రకారంబు వీడుకోలు వడసి
యమ్మానసౌకంబు బ్రహ్మలోకంబునకుం జనియె నప్పుడు. 106

తే. నిషధభూవల్లభుం డాత్మ నిండియున్న
కౌతుకంబు ప్రకాశంబు గాకయుండ
వనము వెలువడి పరివారజనులు గొలువ
వచ్చెఁ గ్రమ్మఱ నాత్మనివాసమునకు. 107

వ. వచ్చి విదర్భరాజకన్యావియోగవిహ్వలుం డగుచుఁ గాలంబు
గడపుచుండె నంత నక్కడ. 108

దమయంతీ విరహవర్ణనము

వ. నలవసుధాకళత్రునిగుణంబె గుణంబుగ సారసౌరభా
కలితతదీయకీర్తికలికామయ మైనశరాసనంబునన్
విలసితసౌమనస్యపదవీరుచిరం బగుతద్విలాసమున్ [డిన్.
ములికిగఁ జేసి మన్మథుఁడు ముద్దియ నేయఁ దొడంగె నవ్వ

తే. అతనుతాపజ్వరంబు మై సమరి యుండఁ
జపలలోచన ప్రియకథాసరసిఁ దేలె
నాయపథ్యంబునను కదా యంతకంత
కలుగుచోటికి సంతాప మతిశయిల్లె. 110

తే. కమలనేత్రత కవస్థానవిముఖ మైన
చంచలత్వంబు మదిఁ బ్రకాశించుచుండె
బాల యాలీల యభ్యసింపంగఁ బోలు
రమణదూతపతంగశక్రంబుతోడ. 111

ఉ. బాలిక చెక్కుటద్దములపజ్జలఁ గోమలమందహాసరే
ఖాలవ మంకురింపదు వికాసము చాలదు నెమ్మనంబునన్
వాలిక మించుఁ గన్గొనలవాకిట నల్లన సంచరింపనుం
జాలక చాల గుంటువడెఁ జారునిరీక్షణఖంజరీటముల్. 112

సీ. అతివ సమ్ముఖవస్తు వగువస్తువునుగాన
దాత్మ యంతర్ముఖం బొటఁజేసి
చెలువ భ్రమ్మించుచేఁజెక్కుటద్దం బొయ్యఁ
బాణిపల్లవశయ్యఁ బవ్వళించెఁ
గోమలినిట్టూర్పు గ్రొవ్వేఁడి నెత్తావి
మొకరితేంట్లను మూఁతిముట్ట వెఱచెఁ
దరుణిలోచనబాష్పధారాలవంబులు
ముత్యాలసరులతో ముద్దుగురిసెఁ
తే. జామ శరకాండపాండిమచ్ఛాయ నొందె
బోటిమది కింపు గాదయ్యె నాటపాట
మృగవిలోచన కంతంత మేను డస్సె
నంతకంతకు సంతాప మతిశయిల్లె. 113

చ. ఉదితమనోనురాగదహనోష్ణభరంబున నాలతాంగికిన్
హృదయమునందు బొబ్బిలి వహించినచందనకర్దమంబు బు
ద్బుదముల నీనెఁ గల్పితవిభూషణజాలమృణాళవల్లరీ
వదనములం దమందగతి వారక పిచ్చిలఁ బొచ్చె ఫేనముల్.

మ. దశ లంతంతకు నెక్కఁగా విరహసంతాపాతిరేకంబునన్
శశిబింబాననకుం దమస్స్వసకుఁ గార్శ్యం బొందె దేహం బహ
ర్నిశమున్ సాంద్రనిరంతరస్మృతిసమున్మేషంబునం గాంతకుం
దశదిగ్భిత్తులయందుఁ గానఁబడియెం దద్రూపచిత్రావళుల్.

తే. చెలులు శిశిరోపచారముల్ సేయుపొంటెఁ
బ్రోవులిడ్డమృణాళకర్పూరవితతిఁ
గాంచి వైదర్భి మదిలోనఁ గళవళించె
జాలకాయాతచంద్రికాజాల మనుచు. 116

క. బిసపన్నగభూషణుఁడును
బ్రసవశరజోభూతిమతియు బాండిమలక్ష్మీ
వసతియు నై చూపెను సతి
యసమాయుధునకుఁ బినాకియాటోపంబున్. 117

తే. మన్మథానలతాపంబు మాన్ప వేఁడి
డెందమునఁ జేర్పఁబూనిన కెందలిరులు
వెలఁది నిట్టూర్పుఁగాడ్పుల వెచ్చఁదాలి
చెరసి యపత్రపయంద పస్మరము లయ్యెఁ. 118

సీ. చిగురుఁదామరపాకు జివ్వంగఁ జనుదోయి
మొదలు క్రొవ్వేఁడిని మునుఁగఁబాఱెఁ
దరుణరంభాగర్భదళతాళవృంతంబు
పై గాలివెక్కన పలుకఁబాఱె
లలితముక్తాహారగుళికాకలాపంబు
ఘ్రాణానిలంబునఁ గందఁబాఱెఁ
గర్ణపూరకలాపకల్హారదళరాజి
యశ్రుధారలనురియంగఁ బాఱె.

తే. దర్ప మొలయ నాలీఢపాదమున నిల్చి
మండలీకృతచాపుఁడై మన్మథుండు
గవిసి సవ్యాపసవ్యమార్గములఁ దొడిగి
పువ్వుఁదూపులు పుంఖానుపుంఖ మేయ. 119

వ. ఇవ్విధంబునం బ్రతిపచ్చంద్రరేఖయుంబోలెఁ గళామాత్రావశేష యై విషమశరశరాశీవిషవిషవేదనాదూయమానమానస యగుచు శిశిరశైవాలపలాశగుచ్ఛంబులను సరసబిసకిసలయచ్ఛేదంబులను దుషారసలిలధారాసేకంబులను గర్పూరపరాగపాళిసముద్ధూళనంబులను జందనచర్చామచర్చికాతాళనంబులను చంద్రకాంతశిలాతల్పంబులను గదళీదళతాళవృంతసంతానంబులను వాసరంబులు గడపుచు నొక్కనాఁడు విభావరీసమయంబునఁ గేళిసౌధమణిచంద్రశాలాప్రదేశంబున సఖీజనులు పరివేష్టించి యుండ నిందుచందురుం జూచి వైదర్భి యుపాలంభగర్భంబుగా నిట్లనియె.

చంద్రదూషణము

ఉ. హాలహాలద్వయంబు గలశాంబుధిఁ బుట్టె వినీలపాండుర
జ్వాలలతోడి నందొకవిషం బొకవేలుపు మ్రింగె నెందఱో
వేలుపు లోలిమై ననుభవించిన రెండవయీవిషంబు ని
ర్మాలము గాకయున్న యది ముద్దియ! పాంథులపాప మెట్టిదో!

సీ. విరహిణీవధమహాదురితపంకకళంక
కలుషితాత్మకుఁ డైనఖలుఁడు వీఁడె
కాలకూటకఠోరకల్పాంతవహ్నికిఁ
దోఁబుట్టు వైనఘాతుకుఁడు వీఁడె

చండదీధితికరజ్వాలమండలములోఁ
క్రాఁగి కందినమహోగ్రుండు వీఁడె
బాడబంబును దానుఁ బాథోధికుక్షిలో
పరిపొత్తు మన్న దుర్జాతి వీఁడె
తే. సైంహికేయనిశాతదంష్ట్రావిటంక
విషరసప్రతిపాకభావితుఁడు వీఁడె
గగన మనురుద్రభూమి నేకతము తిరుగు
నదరు లుమిసెడికొఱవిదయ్యంబు వీఁడె. 122

సీ. జననకాలమునాఁడు జలరాశికుక్షిలోఁ
బరిగొండ పొరివోవఁ బాఁకెనేని
గ్రహణవేళలయందు రాహు వాహరించి
తృప్తిపై గ్రక్కునఁ ద్రేఁచెనేని
విషమనేత్రుఁడు చేతివిష మారగించుచోఁ
బ్రతిపాకముగఁ జేసి త్రావెనేని
సపరపక్షము పేరియపమృత్యు దేవత
యొకమాటుగా నాము నుడిపెనేని
తే. కుంభసంభవుఁ డబ్ధితోఁ గూడఁ గ్రోలి
తజ్జలములోడ వెడలింపఁ దలఁచఁడేని
విరహిజను లింత పడుదురే వీనిచేత?
నక్కటా! దైవ మటుసేయదయ్యెఁ గాక. 123

తే. ప్రాణసఖులార! వెన్నెల బయలి కిపుడు
మించుటద్దంబుఁ గోలయుఁ గొంచు రండు
చూపఁ దలచంద్రుఁ డద్దంబు సొచ్చినపుడ
వంచనము లేక ప్రియుఁడే పొంచియుండి. 124

తే. మనము గారానఁ బోషించి కనకపంజ
రమున నిద్దకేళీచకోరవ్రజంబు
వీనివెన్నెలఁ దెగఁ గ్రోలుఁగాని విడువుఁ
డొక్కగ్రుక్కన గుంభజుఁ డుదధిఁబోలె. 125

తే. శ్రవణపూరతమాలపల్లవచయంబు
మేపుదము వీనిలో నున్నమృగశిశువున
కది ప్రవర్ధన మొందెనే ముదిశెలంర
మండలం బెల్లఁ దానయై యుండుఁ గాని. 126

క. రాహుగ్రహావదనగుహా
గేహాంతర్ధ్వాంతపటలకేళీరసకౌ
తూహలనవఖద్యోతం
బీహారిణాంకుండు వీని కేటికి వెఱవన్ ? 127

వ. అని మఱియును. 128

మ. అవతంసంబవు పార్వతీపతికి దుగ్ధాంభోధికిం గూర్మిప
ట్టివి బృందారకధేనుకల్పతరువాటీకౌస్తుభశ్రీసుధా
నవదిగ్వారణసోదరుండవు జగచ్ఛ్లాఘ్యుండ వీ విట్టినీ
కవునే ధర్మువు శోచ్యపాంథజనసంహారంబు తారాధిపా ?

క. చేయకుము చంద్ర ! సుమన
స్సాయకునిం గూల విరహిజనపీడనముల్
వ్రేయకు మందంద పయ
స్తోయధివంశమున కపయశోడిండిమమున్. 130

వ. అని బహుప్రకారంబుల. 131

తే. ఇవ్విధంబునఁ గ్రథకైశికేంద్రతనయ
మదనవేదనదోధూయమాన యగుచు

బహువిధంబుల విధు దూఱి పలుకుచుండెఁ
దొడఁగి మధురంబుగా విధుంతుదునిఁ బొగడె. 132

వ. అనంతరంబ. 133

మన్మథదూషణము

తే. అంతరిక్షంబునం దతివ్యవహితుఁ డగు
నిందు నిందింపఁ గారణం బేమి నాకు?
నెమ్మనంబున యందు సన్నిహితుఁ డైన
కంతుఁ బాపాత్ము నిందింతుఁగాక యనుచు. 134

చ. ననవిలుకాఁడ మన్మథ! యనాథ వధూవధపాతకంబు నీ
గొని మునిఁగించెఁ గ్రూరహరకోపకటాక్షశిఖిస్వరూప మై
మనమున నీవు నిర్దయత మానవు చూడఁగ నేముహూర్తవే
ళను జనియించితో యకట! లచ్చికి నమ్మధు కైటభారికిన్. 135

తే. కామ! పరమేష్ఠి నీమనఃక్రౌర్య మెఱిఁగి
పుష్పములు నీకు నాయుధమ్ములుగఁ జేసె
నవియు శరాళంబుగాఁ జేయ కైదె చేసె
నింత కైనను బ్రతుకునె యిజ్జగంబు? 136

ఉ. రాక సుధాంశుమండలము రాకకు మాఱుమొగంబు సేయుచో, నీకొని వచ్చుదాడ ధరదిక్పవమాన మదక్షిణం బవుం
గాక వియోగికిం గుసుమకార్ముకశృంగము వంగఁ జేయు నీ
యాకరపంకజాతము రతీశ్వర! దక్షిణ మైననాఁటికిన్. 137

సీ. భువనమోహనసముద్భవ మైనయఘమున
వశరీరభూతంబ వైతి మదన!
విరహమాలిన్యదుర్విధుఁ గాని నొకవు
కలిదోషమవె నీవు కాయజాండ

ప్రాల్గలరతిదేవిభాగ్యసంపదఁ గదా
ప్రసవసాయక! చచ్చి బ్రతికి తీవు
చాలదా! యేలెదు సకలప్రపంచంబు
పంచత్వ మొందియుఁ బంచబాణ!

తే. తమ్మిపూఁజాలి నీయాగ్రహ మ్మెఱింగి
శోక మవ్యాకులతఁ బొందుఁగాక యనుచుఁ
దక్కఁగలకైదువులు మాని దర్పకుండు
విరులు నీకాయుధములు గావించినాఁడు. 138

వ. అని పలికియు వైదర్భి లీలోద్యానంబునందు పరసరసాల కోమలకిసలయాస్వాదనకషాయకంఠకలకంఠ కామినీకుహూ కారకోలాహలపంచమంబు వీతెంచిన నప్పల్లవాధరియుల్లంబు ఝల్లన నొల్లంబోయి మూర్ఛిల్లిన. 139

సఖులు దమయంతికి శిశిరోపచారములు సేయుట

ఉ. గొజ్జఁగినీరు సల్లె నొకకోమలి ద్రిప్పె లతాంగి యొకర్తు తా
మజ్జకతాలవృంత మొకమానిని, చందనకర్దమంబునన్
మజ్జన మాచరించెఁ గుచమండలి నొక్కవధూటి యింతయుం
బుజ్జవ మొప్పఁ బాదములఁ బుప్పొడియొత్తె విదర్భకన్యకున్.

సీ. పద్మిని! కన్నీరు పన్నీటఁ దుడువుము
రంభాదళంబు సారంగి! వీవు
కల్పవల్లి! యొనర్పు కర్పూరతిలకంబు
చక్రవాకి! యలందు చందనంబు
వలిపెంపుఁజెంగావి వలువఁ గప్పు చకోరి!
బిసకాండహారంబు వెట్టు హరిణి!

కలకంఠి! చేర్చు చెంగలువదొత్తు దలాఁక
కలికి! పైఁ జిలికించు కమ్మఁదేనె

తే. శాలకై వాలమంజరీజాలకంబు
లిందుమతి! యొత్తు మణి చేతులందుఁ గదియ
నప్పళింపు మందారిక! యడుగులందు
జల్లగాఁ బుండరీకకింజల్కధూళి. 141

దమయంతీస్వయంవరప్రకటనము

వ. అని పలుకుచు సంభ్రమించుసఖీజనంబులకలకలం బాలించి యిది యేమి కోలాహలంబని భీమభూపాలుండు వేవిడవి-తుండై యడుగఁ దద్వయస్యాజనంబులు దా రెఱింగిన తెఱంగెల్లను విన్నవింప నన్నరనాథుండు ముద్దుఁగూఁతుమనోభిలాషంబునకు ననుకూలంబుగా జగంబునం దెల్ల స్వయంవరంబుఁ జాటింపం బంచిన. 142

తే. సప్తసాగరపరివృత క్ష్మాతలమునఁ
జాటఁబడియెను వాదిత్రసంయుతముగ
ధరణినాథకుమారవ్రాతధైర్యహారి
భోజకన్యాస్వయంవరాభ్యుదయమహము. 143

ఆశ్వాసాంతము

మ. నవరత్నోజ్జ్వలదివ్యలింగవరదానప్రీతదాక్షాయణీ
ధవ! కర్పూరవసంతరాయ! యనవద్యద్వాదశీవాసరో
త్సవరుక్షాంగద! వేమభూపతిమహాసామ్రాజ్యరక్షామణీ!
యవనాధీశసభానిరంకుశవచోవ్యాపారపారంగతా! 144

క. ఆచక్రవాళశైల
స్థాచక్రమహామహీశకటకాస్థానీ
వాచాటచాటుకవితా
గోచరకీర్తిప్రతాప! కులమణిదీపా! 145

పృథ్వీవృత్తము.—
చతుర్ముఖవిలాసినీ శయవిలాసపంకేరుహ
స్రుతామృతమధూలికాసురభిసారసారస్వతా!
వితీర్ణిమహిమార్ణవా! విభవయోగసంక్రందనా!
ప్రతాపగుణభూషణా! పరిణతార్థసంభాషణా! 146

గద్య. ఇది శ్రీమత్కమలనాభపౌత్త్ర మారయామాత్యపుత్త్ర సకలవిద్యాసనాథ శ్రీనాథప్రణీతం బయినశృంగారనైషధ కావ్యంబునందు ద్వితీయాశ్వాసము.

శ్రీ ర స్తు

శృంగార నైషధము

తృతీయాశ్వాసము

హ్లా సుకవికవితా
వ్యాహారకథాసుధారసాస్వాదసుఖ
శ్రీమహ్లాదయ నిత్యస
మాహితమహితాంతరంగ! మామిడిసింగా! 1

నారదపర్వతు లింద్రునికడ కేఁగెంచుట

వ. ఆకర్ణింపు మాసమయంబున నిఖిలభువనవృత్తాంతవేదియు ననేకభాషాకుశలుండును సర్వవిజ్ఞాననిధియును సమస్తశాస్త్ర ప్రవీణుండును సకలపురాణేతిహాససంహితారహస్యవిజ్ఞాన విశారదుండును నగు నారదుండు బాలసఖుండైన పర్వతుం డునుం దానును. 2

ఉ. పంబిన వేడ్కతో భిదురపాణి సురాసురమౌళిమాలికా
చుంబితపాదపీఠు బలసూదనుఁ జూడఁగఁ గోరి నాకలో
కంబున కర్గ జనంగ సమకట్టెఁ బితామహుకూర్మిపట్టి వా
స్తాంబురుహాంగుళీనఖశిఖాంకురకోటి విపంచి మీటుచున్.

చ. భువనగురుత్వవైభవము పూనిన నేనియుఁ బూనెఁగాని పెం
దవు చరియింప నారదున కభ్రపదంబునఁ బర్వతుండు దాఁ
దివురుట యెట్లు మింటఁ జనుదేరఁగ? యుక్తము యవ్విధం
బునుం, బ్రవితతపక్షపాతగతిభంగి మదిం దలఁపంగ వచ్చినన్.

తే. గగనవీథి విమాన మెక్కకయ చనిరి
యోగవిద్యాబలంబు చేయూఁత గాఁగఁ;
దపము గల్గంగ సాధనాంతరము లేల
సకలకార్యంబులందును సంయములకు? 5

సీ. అంతరాంతరముల నాకాశచరకోటి
మోడ్పుఁజేతులు మస్తముల ఘటింపఁ
దనకాంతిచంద్రికాధవళ యయ్యును జేర్చి
నాదిత్యదీప్తుల నలకరింపఁ
జదలేఱు వీచిహస్తముల నిర్మలవారి
నంఘ్రుల కర్ఘ్యపాద్యంబు లొసఁగ
నావహాసంవహాద్యనిలఘట్టనముల
శతతంత్రి మూర్ఛనాస్వరము లీన

తే. గహనసంసారఘోరసాగరము దాఁటి
పరమయోగీశ్వరుఁడు మోక్షపదమువోలె
బహుళతర మైనయాకాశపథము దాఁటి
నాకభువనంబు సొత్తెంచె నారదుండు. 6

వ. ఇట్లు నారదపర్వతులు నాకలోకంబునకుం జని సర్వగీర్వా
ణులు గొల్వం జేరోలగం బున్న సుపర్వాధీశ్వరుసన్నిధికి
నేతెంచి యాశీర్వాదంబు చేసిరి. యతండును సుముఖోల్లా
సంబున సముచితాసనవిన్యాసంబు మొదలయినయుపచారంబు

లాచరించి యిష్టగోష్ఠీవినోదంబునఁ గొంతప్రొద్దు నడపి
ప్రసంగవశంబున. 7

తే. అనఘ! జగములఁ గల్గువృత్తాంత మెల్లఁ
దెలియఁగా నీకుఁ గరతలామలక మగుచు
గారణం బేమి నడిమిలోకముననుండి
నరపతులు రారు మునుపోలె నాకమునకు? 8

క. రా రిపు డిచ్చోటికి నని
ధారాపూర్గమున ధరణిధవు లెవ్వారున్;
నారద! నృపవంశంబున
వీరశరీరంబు లుద్భవింపవె ధరణిన్? 9

ఉ. ఏలొకో మాగృహంబునకు నిప్పుడు రారు మునీంద్ర!
భద్రశుం, డాలసమాను లైనవరనాథతనూజులు మోముఁ
దమ్ములన్, వాలికపోటుగంట్లు చెలువంబు గవింపఁగఁ బేరు
రంబులం, గ్రాలఁగ లీలమై దివిజకాంతలు వైచినపుష్ప
మాలికల్. 10

చ. అతినిశితాసిధార సమరాంగణభూములఁ ద్రెళ్లి శోణిత
స్రుతిఁ గడుఁ జొల్కనై యెగసి సూర్యపథంబున నేఁగు దెంచు
చో, గతిఁ గయికొంద్రు లాఘవము గొంతురు మాభువ
నంబునందుఁ దా, రతిథిసమర్చనాప్రభవ మైనగురుత్వము
పార్థివోత్తముల్. 11

క. అభిముఖులై యేలొకో నా
సభ కిప్పుడు రారు నృపతిసత్తము లనఘా!
యభిశాప మొనర్పరుగా
త్రిభువనసంస్తుత్య! నాదు దెస నరనాథుల్? 12

చ. కొలకొలమంచు నుండు సితకోకనదప్రభవప్రసూత! నా
కొలు విది తొంటినాఁ డతిథికోటులసంపడి నిప్పు డెంతయుం
బలపల నయ్యె బందుగులు పల్మఱుఁ గైకొని రాకయున్కి
నా,కలిమి నిజోదరైకభృతికాప్యకదర్యతఁ జిన్న వోరొదున్.

చ. వదలక పూర్వపుణ్యవిభవవ్యయహేతువు లౌట సంపదల్
మదిఁ దలఁపంగ నాపదలు మాన్యసుహృజ్జనబంధుకోటికిఁ
హాదనున మేలు సేఁత చతురాననసంభవ! శాస్త్రపద్ధతిం
దదుచిత మైనశాంతికవిధానము నిక్క మెఱుంగవచ్చినన్.

వ. కావున నఘుమష్ణబుక్కులంబోలు నీవాక్కుల మత్సంశయాఘుం బపనయింపు మని సహస్రాక్షుండు నిజచక్షుస్సహస్రంబు తనముఖంబున నిల్పి యూరకున్న నారదుండు పాకశాసనువినయపరిపాకంబునకు మనంబునం బరితోషంబు నొందుచు నిట్లనియె. 15

తే. అతిథిబాంధవసంభావనాభిలాష
గర్భ మగునీదువాక్యసందర్భమునకు
సంతసం బయ్యె సురరాజ! సాదు సాదు!
సార్వకాలంబు నీవ యిజ్జగము లేలు. 16

వ. నాకభువనంబునకు రాజలోకంబు భూలోకంబుననుండి రాకుండుటకుం గారణంబు వినుము. 17

నారదుఁ డింద్రునకు దమయంతీస్వయంవరము దెల్పుట

మ. ఒకరత్నంబు విదర్భదేశమునయం దుద్భూతమై పార్థివ
ప్రకరంబుఁ భ్రమియించు చున్నయది సౌభాగ్యప్రభానిత్యల
క్ష్మికి సంకేతనివాసమై మదననిస్త్రింశంబు నా భీమక [లన్.
న్యక నాఁగా దమయంతి నాఁ గలుగుపర్యాయాభిధానంబు

తే. ప్రతిముహూర్తంబుమదనసౌభాగ్యరేఖ
యౌవనముతోడఁబెరుఁగునాయలరుఁబోణి
ధరణియం వొక్కరాజనందనునిమీఁద
నిలిపె నఁట బయల్ వోకుండ నెమ్మనంబు. 19

వ. పురాకృతసంభవం బైనభాగ్యంబునకుఁదానకంబైనయమ్మాన
వేంద్రుం డెవ్వండొకోయని యడుగం దలంచె దేని. 20

తే. అడుగఁ బూనినమాట యేయెడకు నెక్క
నంతనుండియు మగిడింపు మసురరాజ!
ప్రశ్నమున కుద్గమనపరిశ్రాంతి వలదు
తెలిసి యుత్తర మీ నాకు వలనులేమి. 21

వ. నీవు యోగీశ్వరుండవు, నీహృదయంబు పరమాణుదర్శన
సమర్థంబు; మనంబులు నణుపరిమాణంబులు; గావున నక్కాం
తారత్నంబు మనం బెఱుంగవే? యని యడిగెదేని. 22

చ. అలయక యోగిబుద్ధి పరమాణువుఁ గాంచినఁగాంచుఁగాక కే
వలము దదంతరస్థ మగువస్తువు గానఁగ నెట్లు నేర్చు? న
న్నలినదళాయతేక్షణమనఃపరమాణువునందు ప్రియుఁడరి
నిలయమహీకృతుం డతఁడు నేరఁగవచ్చునె వానిఁగానఁగాన్?

వ. అన్నీలవేణి కుసుమబాణబాణపరంపరాశరవ్యం బైనతన
హృదయంబు విరహపరితాపపాండురంబు లైన యవయవం
బులం బ్రకాశించుటం గనుంగొని గురుజనంబు తద్భావ పరి
జ్ఞానార్థంబు పంచాశత్కోటివిస్తీర్ణం బైనభూమండలంబున
స్వయంవరమహోత్సవంబు చాటింపం బంచిన. 24

ఉ. అంగదఁ దత్స్వయంవరమహామహవైభవహూతికేలికిఁ
గ్రంగస ఘంటపైఁ గొడుపు వ్రాలుట యెన్నఁడొ నాఁట

నుండియుఁ, బంగరముం గరంబుగ మనంబున భావన సేయ
రైరి యా, మంగళకార్యనిష్ఠు లయి మధ్యమలోకమున
క్షితిపతుల్. 25

తే. అఖిలమోహిని యైనయయ్యలరుఁబోఁడి
శైశవము వీడుకొన్నది సందుగాఁగ
ననుదినంబును రాజనందనులమీఁద
వేటలాడుచు నున్నాఁడు విషమశరుఁడు. 26

వ. అది కారణంబుగా రాజలోకం బిలోకంబునకు రాదు;
భూమండలంబున ఖండనంబు లేకుండుటం జేసి సావిలోచ
నంబు లుపవసించి యున్నయవి, యే నిప్పుడు వీనికి సుఖ
పారణంబుగా రణక్రీడాడంబరంబు రాజులతో నీకు
సంఘటింతునో యనుమానస నిచ్చోటికిఁ జనుదెంచితి నని
పలికిన. 27

ఉ. అమ్మఘవంతుఁ డల్ల నగి యంబురుహాసనసూతి కిట్లనున్
సమ్మద మొప్ప లేదు రణచర్చ దివంబున నాదు నెయ్యపుం
దమ్ముఁడు కైటభాంతకుఁడు దక్షతఁ బ్రగ్గడయై సమస్తభా
రమ్ము భరింపఁగాఁ ద్రిదశరాజ్యము నెమ్మదిఁ జేయుచుండుదున్.

తే. సాక్షిమాత్రంబుగాఁ గరస్థలమునందు
నెప్పుడు వజ్రాయుధంబు వహింతుఁగాని
యతనియాజ్ఞయ చాలు సంయమివరేణ్య!
త్రిదశలోకాధిరాజ్యంబుఁ దిరము సేయ. 29

వ. అని పలికినం గలహాభోజనుండు నిట్టూర్పు నిగిడించి యి
ట్లనియె. 30

శా. పాతాళంబున నున్న యప్పుడు గడుం బ్రార్థింతు భూలోక
ముం, జేతోవీథి ధరిత్రి నున్నపుడు కాంక్షింతుఁ సురా
వాసముఁ, దైతేయాంతక! యొక్కచోట నిలువందాత్పర్య
మిట్లుంగి నా, కేతోయంబున లేకపోయెను సమిద్వీతాభి
లాషంబునన్. 31

వ. నిన్నుం గనుంగొంటి, నా రాక కిదియ లాభంబు నన్ను వీడు
కొల్పుము, మర్త్యలోకంబునకుం గ్రమ్మఱం బోయెద,
దమయంతీస్వయంవరోత్సవావసరంబున మాత్సర్యంబువుట్టి
శత్రువిరుడు లగు రాజపుత్త్రులు దమలోనం బ్రతిఘటించి
నిల్చి శస్త్రాస్త్రంబులం గదిసి మొత్తులాడిరేని చిత్తంబునం
గుతుకబంటిగా సమరసంరంభంబు భుజియింతుంగదా! యని
పలికి సముచితప్రకారంబున నముచిసూదనుచేత నను
జ్ఞాతుండై పర్వతుండునుం దానును నరిగెఁ దదనంతరంబ. 32

ఇంద్రాదులు దమయంతీస్వయంవరమునకుం దరలుట

తే. దేవమునిమాట లమృతంపుఁదేట లగుచు
నధికతర మైనయాహ్లాద మాచరింప
వేడ్కపడి నెమ్మనంబులో విబుధరాజ
భోజకన్యాస్వయంవరంబునకుఁ బోవ. 33

మ. సవిసంగంబునఁ దాఁ బొందినశచీప్రాణేశుకెంగేలికిం
జవురుం గైదువుఁ జోదు వైద్య మువదేశించెం రహస్యంబుగా
నవనీహారపరోమిళ న్మలయజస్నానార్ద్రపర్యంతమై
యివతాలించువిదర్భరాజతనయాహృద్యస్తనద్వంద్వమున్.

వ. అప్పుడు. 35

సీ. రంభవిస్రంభసంరంభంబు డిగనాడె
మానరోషము పూనె మంజుఘోష
దళుకొత్తె మదిఁ దిలోత్తమకు నుత్తలపాటు
ప్రమ్లోచ ప్రమ్లానభావ మొందె
నూర్వశిసౌభాగ్యగర్వంబు వారివోయె
హారిణి సంతాపాగ్ని కరణి యయ్యె
నంతఁ బౌనుపుమీఁద వైచె మేను ఘృతాచి
మేనకసమ్మాన మూన మయ్యె
తే. నచ్చరలు దక్కఁగాఁ బార లలసి సొలసి
ప్రాణముక్తియ యుక్తిగా ననుమతించి
రాత్మవల్లభుఁ డింద్రుండ యవనినాథ
తనయ వరియింప ధరకుఁ బోఁదలఁచు టెఱిఁగి. 36

వ. ఇట్లు జంభారి విశ్వంభరాభువనంబునకుం బోవ సమకట్టి కట్టాయితం బయ్యె నతనితోడం గూడం బావకపరేతరాజపాశపాణులు పైనంబులైరి. యప్పు డప్పురందరాది బృందారక చతుష్టయంబు మున్నా ప్రోడలగు వేల్పుఁజేడియలచేత దమయంతికిం గానుకలుగా నిగూఢప్రకారంబున మందార కుసుమదామంబులు మొదలుగా దేవలోకంబునం గలవస్తువులు పంపిరి, యనంతరంబ. 37

శా. ఆదిక్పాలురు దివ్యకాంచనవిమానారూఢులై సమ్మదా
పాదివ్యోమతరంగిణీలహరికాపర్యంతవాతంబు ప్ర
స్వేదాంభఃపృషతంబులం గముపఁగా శీఘ్రంబయే తెంచి రా
హ్లాదం బొప్పువసుంధరాస్థలి కమర్త్యవ్రాతముల్ గొల్వఁగన్.

వ. ఇట్లు గగనంబు డిగ్గి యమరులు సజలజలధరధ్వానగంభీరంబై దూరంబుననుండి వీతెంచునొక్క స్వ్రోత యాలకించి యిది యేమి ఘోషంబొకో యని యద్దిక్కు: గనుంగొనునప్పుడు. నిస్వనశ్రుతిసహోపయాతం బైనరథంబునందు. 39

ఇంద్రాదులు నలుం గాంచుట

ఉ. కాంచిరి నిర్జరేశ్వరు లఖండితరూపవిలాససంపదన్
వంచితపంచబాణుఁ డగువాని సమంచితసారథీరతం
గాంచనభూధరంబునకు గాదిలి నెచ్చెలి యైనవాని ని
ర్వంచితదానశక్తి సురరత్నముఁ బోలెడువాని నైషధున్. 40

వ. కాంచి వరుణం డతనితరుణత్వంబునకు నిబిడం బగుజడ భూయంబును లులాయధ్వజుం డతనిరూపధేయంబునకుం ధూమలత్వంబును వైశ్వానరుం డతనిదైశ్వర్యంబునకుం బరితాపంబును సుత్రాముం డతనికామనీయంబునకుం జూపోప మియును నిక్కంబుగా వహించి. 41

మ. శ్రుతపూర్వం బగువిశ్వమోహనకళాశోభావిశేషంబు సం
మతి నూహింపఁగఁ జాయవాఱుటయుఁ బ్రేమం బాత్మలోఁ
గీలుకో, నితఁడే నైషధుఁ డంచు నొండొరులతో నేకాంత
మొయ్యొయ్య నా, శతమన్యుప్రముఖామరుల్ మును
కుచున్ జర్చించి రుత్కంఠతోన్. 42

వ. ఇట్లు విమర్శించుచుండ. 43

తే. విమలతరదివ్యగగనయానములమీఁద
ధరణిఁ గొలువున్న యాదిగీశ్వరులఁ జూచి
యద్భుతాక్రాంతచిత్తుఁ డై యధిపసుతుఁడు
చేరఁ జనుదెంచె నంతంతఁ దేరు డిగ్గి. 44

వ. ఇవ్విధంబున రథంబు డిగ్గి మూర్తం బైనరామణీయకగుణా ద్వయవాదంబునుం బోనియమ్మేదినీరమణుండు సుత్రామాది విబుధరాజచయంబునకు నభివాదనం బాచరించి ప్రాంజలియై పార్శ్వంబున నిలిచి యుండె, నయ్యమృతాశులతనిం జూచి దమయంతీనిరాశంబులైన యాశయంబులతోఁ బరస్పర ముఖావలోకనంబులు చేసి, రప్పుడు వంచనాకపటనాటక సూత్రధారుం డైనశునాసీరుం డానృపకుమారున కిట్లనియె.

ఇంద్రాదులు దమయంతికడకు నలుని దూతఁగాఁ బంపుట

సీ. అన్న! యెవ్వరివాఁడవయ్య? నేమమె నీకు?
నైషధుం డనుబుద్ధి నాకుఁ బొడమె
గారాపుఁజెలికాఁడు వీరసేనుఁడు మాకు
వాతని రేఖ నీయందుఁ దోఁచె
నేమికార్యముఁ గోరి యెటు పోవుచున్నాఁడ?
చెప్పుడు నీచారిత్ర మేము విందు
మెఱుఁగుదో నీవు మ మ్మిందఱ నెవ్వఁగా?
నెఱుఁగ కుండిన నేమి? యెఱిఁగికొనుము

తే. దండపాణి యితండు దహనుం డితండు
వరుణుఁ డితఁడు నే నిర్జరవల్లభుండఁ
బిండితార్థంబు విను మేల పెక్కుమాట?
లర్థులై వచ్చితిమి మము నాదరింపు. 46

వ. మహార్తమాత్రంబున మార్గఖేదం బపనయించి కార్య నివేదనం బొనర్చెద మని పలికి యభిధాకుశలుం డైనయవ్వి బుధనాయకుం డూరకుండిన. 47

తే. అర్థి యనుపేరు చెవిసోఁకినంతమాత్ర
జాదుకొఁ బులకించె నజ్జనవిభుండు
ప్రావృషేణ్యపయోధరప్రభవ మైన
గాలి సనిచిననీపవృక్షంబువోలె. 48

వ. ఇట్లు సంతసిల్లి భూవల్లభుం డంతర్గతంబున. 49

క. త్రిదశాలకును దుర్లభమై
మదధీనం బయిన యట్టిమంచిపదార్థం
బది యొట్టిదొక్కొ! వేగమ
యొదవునొకో యడిగినపుడ యుచితంబునకున్. 50

తే. అడిగినప్పుడ యిత్తు నేఁ బ్రాణమైన
నర్థిమాత్రంబునకు వేడ్క యతిశయిల్ల
నట్టియే నింద్రునంతవాఁ డాసపడిన
నకట! యేమిచ్చి పరితోష మందువాఁడ! 51

క. ప్రాణంబుకంటె భీమ
క్షోణీపతనూజమీఁదఁ గూర్మి గలదు గీ
ర్వాణాదీశ్వరుఁ డయ్యెలి
వేణిఁ మదిఁ గోరె నేని వేగమ యిత్తున్. 52

తే. ఎద్దియొకో వీరియభిలాష మెఱుఁగుభంగి!
నడుగకయ యున్న యీవి భాగ్యంబుగాదె!
వాంఛ నెఱిఁగియు నర్థార్థివచనదైన్య
మాత్మ సహియింపఁజాలువాఁ డధమదాత. 53

చ. †కటికతనంబు మాన్చి చటుకాకువిడంబముఁ గూర్చిలజ్జ సం
కటపడఁజేసి యర్థిఁ గడుఁ గాఱియ పెట్టినపాతకంబు న

---

† 'కటికతనంబుఁ బాసి' అని పా

క్కటి తలఁగంగఁ జాలునొకో కాలవిలంబము నాచరించి పి
ష్టతఁదదభీప్సితార్థము సమర్పణ సేయుప్రదాతయెట్టియిన్?

చ. కమలము పంకసంకరవిగర్హిత మర్మము గాదు నిల్వఁగాఁ
గమలకు నంచు నెంతయును గౌతుక మింపెసలార నర్థిదోః
కమలము నిర్మలంబు నతిగాఢవివేకులు తద్విహారస
ద్మముగ నొనర్తు రప్రతిమదానకళాకలనాధురీణతన్. 55

ఉ. దానకళాకలాపసముదంచితసారవివేకసంపద
న్మానితయాచమానజనమానసవృత్త్యభిపూర్తిబుద్ధి యె
వ్వానికిలే దొకింతయును వాఁ డొకరుండు భరంబుధాత్రికిం
గానలు గావు శైలములుగావు పయోధులుగావుభారముల్.

తే. *తలఁప నథమర్ణుఁ డొకఁడు ప్రదానపాత్ర
మిచట నొక్కటి గొని మీఁద నిచ్చు. గోటి,
సుకృతసంపదఁ బారలౌకికకుసీద
మాసపడువారి కిదియ బేహార మరయ. 57

వ. అని ముహూర్తమాత్రంబు చింతించి యానిషధరాజు
ప్రసన్నముఖుండై యాబర్హిర్ముఖుల కిట్లనియె. 58

తే. జన్యజనకంబులకు భేదశంక లేదు
దేహ మన్నజ మిందు సందేహ మెద్ది?
మీర లమృతాశు లమృతంబు మిమ్ముఁ జూడఁ
దృప్తిసంపదనొందె మద్వీక్షణములు. 59

తే. ఏను చేసినపుణ్యంబు లెట్టివొక్కొ?
ఫలిత మయ్యెను మత్పూర్వపరమతపము

---

* 'తలఁప నథమర్ణుఁ డొక్కప్రధానమాత్ర, మిచట నొక్కటి గొని' అని

లింతకల్యాణకర మాౖనె యీదినంబు !
కౌతుకం బార దర్శింపఁ గంటి మిమ్ము. 60

చ. నలువు దలిర్ప సర్వసహనవ్రతజన్మము లైనకర్మముల్
ఫలితము లయ్యెఁ గావలయు భాగ్యము పెంపున భూతధా
త్రికిన్!, లలితము లైనపాదకమలంబుల నర్చన మాచరింపఁ
గాఁ, దలఁతు రె వేల్పులార ! ప్రమదంబున మీ రటు గాక
తక్కినన్? 61

వ. నాయందు మీ రపేక్షించిన ప్రయోజనం బానతిండు, ప్రాణంబైనను ప్రాణాధికంబైనను నది యెట్టిపదార్థంబైన నిచ్చెద నని నిర్విశంకంబుగాఁ బలికినయుర్వీశ్వరునకు గీర్వాణ వల్లభుం డి ట్లనియె. 62

ఉ. ఓమిహికాంశువంశకలశోదధికౌస్తుభరత్న! భూపతి, గ్రామణి
యస్మదీయ మగుకాంక్షితముల్ విను భీమపుత్రిపైఁ, గామన
సేసి వచ్చితిమి గమ్ము సహాయము మాకు నిక్కువుం,
ప్రేమయు భక్తియుం గృపయుఁ బెంపుగఁ జేయుము
దూతకృత్యమున్. 63

వ. భూమండలంబున రాజనందను లెందఱు లేరు? వారివలనం బ్రయోజనం బేమి? దక్కనగ్రహంబులు గ్రహరాజుం బోల నేర్చునె? యగాధగుణాంభోధి వగునీవు సహాయంబుగా మాకు సాధింపరానికార్యంబుం గలదే? యని పలికిన. 64

తే. బలనిషూదను కపటంపుభాషణములు
విని నృపాలుండు పలికెఁ దద్విధము గాఁగఁ
గుటిలబుద్ధుల గెలువంగఁ గుటిలమతియ
యర్హ మగుఁగాని నీతి గా దార్జవంబు. 65

వ. అఖిలభూలోకాంతర్వర్తనంబుల నెఱింగెదు మీరు నెఱుంగం బడనియర్థంబునుం గలదే? యట్టి మీ రివ్విధంబు పానతిచ్చిన నేమి యనంగలదు? ఏ నయ్యంగనం గోరి వరియింపం జూచు చున్నాఁడ, నమ్మచ్చకంటికిం గుంటెనతనం బెట్లు సేయ నేర్తు? విరహవేదనాదోదూయమానమానసుండ నైన యేను మీ రహస్యం బెట్లు రక్షింపనోపుదు? మనోరథపరంపరాసుధారసంబునం బరవశుండ నైన నాకు భావగోపనం బెట్లు సిద్ధించు? వివిధరక్షాధికృతపాలితంబు లైన రాజశుద్ధాంతభవనకక్ష్యాంతరంబు లేప్రకారంబునం బ్రవేశింతుఁ? బెద్దకాలంబున నుండియు నాయందు వినుకలి దద్దయుం గలిగియున్న యమ్ముద్దియతో మీ ప్రసంగం బెబ్భంగిఁ జేయుదుఁ? గావున నాస్వకారణంబగు నిక్కార్యంబునకు నన్ను భారకుం జేయకుం డని పలికిన. 66

క. మేలపు మైవడి నగవున
వేలుపులం దోడివారి వీక్షించి మహీ
పాలునితో నిట్లనియెను
పౌలోమీవల్లభుండు ప్రస్ఫుటఫణితిన్. 67

సీ. ఈమాట లాడకు మిందువంశవతంస!
యాడి తప్పఁగ వచ్చునయ్య నీకు?
క్షణభంగురం బైన సంసారమునకుఁ గా
ధర్మంబుఁ గీర్తియుఁ దగునె విడువ?
నన్వయంబున కాది యగు చందురుఁడు వోలె
నకట కళంకి వేలయ్యె దీవు?

చిరకాలమున నుపార్జింపఁబడ్డప్రసిద్ధి
సేగిఁ బొందఁగ నుపేక్షింపవలదు

తే. పరుస నైనచింతామణిఁ బసర మైన
కామధేనువు మ్రానైనకల్పకంబు
నడిగి వైఫల్యమును బొంద రర్థిజనులు
మిన్నకయ పోదుమే యేము మిమ్ము నడిగి? 68

చ. అసదృశదానవైభవమహాగుణధన్యుని నిన్ను దేవతా
నికరము యాచకత్వమున వేఁడఁగ వచ్చుట కారణంబుగాఁ
బ్రసవవికాసమాత్రమునఁ బాండురభావము నొందుఁగాక
యహ్యాకసము యశోవిహీన మగుఁ గల్పమహీరుహపంచ
కంబుచేన్. 69

ఉ. 'అక్షరముల్ పఠించుసమయంబునఁ బాఠము సేయఁ డయ్యె
నో?, వీక్షితవర్ణమధ్యమున విస్మృతిఁ బొందెనో' యంచు నర్థు
లు, త్వ్రితు యొనర్తు రిక్రియ నభీష్టఫలప్రతిపాదనక్రియా
దక్షుని నిన్నుఁగూర్చినయథర్మవికారమున న్న కారమున్.

శా. ఈయర్థంబు ఘటింపవన్న ! నృప! నీకెంతేని మే లయ్యెడున్
మాయాశీర్వచనంబులుం ద్రిజగతీమధ్యంబున న్నీ యశ
శ్ఛాయామండల మింపుగుందకుముదస్వచ్ఛంబు సంధించునం
ధాయుక్తిన్ సితపీతరోహితహరిద్వర్ణోపసంహారమున్. 71

చ. వసుమతి వేయుపాదములవానికిఁ బుట్టినచాయపట్టికిన్
విసవిసగాడు కాలొకటి నిత్యము తండ్రి సుతుండు వోలఁగాఁ
బొసఁగ దె దీని కుత్తరము వో యిది నీ ప్రకటప్రతాపముం
గనుమన దాఁటఁబోయియతిఖంజతనొందెసహస్రపాదుఁడున్.

వ. అని యప్పుడు. 73

తే. అధిప! మా కిది పురుషార్థ మనియె వహ్ని
ప్రార్థనము చేకొను మటంచుఁ బలికె జముఁడు
రాజ! యన్యోపకారసంప్రభవ మైన
యశముఁ గైకొనవయ్య నీ వనియెఁ బాశి. 74

నలుండు రాయబారియై దమయంతికడ కేఁగుట

వ. ఇత్తెఱంగునం జాటుగర్భంబు లైనవేల్పులవాక్యసందర్భంబు లాకర్ణించి వైదర్భీకాముకుం డయ్యును నయ్యాదిగర్భేశ్వరుండు తద్దూత్యభారంబు భరించె. రాజపుంగవునంగీకారం బెఱింగి దేవత లతని కంతఃపురప్రవేశంబున కుచితంబుగాఁ దిరస్కరిణీవిద్య యుపదేశించి పొమ్ము కార్యసిద్ధి యయ్యెడు నని వీడుకొల్పిన. 75

ఉ. ఆపరమోపకారనిధి యప్పుడు వేల్పులరాయబార మ
న్మోపు వహించి యాదివిజముఖ్యుల వీడ్కొని చిత్తవృత్తికిం
జూపునకుం శతాంగరయశుద్ధికి లక్ష్యముఁ జేసె భూతధా
త్రీపతి రాజధాని జగతీరమణీమణిహారవల్లరిన్. 76

తే. విరహభారంబుతోన యుర్వీధవుండు
ప్రబల మగుదేవకార్యభారము భరించె
నౌర్వశిఖితోన జలరాశియంబుపూర
మార్వశేయుండు భరియింపఁ డయ్యె నెట్లు? 77

*మ. బలభిద్వహ్నిపరేతరాజవరుణుల్ పర్యుత్సుకత్వంబు సం
ధిలఁ గూర్చుండిరి యొండొరుం గదిసి యర్థిం దత్ప్రదేశంబున
న్నలనాళీకమృణాళనాళలతికానవ్యప్రణాళీమిళ
ల్లలనాలాపకథాసుధాసుభవలీలాలోల చేతస్కులై. 78

తే. అమ్మహారథము పథము డాయంగ నరిగె
సత్వరమున విదర్భ రాజన్యువీడు
సారమగుభాగ్యవంతుమనోరథంబు
కార్యసంసిద్ధిపోలె నస్ఖలితలీల. 79

మ. దమయంతీసుకుమారపాదకమలద్వంద్వార్పణాధన్యకు
ట్టిమహర్మ్యం బగుపట్టణం బపుడు గంటిరే మంటి నం చెంత
యుం బ్రమదం బందె దిగీశకార్యఘటనాభారంబు చింతించి దీ
ర్ఘము నుష్ణంబును గా నొనర్చె ధరణీకాంతుండు నిశ్వాసమున్.

వ. ఇట్లు కుండినపురంబు చేరం జనుదెంచి యప్పురప్రాకాం
తమున బలసుసమాత్యులం దగినవారల నొక్కరమ్యప్రదే
శంబున సైన్యంబు విడియ నియమించి బృందారకసందేశ
కార్యంబు నిర్వర్తింపం దలంచి ససారథికంబగు రథంబు
నచ్చోట నిలిపి యొక్కరుండును బాదచారంబున నప్పురంబు
ప్రవేశించె నప్పుడు. 81

శా. మూడంబాడఁగ దేవతావరమునం జోద్యంబుగా భూమిభృ
చ్చూడారత్న మదృశ్యుఁ డయ్యె నతఁ డచ్చో నద్భుతం
బొదవ, న్వాడం బౌరజనంబు లెల్ల నితఁ డెవ్వాఁ డొక్కో!
నేత్రోత్సవం, బై డాయం జనుదెంచె నంతటను మాయం
బయ్యె నం చెంతయున్. 82

వ. ఇట్లంతర్హితుండై రాజమార్గంబున నిరర్గళవేగంబునం జని
యా రాజకుంజరుండు మదకుంజరఘటాసుందరం బగు రాజ
మందిరంబు డాసి. 83

సీ. వంచనపై డాగి వర్తించు టది యేమి
ప్రాభవం బని సిగ్గుపాటు నొందు

నాయుధహస్తులై యాయితంబై యున్న
రక్షివర్గములతీ వ్రతకు నవ్వ్వా
నది యెవ్వ రని ప్రతీహారు లెవ్వరి నన్నఁ
దన్నుఁగాఁ దలఁచి చిత్తమున నొదుగు
నెదురుఁగాఁ జను దెంచు నిందీవరాక్షుల
కొయ్యనఁ దెరువిచ్చి యోసరిల్లుఁ

తే. దలఁచి తలఁచి యలీకవై దర్భిఁ గాంచుఁ
గాంచి వేల్పుల ప్రియవాచికంబు నొడువు
నొడివి తనమాట కచ్చెరువడు జనంబు
క్రందుసందడిఁ దెలివొందు రాజసుతుఁడు. 84

వ. ఇవ్విధంబున నేనుంగు మొగసాల గడచి కక్ష్యాంతరంబులు
ప్రవేశించి యంతఃపురంబు సొత్తెంచె నప్పుడు. 85

చ. ప్రిదిలిననీవిఁ గేల సవరించుతలోదరి నొక్కర్తుఁ గాంచి లోఁ
గదిరిన పాపభీతిఁ బడి గన్నులు మోడ్చు నొకళ్లొ కళ్లకై
యెదురుగ వచ్చివచ్చి యొకయిద్దఱు ముద్దియ లొత్తిర వ్విభుకా
మదగజరాజకుంభముల మచ్చరికించు కుచద్వయంబులన్.

వ. మఱియు శుద్ధాంతభవనాంతరంబులఁ జరియించువాఁడు
హృదయోత్కంఠాతిరేకంబున. 87

సీ. సమనుభూతానాదిసర్గపరంపరా
ప్రక్రమాకలితసంసర్గముననొ!
లలితకేళీచిత్రఫలకాభివిలిఖిత
ప్రతిమావిలోకనాభ్యాసముననొ!
యాస్వాదనీయవిహంగపుంగవగవీ
హైయంగవీనపానాభిరతినొ!

భువనైకమోహనాద్భుతశంబరారాతి
శాంబరీలీలావిడంబముననొ!
తే. వివిధసంకల్పకల్పనావేశముననొ!
కన్నెఁ గ్రొక్కాఱు మెఱుఁగుదీగెయునుబోలె
బొలిచియప్పుడయడఁగుపూఁబోణిమూర్తి
నక్కుమారుండు నలుదిక్కులందుఁ గాంచు. 88

ఉ. తోరణగండ్లమార్గమునఁ జొచ్చినసన్ననిగాలి యొక్కయం
భోరుహపత్రనేత్ర నునుఁబొంకపుఁ జన్నులమీఁదిసన్నపుం
జీరచెఱంగు వాయగిలఁ విశ్వధరాతలేశ్వరుం [న.
డోర యొనర్చెఁ బాపభయ మొంది నిజాననచంద్రబింబము
*తే. ఇరులు గెలిచినయంతగపురేండుముఖుల
కురులు మరుఁ డనువేఁటకాఁ డురులు నేసి
మరులు గొలుపంగ లేఁడయ్యె మనుజవిభుని
నరులు లేనిదృక్ఖంజనశాబకముల. 90

ఉ. కష్టపుఁబ్రత్యవాయ మిదిగల్గుచు నున్నది మీలనక్రియా
స్పష్టవిలోకనంబుల, నపాంగపుఁజూపనురాగవిక్రియా
పుష్టికరం,బబాహ్యగృహభూమిఁబ్రచారముసేయుచోటనా
దృష్టికిమార్గ మొందుగలదే? యని చింతవహించెరాజెదన్.
తే. రాజశుద్ధాంతభామినీరత్నరాజి
దీము గావించి నలరా జధీశు నేసె
నతనితాల్మికి నది పూజ యయ్యె నట్లు
యతనితూపులు పుష్పంబులౌనొ కావొ?. 92

ఉ. చీటికిమాటికి కేకపథసీమ మెలంగఁగఁ బాటి గామి శృం
గాటకవీథి కేఁగెఁ బతికాంతలసందడికల్కి యైన న

ప్పాట వసించి యుండుట యుపాయమె చూడఁగ నాల్గు
త్రోవలం, బాటలగంధు లొక్కతఱిఁబై కొనివచ్చినఁ జిక్కుఁ
జిక్కఁడో? 93

చ. ఉరవడి నేఁగుచోట నొకయుగ్మలి యొల్లెచెఱంగు మేదినీ
శ్వరునిభుజావిభూషణము వజ్రములం దవులంగఁ బాఱినన్
విరిసెను నీవిబంధ మదివిస్మయ మందఁగఁ దోడి భామినుల్
పరిహాసనం బొనర్పఁ బతి పాపభయంబునఁ గంపమొందఁగన్.

చ. ఇరువురు నీలనీరజనిభేక్షణ లించినవేడ్కతోఁ బర
స్పర మెదిరించి కాంచనపుబంతులఁ దచ్చనవాటు లాడఁగా
ధరణిపుఁ డడ్డమై చనుడుఁ దద్భుజదండముఁ దాఁకి మిట్టి బి
ట్టురవడిఁ జెంది గ్రమ్మఱిన నుబ్బురపోయిరి భామినీజనుల్.

సీ. చెలువారు గ్రొమ్మించునిలువుటద్దములలోఁ
బ్రతిబింబములు గానఁ బడుటకతన
సికతామయం బైనసీమాంతరంబునఁ
బాదపద్మంబు లేర్పడినకతన
నలవోకయునుఁబోలె నాకస్మికం బైన
యంగాంగసంస్పర్శ మైనకతన
దిక్పాలు రొసఁగినదివ్యపుష్పంబుల
బహుళంబు లగుసౌరభములకతన
తే. విరహవిభ్రాంతి నొక్కొక్కవేళలందుఁ
గళవళపువింతభాషలకతన నప్పు
డెవ్వఁడో యొక్కమాయావి యేఁగుదెంచె
నంతిపురమున కని లోఁగి రబ్జముఖులు. 96

వ. ఇవ్విధంబునం బరస్త్రీపరాఙ్ముఖుండును జగన్మోహనాకారుం
డును నగు నారాజకుమారుండు శుద్ధాంతకాంతామధ్యం
బున నిర్వికారుండై చరించుచు నుపకారికాభవనంబులు
గడచి యెడనెడం జంద్రకాంతవేదికావిటంకంబుల విశ్ర
మించుచుఁ బ్రబోధమోహాశబలితం బగుచిత్తంబుతో విరహ
వేదనాభరంబునం దూఁగాడుచుం బాదచారంబున నతి
దూరం బరిగి యభ్రంకషంబును బ్రతోళీరత్నవేదికామధ్యా
సీనసిద్ధగంధర్వాంగనాప్రవర్తితసంగీతకంబును దారహార
గుంభనవ్యాపారపారంగతశంభళీనికాయంబును బంచశర
లేఖలేఖనవియాతదూతికానీతకేతకీగర్భపలాశంబును కమల
కల్హారబిసకిసలయప్రధాననానాశిశిరోపచారద్రవ్యసమాన
సత్వరసంచారికాజనాసారసంకులంబును నగు దమయంతి
ప్రాసాదంబు డాయం జనియె నచ్చట. 97

ఉ. లేమ యొకర్తు వేడుక నళీకనళీకరణంబు జాతిగా
బూమియ దాను బన్నుకొని పోకలఁ బోవుచు నుండఁగా
మృషా, భీమభవీభవంతి యయి బింబఫలాధరి యోర్తుపార్థివ
గ్రామణి చూడదాని మెడగ్రక్కునవైచె మధూకదామమున్.

తే. వ్రాసె నొక్కలతాంగి క్రొవ్వాఁడిగోర
వర్ణములు దోడుతో మషీవర్ణములుగఁ
బసిఁడిగేదంగిఱేకునఁ బ్రస్ఫుటముగ
మదనలేఖంబు నర్మమర్మంబు మెఱయ. 99

తే. చంద్రరజమున నొకపూర్ణచంద్రవదన
చంద్రమండలతిలకంబు సఖికిఁ దీర్చెఁ

జంద్రశాలాశిలాప్రదేశంబునందు
నావహిల్లంగ నపుడు చంద్రానవస్థ. 100

తే. మహితలావణ్యవార్ధిలో మదనుఁ డెక్క-
కప్పురపుజోగుఁగంటిమి కంటి మనుచు
నర్మగర్భంబుగా నొక్కనలినవదన
పొగడె సఖిచంటిమీఁదియొప్పులనఖంబు. 101

ఉ. భావము పల్లవింప నొకపంకజలోచన వ్రాసె నొక్కల
జ్జావతి మించుగుబ్బవలిచన్నులపై మకరీకలాపము
న్వావిరిఁ గమ్మనీరు మృగనాభిరసంబున మేళవించి యే
కావళి నాకసింధువున కన్వయలీల ఘటించునట్లుగాన్. 102

క. సారెయదె ఫాడుపు మని యొక
సారె యొకతె యక్షకేళి సమయంబున ని
చ్ఛారతి నొకతెకుఁ జెప్పిన
సారె కనకపంజరమున సాధ్వస మందెన్. 103

*ఉ. వీఁడె నలుండు విశ్వపృథివీవలయైకవిభుండు వచ్చుచు
న్నాఁ డని భీమభూమిపతినందన యూరడిలంగఁ బల్కుపూఁ
బోఁడులమాట నేర్చికొని ప్రోది శుకాంగనయట్ల పల్కినన్
తేఁడిది నన్ను నేక్రియ నెఱింగెనొకో యనియుండె నాత్మలోన్.

తే. అంబుజానన కొల్వుకూటంబునందుఁ
గనకకలహంసశాబకాకార మైన
విడియపుంబెట్టెఁ జూచి యుర్వీధవుండు
దలఁచెఁ దనకూర్మి దూతఁ జిత్తంబులోన. 105

వ. ఇట్లు కన్యాంతగపురంబుఁ బ్రవేశించి దమయంతీ సభాభవన
ద్వారంబు సేరం జనుదెంచి యొక్కపసిండియరఁగుమీఁదఁ

గూర్చుండె, నప్పు డబ్బాలికారత్నంబు జననీ ప్రయత్నం
బునం దత్సమీపంబున కరుగుటయును స్వయంవరకల్యాణ
మహోత్సవంబు సంపాదింపంబడుటయు శోభనారంభసంభ్ర
మంబులవలన నెఱింగినవాఁడు గావున నయ్యంభోరుహాక్షి
సమాగమనం బపేక్షించుచుండె నప్పుడు. 106

తే. అనుఁగుఁదల్లికి వందనం బాచరించి
వరుస నిలువేల్పులకు మ్రొక్కి వలను మిగుల
బ్రాహ్మణులచేత దీవెనల్ వడసి పుణ్య
భామ లిచ్చు హేమాక్షతప్రతతిఁ దాల్చి. 107

ఉ. తల్లి మనఃప్రసాదసహితంబుగ నిచ్చినపుష్పదామమున్
బల్లవబాటలం బయిన పాణిసరోజమునన్ ధరించి యా
యల్లకతీవ్రసంజ్వరభరాలసకోమలగాత్రవల్లియై
యల్లన నేఁగుదెంచుకమలాననఁ జూచె విభుండు దవ్వులన్.

వ. ఇట్లు వీక్షించి నిషధాధ్యక్షుండు సాక్షాత్కరించినమదన
సామ్రాజ్యలక్ష్మియుం బోని యాధవళాక్షీసమక్షంబు చేరం
జనియె నప్పుడు. 109

ఉ. ఎంతయు డాయ నేఁగియు మహీశుఁ డెఱుంగఁగ నేరఁ
డయ్యె వి, భ్రాంతివిదర్భరాడ్దుహితృపంక్తులలోనమ్మృగాక్షి
నప్పు డ, య్యింతి యెఱుంగదయ్యె దిగధీశచతుష్టయదత్త
శాంబరీ, ధ్వాంతనిగూఢుఁ డైనవసుధాధవునిన్ నికట
స్థలంబునన్. 110

తే. అతివ విభ్రాంతివీక్షితుం డైన నృపతి
కంఠమున వైచెఁ జేతిచెంగలువదండ

యది నిజంబుగ నికటస్థుఁ డయినవిభుని
యఱుత సంలగ్న మయ్యె నత్యద్భుతముగ. 111

తే. వాసనాదృష్ట యగు కాంతవైచినట్టి
బొందు నిజమయ్యె నన చోద్య మందె రాజు
తాను వైచినకల్హారదామకంబు
మాయ మగుటయుఁ దరుణి విస్మయము నొందె. 112

తే. ఒక్కచో నుండియును బాసి యున్నభంగి
భ్రాంతి నన్యోన్య మీక్షించి పతియు సతియుఁ
జేరి మిథ్యాపరస్పరాశ్లేషకలన
సత్యపరిరంభఖేలనాసక్తు లైరి. 113

శా. అంభోజానన భూమిపాలకునిచే నాశ్లిష్ట యయ్యున్నదిన్
సంభావింప నతం డదృశ్యుఁ డగుటన్ సత్యోపగూహంబుగా
స్తంభావిష్కృతి వైరసేనియును వైదర్భిన్ గ్రహింపంగ భ్రా
రంభంబుం దగఁ జేయ నించుకయు నేరం డయ్యె నీక్షించియున్.

చ. మొదల శరీరసంగమసముద్గతసత్యమతిప్రకాశతన్
బిదప నలీకసంవిదుపబృంహితబాధతఁ బొంది యిద్దఱుం
బదపడి యంతరంగములఁ బ్రత్యయ మొందర యించుకేని
యున్, గదిసి యొకళ్లొకళ్ల నిఱికౌఁగిటఁ జేర్చియునుం
బ్రముగ్ధతన్. 115

ఉ. ఆరతిబోటికిన్ విభున కప్డు మనంబున విప్రలంభశృం
గార మొకళ్లొకళ్లయిఱికౌఁగిటఁ బుట్టిననిండువేడ్కచే
*బోరన నారఁగూరి మదిఁ బొంగెఘృతంబతిమాత్రబోసినన్
గూరికి కూర్కి యాక్షణముగొబ్బునమండినదీపమోయనన్.

---

* 'బోరన నాఱియాఱి మఱి పొంగె' అని పా.

వ. ఇవ్విధంబున సంయోగవియోగంబులవలన బోధమోహం
బులు వహించుచు నష్టారారోహ హృదయనిర్విశేషం బగు.
సఖీజనంబు మెత్తమెత్తనఁ దోడ్కొని పోవ నిజసభాభవనం
బునకు నెట్టకేలకుం జనియె. ధరాధీశ్వరుండును ధారావా
హికజ్ఞానప్రవాహంబునఁ దేలియాడుచు నంత నంతఁ
గాంతారత్నంబుఁ గదియ నేతెంచె, నట్లుకొలువుకూటంబుఁ
జొచ్చి యబ్బోటి హాటకపీఠం బలంకరించి సఖీపరివారపరి
వృతయై యక్కన్య తారకాగణపరివృత యగుచంద్రరేఖ
యుంబోలెఁ బొలుపారె నాసమయంబున. 117

ఉ. భావముఁజూడఁగోరి యొకపార్శ్వమునన్ దమయంతిఁ జేరిధా
త్రీవరుఁ డుండె శాంబరి ధరించియ భీమసుతావినోదసం
భావనకై సఖీజనులు పన్నినయాత్మమనోజ్ఞపుం స్త్వరూ
పావళిలో నిజాకృతి బయల్పడకుండఁగ రత్నవేదికన్. 118

దమయంతికడ కింద్రాదులదూతికలు వచ్చుట

వ. ఇవ్విధంబున నబ్బాల పేరోలగం బున్నసమయంబునఁ బ్రతీ
హారిణి యేతెంచి యింద్రాగ్నియమవరుణులు పుత్తెంచిన
దూతికలు మందిరద్వారంబున నున్నవా రని విన్నపంబుచేసి
తదనుమతి వడసి ప్రవేశింపఁ జేయుటయు, నాసందేశహారి
ణులు మందమందగమనంబున నాత్రైలోక్యసుందరిం జేరం
జను దెంచి సముచితసత్కారంబులు వడసి సఖీనిర్దిష్టంబు
లగుమణిమయాసనంబులం గూర్చుండి, రాసంచారికాచతుష్ట
యంబునందు విస్పష్టమధురాలాపయు నర్మోక్తినిపుణయు
నింగితాకారచేష్టావివేక విశారదయునుంబుంవత్పు్రిగల్భయు

నగుజంభారిగారాపుశంభలి హస్తాంభోరుహంబులు మోడ్చి
యి ట్లనియె. 119

సీ. అవధారు దేవి! దివ్యకిరీటకోటిసం
దానితవికచమందారదామ
సందోహమకరందబిందుధారాధౌత
సందీప్తచరణారవిందుఁ డైన
సంక్రందనుండు నాస్వామి నన్నాయింద్ర
గారాబుసంచారిఁగా నెఱుంగు
పాలింద్ల కొత్తుగాఁ బరిరంభణము సేసి
యడిగె నీసేమ మయ్యమరవిభుఁడు
తే. పారిజాతకమాల్యం బుపాయనమున
నముచిదమనుండు పుత్తెంచినాఁడు నీకుఁ
గైకొనుము దీని నని యచ్చె నాకవనిత
పూర్ణచంద్రనిభాస్య కప్పుడుదండ. 120

వ. ఇట్లు కనకకదళీపలాశగర్భగతం బై నిర్భరామోదమధురం బగుదివ్యదామం బయ్యాదిగర్భేశ్వరికి సమర్పించియిట్లనియె.

ఉ. చంచలనేత్ర! దివ్యలిపిసంతతి భూజనముల్ పఠింపలే
రంచును మానెఁగాని నఖరాగ్రమునన్ లిఖియించి నీకుఁ బు
త్తెంచుఁ జుమీ మహేంద్రుఁడుమదీయకరంబున దేవతావనీ
కాంచనకేతకీకుసుమగర్భదళంబునఁ గార్యపద్ధతుల్. 122

తే. తెఱవ యిన్నాళ్లు నడుగఁ బుత్తేఁడు నిన్ను
నరయ నిది తప్పుగాదె? సంవరణవేళఁ
గట్టు మమరేంద్రు కంఠంబుఁ గప్పురంపు
పలుకు లెడఁబెట్టి కట్టినయలరుదండ. 123

చ. భువనములందు నెల్లఁగడుపూజ్యము నాకమునాకభూమిలో
దివిజులు ప్రాభవాధికులు దివ్యకదంబములోఁ బులోమజా
ధవుఁడు వరేణ్యుఁ డానముచిదర్పహరుండు దృఢానురాగుఁ
డై, యువిద! నిను న్వరింప మది నువ్విళులూరెడు నెట్టి
ధన్యవో! 124

శా. ఏలోకంబునకై మహాక్రతుశతం బేకాగ్రతం జేసి నాఁ
డాలోకంబు నలంకరించుటకు ని న్నర్థించె జంభారి నీ
వాలేఖర్షభు నాజ్ఞ సేయఁదగదే యబ్జాక్షి! మైకోలుమై?
నాలస్యంబునఁ బోలె నైన నొకమా అల్లార్పుభ్రూవల్లరిన్.

* సీ. నందనోద్యానమందారకచ్ఛాయల
విశ్రమింపఁగ నీకు వేడ్కగాదె?
మందాకినీపాండుమహితసైకతములఁ
గ్రీడ సల్పఁగ, నీకుఁ బ్రియముగాదె?
దుగ్ధాబ్ధికన్యకతోడికోడలు గాఁగ
నోరిమమై నుంట నీ కొప్పు గాదె?
మధుకైటభారాతిమఱఁది రమ్మని పిల్చి
పనిగొంట నీకుఁ బ్రాభవముగాదె?
తే. మూఁడుసంధ్యల నీచేత మ్రొక్కు గొందు
రెవ్వ రిటు తొల్లి యా వేల్పులెల్లనీకు
నర్థి మ్రొక్కంగనునికి భాగ్యంబు గాదె?
యేలసందేహ? మమరేంద్రు నేలికొనుము. 126

ఉ. అద్దివిజాధినాయకునియానతిసేయుము చిత్తవృత్తినొం
డెద్దియునుం దలంపకు మహీనపరాక్రమనీతిశాలి నీ

*ముద్దుమఱందికిట్టి హరి మోసలఁగార్యభరంబు దీర్పఁగా
గద్దియమీఁదనుండి త్రిజగంబులు నేలికొనంగ నొల్లఁడే? 127

వ. అనిన విని యక్కన్నియ మిన్నకుండె, నప్పుడా పేరోలగంబున నున్నబోటికత్తియ 'లిదియుత్తమకార్యం' బనువారును 'నీప్రయోజనంబునకు విచారింపంబనిలే' దనువారును 'దీనికిం దగినయుత్తరం బంగీకారంబ' యనువారును నై తమలోన గుజగుజలం బోవుచుండిరి. అనంతరంబ మందస్మితసుందరవదనారవింద యగుభీమనందన హస్తారవిందంబులు మోడ్చి సంక్రందనుం దలంచి వందనం బాచరించి తత్సందేశహారిణిం గనుంగొని యిట్లనియె. 128

తే. వేదములునాల్గు వేవేలవిధులఁబొగడ
మనము వొగడెడువారమే యనిమిషేంద్రు?
వేఁడికొనియెదఁ జిగురాకుఁబోణి నిన్ను
హరిగుణస్తుతిసాహసిక్యంబు మాను. 129

సీ. శ్రుతి నుతింపఁగ నీవు నుతియించెదే యింద్రు
నతివ యీసాహసిక్యంబు మాను
సకలాత్మ సాక్షికి శతమన్యునకు వేఱ
చెప్పంగ వలయునే చిత్తవృత్తి
హరియాజ్ఞ లక్షించి యక్షరోచ్చారపా
రుష్యభారమున కోరుచునె జిహ్వ
సంక్రందనునిదివ్యసందేశవాక్యంబు
ధరియింతు మౌళిఁ బూదండఁబోలె
తే. రాజు నాఁగ నిజాంశసంప్రభవుఁడైన
జిష్ణునకు నేను బరిచర్య సేయఁగలను

మున్నె నలునకు న న్నిచ్చుకొన్న దాన
నింక నొరునకు నెబ్బంగి నిత్తుఁ జెపుమ! 130

తే. నలుని వరియింపఁ గోరెదునాకు నిప్పు
డింద్రుపలుకు లయుక్తంబు లింపు గావు
కామసుఖములు నిర్వాణకామమతికిఁ
*గరము రుచియింప కునికి యుక్తంబుగాదె? 131

మ. ఇల వర్షంబులలోన భారతము భూయిష్ఠంబు నాల్గాశ్రమం
బులలోనన్ గృహమేధియాశ్రమమునుం బోలెం బరమో
జాతీయి, చ్చలఁ గావించెదభక్తృభక్తిగరిమన్ శర్మోర్మికిమ్మీ
రని, ర్మలధర్మాగమమర్మనర్మసఖసమ్యక్కర్మకాండంబులన్.

ఉ. శర్మమె కాని యివ్విబుధసద్మమునందుఁ దలంచి చూడఁగా
ధర్మము సేయలే దిచట ధర్మము సేయఁగ నిర్విశంకతన్
శర్మము నొందనుం గలదు శర్మము ధర్మముఁ గాంచు
టొప్పునో, శర్మముఁ గాంచుటొప్పునో? విచారము సేయుము
నెమ్మనంబునన్. 133

క. ఇందుండి యూర్ధ్వగతియును
నందుండి యధోగతియును నవసానమునన్
బొందును సజ్జనుఁ డిందును
నందును గలవాసి చూడుమా డెందమునన్. 134

ఉ. ఆతత మైనకర్మగతి నాయువు వీడ్కొనునప్పు డాత్మలోఁ
గౌతుక మావహించునది గావున నాకసుఖం బపథ్య మా
పాతసుఖోన్ముఖుం డయినపంచజనుండు భజించు దానిఁ గా
మాతురితాతిరేకమున నార్యుల కింపవుఁ దత్ప్రకారముల్.

---

* 'దలఁచ రుచియింప నట్టిచందంబు గాఁగ' అని పా.

వ. అని పలికి యింద్రదూతికావాక్యంబులకు మనసువెట్టినబోటి
కత్తియలతలం బెఱింగి వారివదనంబుల వీక్షించి యిట్లనియె.

తే. మీతలం పే నెఱుంగుదు మిన్న కుండుఁ
డంబుజాననలార! యాయాస ముడిగి
యే ననాదిసంచారిణి నైనయాత్మ
హేతుపంక్తికి విధికి నధీనబుద్ధి. 137

క. నియతి యచేతన మఖిలము
నియతిపరాధీన మిట్టినిజ మెఱిఁగినచో
నియతివశు న్నియమించుట
నియతి గుఱిచి గర్హసేత నిష్ఫల మరయన్. 138

క. లోకంబున నాకీటం
బాకైటభవైరి యెల్లయాత్మలకు నభీ
ష్టాకాంక్ష యొక్కచందమ
యాకీ లెఱుఁగంగవలదె హృదయములోనన్. 139

తే. కొన్ని జీవులు చిదిపి ఆ ల్గొ ఱికి బ్రతుకుఁ
గొన్ని నునుసోగవెన్నెల గ్రోలిపాదలు
భిన్నరుచు లైనవారికిఁ బ్రీతి సరియ
తగవు గా దిందులోన నేకతరగర్హ. 140

తే. అగ్రమార్గజాగ్రన్నిభృతాపదంధు
బంధుసంరక్షణము పాడి బాంధవులకు
నైనకార్యంబు గానికార్యమును దెలిసి
యాడుఁడా యేను మీమాట కడ్డమాడ. 141

వ. అని సఖుల నెల్ల నివారించి పురుహూతదూతికం గనుంగొని
మఱియు నిట్లనియె. 142

ఉ. స్వర్పతిచిత్తవృత్తి గలుషత్వము నొందునో యన్భయంబునా
కేర్పడలేదు విన్ము దివిజేశ్వరదూతిక! సప్తతంతుభా
గార్పణ మాచరించి కర మాదరణంబున నేను రాజకం
దర్పుఁడునై షధాధిపుఁడు దన్నునుపాస్తి యొనర్పఁ జాలుటన్.

చ. తనహృదయాధినాయకునిఁ దక్కఁగఁ దక్కొరుసన్నుతింపఁగా
వినుట సతీవ్రతంబునకు విగ్రహ, మిట్టిది ధర్మశాస్త్రవా
సన యటు గాన నోదివిజశంభళి! యింకిటఁ బట్టి నీకు మీ
యనిమిషరాజుపాదములయానసుమీ మఱియేమివల్కినన్.

వ. అని తెగనాడి యచ్చేడియ సముచితప్రకారంబున బిడౌజసుని
దూతికను వీడుకొల్పి నగ్నియమవరుణులసంచారికలునుఁ
దమతమకు నడియ యుత్తరంబుగాఁ గైకొని యయ్యుత్త
మాంగనం దగిన తెఱంగున నామంత్రణంబు చేసి చనిరి,
యంతర్హితుండై సధరణీకాంతుం డావృత్తాంతం బంతయు
నెఱింగి సంతోషభరితాంతఃకరణుం డై యక్కాంతారత్నం
బునుం గనుంగొనియె నప్పుడు. 145

—— నలుఁడు దమయంతీసౌందర్యమును వర్ణించుట ——

తే. ముదిత క్రొమ్మేనికాంతిలో మునిఁగె మొదల
నంత నానందరసవార్ధియందుఁ దేలెఁ
బిదప సమ్మోదబాష్పాంబుబిందుధార
యందు నవగాహనము చేసె నధిపుదృష్టి. 146

తే. మానవక్షితిభర్త యాపాదమస్తకముగఁ
దిపుటఁ వీక్షించి నిషధపృథ్వీకళత్రుఁ
డపుడు బ్రహ్మోద్భయప్రమోదాతిశాయి
మన్మథాద్వైతసుఖవార్ధిమగ్నుఁ డయ్యె. 147

చ. సుదతిముఖేందుమండలము సొంపున రాగరసాంబురాశి యు
భ్యుదయముఁ బొంది యెంతయును నుబ్బిన వేల నతి
క్రమించుచున్, మఱిఁ గడు భీతిఁ బొందినక్రమంబున
భూవరుదృష్టి సేరె నమ్మదగజరాజయానకుచమండలతుంగ
మహీధ్రశృంగమున్. 148

చ. మగువముఖేందువం దమృతమధ్యమునన్ మునుగంగఁ
బాఱెయో, మగువకుచద్వయంబునడుమం బడి రాయిడి
దంచసిల్లెయో, మగువగభీరనాభిబిలమార్గముఁ దూఱి
పరిభ్రమించియో, సొగపున రాజనందనుని చూపులు నిల్చెఁ
దదంతరంబులన్. 149

ఉ. కాంత మెఱుంగుఁజన్నులకుఁ గ్రమ్మఱి క్రమ్మఱివచ్చుచుండె నం
గాంతరసన్నివేశములకై యటు లేఁగియు నేఁగలేక భూ
కాంతునిదృష్టి దిగ్భ్రమము గైకొనఁబోలు బలే! తదీయప
ర్యంతమునం దలందినకురంగమదంబను చిమ్మచీఁకటిన్. 150

క. రమణీనితంబచక్ర
భ్రమణంబున జిఱ్ఱఁదిరిగి పడఁబాఱెయొ భూ
రమణునిచూపు పరిష్వం
గ మొనర్చెఁ దదూరుకదళికాస్తంభములన్. 151

ఉ. నేత్రమ నేను జీరయును నేత్రమ చీరకు నాశ్రయింపఁగాఁ
బాత్రత గల్గె నాకు నిటఁ బాత్రత లేదని నామసామ్యవై
చిత్రికతంబునన్ బలిమిఁ జేకొనినట్టులు రాజుదృష్టి యా
క్షత్రియకన్యచారుకటిచక్రము నూరుయుగంబుదాఁకొనెన్.

వ. ఇత్తెఱంగున సఖీపరివారపరివృత యగునక్కాంతం గనుం
గొని యంతర్గతంబున. 153

క. వితతాప్రతిమాకారా
ద్భుతరూపవిలాసవిభవభూషిత యగునీ
రతిఁబోలెటి తేటపఱచుర్
జతురాననహస్తశిల్పచాతుర్యంబున్. 154

తే. యౌవనాంభోధరోద్భూతహావభావ
వారిధారాభివృష్టశృంగారసరసి
యబ్జభవసృష్టివిద్యారహస్యభూమి
నిఖిలలావణ్యసీమ యీనీరజాక్షి. 155

తే. సాటి జంబేటి జంబాలజాలమునకుఁ
బాటి నూత్నహరిప్రావిభంగమునకు
దరముసౌదామినీదామధామమునకుఁ
గవముఁ బోలుపొందు దీనియంగములకాంతి. 156

ఉ. చంచలనేత్ర మేనినునుఁజాయకు సాటి యొనర్పఁగాఁ దగుం
గాంచనకేతకీకుసుమగర్భదళంబులు ధూళి బ్రుంగవే
నంచితభీతి నీసరసిజాక్షితనుద్యుతి కోడి గాదె నే
వించెను వారిదుర్గ మరవిందవరాటకచక్రవాళముల్. 157

తే. ఇంద్రుఁ డింతికి రక్షగా నిడఁగఁబోలు
నాభరణవజ్రమూర్తివజ్రాయుధంబు
నతఁడ యంతటఁ బోక బాణాసనంబు
నిఖిలమణిదీప్తి యనువేర నిలుపఁబోలు. 158

తే. నెమలిపింఛంబుతోడ నీరమణివేణి
చెలిమిసేయుటఁ బగ గొంటఁ దెలియ నరిది
యందుఁ బువ్వులఁ బూజించివట్టి లెఱఁగు
నర్ధచంద్రప్రహారచిహ్నములకలిమి. 159

తే. అలకతిమిరాభిదృశ్యఫాలార్ధచంద్ర
మెలఁత యిది కృష్ణపక్షాష్టమీత్రియామ
దీని ప్రాపున నేల సాధింపకుండు
విషమబాణుండు త్రిజగతీవిజయసిద్ధి? 160

తే. హరునికోపాగ్నిఁ బొగచూరి మరునిచాప
మసితకేసరపరివేష మైననాఁడు
హృదయమోహనశక్తి నీయిందువదన
యంచితభ్రూలతారేఖ కైనయుపమ. 161

తే. సాయకంబులు మూఁటి ముజ్జగము గెలువఁ
బాలుపెట్టి శేషించినబాణయుగళి
మదనుఁ డేతద్దృగంభోజపదమునందు
గౌరవం బొప్పఁ బట్టంబు గట్టఁబోలు. 162

తే. అతివ ముష్టిప్రతిగ్రహార్హావలగ్న
సందియము లేదు వలరాజుచాపయష్టి
యట్లు గాకున్నఁ గురియంగ నెట్లు నేర్చుఁ
బ్రకృతిశాతకటాక్షనారాచవృష్టి? 163

క. చలదింద్రనీలగోళా
మలకోమలతారతారమండలములు ప
క్ష్మలములు ప్రాంతశ్వేతం
బులు చపలము లౌర మెఱుఁగుఁబోఁడినయనముల్. 164

మ. దళదిందీవరకాంతిఁ బంచమదళత్వక్స్ఫోటనానంతరో,జ్జ్వలరం
భాతరుగర్భసంపుట లసచ్ఛాయాకలాపంబుతోఁ. గలయం
గూర్చి చతుర్ముఖుం డొనరిచెం గాఁబోలు నాకర్ణశ,ష్కులికా
పాంగకమైన యీచిగురుటాకుంబోఁడి నేత్రద్వయిన్. 165

వ. కలువలనుం జకోరములం గారుమెఱుంగుల గండుమీల వె
న్నెలలను దమ్మిరేకులను నిర్మలమౌక్తికరత్నశుక్తులం
దలఁచి పయోజగర్భుఁడు సుధారసధారలు రెంటిలో విసం
బులుఁ జిలికించి చేసె నొకొ పొల్పెసలారఁగ దీనినేత్రముల్?

తే. శ్రవణపుటకూపవినిపాతసాధ్వసమున
నిగిడి యవ్వలి కటు పోక నిల్చెఁగాక
యధికచపలస్వభావంబులైనయట్టి
దీనికన్నులు దలచుట్టుఁ దిరిగి రావె? 167

క. కేదారములో శిశిర
ప్రాదుర్భావమునఁ జచ్చి పడసినయురుపు
ణ్యోదయమున నొకొ యీశా
తోదరికిం గన్నులగుచు నున్నవి దమ్ముల్ 168

తే. త్రిభువనవ్యస్తసాయకత్రితయుఁ డైన
మరునితిలపుష్పతూణ మీమగువముక్కు
మానితశ్వాసనవసౌరభానుమేయ
పుష్పమయబాణయుగళాభిపూర్ణ మగుట. 169

సీ. నిబిడశైశవయామనీయసంధ్యావేళ
యాననచంద్రబింబామృతంబు
లవనామృతాంశుబాలప్రభాజాలంబు
బంధుజీవలతాంతబాంధవంబు
పరిపక్వబింబికాఫలవిడంబనముద్ర
విద్రుమద్రుమలతావినియమంబు
మదనరాచకోమలహైంగుళచ్ఛాయ
యస్మన్మనోనురాగాంకురంబు

తే. మహితలావణ్యగుణజాయమానబహుళ
మాధురీచిత్రశోభాసమన్వితంబు
ప్రార్థనాకల్పపాదపప్రాజ్యఫలము
తియ్యపూఁదేనియలకొవి దీనిమోవి. 170

ఉ. భాసురమధ్యరేఖ కిరుపక్కియలందును మోవి కించిదు
చ్ఛ్వాసము నొంది యున్న యది చంద్రనిభాస్యకు నేనొకప్పుని
ద్రాసమయంబులం గలలరాకల నీకలకంఠిఁ గూడి వ
క్త్రాసవ మాని యాని దశనాంకుర మొత్తఁగ చా రనోద్ధతిన్.

ఉ. *ఈ గజరాజగామిని మదేతదయోగభరప్రభూతిమూ
ర్చాగతఖేదరాత్రిసమయావధిభూతవిభాతసంధ్య కా
రాగరుచిత్రకాంధతమసాంశసమన్విత జంభవైరికా
ష్ఠాగతరాగకర్త్రి ప్రకటద్విజసేవిత యాట చిత్రమే? 172

ఉ. ఈయెలదీఁగఁబోణి కృపయేర్పడఁగాఁ దనలేఁతనవ్వుతో
వేయవపా లపాంగములవెంటఁ బ్రసాదము చేసిన న్నిశా
నాయకుఁ డెంతయుం బ్రియమునం గయికోఁడొకో నాల్గు
దిక్కులం, బ్రాయపుచంద్రిక ల్వడసి పాఱఁగ వైచుచు న
వ్వదార్థమున్. 173

తే. దాడిమీపక్వఫలబీజతతుల గెలిచి
దంతకురువిందపంక్తి యీతరుణి కమరు
సాంధ్యశీతాంశుమండలస్యందమాన
నవసుధారసబిందుబృందంబువోలె. 174

---

* ఈపద్యము పూర్వముద్రితపుస్తకములలో లేదు. ప్రాతపుస్తకములో దొరకినది.

తే. మాటి కుద్వేగ రాగాదిమార్జనమున
నతివిశుద్ధంబు లయినదంతాంకురములు
విమలముక్తావళీనమానములు దాల్చు
నీసరోజాక్షిముఖపద్మ కేసరములు. 175

తే. వరశిరీషప్రసూనకేసరశిఖాగ్ర
పేలవంబుగ మేను గల్పించి ధాత
కలితసుకుమారసర్గప్రకర్షుఁ డగుచు
నిలిపె మార్దవ మీయింతిపలుకులందు. 176

ఉ. పచ్చనివృక్షవాటికలపండులభిక్ష భుజించి నిచ్చలుఁ
వచ్చి పఠింపఁబోలుఁ బ్రతివారము గోయిల బ్రహ్మచారి పెం
పచ్చుపడంగ నీసరసిజాక్షిముఖద్విజరాజునొద్ద వా
విచ్చి లసత్ప్రసూనశరవేదరహస్యము లైనపల్కులన్. 177

తే. దీనికంఠంబునందు వాగ్దేవి యుండి
వీణ మొరయించుచున్నది వీను లలర
నదియ ముఖమున వాగ్భవ మాశ్రయించి
యమృతధారాప్రవాహరూపముగ నిల్చె. 178

తే. అబ్జగర్భుండు సుషమాసమాప్తియందు
నెత్తి చూడంగఁ బోలు నీయింతివదన
మంగుళీయంత్రణక్రియాభంగి నమరెఁ
జిబుకమునయందు నానిమ్నసీమసంధి. 179

క. కమలాధిరాజ్యపదవీ
సమధిష్ఠిత మీవధూటి చారుముఖాంభో
జము మఱి యటు కా దన నే
నిమిత్తమున సేవఁజేయు నేత్రాంబుజముల్. 180

చ. కమలము తండ్రి యైనయుదకంబుఁ గళానిధి మిత్త్రమైనయ
ద్దమును నహర్నిశంబు నుపధావన సేసి వహించెనో సుమీ?
క్రమమున నీవధూమణిముఖప్రతిబింబవిలాససంపదన్
సముచితలీల యాచితకచారువిభూషణరాజికై వడిన్. 181

సీ. రాహుదంష్ట్రాంకురక్రకచఘాతంబుల
నొక్కొక్కపరి నొప్పి నొందకున్నఁ
బరివేషమిష మైనపాశబంధంబున
బహువారములు గట్టువడకయున్నఁ
బ్రతిమాసమును గుహూరాత్రివేళలయందు
నత్యంతనాశంబు నందకున్న
బలవత్కళంకకజ్జలపంకసంకర
స్ఫూర్తి మాలిన్యంబుఁ బొరయకున్నఁ
తే. గాక సరివోలఁ జాలునే కమలవైరి
యనధిగతదోష మైనయీయతివ మొగము
మధురబింబాధరోష్ఠంబు మాఱు గాఁగ
నమృతపూరంబు గలిగినయంతమాత్ర? 182

సీ. సకలశాస్త్రౌఘనిష్యందధారాసార
నవసుధారసవాట్ప్రణాళులొక్కొ
రతిపంచబాణదైవతయుగ్మపూజనా
వసరనైవేద్యరూపంబులొక్కొ
ధన్వరేఖాంచితైతద్భ్రూజ్యకావేణు
శాఖాశిఖత్వగంశంబు లొక్కొ

† బలభేదిముఖచతుర్బర్హిర్ముఖప మన
స్సారంగబంధపాశంబు లొక్కొ
తే. యధికదీర్ఘకటాక్షబాణాగ్రకషణ
శాణచక్రప్రసారమసారతరళ
భర్మతాటంక నేపథ్యభాసురములు
దీనివీనులు శ్రీకారమానదములు. 183

తే. పదియు నెనిమిదివిద్య లీపద్మనయన
శ్రవణముల రెంటనర్థము గ్రహించె
నంతదుత్కృష్టగంభీరహారిలేఖ
యది గదా వీనులందుఁ దొమ్మిదవలెక్క? 184

తే. అవటుశోభితమాణవకాభిరామ
మంచితోర్ధ్వగతాలింగ్యతాతిహృద్య
యుద్భుజైకనిదానశోభాస్పదంబు
కంబుబిబ్బోకవతి దీనికంఠలక్ష్మి. 185

క. కవితాగానప్రియవా
గ్వివరణసీమావిభాగవిధిరేఖలు నా
ధవళాక్షీకంఠసీమం
బ్రవిమలరేఖాత్రయంబు ప్రస్ఫుట మయ్యెన్. 186

క. కాంతాబాహుద్వంద్వా
త్యంతపరాజయసమాశ్రితాంభోదుర్గా
భ్యంతరము లైనబిసముల
కంతర్నిర్వ్యథనకలన మది యెట్లొక్కో? 187

---

† 'బలభేదిముఖచతుర్బర్హిర్ముఖోన్నసనః, ప్రతిబంధవాగురాపాళి యొక్కొ' అని పా.

క. తరుణి యతిలలితపర్వ
స్తరపంచశరీసమానమహనీయనఖాం
కురమృదులాంగుళివిలస
త్కరపంకజయుగళి దీనిఁ దరమె నుతింపన్? 188

తే. జలరుహాననదోర్వల్లి గెలువఁబోలుఁ
గేలిమై నీమృణాళికాకిసలయములఁ
గాక యివి యేల మిన్న కీకరణి మునుఁగు
కీర్తి యనుపేరిబహుళదుష్కీర్తియందు? 189

సీ. గంధవారణకుంభగౌరవస్ఫురణంబు
కనకకుంభములకుఁ గల్గెనేని
లికుచకోమలకాంతిలీలావిశేషంబు
చక్రవాకములందు జరిగెనేని
మాలూరసౌభాగ్యమహిమానుభావంబు
దాడిమీఫలములఁ బగిలెనేని
నసకలోన్మీలితప్రసవగుచ్ఛచ్ఛాయ
యబ్జకోరకముల కబ్బెనేని

తే. గాని సరిసేయఁ గాదాఁపు వానిఁ బార
హారనిర్ఝరసలిలధారాపధౌత
కాంచనాచలశృంగభాగంబు లగుచు
రాజితము లైనదీనివక్షోజములకు. 190

తే. నలువ సన్నంబుగా దీనినడుము గీసి
యౌవనమునకు నిచ్చె నాయంశ మెల్ల
నది యుపాదానముఁ గదా యిది సృజించె
నున్నతములైనయేతత్పయోధరముల. 191

చ. అరయ ననంగరాజ్యవిభవాభ్యుదయంబు ప్రకార మిట్లుపో
కర మను నైనయాసుదతికౌను వళిత్రితయంబుచే నిరం
తరమయి యాక్రమింపఁబడె దానికిఁ దో డ్డోకపాత్తునం
బయోధరములు రాయుచున్నయవి దర్పవిజృంభణాలీల
రొప్పడన్. 192

తే. ప్రబలవక్షోజహేమకుంభములు సూచి
లలితరోమావళీరజ్జులతికఁ జూచి
నాభికూపంబుఁ జూచి నాసయనయుగము
తృష్ణ వహియించుచున్నది చెలియందు. 193

తే. నాభి యుత్పాటితాలానసవ్యబిలము
రోమవల్లరి శృంఖలాదానకంబు
కామమదవారణమునకు నికి బుకంతి
వలుదచనుదోయి కుసుమప్రవాస్తుభూమి. 194

తే. ప్రతిఫలించు ప్రవేణికాభారరచిత
మల్లికలు రాజతాంకమాలికలుగ
శంబరారాతివిజయశాసనసువర్ణ
పట్టికయుఁబోలె నొప్పు నిప్పడంతివీఁపు. 195

క. తనజనకుఁడు శౌరి సుద
ర్శనచక్రమునను జయించె జగ మని మరుఁ డీ
వనిత యదర్శనకటితట
ఘనచక్రంబున జయింపఁగాఁ దలఁచెఁ జుమీ. 196

శా. ఏదే నొక్కమనోహరాంగకముచే నీయిందుబింబాస్య హే
లాదర్పంబునఁ బిప్పలచ్ఛదము గెల్వంగాఁ దలంచెం జుమీ.

లేదే నన్యమహీజపత్రములువోలెం గాక యేలా భయ
ప్రాదుర్భావమునం జలించు నది నిర్వాతప్రదేశంబునన్? 197

తే. చిగురుఁబోణి భ్రూవల్లరి చిత్రరేఖ
యింతినాస తిలోత్తమ యింత నిజము
చెలువయూరుకాండద్వయీసృష్టి రంభ
మానినీమణిమధురోక్తి మంజుఘోష. 198

తే. ఊరుకాండద్వయమున నీయుత్పలాక్షి
సమదవారణరాజహస్తంబు గెలిచె
నదియ కారణముగఁ గదా యధికలజ్జఁ
బొంది ముడిఁగించునదియాస్యపుష్కరంబు. 199

తే. వనిత నానారదాష్టాదివదనకమల
నీలకుంతల కుచశైలశిలిభృగువు
చామ శ్రీమహాభారతసర్గయోగ్య
కారణవ్యాసకలితోరుగౌరమహిమ. 200

చ. సుదతి మనంబునం దలఁచి చూడఁ జతుర్దశియా నరుంధతీ
మదనపురంధ్రిదైత్యరిపుమానవతీనవమాతృకాజన
త్రిదశవరేణ్యభామలకు దివ్యమహానుహిమానుభావసం
పద నటు గాక గుల్ఫపరిపాటి కదృశ్యత సంఘటిల్లునే? 201

పల్లవంబులు దీనిపదకాంతిలవములై
పల్లవశబ్దలాభంబు నొందెఁ
బవడంబుమీఁదికోపముననో యీకాంత
పాదంబు లత్యంతపాటలములు
శుద్ధపార్ష్ణులు గానఁ జూ దీనియంఘ్రులు
గరియూథపతియానగరిమ గెలిచెఁ

దోయజభ్రాంతినో యీయింతియడుగుల
నలువొప్పఁ బాయకున్నయది లక్ష్మి

తే. తరుణిపదములయది యలక్తకరసంబొ?
కాక త్రైలోక్యభామాభిరామవాళి
భాగవిన్యాససంలగ్నబహుళనూత్న
చారుసీమంతసీమసిందూరరజమొ? 202.

తే. శిశిరకాలంబునందు నిశ్శేష మైన
జలజసస్యంబు సృజియింపఁ దలఁచి బ్రహ్మ
యాచరింపఁడె యీకాంతయాస్యహస్త
పాదసౌభాగ్యములయందుఁ బంచభితి. 203.

క. వినుతయశగిపాదాంగు
ష్ఠనఖాస్యము లనెడిపూర్ణచంద్రచతుష్కం
బును ధరియించుట నొకొ యీ
వనిత చతుష్షష్టికళల వాసన కెక్కెన్. 204

చ. అని చికురాదియుం బదనఖాంతముగాఁ జిగురాకుఁబోఁడి నె
మ్మనమున సంస్తుతించి యసమానవిలాసకళావినిర్జితా
తనుఁ దను నవ్వధూమణికిఁ దత్సమయంబునఁజూప వేఁడియొ
య్యన దిగఁడాఁచె భూపతి దిశాధిపకల్పిత దైనశాంబరిన్.

— ఆశ్వాసాంతము —

ఉ. భానుసమాన! మానగుణబంధుర! బంధురమానిదాన! దా
నానుకృతాంబువాహధనదాంబుదవాహనకామధేనుసం
తానకకర్ణ! కర్ణసుఖదాయివచోరచనాధురీణ! రీ
ణానతరాజ! రాజమకుటాంఘ్రిసరోరుహభావితాత్మకా!

క. కమలభవవంశపావన!
విమలాంతఃకరణ! బాహువిక్రమకేళీ
యమళార్జునమదభంజన!
సమరార్జున! నిరభిసంధిసౌజన్యనిధీ! 206

స్రగ్విణి.—
తల్లమాంబాసుతా! ధైర్యహేమాచలా!
పల్లవాదిత్యసౌభాగ్యభాగ్యోదయా!
పల్లవోష్ఠీకుచప్రాంతభాగద్వయీ
గల్లపాళీలసత్కామముద్రాంకురా! 208

గద్యము. ఇది శ్రీమత్కమలనాభపౌత్త్ర మారయామాత్యపుత్త్ర సకలవిద్యాసనాథ శ్రీనాథప్రణీతంబైన శృంగారనైషధకావ్యంబునందుఁ దృతీయాశ్వాసము.

— —

శ్రీ ర స్తు

శృంగారనైషధము

చతుర్థాశ్వాసము

శ్రీమచ్చరణాంభోరుహ
చామీకరకటకఘటితసమదారాతి
స్తోమ? దయారఘురామ! ర
మామందిరలసదపాంగ! మామిడిసింగా! 1

నలునిరాయబారము

వ. అవధరింపు మివ్విధంబునవిబుధమాయాంధకారంబు దూరం బగుటయుం గట్టెదుర నాజగజెట్టి జవనిక వాయందట్టినం బొడసూపుబహురూపు తెఱంగున, జలధరతిరోధానంబు వాసినం బ్రకాశించు నాహిమధాముని పగిది, నవిద్యావరణంబు విరిసినం దోcచుపరమాత్ముని ప్రకారంబున, దోహదపలాలజాలంబు విరిసినం బ్రేక్షణీయం బగుపుం డ్రేక్షుకాండంబుభంగిc, బరమాద్భుతాస్తనిమేషముద్రుండును నిర్ణిద్రరోమప్రరోహుండును నిశ్చలాంగుండును వైశాఖస్థానకలితుండును నిర్వికారుండును నై భీమభూపాలపుత్త్రికకు నేత్రవిషయీభావంబు భజియించె, నప్పు డప్పుడమితేనిం గనుం

గాని సంభ్రమంబును భయంబును లజ్జయు మనంబునం బెనంగొనంగ నంగనాజనులు సమయసముత్థానరఘుశిరఘుశాయమానమణితులాకోటి వాచాటీభవత్సభాభవనాళిందంబుగా నందఱుం బ్రత్యుత్థానంబు సేసిరి. ధీరోదాత్త గావున నయ్యాదిగర్భేశ్వరి సమున్నతకనకాసనంబున మున్నున్నయునికిన యుండి యనిర్వచనీయంబైనయానందంబు డెందంబున ననుభవించుచు 'నెవ్వండవు? వెందుండి యేతెంచి, తెట్టు వచ్చితి? వని యడుగనుండి మరలఁ జంద్రుండో! యుపేంద్రుండో! కంతుండో! జయంతుండో! యని సందియంబందుచు మొదల హంసంబు సరసబిసినీపలాశంబుమీఁదఁ జరణనఖాగ్రంబున లిఖియించి చూపినంజూచిన చిత్రరూపంబుతో రూపంబు సంవదించుటం జేసి యీతండు నిషధరాజని యెఱింగియు శుద్ధాంతసదనప్రవేశంబు దుర్లభంబు గావున మిగులవిశ్వసింపక నిమేషనిష్పరిగ్రహంబులైనవిలోచనంబుల సాద్భుతంబును సకౌతుకంబును సానురాగంబునుంగా విలోకించుచు. 2

తే. అతివ మిథ్యాపలోకనాభ్యాసకలన
నిజముగా రాజుఁ జూచియు నెమ్మనమునఁ
దాల్పదయ్యెను శాలీనతాభరంబు
తథ్యమిథ్యావివిక్తి ముగ్ధలకుఁ గలదె? 3

ఉ. కేవలసాధ్వసంబున సఖీజను లూరక యుండఁగా మనో
భావపిధానయత్నపరిపాటి ననాదరముద్రఁ జేఁ దిరో
భావము నొందఁజేసి ముఖపద్మ మొకించుక వ్రాల్చి పల్కె నా
నావిధచిత్రవాక్యరచనాచణ భీమతనూజ నేర్పునన్. 4

సీ. ప్రణతమౌళిమణిప్రభానికాయంబుతోఁ
బానీయమున నర్ఘ్యపాద్య మీఁగి
యత్యంతమధురవాక్యప్రపంచములతో
శర్కరాదుల మధుపర్క మీఁగి
ప్రవిమలం బైనసద్భావవైభవముతోఁ
బృథులకాంచనరత్న పీఠ మీఁగి
పరమసేవావిధావిరచితాంజలితోడఁ
బ్రముదితం బగుమనఃసద్మ మీఁగి
తే. యాతిథేయుల కభినవాయాతుఁ డైన
యతిథి తనయింటి కేతెంచునపుడు సేయు
సత్క్రియాచారవిధికలాసరణి యంద్రు
ధర్మశాస్త్రోపనిషదర్థధర్మవిదులు. 5

తే. అనఘ! యిదె హేమరత్న సింహాసనంబు
ఇచ్చగలదేనిఁ గూర్చుండు మిందు వచ్చి
కాక కార్యాంతరాసక్తికారణముగ
నేఁగఁ దలఁచినవాఁడవో యెచటి కైన? 6

తే. నవశిరీషసుమంబులనవకమునకు
నన్నదమ్ములు వోనినీయడుగుఁదమ్ము
లెంతదూరంబు నడపింప నిచ్చగించె
నొక్కొ నిర్దయ మైననీయుల్ల మిపుడు? 7

సీ. ఏదేశమున నుండి యెచ్చోటి కేఁగెదు?
సంకేత మెయ్యది సంజ్ఞ నీకు?
రక్షాధికృతజనవ్రాతపాలిత మైన
శుద్ధాంత మెబ్భంగిఁ జొచ్చి తిపుడు?

ఫలమేమియొక్కొ యీపటుసాహసమునకు
మముఁ గృతార్థులఁ జేయుక్రమముదక్క
నాళీలదౌవారికాంధంకరణి యైన
శక్తి నీ కేవిద్య సంభవించె ?

తే. నైలుఁడవో! యైలబిలుహార్మి యాత్మజుఁడవో !
పంచబాణుండవో ! దేవపతిసుతుఁడవో !
చంద్రుఁడవో ! యింకఁ బెక్కుభాషణము లేల !
నిజము దప్పక చెప్పుము నిషధపతివో ! 8

క. ఆరము నీయుదయమునకుఁ
గారణమై యేకులంబు గాంభీర్యమునన్
దారాపతిఁ గన్న పయః
పారావారంబుతోడఁ బ్రతిఘటియించెన్ ? 9

తే. మానవుఁడ వైతివేని యిమ్మహి కృతార్థ
విబుధలోకంబ లోకంబు వేల్పు వేని
భువనముల కెల్ల మీఁద దధోభువన మీవు
భుజగ రాజాన్వయము నందుఁ బుట్టి తేని. 10

ఉ. వానిఁ బ్రశంసనేయఁ దగు వాఁడు కృతార్థతముండు వానిచే
నీనిఖిలంబు పావన మహీనకృపావిభవం బెలర్ప నె
వ్వానిగృహాంగణంబునకు వచ్చెడిత్రోవరజంబులందు నీ
మానితపాదయుగ్మక మమర్చుఁ బ్రఫుల్ల సరోజదామమున్.

వ. గుణాద్భుతం బైనపదార్థంబు వర్ణింప కునికియసహ్యాశల్యం
బైనవాగ్జన్మవైఫల్యంబు ధూర్జటిజటాకిరీటాలంకారం బైన
శశాంకునిసౌకుమార్యంబును నమృతంబునకు నుత్పత్తిస్థానం
బగుపయోనిధానంబుగాంభీర్యంబును విశ్వవిశ్వంభరాం

భోజకర్ణికాయమానం బగుసువర్ణాహార్యంబుధైర్యంబును విభ్రమభూ్రిలతాభంగలీలావిజితసుమనస్సాయకవిలాసరేఖా సారం బై నిర్వికారం బైనయాకారం బెవ్వరియందునుం గలదె? యేముకృతార్థుల మైతిమి. మాజన్మంబులు సఫలంబు లయ్యె. మాపిలోచనంబులు భాగ్యంబులు సేసె. వీనులు భవదుదంత శ్రవణకుతూహలాధీనంబు లయియున్న యవి. వాగమృతంబు వానికిం బ్రసాదింపు మనుటయు. 12

ఉ. అంకిలి లేక యప్పు డరుణాధరపల్లవనిర్గతంబు లై
పంకరుహాయతాక్షిసుసుబల్కులు తేనియ లొల్కుచుం
శ్రవో, లంకృతులై నృపాలుమది లగ్నము లయ్యె వినోద
లీలకై, మంకెనపూవుఁజాపమున మన్మథుఁ డేసినతూపులో
యనన్. 13

వ. అనంతరంబ దమయంతీశాసనంబున సఖీజనంబు కనకాసనంబు వెట్టిన. 14

ఆ. అవ్వరాసనంబునందు నాసీనుఁడై
యరుఁడుదయశిఖరియందుఁ బోలెఁ
గొనియె నిషధరాజు వనజాతముఖులచే
నాతిథేయ మయినయర్ఘ్యపూజ. 15

వ. ఇట్లు సంభావితుం డై యంభోరుహాక్షులు తన్ను వీక్షించుచు సంజాతకౌతుకంబున వింజమూ కిడినభంగి నూరకుండ నప్పుణ్యశ్లోకుండు ప్రావృషేణ్యపయోధరధ్వానగంభీరం బైనయెలుంగున దమయంతి నుద్దేశించి. 16

సీ. ఏను దిక్పతులయాస్థానంబునం దుండి
యరుగు దెంచితి నీకు నతిథి నగుచుఁ

ప్రాణంబులును బోలె నంతరంగమునందుఁ
దత్కార్యభరమును దాల్చినాఁడఁ
జరితార్థముగఁ జేయఁ జను నాదుదూత్యంబు
నాతిథ్యసత్కార మదియ నాకుఁ
గాలయాపన సేయఁ గాదు నిశ్చయముపైఁ
గర్తవ్య మగునట్టికార్యమునను
తే. నుల్ల మిప్పు డేకాగ్రమై యున్న యదియొ?
యవసరం బౌనె దేవరహస్యమునకు?
వింతవారలు లేరుగా యింత నంత ?
సువిద ! మనవార లేకదా యున్న వారు? 17

క. నాకౌకస్ప్రవరులు ని
న్నాకాంక్షించిన ప్రయోజనాంశము దిరమై
యాకర్ణింపుము చెప్పెద
నాకర్ణపుటాయతాక్షి! యవధానమునన్. 18

వ. పాకశాసన పావక పరేతరాజ పాశపాణులు పుత్తేరఁ బని
వూని వచ్చితిఁ, జిత్తగించి యక్కార్యంబు విను, మప్పరమ
పురుషులు పరిషన్మధ్యంబునం బంకజాసను తనూభవునివలనఁ
ద్రిభువనమోహనంబు లైననీరూపలావణ్యవిలాసవిభ్రమాది
గుణంబులు విని వినుకలి వలవంత నెంతయుఁ జలించి
పంచేషులుంఠితధైర్యవిత్తంబు లగు తమచిత్తంబులం గల
వృత్తాంతంబు లంతయుం దెలియం జెప్పి, రిప్పు డయ్యా
శాపతులాశాపాశంబులఁ గట్టువడినారు. వారియందును
సంక్రందనుండు. 19

తే. నందనోద్యానవీథికాంతరములందుఁ
బూర్ణచంద్రాస్య! విహరింపఁ బోవ వెఱచుఁ
గల్పతరుపల్లవంబులు గమిచి మేసి
కోకిలం బెప్డు గూయునో కొసరి యనుచు. 20

తే. పరమ మగుకోటి కెక్కె నోపద్మనయన!
నవనవం బైననీజవ్వనంబుతోన
యసమబాణునిచాపంబునందు గుణము
భామ! నీయందు సుత్రాముప్రేమగుణము. 21

ఉ. ఆరసి చూచి తాపమునయందును రూపమునందుఁ బూర్ణిమా
తారకరాజుగాఁ దలఁచి తన్వి! భవద్విరహాతురుండు జం
భారి నిగుడ్చు భ్రాంతి నుదయావసరంబుల నొద్ద నుండి రో
హారుణ మైనలోచనసహస్రము బాలసహస్రభానుపైన్. 22

తే. మూఁడుకన్నులవేల్పుతో మోహరించి
నేఁడు దేహంబు లేక యున్నాఁడు దాను
వేయికన్నులవేల్పుతో విగ్రహించి
వనిత! యిం కేమి గానున్న వాఁడొ మరుఁడు. 23

చ. *చిలుకలు వల్కునో చెవులు చిల్లులువోవఁగనంచు నెన్నఁడున్
వెలలఁడు నందనోపవనవీథులకై యటు మౌళిభాగని
ర్మలశశిరేఖమీఁదియపరాధమునన్ గజదైత్యశాసనుం
గొలువఁడు పాకశాసనుఁడు గోమలి! నీపయికూర్మి పెంపునన్.

తే. *స్మరశిలీముఖకుసుమకేసరపరాగ
ధూళిపాళిక చుళుకించెఁ దూర్పుదిక్కు
నింతి! వేగన్నులును గానఁ డింద్రుఁ డిపుడు
నీవిలాసంబు పెంపు వర్ణింపఁదరమె. 25

తే. విరహతాపప్రశాంతికై విబుధపతికి
నాగ్ద్రిపర్యంకవిధికిఁ గా నపచయింపఁ
బరులలేనులు వాపంగఁ బొలుపడిన
యమరతరువుల కొదవెఁ బుష్పములలేమి. 26

మ. విను వైదర్భి! భవద్వియోగదవథూద్వేగంబు వారించుచున్
దినముల్ పుచ్చుచు నున్నవాఁడు విబుధాధీశుండు మందాకినీ
కనకాంభోరుహనాళకల్పితనవాకల్పంబులం జారునం
దనమందారతరుప్రవాళమయచింతారత్నతల్పంబులన్. 27

ఉ. పుష్పధనుర్లతామధుపపుంజగుణక్వణనం బొనర్చి వా
స్తోష్పతికర్ణముల్ మనసిజుండు చెవుడ్పడఁ జేసె నక్కటా!
గీష్పతి యేమి చెప్ప నిటఁ గ్రింద బలారికిఁ గామవిక్రియా
దుష్పథవృత్తికిన్ మనసు దూఁపమికై బహునీతిశాస్త్రముల్

తే. చెలువ! జంభారియానకుఁ గొలఁది యేది?
తా సహస్రాక్షుఁడై యుండి దైన్యవృత్తి
నభిలషించుచునున్న వాఁ డాత్మలోనఁ
జంచలం బైననీకటాక్షాంచలంబు. 29

క. ఏవేల్పు సోమపీథులు
సేవింతురు ముఖ్యతనువు శివునకు నేవే
ల్పేవేల్పు వెలుఁగులకు గని
యావేలుపు నిను వరింప నాకాంక్షించెన్. 30

ఉ. స్థాణునిలోచనాంచలము దాపుగఁ దీవ్రతరార్చులన్ నిజ
ప్రాణముఁ గొన్ననాఁటిపగ యాత్మఁ దలంచియొ నీకటాక్షదృ
క్కోణము ప్రాపున స్మరుఁడు గోల్కొని పంత మెలర్పఁగాఁ

గొనెన్, బాణదశార్ధపాతమునఁ బావకుభూరిమనోభి
మానమున్. 31

తే. ఉవిద! సోమరసం బన్న నోకిలించు
నడచిపడు నాజ్యహోమమంత్రాహుతులకు
నిచ్చ సేయఁడు మనములో నిర్మములకుఁ
బావకుండ నేఁడెల్లి నీపై విరాళి. 32

తే. తరుణి! యాత్మప్రతాపసంతప్తుఁ జేసి
పుష్పనారాచుఁ డగ్నికి బుద్ధి సెప్పె
'నాత్మ వత్సర్వభూతాని' యనెడునీతి
నన్యతాపంబు శిఖి మాసునట్లు గాఁగ. 33

క. కుసుమాయుధబాణంబులఁ
గసుగంది భవద్వియోగకలుషత నర్చా
వసరంబుల నర్చకు లిడు
కుసుమములకు వెఱచు వహ్ని కువలయనేత్రా! 34

ఉ. బాలిక! నీవు హేతువుగ భాసుకులాభరణంబు దక్షిణం
బేలెడురాజు ధర్మముల కెల్లను గందువ ధర్మరాజు లో
దాలి మనోభవాగ్నిఁ దనతాలిమి నాహుతిగాఁ గ్రమంబునన్
వేలుచు చున్నవాఁ డభినివిష్టసుఖైకఫలాభికాంక్షియై. 35

క. చండజ్వరజర్జరమును
బాండురమును నైనమేను బాలిక! తాల్చెన్
దండధరుఁ డిపుడు సుమనగ
కాండాజగకీర్తిభారకలితుఁడ పోలెన్. 36

క. బిసరుహాలోచన! సంధ్యా
ఘుసృణసమాలంభకర్మకుతుకారంభ

వ్యసనసముజ్జృంభిత యగు
దెస నేలెడురాజు నిను మదిం గామించెన్. 37

క. మదిరాక్షి! జలధి నశ్వా
వదనోత్థిత మైనహవ్యవాహను పోలెన్
హృదయస్థానస్థిత మగు
మదనానల మబ్ధిరాజుమద మణఁగించెన్. 38

తే. తరుణి! తద్భుజమధ్యమధ్యంబునందు
నవమృణాళికదండఖండంబు మెఱయుఁ
దస్మనోమగ్న మదనాస్త్రతతులచేత
నక్షణంబ శతచ్ఛిద్ర మైనభంగి. 39

వ. ఈచందంబునం ద్రిలోకతిలకులగునాదిశావల్లభులు భవదా యల్లకభరం బను వెల్లిమునుగం బాఱు నెల్లి నీస్వయంవర మహోత్సవంబని విని తపనసంకాశంబులైనవిమానంబు లెక్కి యేతదస్థంబున నిజశుద్ధాంతకాంతాజనంబు విరహాసంతాపభాజనంబుగా నిశితనిస్త్రింశనీకాశంబగునాకాశంబు డిగ్గి పాదార్పణానుగ్రహంబున మహీమండలంబు గృతార్థంబుగానిప్పుడిప్పురంబున కనతిదూరంబుననున్నవారు. యదృచ్ఛాగతుండైననన్నుం గనుంగొని నామనంబున సందేశాక్షరంబులువ్రాసి జంగమలేఖంబు గావించి నీసకాశంబునకుం బుత్తెంచిరి. కుసుమశరభిల్లశరశల్యవిశల్యౌషధీవల్లివగునిన్నుం బరిష్వంగంబు సేయను, ననంగలీలాలహరీతుషారం బగునీశరీరంబుసోఁకున నంతరంగపరితాపం బపనయింపను, నిష్పీతపీతాదర్పంబులగు నీయంగంబులపాంగంబులకు లేపం బొనర్పను, బ్రసవనారాచశరాసనాతివిభ్రమభ్రూవిలాసం బగునీముఖశ్రీసముల్లా

సంబునకు నుల్లసిల్లను, సుమనసికోదండచండాలసంస్పృష్టి దోషదూషితు లగుతమ్ము నీకటాక్షవిక్షేపసాంద్రచంద్రాతపాలోకంబుల నభిషేకింపను, భవచ్చరణకమలసేవాహిత మహత్త్వంబున మదనాపమృత్యుదేవతవలన నిజప్రాణంబులకుఁ బరిత్రాణంబుఁ గావింపనుం దలంచుచున్నవారు. కుశల ప్రశ్నపూర్వకంబుగా నాగీర్వాణులు నీకుం జెప్పు మనినపలుకులు గొన్నిగలవు వాని నాకర్ణింపుము. 40

క. ఆదిత్యుల మగుమాకును
నీదోర్లతికాయుగంబు నిర్భరసుఖవ
ర్షోదయకారణమై సం
పాదించుం గాక తరుణి! పరివేషంబుల్. 41

శా. ఔదాసీన్యము నుజ్జగించి విను వాక్యం బస్మదీయంబు మి
థ్యాదోషం బొకయింత లేమికఖిలాంతర్యామివై త్రిలోక్యమ
ర్యాదాస్థాపకుఁ డంగజుండు గుటి యీయర్థంబునిక్కంబు నీ
పాదాంభోజరజఃప్రసాదములు మాప్రాణంబు లబ్జాననా!

శా. మాదివ్యత్వము నీకు నిత్తు మని సంభావింప సిగ్గయ్యెడిన్
వైదర్భీ! భవదీయరూపవిభవైశ్వర్యంబు మాభూమియం
దేదీ? దీనికిఁ బ్రత్యయం బిదియ పో యే మెల్లనుం గూడి నీ
పాదాంభోజము లాశ్రయించెదము తాత్పర్యంబు సంధిల్లఁగన్. 43

మహాస్రగ్ధర.—
త్వదరాళభ్రూత్రిలతాద్వం
ద్వమున మదనుఁ డోతన్వి ధన్విత్వ మొందెం

ద్వదుదంచన్మందహాసో
దయము వనిత! కందర్పు జైత్రాస్త్రఁ జేసెం
ద్వదపాంగాలోకనశ్రీ
తరుణి! మరుని మత్స్యధ్వజుం గా నొనర్చెం
ద్వదధీనం బెల్ల సామ
ర్థ్యము రతిపతికిం దామ్రబింబాధరోష్ఠీ! 44

శా. నీలావణ్యపయోధియందు నలరు న్నేత్రాబ్జముల్ నీమనో
జ్ఞాలాపంబులయందుఁ గర్ణములు నీయాలింగనప్రక్రియా
కేలి న్మేనులు నీముఖాస్వాదనసక్తి న్నాలుకల్ మాకు నో
బాలా! స్వప్నసమాగమంబుల నిశాపర్యంతయామంబులన్.

వ. అని బృందారకచతుష్టయంబు నీతోఁ జెప్పు మనెం గావున.

క. సురసార్థవాచికస్ర
క్పరిపాటీవిశదరసనపత్త్రుఁడ నగు న
న్నరవిందపత్త్రలోచన!
చరితార్థునిఁ జేయు కార్యసాఫల్యమునన్. 47

*చ. అమరపతి న్వరించెదవొ! హవ్యవహున్ చరణంబు ద్రొక్కెదో!
శమనునిఁ జెట్టవట్టెదవొ! సాగరవల్లభుఁ బెండ్లియాడెదో!
ప్రమదము గౌతుకంబు ననురాగము పెంపును సొంపు
మీఱఁగాఁ, గమలదళాక్షి! యొక్కరునిఁ గైకొనుమా
యనుమాన మేటికిన్? 48

వ. అనిన విని యయ్యంబుజాక్షి యక్షిభ్రువవిక్షేపవిభ్రమంబున
ననాదరంబు దెల్పుచు నలవోకగా దిగీశసందేశం బాకర్ణించి
యారాజకుమారున కిట్లనియె. 49

తే. ప్రశ్న మొక్కటి యొక్కటి ప్రతివచనము
యుక్తి యనుకూల మై యుండ దుభయమునకు
నేను నీవంశనామంబు లెవ్వి యనిన
నెవ్వరినొ ప్రస్తుతించితి వింతతడవు. 50

క. ఒకచోటఁ బ్రకాశించియు
నొకచోట నిగూఢ యగుచు నొదవించెం గౌ
తుకలక్ష్మి నీసరస్వతి
ప్రకటయు గూఢయును నగుసరస్వతి వోలెన్. 51

తే. అధికతరు లైనఁ గాని దిశాధిపతులు
కౌతుకము నాకు నీవంశకథల యందు
దప్పి గొన్నట్టివారి కాదప్పి దీఱ
సలిలపూరంబు హితవొ? యాజ్యంబు హితవొ? 52

వ. ఏను జేసినప్రశ్నంబునకు నుత్తరంబు నీమీఁద నప్పె
యున్న యది యిప్పుడైన నాఋణంబుఁ దీర్చుకొనుము. భవా
దృశం బైననాయకరత్నంబు నేవంశంబు భరించె? నేవర్ణం
బులు నీపుణ్యనామంబునకుం బ్రకాశకంబు లైనయవి? యని
పరిమితంబుగాఁ బలికి కుండినన రేంద్రనందన యూరకుండు
టయు నన్నిషధమండలాధీశ్వరుండు. 53

ఉ. తామరసాక్షి! వంశకథ దవ్వుల నుండఁగ నిమ్ము చెప్పఁగా
దేమిటికన్న నైజ మగుహీనత గల్గినఁ జెప్ప టొచ్చె ము
ద్ధామత గల్గె నేని నుచితం బయి యుండదు సెప్పికొంట నేఁ
డీమెయిఁ బ్రేష్యభావము వహించి నికృష్టత నేఁగుదెంచుటన్.

తే. ఇంతమాత్రంబు సెప్పెద నెఱిఁగికొనుము
నృపతికన్యవు గడు పూజనీయ వగుట

మైత్రి కలి సేయఁ దగ దేను మనుజవిభుఁడ
రాజవంశకరీరుండ రాజవదన ! 55

ఉ. పే రడుగం దలంచెదవొ? భీమతనూభవ! యావిచారముం
దూరము సేయు మెవ్వరికి దోషము తాఁదన పేరు సెప్పు టా
చారపరంపరాస్థితికి శాస్త్రము మూలము శాస్త్రచోదితా
చారవివేకహీనుఁ డగు జాల్ముని మెత్తురె పండితోత్తముల్?

వ. అదియునుం గాక 57

క. కువలయనేత్ర ! సమక్ష
వ్యవహారంబునకు యుష్మదస్మత్పదముల్
శ్రవణశ్రావణయోగ్యము
లవుచుండఁగఁ బేరు సెప్ప నడుగఁగ నేలా? 58

సీ. అని శారదం బైనవనమయూరము వోలె
నహితాపకారకుం డతఁడు పలుక
రాజహంసియుఁ బోలె రమణీలలామంబు
పదములం దనురాగ ముదయ మొంద
సమయోచితంబుగా సారస్య మొప్పారఁ
బలికె ని ట్లనిమహీపాలుతోడ
నన్వయం బెఱిఁగించి యభిధాన మెఱిఁగింప
కునికి మ మ్మాదరించిన తెఱంగె?
తే. యనఘ? మము నీవు వంచింప నభిలషించె
దేము నేరమె వంచింప నిపుడు నిన్నుఁ?
బేరు సెప్పిన నీ కనాచార మేని
మాకు న్యాయంబె నీతోడ మాటలాడ. 59

తే. అన్యపురులతోడ నెయ్యంపుగోష్ఠి
యధిప! మముఁబోటిరాజకన్యకల కగునె?
యది కులాబలాచారసహాసన్నాస
హాతిసాహసకౌతూహలావసథము. 60

క. తగవే కులకన్యలకును
మగవారలతోడ రూపమహనీయులతో
మిగులంగఁ దడవు లోపలి
నగళులలో మాటలాడ నయతత్త్వనిధీ. 61

వ. అనిన విని ప్రతిబంధిరచనాచాతుర్యంబునుమనంబునం దభినం
దించుచుఁ బ్రత్యుత్తరంబు వేఱొండు వెదకి పొడగాన లేక
యాలోకోత్తరచరిత్రుండు విదర్భరాజపుత్త్రిం గనుంగొని
నేత్రాంచలంబుల నలంతినవ్వు దొలంకాడ నిట్లనియె. 62

సీ. వామాక్షి! మాక్షికస్వాదుపేశల మైన
పలుకేల యొరులపైఁ బాఱవైవఁ?
జంచద్రసామృతస్నానపేశల మైన
దృగ్విలాసముఁ జేర్చు దివిజులందు
సఫలంబు సేయు మత్సమధికాయాసంబు
నేను జెప్పినకార్య మిచ్చగించి
దేవతాపతిభక్తిఁ దిరముగా మది నిల్పి
ప్రకటకల్యాణవైభవము నొందు

తే. వెలఁది! నామీఁదఁ గడుఁ గృపావిలసనంబు
నాటి చూచినచూపుమన్ననయచాలు
నాకుఁ గా నుద్ధరింపుము నాకవిభుల
హస్తములు మోడ్చి వేఁడెద నాదరమున. 63

తే. ఇందుబింబాస్య! నా రాక కెదురుచూచు
నయనములు వేయు విరియించి నాకభర్త
యువిలకొనుచున్న వా రార్తినున్న ముగురుఁ
గాలయాపన సేయఁగాఁ గాదు నీకు. 64

చ. *హరిహయుఁ డేమియయ్యెనొ కదా! మదనానలతాపవేదనన్?
వరుణుఁడు విప్రయోగమున వాడఁడె యింతకు? దండపాణి
ద్వావిరహాభరంబున న్నిగుల వేఁగఁడె? నొవ్వఁడె వీతిహోత్రుఁ
డుం, బరిసరకేళికాననసమాగతమందసమీరణంబులన్. 65

వ. అనిన విదర్భరాజకన్యక యారాజకుమారున కిట్లనియె. 66

తే. †అలఁతినవ్వు ప్రగల్భతాహంకరణము
కాదు కాదంట వాచావిగ్రహణంబు
పలుకకుంట తిరస్కారకరణముద్ర
గానఁ బ్రత్యుత్తరం బిచ్చుదాన నీకు. 67

సీ. అమరాంగనాసంగమాభిశోభితుఁ డైన
హరి కేల మానుషీపరిచయంబు?
యావకూటకలాప మర్హమే కలవాని!
కే నర్హమే నిర్జరేశ్వరునకు?
కామింతునే యేను వైమానికాధీశు
హస్తిఁ గామించునే హరిణరమణి?
నఖిలలోకాధీశుఁ డమరేంద్రుఁ డెక్కడ?
నే నెక్కడ వరాటి నెన్నిచూడ?

---

† 'కలికినవ్వు ప్రగల్భతాకారణంబు' అని పా.

తే. నలపతివ్రతమైనయేఁ దలఁప నోరునిఁ
దివిరి నిందించి యేఁ బ్రస్తుతించి యేని
నలినబిససూత్రమును బురంధ్రులతలంపు
సమము త్రెయ్యును లవచాపలమున నైన.

చ. అటు దగునే సురేశ్వరునియంతటివాఁ డఖిలాప్సరోంగనా
విటుఁ డొకమర్త్యభామినికి వేడుక సేయుచు నున్నవాఁడు!వి
స్ఫుటబహురత్నభూషణవిభూషితు లయ్యెడు రాచవారికిన్
గటకట యారకూటకటకంబు రుచించునొ కాకయొక్కెడన్.

మ. వినుమీ నాదుప్రతిజ్ఞ తత్పరత ,నుర్వీనాథ! యేనైషధేం
ద్రు నవశ్యంబు వరింతు నాధరణినాథుం డాత్మ నన్నొల్లఁడే
ననుమానింపక యిత్తు నవ్విభునకుం బ్రాణంబు సద్భక్తిమై
ననలోద్బంధనవారిమజ్జనవిధావ్యాపారపారీణతన్. 70

తే. అనుచుఁ దీక్ష్ణంబుగా భీమతనయ పలుక
నెలుఁగువిను వేడ్కఁ గోయిల నెగిచినట్లు
విబుధరాజప్రసంగంబు విస్తరించి
మఱియుఁ బలికింపఁ దలఁచి యమ్మనుజవిభుఁడు. 71

వ. వెండియు దమయంతి నుద్దేశించి. 72

క. నిఱుపేదయింటి కేటికిఁ
బఱతెంచు నిధాన? మట్లు పఱతెంచిన యే
నిఱుపేద యభాగ్యతఁ దలు
పిఱియఁగ నిడు కాక చొరఁగ నిచ్చునె దానిన్. 73

సీ. ముగ్ధత్వమునఁ జంద్రముఖి పరాఙ్ముఖి వయ్యె
దేల భాగ్యంబు నిన్నెదురుకొనఁగ ?

నమృతాంధసుల నొల్లనను మానవియుఁ గల్గె
నీలాగుఁ గంటిమే కాలగతుల?
యాగాదిదుర్లభం బైనదేవత్వంబు
నీ కొల్లఁబాటయ్యె నేఁడు సూడ
రసయోగమున సువర్ణత్వ మొందుట మేలొ?
యినుము దాఁ దానగ్ని యునికి మేలొ?

తే. యకటకట! సర్వగీర్వాణమకుటఘటిత
మణిగణవిభాసమానకోమలపదాబ్జ
సురగణాధీశు నొల్లక నరుని నొకని
నభిలషించెదని న్నేమి యనఁగఁ గలదు? 74

సీ. రజ్జువల్లరిమీఁదఁ బ్రణయంబు గల దేని
యంతరిక్షం బెలువారి వరించు
నగ్ని కాహుతిగాఁగ నాత్మఁ గోరుదువేని
జాతవేదునియదృష్టము ఫలించు
సలిలప్రవేశంబు సమ్మతించెద వేని
నంబుధీశ్వరుఁడు పుణ్యంబుసేయు
నెబ్భంగిఁ బ్రాణ ముపేక్షించితేనియు
వైవస్వతుని కబ్బు వాంఛితంబు

తే. ఘట్టకుటికాప్రభాతంబు క్రమము నంది
దమసహోదరి నీకు నయ్యమరవరుల
నొల్ల ననియును దుదిఁ బొందకుండరాదు
సమ్మతింపుము నామాటచలము మాని. 75

తే. ఒల్ల ననుమాట కర్థమోయుత్పలాక్షి!
వలతు నను మాటగాదుగా వక్రరీతి?

విధి నిషేధరూపంబు భావించియున్న
విధియయగు వ్యంగ్యవాసనావిలసనమున. 76

వ. ఇవ్విధం బగునేని. 77

సీ. వెలఁది! యైరావతద్విపకుంభకుచకుంభ
సంభారహారిదధీశ్వరుని వలతొ?
జలజాక్షి! నిఖిలతేజస్విలోకములకు
నగ్రగణ్యుండైన నయనలు వలతొ?
తరుణి! లోకాలోక ధర్మసంస్థాపన
ప్రాగల్భ్యనిధి ధర్మరాజు వలతొ?
పల్లవాధర! విధిప్రథమసర్గాధ్యక్షు
సప్తపాథోనిధిస్వామివలతొ?

తే. వైభవంబిచ్చగించి పావనతఁ గోరి
ధర్మశీలత యర్థించి నిర్మలత్వ
మాసపడి వీరిసలువురయందు నొకని
వేఁడుమా చూచెదను నీవివేకశక్తి. 78

తే. అని నృపాలుండు వలుక హాస్తాంకసుప్త
కోమలైకకపోలయై యామృగాక్షి
వినియు నొకరీతి నొకభంగి వినవిదయ్యె
వలచియును నొల్లకయును దద్వాక్యసరణి. 79

వ. చింతాక్రాంత యయి యొక్కింతతడవు తలవంచికొని విచా
రించి పదంపడి నిట్టూర్పు నిగిడించి యాయిందువదన యా
రాజకందర్పునిం గనుంగొని సవిషాదంబుగా ని ట్లనియె. 80

ఉ. నీచరితంబు చూడ నతినిష్ఠుర మయ్యెడు లోకపాలదు
ర్వాచికసూచికాంకుర పరంపరఁ దూర్చెదు మాటిమాటికిఁ

నా చెవులందు నీకుఁ దగునా యిటు సేయఁగఁ? దప్పనంటి బా
ధాచరణంబు నైజము కదా తలపోయఁ గృతాంతదూతకున్.

సీ. ఇదె యెల్లి కల్యాణ మేతెంచుచున్నది
యీయవాచికవార్త లిపుడు మాను
వర్ణింపు నిషధభూవరుని నోపితి వేని
నీదోష మఖిలంబు నెడలుఁగాని
యుండు నీ విచ్చోట నూఱట నేఁ డెల్లి
సురల కిష్టేమి వేగిరము వచ్చె?
నలునిరూపచ్ఛాయ దిలకించె నీ యందు
హంస సూపినచిత్రమూర్తిఁ దలఁప
తే. హస్తములు మోడ్చి వేఁడెద ననఘ! నిన్ను
మాను మిటఁబట్టి యే నీకు మాన్య నేని
పాకశాసనముఖ్యదిక్పాలవర్య
పాణిపీడనకార్యసంప్రార్థనంబు. 82

క. ఈరీతి నాతలోదరి
సారతరసుధార్ద్రసారసప్రసవరసా
సారసరసోక్తిసరణి మ
హారాజకుమారునకు నుపాయన మొసఁగెన్. 83

ఉ. మైత్రియుఁ బ్రేమయున్మనసు మచ్చికయున్మెఱయ న్వరాటరా
ట్పుత్రిక పల్కిన న్నిషధభూపతి దైవతకార్యకల్పనా
పాత్రము దప్ప నీ కెలమి సొంపు మదిం దలఁపోల్చి చిత్రవా
క్పుత్రశిఖండినందనుఁడు చేడియ నల్లనఁ జూచి యిట్లనున్. 84

సీ. హరి కల్పవృక్షంబుఁ బ్రార్థించి నిన్నుఁ గోరి
దివికి రావించిన దక్కు గలదె?

సర్వకామద మైన సప్తతంతువున ని
న్నగ్నిఁ గైకొనిన నే మనఁగఁ గలదు?
తనయొద్ద నున్న వాతాపితాపసునిచే
నిను నార్కొ చరముగాఁ గొనిన నెట్లు?
కాంక్షించి యడిగినఁ గామధేనువు నిన్నుఁ
ద్యాగంబుగా నీదె యంబుపతికిఁ?
తే. గాన విను మేను జెప్పినక్రమము లెస్స
యతివ! వరియింపు వేల్పులయందు నొకని
భక్తి దివిజులచిత్తంబు పట్టకున్న
నంతరాయంబు పుట్టుఁ గార్యముల కెల్ల. 85

వ. అని పలికిన నప్రతివిధానం బైనప్రియావాప్తివిఘాతంబున
హృదయంబు గలంగిన. 86

సీ. ప్రవిమలాక్షినభోనభస్యాంబుదములకు
నవవృష్టిధారలై యవతరిల్లి
యాకర్ణదీర్ఘనేత్రాంభోరుహాములకుఁ
గమనీయనాళభావము భజించి
కలితకజ్జలత ముక్తాహారలతలలో
హరినీలరత్ననాయకతఁ దాల్చి
లలితవక్షోజకుట్మలచుంబనంబున
మధుపదంపతులసామ్యంబు వడసి
తే. వేఁడియశ్రులు నిగుడంగ వెక్కివెక్కి
యేడ్వఁ దొడఁగె లతాంగి పృథ్వీశుమ్రోల
మృదులపరివేదనాక్షరోన్మిశ్రమధుర
కంఠకాకువికారకాకలిక యలర. 87

వ. ఇట్లు గద్గదికానిరుద్ధకంఠనాళయై యబ్బాల యశ్రుకణం
బులు కొనగోళ్ల మీటుచుం దల వాల్చి యేడ్చుచున్నం
గనుంగొని దివిజోపకారకార్యప్రయోజనసంస్తంభితంబైన
విప్రలంభవేదనాభరం బప్పు డుద్దీపితం బై భరింపం గొలఁది
కాక విశ్వంభరావల్లభుండు మనంబున సంక్షోభించి విభ్రాం
తుండై తన్నునుం దనవచ్చినకార్యంబునుం దన్ను బుత్తెంచిన
వేల్పులను మఱచి యవస్థావశంబున నుచితానుచితవివేకంబు
దప్పుటయు భావనానిరూఢంబు లైన ప్రియావిలాపంబులు
వికల్పించుచు ని ట్లనియె. 88

— నలుఁడు దమయంతికిఁ దననామాదుల నెఱిఁగించుట —

క. ఏమిటికి కేడ్చెద? వానన
తామరసం బెత్తి చూడు తరుణీ! నన్నుం
గోమలకటాక్షవీక్షా
దామకమున వీరసేనుతనయుని నలునిన్. 89

తే. కాంత! యశ్రుబిందుచ్యుతికై తపమునఁ
దివిరి బిందుచ్యుతకకేళిఁ దవిలె దీవు
సారెసారెకు నాదుసంసారమును స
సారముగఁ జేయుచు మసారసారనయన! 90

వ. చెలువ! చెక్కుటద్దంబునం జేయిడి యేల చింతించెద?
వేటికిం బల్లవపాటలం బైనయధరంబు బీఁట లెగయ
వేఁడినిట్టూర్పుగాడ్పులు సిగిడించెద? వేకతంబున గద్గదిక
నొందెద? వేకారణంబున నశ్రుకణంబు లురుల నేడ్చెద?
నీసంతాపంబునకు నేది హేతువు? దప్పు నాడం
గదా! యాత్మనిహ్నవం బపరాధం బొక్కొ? శుద్ధాంత

ప్రవేశంబు దోసంబో? దేవదూత్యంబు ప్రత్యవాయంబో
చెప్పుము. సేవకులకుం దప్పు గలదే? కలదేనియుం
గిరీటమాణిక్యమయూఖపుంజంబులఁ జరణకంజంబుల నివా
రించెద, ననుగ్రహింపుము. కృపాదృష్టిదానంబునకు
బద్ధముష్టివి గాకుము. వదనంబు వికసించుం గాక. హృద
యంబు ప్రసన్నంబు గావలయు. సృక్వభాగంబుల మంద
హాసలవంబులు గందళించుం గావుత. భ్రూలతాంచలంబులు
లీలాచంచలంబులయ్యెడు, నపాంగప్రాంగణంబులం దరంగి
తంబు లగుకలికిచూపులు నాపయిం బొలయింపుము. బాష్ప
ధారావృష్టివ్యపాయంబున దరహసిత చంద్రికాలోకంబు
ప్రకాశింపందగు మధురవచోమృతంబు చెవులకుం జవి
జూపు, మాలింగనం బపేక్షించెదఁ, జుంబనంబు దయ
సేయుము. కుచంబులకుం బరిచర్యసేయ నిమ్ము. నఖాంకురన
వశశాంకరేఖాభ్యుదయంబు పయోధరోత్సేధశిఖరికూటం
బున ఘటియింపం జేయ ననుమతింపు మని మన్మథోన్మాదం
బునం బలికి యారాజమన్మథుండు. 91

తే. కొంతదడ వివ్విధంబున భ్రాంతిఁ బొంది
యంత సంప్రాప్తసంస్కారుఁ డగుచు నాతఁ
డమరకార్యంబు విచ్ఛిన్న మగుటఁ దలఁచి
యంతరంగంబులోన నిట్లనుచు నుండె. 92

దూత్యము నెఱవేరమికి నలుఁడు చింతిల్లుట

క. ఏమి యని తలఁతు రొక్కొ సు
త్రామప్రముఖు లగుసుర లెదుర నిఖిలాంత

ర్యాములు దమకార్యంబే
నీమెయి విభ్రాంతిఁ బొందిఁ యిటు చెలుచుటకున్? 93

క. పేరు ప్రమాదవశంబునఁ
బేరుకొనుట కల్ల యయ్యె బృందారక కా
ర్యారంభోదయమున కది
యారూఢం బైనవిఘ్న మై ఫలియించెన్. 94

ఉ. ఆదిఁ బరోపకారపరులై చరియించినయట్టి యాంజనే
యాదులఁ బోల నైతి నిపు డక్కట దైవతకార్యసిద్ధివి
చ్ఛేదము నొందె నేమి యని చెప్పుదు నింక నమర్త్యసంహతికి? కు
న్యాద్యులు సంఘటింపఁగ సమర్థులె యెందు సురాయబారముల్?

తే. వగవ నేటికి? నే మన వచ్చు నిపుడు?
చేతనాహానిఁ గార్యంబు చిన్నవోయెఁ
జేతనాహాని దైవంబుచేత వచ్చె
దైవగతి దాఁట వచ్చునే దేవతలకు? 96

*తే. అని విచారించుచుండె నయ్యవనినాథుఁ
డంతకును మున్న నలునిఁగా నతని నెఱిఁగి
యెదురుగద్దియ డిగ్గి పృథ్వీశతనయ
యవనికాంతరమున నోలమూసగొసియె. 97

క. ఆనందబాష్పధారల
వానకుఁ బులకములయుద్భవమునకుఁ దగ న
మ్మానిని గదంబలతికకుఁ
దా నెచ్చెలి వోలె నుండెఁ దదవసరమునన్. 98

దమయంతిమాఱుగా జెలియ నలునితో మెచ్చటించుట

వ. ఇత్తెఱంగున నమ్మెఱుంగుఁబోఁడి తెరమఱుంగున నుండియు లజ్జావశంబునఁ బలుక నేరక సమయోచితంబు లగుభాషణంబులు చెలికత్తియచేఁ గఱపి పుత్తెఱ నచ్చోటి నిషధరాజుం జేరి యి ట్లనియె. 99

తే. అర్థిసాధారణమునకు నభయ మిత్తు
వజ్రపాతంబు ఘోరమై వచ్చినపుడు
నతనుపూఁదూపులకు భయం బందియున్న
నాకు నభయంబుఁ గృప సేయ నీకు బరువె? 100

ఆ. ఆత్మ కాండకారుఁ డగువసంతునకు నె
య్యంపుఁజుట్ట మైనయంగభవుని
నిందుమదిఁ దలంపు చండాలజాతిగా
వానికై యభీతిదాన మొసఁగు. 101

మ. అనుచున్ సారఘుసారసారణికి నెయ్యంపుంజెలిం బోనితి
య్యనివాక్యంబున బోటి భీమసుతమాత్రై యేర్పడం బల్కినన్, మన మాహ్లాదముఁ బొందుచుండఁగను భూనాథుండు గంభీరతన్, వినఁ డయ్యెన్ సురరాజకార్యఘటనావిఘ్నంబు వాటిల్లుటన్. 102

వ. చెలికత్తెయుం గ్రమ్మఱి దమయంతీసమీపంబునకు వచ్చె నప్పుడు. 103

నలదమయంతులు చింతిల్లుట

ఉ. 'నిక్కపుమాట గానిధరణీపతిముందట నేమి యంటివో
పెక్కులు మాట? లే' ననుచు భీమతనూభవ నెమ్మనంబునన్
స్రుక్కుచు నుండె నైషధుఁడునుం గడు జింత వహించె

విన్ననై, 'యక్కటా! దేవకార్య మిటు లాఁబడిపోవునె'
యంచు నాత్మలోన్. 104

నలదమయంతులకడకు హంసవచ్చుట

ఉ. ఆసమయంబునం గనకహంసము హంసపథంబు డిగ్గి యు
ద్భాసితకాంతి నల్దెసలఁ బర్వఁగ నచ్చటి కేగుదెంచెఁ జిం
తాసముపేతు లై విగతధైర్యత నివ్వెఱఁగంది యున్న యా
రాసుతు రాజకన్య ననురాగ మెలర్పఁగ నుద్ధరింపఁగన్.105
వ. ఏఁగుదెంచి పూర్వపరిచయంబున నుర్వీకాంతునిచేతను దమ
యంతిచేతను సంతోషసంభ్రమసహితంబుగా నుపలాలనంబు
వడసి యమ్మరాళంబు నలుని కిట్లనియె. 106

హంస సాంత్వనవాక్యములఁ బలుకుట

శా. నీయంతఃకరణంబు నిర్మలము వర్ణింపంగ శక్యంబె నీ
ధీయత్నంబు? జగత్ప్రసిద్ధములు నీపుణ్యప్రభావంబు లే
లా యీలాగునఁ జింత నొందెదవు? కార్యావాప్తి యౌఁ
గాదటే!, యాయింద్రాదులు నీనిజం బెఱుఁగరే యబ్జారి
వంశాగ్రణీ? 107
వ. అని వైదర్భిం గనుంగొని. 108
తే. అమ్మ! దమయంతి! యంతరంగమ్ములోన
మాను సందియ మీతండు మగఁడు నీకు
నాఁడె దా నానతిచ్చినవాఁడు బ్రహ్మ
తద్వచనమున కన్యథాత్వంబు గలదె? 109
వ. అని యయ్యిద్దఱ నుద్దేశించి దంపతులకు మేలు గావలయు,
నుత్తరకర్మం బవిఘ్నం బగుం గాక, నాకును సరసిజాసను

ప్రసాదంబున సకలభూతాంతర్వర్తనంబులు దెలివి పడి యుండు, నిప్పుడు చింతాభరంబులం గలంగిన మీయంత రంగంబులవిషాదం బపనయింప వచ్చితిఁ బోయి వచ్చెద నని సముచితప్రకారంబున నయ్యిరువురిచేత ననుజ్ఞాతుండై పతంగపుంగవుం డరిగెఁ దదనంతరంబ. 110

క. కనకమరాళం బీ క్రియ
ననుకంపను బుద్ధి సెప్పి యరిగిన వెనుకన్
మనమునఁ జింతాభరములు
జనపతికి విలాసవతికిఁ జయ్యనఁ బాసెన్. 111

—నలుని మనశ్శుద్ధి—

వ. అప్పుడు నృపాలుండు హేమమరాళసాంత్వనాలాపబలం బున నెట్టకేలకు మనంబునం జేవ దెచ్చుకొని దిక్పాలురం దలంచి నమస్కరించి యిట్లనియె. 112

ఉ. భావములోన నదంభ యగుభక్తికి సంతస మందుఁడొండెనొం
డే విధియింపుఁ డిప్పుడ కడిందిగ దండము దప్పు గల్గె నే
నీవిరహానలంబునకు నిం కిట నేమియు నోర్వ లేఁ జుఁడీ
దేవతలార! మన్మథునితీవ్రశరంబులు గాఁడి పాఱఁగన్. 113

వ. అనంతరంబ తిరస్కరిణీతిరోహితయై యుండి ప్రియకుండి నేంద్రనందన రాజనందనున కి ట్లనియె. 114

ఉ. ఓరజనీకరాన్వయపయోధినిశాకర! యేఁ బతివ్రతన్
గోరిమి మీఱ నొక్కరునిఁ గోరి వరింపఁగ నున్న వారి కె
వ్వారికి నెగ్గుగాఁ దలఁప వచ్చునె? నిన్ను వరింతు నెల్లి బృం
దారకులు న్నృపాలురనుదక్కినవారునుజూచుచుండఁగన్.

తే. ఎల్లలోకధర్మంబులు నెఱిఁగియుండి
యేల సేయుదు నమరేంద్ర లీసంబు?
నాది వారికి వంచనం బాచరించి
తదనుమతి నిన్ను వరియింతుఁ దథ్య మిదియ. 116

నలునిమనశ్శుద్ధికి దేవతలు సంతోషించుట

మ. అను నన్యోన్యము పెక్కుయేని యెడ నేకాంతంబునన్వారువా
యినపోక ల్వీను నంతరిక్షగతులై యింతంతటం గానరా
క నిగూఢాకృతి నున్న దేవతలు తత్కాలంబునన్ రాజనం
దను నంతర్హితుఁ జేసి చేరి రతఁడుం దారు న్నిజస్థానమున్.
తే. నలునిదూతత్వ మిబ్భంగిఁ దెలియఁ జూచి
తన్మనశ్శుద్ధి నొంది రాత్మల ముదంబుఁ
దమ్ము నక్కాంత వరియింప నోఁపు లేమి
ఖేద మందుచు నుండి రింద్రాదిసురలు. 118

స్వయంవరాగతవర్ణనము

వ. అనంతరంబ కామరూపం బగునాసుత్రామాదిచతుష్టయం
బుపాయాంతరంబున దమయంతి వరియింపం దలంచి వంచ
నానైపుణ్యంబున నలరూపంబులు ధరించి స్వయంవర
కాలంబు ప్రతీక్షించుచుండిరి. నిషధరాజును భోజరాజాధి
కారపురుషనిర్దిష్టంబైన రమ్యస్థలంబున సపరివారుండై
బృందారకానుమతి వడసి వసియించె నయ్యవసరంబున. 119
మ. చతురంగధ్వజినీసమేతు లగుచున్ శస్త్రాస్త్రవిద్యానిధుల్
రతిరాజప్రతిమానమూర్తులు శరద్రాకేందుబింబాననుల్
చతురంభోధిపరీతవిశ్వవసుధాచక్రంబునం గల్గురా
సుతులెల్లం జనుదెంచి రవ్వైభవముం జూడంగనొక్కుమ్మడిన్.

తే. రాజవంశజుఁ డై యుండి రానివాఁడు
కామబాణంబులకు గుఱి గానివాఁడు
సప్తసాగరమధ్యభూచక్రమునను
నృపకుమారుండు లేఁడు పన్నిదమునకును. 121

క. కొందఱు తరుణి వరింపం
గొందఱు బలిమిని హరింపఁ గొందఱు సూడ్కన్
గొందఱు భూషింపను నృప
నందను లేతెంచి రుబ్బున న్మహామునకున్. 122

తే. తిలలు పైనెత్తి చల్లిన దిగుపఁబడని
యంతసందడి పెంద్రోవలందుఁ గలిగె
నఖిలదేశంబులం దుండి యవనిపతులు
వైభవాలోకమునకును వచ్చుచుండ. 123

క. తఱి చగుపెనుసందడిలో
నిఱుకటమునఁ బడ్డనృపతి యీవగ్రహముం
వోఱఁగుట యభీప్సితార్థం
బఱచేతికి వచ్చినట్ల యని వెత కుడుచున్. 124

తే. వెనుక ముందటిసమ్మర్దమునఁ గరంబు
దందసిలి మధ్యమున నున్నధరణివిభుఁడు
యంత్రసిద్ధార్థభావంబు నలమికొనియుఁ
దను నసిద్ధార్థుఁగా నాత్మఁ దలఁచుచుండు. 125

ఉ. కోటిభుజంగపుంగవులు గొల్వఁగ వందిజనంబు ముందటం
జాటువు లుగ్గడింప ఫణిసంభృతరత్నదిశావిభాసియై
వీటిజనంబు లెల్లఁ దను విస్మయ మొంది కనుంగొనంగఁ గ
ర్కోటకుఁ డేఁగుదెంచె మదఘూర్ణితపాటలనేత్రపద్ముఁ డై.

మ. ప్రమథాధీశభుజాంతరస్థలఘనప్రాలంబహారం బద
భ్రమనోజ్ఞాకృతి వచ్చె వాసుకి ఫణాపర్యంతమాణిక్యమం
జుమయూఖాంకురపుంజమంజులనభస్కుండై భుజంగాంగనా
సముదాయం బిరువంకఁ బాడఁగ యశస్సంగీతగాథావళుల్.

వ. ఇంద్రాగ్నియమవరుణు లేతెంచిరి తక్కినదిక్పాలురు రారైరి
యది యెట్టి దనిన. 128

సీ. రాజునొజ్జలమంత్రరక్షాబలంబున
రాఁబొందు గా దయ్యె రాక్షసునకు
దమయంతితోడనేత్రస్పర్ధకతమున
నిజవాహనము రామి నిలిచె గాలి
తనరూపు కైలాసదర్పణంబునఁ జూచి
వ్రీడఁ గుబేరుఁ డిల్వెడలఁ డయ్యె
నర్ధనారీశ్వరుం డగుట నీశానుండు
సామేనియంకిలిఁ జాఁగ కుండెఁ

తే. దాను వహియించుధాత్రి కెవ్వానిఁ బెట్టి
వచ్చునటుగాన శేషుండు వచ్చె టుడిగె
ముదిసి ముప్పునఁ బెండ్లికై మొగము వేల్పు
దగవు గాదని రాఁడయ్యెఁ దాతవేల్పు. 129

తే. ఇట్లు త్రైలోక్యవాసులు నేఁగుదెంచి
రమ్మహోత్సవమునకు నయ్యవసరమునఁ
బ్రసవసాయకనారాచపక్షజాల
మహితవాతూలతూలాయమాను లగుచు. 130

వ. అప్పుడు కనకమయరమ్యహర్మ్యనివేశంబులం గ్రథకైశికా
ధీశ్వరుండు విడియింపనభినవాభ్యాగతు లగుమూఁడులోకం

బులరాజులును విడిసిరి, యారాజసమాజంబు గుండిన నగ రంబునందుఁ బుండరీకాక్షుజఠరంబునందు భువనత్రయంబు గుంభసంభవుహస్తాంభోరుహంబునందు నంభోధిచతుష్టయం బును బంచాక్షరంబునందుఁ బరమేశ్వరుండునుం బోలె నసంబాధంబై యుండె. నానావిచిత్రచిత్రంబు లగుపురభవన భిత్తిభాగంబులతోడి ప్రతిస్పర్ధం బోలె నాకాశభాగంబు మూర్ధాభిషిక్తమకుటరత్నప్రభాభారంబులచేతఁ గిమ్మీరితం బయ్యె, నమ్మహోత్సవాడంబరం బవలోకింప నంబరంబునఁ బీతాంబరత్ర్యంబకులు దేవతాకదంబంబును గొలువఁ గొల్వుండిరి. కందళితహృదయారవిందం బైనసనకసనందనాది యోగీంద్రబృందంబును మందపాలబకదాల్భ్యరైభ్యకభర ద్వాజగౌతమప్రభృతి మహర్షిసందోహంబును దగిన నెల వుల నుండి విలోకించుచుండె. సముత్తుంగమంగళమృదుమృ దంగనినాదభంగీతరంగితసంగంబై విబుధవారాంగనాజనంబు నభోరంగంబునఁ బ్రవర్తించె నెండియు. 131

చ. మగువలు భూమిపాలురకు మాటికిమాటికి వైచుకుంచెల
న్నెగసినమారుతౌఘములు నిర్భరసౌరభసంప్రదాయ మిం
పుగ నధివాసధూపములఁ బ్రోది యొనర్చుచు నిచ్చె నర్చనల్
గగనమున న్మహోత్సవముఁ గన్గొన వచ్చినదేవపంక్తికిన్.

తే. అల్లనల్లన వీచె మంచాంతరములఁ
జంచదవనీంద్రచయచంద్రచందనామ
లేపనై పథ్యకుసుమమాలాపరాగ
గంధవహ మైన చల్లనిగంధవహము. 133

సీ. పైపై మహాశ్చర్యపర్యుత్సుకంబులై
        తమమీఁద నృపులనేత్రములు వ్రాల
నలినాప్తుసన్నిధి నక్షత్రములువోలె
        రాజులు దనమ్రోలఁ బ్రభలఁ దొఱఁగ
నఖిలలోకమనోజ్ఞమై యొప్పుతనమూర్తి
        చిత్తసంభవు నైన సిగ్గునఁబుఁ
దనప్రాభవము దేవతాకోటి నైనను
        బాణిపద్మములు మోడ్పంగఁ జేయ
తె. వలపు మిగులఁ బరంపరాభరణయోగ్య
రమ్యశృంగారకలితుఁడై రాజవీథి
నల్ల నేతెంచి యొక్కసింహాసనంబు
నధివసించెను నలుఁడు మంచాగ్రభూమి. 134

తే. కదిసి పరిపాటి మణిమంచకములమీఁద
రాకుమారకులై యున్న నాకవిభులు
నలునియమకంబులై యున్కిఁ దెలియఁ జూచి
తారు నవ్వేళ నలరూపధారులైరి. 135

ఉ. ఈసకలంబునం గలమహీపతివర్గము నున్న సుండనీ
యాసభ యొప్పె నప్పు నిషధాధిపుచేతఁ జతుర్థిగీఢచే
ఖాసవలోకదివ్యవనవాటికి సర్వనగాఢ్య యయ్యు స
ద్భాసితలక్ష్మి నొందున కదా యలకల్పకపంచకంబుచేన్. 136

వ. ఇవ్విధంబున సుమేరుభూధరకూటసన్నిభంబు లగుహాటక మంచకంబులమీఁదఁ గర్కోటక వాసుకి ప్రభృతు లగు పాతాళభువనవాసులును మేధాతిథిప్రధానులగు వసుధా లోకవాస్తవ్యులును పాకశాసనపరేత రాజముఖ్యు లగు

త్రివిష్టపనిలయులును సుఖోపవిష్టులై యుండుటఁ గనుంగొని సంతుష్టాంతరంగుం డై భీమభూపతి తన డెందంబులోన నీయున్నయందఱు బృందారకసంకీర్తనీయచరిత్రులు వీరి కులశీలవృత్తవిభవంబు లెఱింగి వర్ణించి దమయంతికిం జూపి చెప్పం ద్రైలోక్యజనని నిత్యప్రగల్భవాచాల భగవతి భారతీ దేవిదక్కం దక్కినవారు నేర రని విచారించి యమ్మహాదేవి నిట్లని ప్రస్తుతించె. 137

భీమరాజు సరస్వతీదేవిం బ్రార్థించుట

దండకము. జయజయ జనయిత్రి! కల్యాణసంధాత్రి! గాన్ధర్వ విద్యాకళాకర్ణనాళాం, త్రివేదీవళీం సారసాహిత్యసౌహిత్య నిర్వర్తిత ప్రోల్లసద్వృత్తరఙ్గాం, మనేకాభిచారక్రియాహోమ ధూమావలీమేచకాథర్వణామ్నాయరోమావళీం; కల్ప శిక్షాక్షరాకల్పసాక్షాచ్చరిత్రాం నిరుక్తప్రయోక్త్రీం, భుజద్వం ద్వతా మశ్ను వానేనసంశోభితాంఛన్దసా జాతివృత్తప్రభేద ప్రభిన్నేన,విద్యామయీం త్వాం భజే. భగవతి! గుణదీర్ఘభా వోద్భవాం సంతతిం సందధానం మహాశబ్దనిష్పాదవాక్య క్రియాశాస్త్ర కాఞ్చీకలాపం కటీమణ్డలే బిభ్రతీం, జ్యోతిషా హారదణ్డేన తారోదయస్ఫూర్తి విద్యోతమానేన విభ్రా జితా మాత్మ పక్షానురాగాన్వితాభ్యా ముఖాభ్యాం చ పూర్వోత్తరాభ్యాం మహాదర్శనాభ్యాం ప్రతిష్ఠాపితోష్ఠ ప్రవాళాం, పరబ్రహ్మకర్మార్థభేదా ద్విధాయ ద్విధా స్వం శరీ రం ప్రతిష్ఠాం పరాం ప్రాప్తయా చారుమీమాంసయా మాం సలేనోరుయుగ్మేన సమ్యక్పరాచ్ఛాదనంలాలయన్తీం, ముహుర్నాగ పత్త్రదానే గుణాన్వీత పూగాసకృత్ఖణ్డనప్రౌఢి మాధ్వీకమా

నేన దన్త్రాత్మనా తర్కతన్త్రేణ కామవ్యభిఖ్యాంముఖే ఖ్యాప
యన్తీం, ధుశ్రీశం దేవి! వన్దేతమాం త్వామహమ్. ప్రవీణా
గృహిణి! మత్స్యపద్మాదిసంలక్షితం పాణిపద్మం త్వదీయం
పురాణం, శిరస్త్రావకం నిర్మలం ధర్మశాస్త్రం, దలాభ్యాం భ్రువా
వాం క్రియామన్త్ర రాజస్య,తద్బిన్దునాచిత్రకం ఫాలభాగేతవ
ర్ధేన్దునా తే విరిఞ్చిర్విపఞ్చీకలక్వాణనాకోణచాపం ప్రణిన్యే
స్వయమ్. భవతు మమ సదా శుభం భారతి! త్వత్ప్రసాదాద
సాధారణాత్సత్కృపాధారభూతం ప్రభూతమ్. నమస్సోమ
సిద్ధాన్తకాన్తాననాయై, నమశ్శూన్యవాదాత్మ మధ్యాన్వి
తాగ్యై! సువిజ్ఞానసామస్త్యహృత్పఙ్కజాయై, నమస్తేఽస్తు
సాకారతాసిద్ధిభూమ్నే, నమస్తేఽస్తు కైవల్యకల్యాణసీమ్నే,
నమస్సర్వగీర్వాణచూడామణి శ్రేణిశోణ ప్రభాజాలబాలా
తపస్మేరపాదామ్బుజాగ్యై, నమస్తే శరణ్యే, నమస్తే వరేణ్యే,
నమశ్శర్మదాయై, నమశ్శాశ్వతాయై, నమో విశ్రుతాయై
నమశ్శారదాగ్యై, నమస్తే నమస్తే నమః. 138

వ. అని ప్రస్తుతించిన. 139

సరస్వతీసాక్షాత్కారము

మ. జగతీనాథుని ముందట న్నిలిచెసాక్షాత్కారముంబొందియా
జగదేకస్తవనీయ శారద శరచ్చంద్రాతపాలోకము
న్నగవుం దేటయు దివ్యదేహరుచియుం సమ్మేళనం బొంది చె
ల్వగుచుండం గరుణాపరాయణతనయ్యాస్థానమధ్యంబునన్.

ఆశ్వాసాంతము

శా. లాటీచిత్తసరోమరాళ! కుకురీలావణ్యలోలాత్మ! క
ర్ణాటీనృత్యకళావిలోకనసమారంభప్రియంభావుకా!

భోటీనేత్రచకోరచంద్ర! మగధీపుష్పాస్త్ర! చోళీకుచా
ఘాటస్థాపితమస్తకాంక! కుహళీగాఢాంకపాళిప్రియా! 141

క. మందారమంజరీమక
రందసుధామాధురీధురాధుర్యవచ
స్సుందర్భరూపరేఖా
కందర్పా! పాండ్యరాజగజపంచాస్యా! 142

మాలిని. హరిచరణసరోజధ్యాననిష్ఠాగరిష్ఠా!
ధరణిభరదధీర్ఘాధభక్తిరావార్యవర్యా!
తరుణకమలనేత్రా! తల్లమాంబాసుపుత్త్రా!
విరహితమదశంకా! వీరనారాయణాంకా! 143

గద్యము. ఇది శ్రీమత్కమలనాభపౌత్త్ర మారయామాత్య పుత్త్ర సకలవిద్యాసనాథ శ్రీనాథప్రణీతం బయినశృంగార నైషధకావ్యంబునందుఁ జతుర్థాశ్వాసము.

శ్రీరస్తు

శృంగారనైషధము

పంచమాశ్వాసము

పాదాంభోరుహాసం
స్థాపీతమణిముకుటకటకఝళఝళనినదా
టోపవికంపితవిమత
క్ష్మాపాలకులాంతరంగ! ఘూమిడిసింగా! 1

వ. ఆకర్ణింపుము. 2

తే. అట్లు సాక్షాత్కరించిన యఖిలజనని
భారతీదేవిఁ జూచి భూపాలకుండు
నమ్మహాస్థానమున నున్న యఖిలజనులు
చేతులెత్తి ప్రణామముల్ చేసిరర్థి.

వ. అప్పుడు భోజరాజు తత్కాలవేద్యంబులగు శకునస్వరాదులయానుకూల్యం బెఱింగి నిజతనూజ నమ్మహాదేవి నప్పగించువాఁడై యంతఃపురపరిచారికాజనంబుల నియోగించిన.

దమయంతి స్వయంవరాస్థానమునకేతెంచుట

సీ. అఖిలదిగ్దేశరాజాకర్షణక్రియా
మహనీయతరసిద్ధమంత్రవిద్య
యాకారరేఖాసమభ్యుత్థితానన్య
సాధారణైశ్వర్యజలధివేల
నేపథ్యహీరప్రభాపూరనిర్మల
వారిబింబితనిజస్వచ్ఛకాంతి
సంకల్పభవదూతసదృశకర్ణాకల్ప
కల్హారసౌరభాగతమదాలి
తే. బహువిరోధిమణిప్రభాపల్లవాగ్ర
మల్లసంగ్రామఖురళికామండలాయ
మాననానాపరిష్కారమహితగాత్రి
మనుజపతిపుత్త్రి యాస్థానమునకు వచ్చె. 5

తే. అతివపీతావదాతారుణాసితమణి
దీప్తికల్పితదేహోపదేహ యగుచు
సారగోరోచనాగంధసారఘుసృణ
మృగమదాలేపపునరుక్తి మేలుకొలిపె. 6

సీ. కర్పూరకస్తూరికాప్రవాహంబులు
ప్రవహింప లోచనప్రాంగణములఁ
గించిద్దిగంబరీకృతరదద్యుతి పెంపు
పలుకుబోటికి నైన భ్రాంతి గాఁగ
భూషామణివ్యాజమున నంగకంబుల
జనులచూపులు వినిశ్చలత నిలువ

మహనీయలావణ్యమధువు నెమ్మనముల
నాకంఠముగఁ గ్రోల నవనిభుజులు

తే. నలుఁ బ్రసూనచాపంబున గెలువలేని
యంగభవునకు శక్రబాణాసనంబు
బహువిభూషణరత్నశోభామిషమునఁ
దాను గల్పించుచంద మందంబు నొంద. 7

మహాస్రగ్ధర. చతురత్వంబొప్పఁ గా న
ప్సరస లుభయపార్శ్వంబులన్ బాడుచున్ రాఁ
జతురంతస్వైరయాన
స్థ యయి తరుణి యాస్థానముం జొచ్చి వచ్చెన్
శతపత్త్రాక్షీకరాబ్జో
చ్చలితధవళరుక్చామరాళీమరాళీ
కృతలీలాలాస్యకేళీ
కిసలయితకలాఖేలనం బొప్పు మీఱన్. 8

రాజులు దమయంతిసౌందర్యమున కచ్చెరు వందుట

సీ. దవ్వుదవ్వులఁ గన్ను తనివి పోవఁగఁ జూచి
పరమాద్భుతం బాత్మఁ బాదుకొల్పి
సకలాంగకంబులు జాదుకోఁ బులకించి
చే యొకించుక యెత్తి చిట్ట మిడిచి
కదియ నాసాశిఖాగ్రమునఁ దర్జని మోపి
మూర్ధంబు గంపితంబుగ నొనర్చి
కడఁ దెప్ప లారయంగఁ గనుఁదమ్ము లరమోడ్చి
బొమదోయి యొక్కింతవాడవు సేసి

తే. లలనసౌందర్యరేఖావిలాసమునకు
నిచ్చు మెచ్చనిరాజొక్కఁడేని నరిది
యమ్మహాస్థానమున నున్న యఖిలవార్ధి
వలయితాశేషమేదినీశ్వరులయందు. 9

వ. ఇట్లు రాజులు పరమాశ్చర్యంబు నొందుచు నంతర్గతంబున.

తే. తరుణివదనంబు సాక్షాత్సుధాకరుండు
లలి నభంబు శశాంకుండు లాంఛనికుఁడు;
ముఖ్య మగుకామచాపంబు ముదితబొమలు
పువ్వు గుణమాత్రవృత్తి సద్బుద్ధి దలఁప. 11

చ. మడపక ముష్టియోగ్య మగుమధ్యముతో నెలవంక యైన
యప్పడఁతుక భ్రూలతాధనువు పట్టి మనోభవుఁ డింత నుం
డియుఁ, విడుచున కాని మానఁ డిది నిక్కము షట్పదకీట
జుష్టమై, యుడుగక కమ్మధూళి నుసి యొల్కుచు నున్న
పురాణచాపమున్. 12

తే. మగువతాటంకయుగ్మంబు మన్మథునకు
లక్ష్యయుగ్మంబు గాఁబోలు లలిఁ దలంపఁ
గడఁగి సవ్యాపసవ్యమార్గణము లేయ
నైనరంధ్రంబు గాదె తదంతరంబ? 13

క. రతిపంచబాణజాయా
పతికేళీసౌధశిఖరిపర్యంతసమం
చితకాంచనకలశము లీ
శతపత్త్రదళాయతాక్షిచారుస్తనముల్. 14

క. ఈసుదతి శిరీషకుసుమ
కేసరసుకుమార దీనిఁ గృతమతి నెమ్మేఁ

జేసె నొకో నలువ కుశా
ఖ్యాసకళోరంబు లైనహస్తాగ్రములన్ ! 15

క. చనుఁగవ ఘనమో జఘనము
ఘనమో యని నడిమిచక్కిఁ గమిచి విధి గరం
బునఁ దూఁచె దీనిఁ గాకి
ట్లనువుపడునె వళులవేర నంగుళిరేఖల్? 16

సరస్వతి దమయంతికి వరణీయుల వర్ణించుట

వ. అని ప్రస్తుతించుచుండ ఘంటాపథంబున నేఁగుదెంచి యమ్మ
చ్చెకంటి తండ్రిపంపునఁ జతురంతయానంబు డిగ్గి భారతీ
దేవికిం బ్రణామంబు సేసిన. 17

క. ఆశాస్యము లైనయనే
కాశీర్వాదంబు లొసఁగి యఖిలేశ్వర లో
కైకకుటుంబిని శారద
యాశశిబింబాస్యమరాళి నతుత లిడియెన్. 18

వ. ఇట్లు దీవించి చతురంతయానం బెక్క ననుజ్ఞ ప్రసాదించి. 19

తే. అవనిపతికన్యచతురంతయానమునకు
దక్షిణపుదిక్కునం దుండి దయ దలిర్పఁ
బలికె సనకాదియోగీంద్రభావ్యమాన
చరణపంకజ యైనయాసరసిజాక్షి. 20

దేవతలు

శా. తొయ్యలి! వీరె వేలుపులు తూర్పునమువ్వదిమూఁడుకోటు
లీ, యయ్యల వేలువేట గొనియాడఁగఁ బట్టుసహస్రవర్ష
ముల్, నెయ్య మెలర్ప నిందొకరినైన వరియింపఁ దలంచి

తేని యా, దయ్యమునెత్తికోలు తుది దాఁకుట గాదె సరో
జలోచనా ! 21

క. సంతానవాటికలునుం
జింతామణివేదికలును సిద్ధరసధునీ
సంతానంబులు వీరికిఁ
గాంతా ! విశ్రాంతికౌతుకస్థానంబుల్ 22

క. అనిమిషత నిన్నుఁ జూడఁగ
నినుమడి యగు నెట్టు లోకనికి వెల్పులలో
విను మమృతాస్వాదనమును
నినుమడి యగుఁ గాక యధర మింవాసఁగంగన్. 23

వ. అనిన విని యబ్బాల కేలుదోయి మొగిడ్చి ఫాలంబునం గీలుకొలిపి వేలుపులకు వందనం బాచరించె, నప్పుడు శిబికాధరస్థు లగుపురుషులు సమాసన్న నాయకముఖవిషాదానుమేయం బగుదమయంతిమనోవిరాగం బెఱిఁగి ప్రావృషేణ్యపయోవాహంబులు రాజహంసావలిం బల్వలాంతరంబుల వలనం బాపి మానససరోవరంబునుంబోలె మాంజిష్ఠమంజిమవిగాహిపదోష్ఠలక్ష్మి యగునయ్యంగన భుజంగపుంగవుఁ గదియం గొనివచ్చిరి. కంజభవుభామయు నప్పద్మదళాక్షికిం బన్నగాధ్యక్షునిం జూపి యి ట్లనియె. 24

—— వాసుకి ——

క. పరిరంభలగ్న గిరిజా
సురుచిరకుచఘుసృణపట్టసూత్రాంకముతోఁ
దరలాక్షి ! వీఁడు చంద్రా
భరణునకుత బ్రహ్మసూత్రపదవి భజించెన్. 25

తే. పాణికంకణమై యోగపట్ట మయ్యు
గంధగజయాన కోటీరబంధ మయ్యు
వింటికిని నారియై పెక్కువిధములందు
భూతభర్త భజించు నీభుజగవిభుఁడు. 26

తే. హరజటాజూటచంద్రరేఖామృతంబు
నబల ! నీదగుదంతచ్ఛదామృతంబు
సమముగా రెండుజిహ్వలఁ జవులు సూచి
నేర్చుఁబో వీఁడు చవివాసి నిశ్చయింప. 27

ఉ. భావజకేళి వైభవముపట్టున నీచిగురాకుమోవి యా
శీవిషనాయకుం డితఁడు సేవ యొనర్చు టనర్థకారి గా
దో వనజాక్షి ! యయ్యమృత మున్నది నీయధరంబులోన నే
లా వెలివర్త సుధారసమునందు విషంబు పరిస్ఫురించునే?

చ. ఫణఫలకంబు విచ్చి కడుఁ బన్నని మే నెగయంగఁ జేయుచు
న్మణిమయపీఠమధ్యమున నాల్కలు గ్రోయుచు నున్న వాసు
కిఁ, ఫణికులసార్వభౌముఁ గని భామినిమైఁ బులకించు
భావుకుల్, ప్రణయవికారమో భయముభంగియొ యంచు
మదిం దలంపఁగన్. 29

తే. తమ్ము వరియింప కునికి దీర్ఘముఁరోఁజూ
నవాలఁ గ్రేడించి నడచిరి యానధరులు
దీర్ఘనిశ్వాసధారాప్రతీపపవన
వికటవాహానినాదావశకునశంక. 30

తే. ప్రకటమందాక్షుసంకుచత్ఫణము లైన
యురగములఁదొడ్డు వాపి యయ్యుత్పలాక్షి

యానధుర్యాలు గదియించి రవనిభుజులఁ
గాల మలిఁ దమ్మిఁ బాపి చెంగలువఁ బోలె. 31

పుష్కరద్వీపాధిపతి

వ. అప్పుడు పలుకుబోటి వరాటరాజకన్యకం గనుంగొని. 32

ఉ. ధీరతఁ బుష్కరాదు లగుదీవుల నన్నిటనుండి వచ్చియు
న్నారిదె శీతభానుదిననాయకవంశజు లైన రాజబృం
దారకు లిమ్మహారథులఁ దప్పక యిందఱఁ జూడ వమ్మ! శృం
గారరసైకసర్గరసికద్వ్యణుకోదరి! యాదరంబునన్. 33

తే. తరుణి! నిస్తంద్రపుష్కరదళనిభాక్షి!
పుష్కరద్వీప మేలు నీభూభుజుండు
నిర్మలస్వాదుసలిలాంబునిధివిహార
మతివ! యీతండు నీవును నాచరింపు. 34

క. భామ మగునాకభువనము
భామిని! సావర్తభావభవదద్భుతనా
భీమండల! యీనృపసు
త్రాముఁడు పాలించుదీవి ప్రథితవిభూతిన్! 35

శా. అందుండున్ హిమవారిశీతలతలన్యగ్రోధవీథిన్ శతా
నందుం డంబుజదివ్యమందిరములోనం గర్ణికాపీఠికన్
సందర్శింపఁగ వచ్చి యున్ననిను నాసర్వేశుఁ డీక్షించి యా
నందంబున్మది నొందుఁగాక నిజనానాశిల్పవైచిత్రికన్. 36

క. ఆవటమహీరుహం బా
దీవికి ఫలపత్త్రచిత్రదీప్తిస్ఫురణన్
భూవల్లభవరనందన 37
భావింపఁగఁ బించెగొడుగుభంగి భజించున్.

వ. అని పలికి భ్రూవల్లరీవేల్లనవికారంబు చూచి యప్పల్ల
వాధర యతనినొల్లమి యెఱింగి యద్దివ్యాంగనాతిలకంబు.

తే. లలన! ఖాష్మవ్వాలికి నంచుఁ బలుకుటయును
బుష్కరద్వీపపతియాస్యపుష్కరమునఁ
దదనవాప్తిజఘనపరితాపవహ్ని
చిహ్న మగుకార్ష్ణ్యధూమ మీక్షింపఁబడియె. 39

శాకద్వీపాధిపతి

క. రాజాంతరాభిముఖి మా
రాజముఖి విమానవాహరయమునఁ జనుదుర
రాజీవగర్భగేహిని
భోజకులాభరణ మైన పొలఁతుకతోడన్. 40

వ. ఒక్కరాజుం జూపి యి ట్లనియె. 41

క. ఏకాతపవారణముగ
శాకద్వీపాంతరంబు సర్వముఁ బుణ్య
శ్లోకుఁ డితఁడు పాలించు ని
శాకరముఖి! హవ్యవాడంద్రు జనపతి నితనిన్. 42

క. రమణి! రమణీయతనుతా
వమతాతను నతనుకీర్తివైభవు నితనిఁ
గమల గమలాత్ముఁబోలెఁ
బ్రమదం బారఁగ వరింపు పరికించి తగన్. 43

తే. వీనిఁ గులశీలశాలి శాలీనతాన
తంబు నాననచంద్రబింబంబు నెత్తి
బాల! వీక్షింపు మేచకోత్పలపలాశ
మాలికలఁ బోలులలితదృగ్జాలకముల. 44

సీ. అతినిర్జరేశ్వరంబై యనశ్వర మైన
యైశ్వర్యమున రాజ్య మనుభవింపు
చంచచ్ఛుకచ్ఛదచ్ఛాయాశ్రయం బగు
శాకవృక్షమునీడఁ జలువు క్రీడ
పాలమున్నీటిలో ఫణిరాజశయ్యపైఁ
బవ్వళించినశార్ఙ్గపాణిఁ గొలువు
పొడుపుగుబ్బలిమీఁదఁ బూర్ణిమారాత్రులం
దొనరింపు చంద్రాతపోత్సవంబు
తే. లలఘునైనికసంఖ్యసంఖ్యాగ్రవిజిత
దానవానీకుఁ డైనయాధరణివిభుని
లలితసౌభాగ్యరేఖాకళావిలాస
శక్తిభక్తిస్తుతమత్స్యలాంఛనునిఁ గూడి. 45.
ఉ. వావిరి దుగ్ధవారిధి యవశ్యము నీవిలసత్కటాక్షవీ
క్షావికటాయితంబు ననిశంబు నొనర్చుచు నుండుఁ గాక వే
లావనవాటికాతరుపలాశతతిప్రతిబింబచుంబినా
నావిధనిర్మలోర్మినటనస్ఫుటచారిమచాపలంబులన్. 46.
తే. అమృతమధురంబు లగుగాడ్పు లాని యాని
బొజ్జఁ బెంచినపెనుఁబాపసెజ్జమీఁదఁ
బద్మలోచన! యీమహీపాలుఁ డేలు
పాలమున్నీటిలో శౌరి పవ్వళించు. 47
తే. లలితకాశ్మీరభవసమాలంభకర్మ
పాటలంబైననీముఖాబ్జంబుతోడ
నొరయుఁగాక భవత్కేళి యోగ్యమైన
పొడుపుగుబ్బలిఁ బొడతెంచి పూర్ణవిధుఁడు. 48.

క. లీలాసంక్రమవేళం
బాలా! నీచరణలాక్షఁ బ్రథమాద్రిశిలా
జాలములఁ గృతకగైరిక
బాలాతపశంక లనువుపఱుచుం గాతన్. 49

వ. అని పలికి యప్పుడు గంధవాహులుంబోలె విమాన
వాహులు లబ్ధగుణప్రసిద్ధియగు నాలలనాలలామం బరిమళ
లక్ష్మినిం బోలెఁ బ్రదేశాంతరంబునకుం దోడ్తేర నవ్వా
జ్మయదేవత హేమోపమేయతనుకాంతియుం గురువింద
సకాంతిదంతియు నగునయ్యింతి కి ట్లనియె. 50

క్రౌంచద్వీపాధిపతి

క. మహిళాలలామ! బాహా
బహువారనివారితారిపార్థివు నితనిఁ
జహదజహల్లజ్జాసం
గ్రహదృగ్జాలములఁ జూడు క్రౌంచాధిపతిన్. 51

తే. మండలాకారవేష్టనాఖండవితత
పాండురదధిమండపాథోధిమండితంబు
పడఁతి యేతద్భుజాదండపాలితంబు
క్రౌంచ మనుదీవి సుగుణసంఘములనీవి. 52

క. దర్భదళపూజనంబుల
గర్భజనిక్లేశ ముడుపు కరుణాభరణుఁ
నిర్భరమతి సేవింపు వి
దర్భాధిపతనయ! యచటఁ దరుణేందుధరున్. 53

తే. అబల! పాదార్పణానుగ్రహమున నిన్నుఁ
బ్రార్థనము సేయఁ గలదు క్రౌంచాచలంబు

పటుతరస్కందబాణసంపాతవివర
కలితనిర్గమకలహంసకలకలముల. 54

క. ఘటియింపు మచట హాటక
ఘటకోటివతంసకములు గా ధూర్జటికిన్
కుటిలాలక! కలధౌత
స్ఫటికశిలామయము లయిన ప్రాసాదంబుల్. 55

చ. పొలఁతి! లలి న్మలిమ్లుచులపోలిక నీరతికేళిజన్మని
ర్మలతరఘర్మబిందుమయమౌక్తికమండనముల్ హరించుఁ గా
కలసగతిన్ జలద్ధరసాంబుధితుంగతరంగమాలికా
వలిపృషతచ్ఛటాచమరవాలకరంబితమారుతౌఘముల్. 56

తే. జాలపాదవేషంబు వేశంతజాల
లంఘనాభ్యాసభవ మైనలాఘవమున
సాగరంబులు దాఁటి దిక్సమితిఁ గడచుఁ
గమలలోచన! యీరాజువిమలయశము. 57

వ. అనిన విని యాగంధగజగామిని నిజహృదయానుబంధం బవ్వసుంధరాధిపునియందు సంధింప దయ్యె, నది దైవవశం, బప్పు డంసావతంసశిబికాంశు లగుపురుషు లప్పురుష ప్రకాండునిసమీపంబువలన రత్నాకరంబువలనం దుషార మయూఖలేఖలేఖానుజీవి పురుషులుంబోలెఁ గొని చని గిరీశప్రభావుం డగునొకమహానుభావుం గదియించిరి. తత్స మయంబున నఖిలజగదంచితపాదపద్మ యగు నప్పద్మసంభవు గేహిని యవ్వారారోహ కి ట్లనియె. 58.

—— కుళద్వీపాధిపతి ——

చ. నవవిదళత్కుశేశయసనాభిశయద్వయ! యివ్వసుంధరా
ధవుఁడు కుశాంకితం బగు ప్రధానపుదీవి కధీశుఁ డీతనిం
దివుటఁ బరిగ్రహించి సముదీర్ణవసంతసమాగమంబులం
దువిద! యనుగ్రహింపుము ఘృతోదధితీరవనీవిహారముల్.

మ. పటువాతూలతరంగడోలనచలత్పత్త్రాసిధారాపరి
త్రుటితాంభోధరగర్భనిస్సృతపయస్స్రోతశ్ఛటాసేచన
స్ఫుటసంవర్ధిత మభ్రచుంబిశిఖరాభోగం బతిస్వచ్ఛ మ
చ్చట నీకుం గనుపండు వయ్యెడుఁ గుశస్తంబంబు బింబాధరా!

శా. ఆనందంబునఁ బొందు మిందునిభవక్త్రా! మందరక్షోణిభృ
న్నానాకందరమందిరాంగణములం దాదోధిమాథానుసం
ధానప్రోత్థితసింధురాడ్దుహితృపాదన్యాససంభావనా
పానగపున్యపవిత్రకాంచనశిలాపర్యంతభాగంబులన్. 61

తే. కనకకేతకదళగోత్రగాత్రయష్టి
వ్యాళతనుఘృష్టికృతవళివలయ మగుట
మహితసోపానమునుబోని మందరాద్రి
యింపుఁబుట్టించుఁగాత మీయిద్దఱకును. 62

తే. ప్రకటఫణివేష్టిఘృష్టిమార్గములు డిగ్గి
మలఁకలై పాఱు నిర్ఝరామలజలంబు
పాఁపతరిత్రాఁడు పెనఁగొన్న భావ మొంద
మగువ! నీకింపుఁ బుట్టించు మందరాద్రి. 63

ఉ. నీవదనంబుచేత రజనీపతి నీచనుదోయిచేత నై
రావణకుంభయుగ్మము సురద్రుమపంచకకోమలప్రవా

ళావళి నీకరాంఘ్రియుగళాధరపల్లవరాగలక్ష్మిచే
భావనసేయుఁ బో మథనపర్వత మింతి? భవత్ప్రసంగతిన్. 64

వ. అనిన విని యక్కలహంసగమన మీమాంస శిశిరకరావతం
సునింబోలె నవ్విపులాంసుని భజియింప నాసింప దయ్యె,
నవ్వైదర్భితలం బెటేంగి యాచతుర్భుజునికోడలు గను
సన్న సేయ జన్యజనం బక్కన్య నన్యరాజన్యసమీపంబు
నొందించె, నప్పుడు భారతీదేవి దమయంతి కిట్లనియె. 65

—— శాల్మలిద్వీపాధిపతి ——

తే. చపలలోచన, వైరినిష్కృపకృపాణ
పాణి ప్రత్యగ్రఫాణితప్రతిమవాణి
వీఁడధీశుండు శాల్మలద్వీపమునకు
లలితమధువార్ధి కాంచీకలాపమునకు. 66

క. ఆసవజలనిధినాయకు
వాసవసన్నిభు విశుద్ధవంశజు నితనిన్
వాసికి నవతిలసుమనో
నాసికి యెదిరింప వశమె నరనాథులకున్. 67

ఉ. ఈసున నేకహేళన మహీసురుఁ డొక్కరుఁ డొక్క
వార్ధి యాపోసన మెత్తుచో దిగులు పుట్టి పయోనిధిపంచ
కంబు నంత్రాసమ్ము నొందునప్పు డెుగతప్పని యంబునిధాన
మెద్ది యం,దాసవపానకేళిఁ గొనియాడు మితండును నీవు
నెమ్మదిన్. 68

క. ఏలాలతాగృహంబుల
బాలా విహరింపు మీనృపాలునితోడన్

హాలారసమయసాగర
వేలావనముల నిదాఘవేలాదినముల్. 69

వ. శాల్మలిగుల్మవాంఛితం బైనయమ్మహాద్వీపంబునకు దీపంబునుం బోలె నోషధీలతా జ్వాలాకలాపదీపితనభఃక్రోడంబును జూడామిళజ్జలదకజ్జలంబునకు ద్రోణాచలంబు నీకు విహార స్థానం బగుంగాక సరససారసకోశమ్మృద్వి యీతని నుద్వాహముగమ్ము. 70

ప్లక్షద్వీపాధిపతి

ఉ. నావుడు లోచనాంతముల నవ్వైదర్భతనూజ దాన ను
ద్భావిత మయ్యె నాన్నృపతిపై ననురాగము లేమి యప్డు వా
గ్దేవి విమానవాహకతతిన్ నడపించెను వేఱ యొక్కప్ల
క్షద్వీపవరుఁ డున్నపట్టునకు వేడుక యుల్లమునం దలిర్పఁగన్.

వ. ఇట్లు నడిపించి కాశ్మీరపంకనిభలగ్నజనానురాగుండును శ్రీఖండలేపనైపథ్యమయ దిగ్విజయకీర్తిరాజిరాజద్భుజుండు నగునమ్మహీభుజునిం జూపి. 72

క. వీక్షింపు సరోజేక్షణ!
యిక్షురసాంభోధిజలపరీతం బగునా
ప్లక్షద్వీపంబున క
ధ్యక్షుం డీరాజు చెలి సహస్రాక్షునకున్. 73

ఉ. పొంపిరివోవుభక్తి నిరువ్రాఁటలు రాత్రులు శీతభాను ద
ర్శింపక యారగింపఁడు విశిష్టత వీఁడు భుజించుఁ గాక వం
చింపక యింతనుండియును జేడియ నీవదనేందుబింబముం
జొంపెసలారఁ గాఁ దనకుఁ జూడఁగ నబ్బుట దర్శరాత్రులన్.

వ. ఇక్షురసోదధివేలావనవిహారంబును ప్లక్షశాఖాప్రేంఖోళన
క్రీడావినోదంబును విపాశాపులినవేదికాప్రదేశపర్యటనం
బును మనంబున కింపు పుట్టింపంగలయవి, యితనిఁ బరి
గ్రహింపు మనిన నాసరోజాక్షి వైరాగ్యరూక్షంబు లగు
నీక్షణంబుల నతని వీక్షించె వాణీగుణోదయతృణీకృతపాణి
వీణానిక్వాణ యగువాణి యన్నీలవేణితలం పెఱింగి యంప
స్థలస్థితసమానవిమానదండు లగు పురుషప్రకాండులం
బదండు పదం డని నడిపించి జంబూద్వీపభూపాలలోకంబు
గదియించి. 75

జంబూద్వీపరాజులు

ఉ. నేరెటిదీవి యేలుధరణీవరముఖ్యులు వీరె కంటె యు
న్నారు మనోరథంబులు మనంబునఁ బాయక సంచరింపఁగా
నీరజపత్త్రనేత్ర! యొకనిన్ వరియింపుము వీరిలోన దై
త్యారి వరించు నిందిరక్రియన్ బరినందితచిత్తవృత్తివై. 76

క. సుందరి! జంబూద్వీపము
నందలిభూపాలసముదయంబును గంటే!
పొందొప్ప ధరణి వ్రాలిన
కందర్పచయంబువోలెఁ గడునొప్పారున్. 77

తే. దీవు లాఱును తనుఁ జుట్టుఁ దిరిగి కొలువ
దీవులకు రాజు నేరెటిదీవి యొప్పు
మేరుకైలాసగిరులు బంగారుగొడుగు
ధవళతరచామరంబునై తనకు నమరఁ. 78

ఉ. ఓవనితాలలామ! లవణోదధిచక్రపరీత మైన యా
దీవికి రాజజంబువు ప్రదీపితలాంఛన మన్నగంబుగా

ఖాఫలిప్రేలియాడెడుమహాఫలముల్ గని వారణంబు లోఁ
గా వని పండెముల్ సలుపఁ గా గమకింతురు సిద్ధదంపతుల్.

వ. కంబుకంఠి! జగదలంకారం బగుజాంబూనదంబు తనకు జంబా
లజాలంబుగా జాంబవద్రవభవంబై సుధామధురాంబు
పూరం బగుజంబూసరిత్ప్రవాహంబు జంబూద్వీపంబునందుఁ
బ్రవహించు నీద్వీపంబున నంతరాంతరంబుల నెంతయుం
బ్రసిద్ధులగువసుధాకాంతులు నిన్నంతవంబులం గోరి వీరె
పక్షాభ్యంతరంబున నున్నవారు. విమతయూవతమాళిపతం
పతమాలమాలికోన్మీలన్మీలతమగప్రకరతస్కర భాస్కరు
లగువీరియం దొక్కరునియందు నీడెందంబు కందళితానందం
బయ్యెనేని వానిఁ జూపు మాభూపాలకుని కులబలాచార
శూరతావివేకవైభవంబు లభివర్ణించెద, ననిన నబ్బాల శాలీ
నతావశంవదయై వదనారవిందంబు వంచి యూరకుండె.
నట్లున్నఁగాంచి విరించిపట్టపుదేవి బుజ్జగించి యాలజ్జావతికి
నుజ్జయినీవల్లభుం జూపి యిట్లనియె. 80

ఉజ్జయినీపతి

తే. సవిధలీలావనీస్థాయిశంభుమౌళి
చంద్రికాధౌతకలధౌతసౌధజాల
యుజ్జయిని రాజధాని యోయుత్పలాక్షి!
భావసంభవనిభున కీభూవిభునకు. 81

ఉ. తామరసాక్షి! శంకరుఁడు తత్పురి నాత్మకిరీటచంద్రరే
ఖామృతవృష్టి మన్మథనవాంకురముల్ సృజియించుఁ గామినీ
కాముకభావసీమముల నిట్టిపాఁ డవే!
యేమిటికిఁ దహింపఁ జేనిట లేకణవహ్నిఁ దదీయదేహమున్?

తే. వెలఁది! వీఁ డేలునుజ్జనివీటియందు
వెఱతు రలుగంగ సతులాత్మవిభులతోడ
బాహ్యవనవీథికాస్థాయిభర్గమౌళి
బాలహరిణాంకకోమలప్రభలయాజ్ఞ. 83

ఉ. యాచకకోటి యీతనియుదారత పేర్మి సమృద్ధి నొంది యా
జ్ఞాచరణంబు వీడుకొన నాత్మల ముచ్చటఁ బొంది, దేవతా
నైచికియుఁ సురద్రుమము నైజగుణవ్యసనంబులం బయ
స్సేచనలీలఁ బల్లవభుజిక్రియఁ దీర్చు మిథఃప్రసంగతిన్. 84

శా. క్షోణీనాథుఁ డితండు దానగుణవిస్ఫూర్తిం బ్రవర్తిల్లఁ గా
మాణిక్యాచల మెట్లు గైకొనియెనో మాకద్భుతంబయ్యెఁ గ
ల్యాణీ! నిర్వ్యయరత్నసంపదుదయోదగ్రత్వముఁ యాచక
శ్రేణీవర్జనదుర్యశోనిబిడితవ్రీడావనమ్రత్వమున్. 85

వ. దమయంతి! శాంతిదాంత్యాదిగుణసంతానంబులకు విశ్రాం
తిధామం బైనయీయవంతిపతియందు నీయంతరంగం బను
రాగవంతంబయ్యెనేని శిప్రానదీసలిలకేళియు మహాకాళస్థిత
వృషభధ్వజభజనంబును విశాలానగరీసౌధసింహాసనాధిరో
హణంబును నీకు సంభవింపఁగలయది, యని పలికి పలుకుం
దొయ్యలి యూరకుండెఁ, గుండినావనిపురందరప్రియనం
దనయును దూష్ణీంభావంబున నవ్విశ్వంభరాభర్తమీఁదఁ
గటాక్షవీక్షణం బావర్తింపదయ్యె నప్పుడు. 86

తే. మాళవాధీశమకుటాగ్రమణులయందు
భీమనందనరూపంబు బెరసి యునికిఁ
దద్విరక్తి పరీక్షించి తారు దార
యరిగి రవలకుఁ జతురంతయానధరులు. 87

తే. గౌరి గాంగేయపీతవక్షోజకుంభ
యభ్రవాహినియునుబోలె నరుగుదెంచె
యానధరవర్గసగరపౌత్రానువృత్తి
భూవరాంతరమనుమర్త్యభువనమునకు. 88

వ. అప్పుడు మత్స్యలాంఛనచాపరేఖాజిత భ్రూవిలాస యగునా రాజకన్యకతోడ వాగ్దేవి యిట్లనియె. 89

గౌ డ రా జు

క. వ్రీడావతి! యీభూపతి
గౌడబిడౌజుండు వీఁడు కమనీయరతి
క్రీడారహస్యకోవిద
చూడామణి తెప్పలెత్తి చూడుము వీనిన్. 90

ఉ. పంకజనేత్ర! వీనిపరిపాండురకీర్తిభరంబుచేఁ గురం
గాంకరుచుల్ దృణీకృతము లైనవి నిక్కువ మట్లు గానినాఁ
డంకము డాసియున్నె యమృతాస్పదమైనతదంతరంబునన్
రంకు వసంకుచత్ప్రణయరక్తిఁ దదంకురచర్వణార్థమై? 91

తే. కువలయశ్యాముఁ డైనయీయవనివిభుని
యుఱియుకౌఁగిటిలోనుండు హేమగౌరి!
కుసుమబాణాసనునినేసకొప్పులోనఁ
దవిలి యొప్పారు సంపెంగదండవోలె. 92

చ. లలన! యితండు సమ్ముఖమిళద్రిపుకుంజరకుంభమౌక్తిక
చ్ఛలమున వైరిలక్ష్మివలిచన్నులమీఁదఁ నిజప్రతాపసం
కలనసముత్థితంబు లగుఘర్మకణంబులఁ బాయమీటు ని
ర్మలనిజశాతహేతినఖరంబున నాజివిహారభూములన్. 93

తే. అతివ! యాజానుదీర్ఘ బాహాప్రతాప
సమధిగతదిగ్విభాగుఁ డీ జనవిభుండు
సప్తతంతుయశఃపటవ్యాప్తనిఖిల
భువనుఁ డీతనిచరిత మద్భుతకరంబు. 94

వ. అనిన విని యయ్యరవిందాస్య యాదాస్యసంవిదవలంబిత తూష్ణీకత్వముద్రాముద్రితం బైన చూపునం జూచి యాభూపాలునిం బ్రతిషేధించె నాక న్నెఱింగి ద్రుహిణగృహిణి విమానవాహవ్యూహంబునకుం గనుసన్న సేసి వేఱొక్కరునిం జేరం బోవ నియమించి యారాజన్యుం జూపి విదర్భరాజకన్యక కి ట్లనియె. 95

మధురాధిపతి

సీ. తెలివ! ప్రత్యర్థిపార్థివసార్థపాథోధి
సమ్మాథమందరక్ష్మాధరంబు
పృథుఁ డనున్నృపతి యీపృథ్వీశ్వరుం
డేలు మధుర, నాకము జంభమథనుపగిది
నశ్వత్థువై నయీనాయనముఖాబ్జంబుతో
నంకగర్భుం డైనయమృతకరుఁడు
సరివోవఁ జాలఁడు చారుకాంతిస్ఫూర్తి
నటు సూడు మితనిబాహార్గళములు

తే. వైరిధరణీశవంశసంభారమునకు
క్షాత్రచకళత్రనేత్రాంబుజన్మమునకుఁ
గారణం బైనధూమరేఖయును బోని
ఘనశరాసనగుణకిణాంకము ధరించు. 96

చ. అలికులవేణి! కాళియమహాహ్రదమర్మ కమనీయనాభితో
జలనిధినేమిభామినికిఁ జక్కనిమేచకరోమరాజి నా
నలిఁ బ్రవహించుచున్న యమునానదియందు నితండునీవునుఁ
జలువుదుగాక గ్రీష్మదివసంబులయందుఁ బయోవిహారముల్

క. గోవర్ధనాద్రితటములఁ
బ్రావృట్కాలముల విపినబర్హిణనటన
ప్రావీణ్యము వీక్షింపుం
డీవును నీతండు వేడ్కలింపెసలారన్! 9

ఉ. పూవులభూరిసౌరభము పూని భరింపఁగ రేఁగుదెంచుబృం
దావనసంచరిష్ణుఁడు సదాగతిపాంథుఁడు దప్పి పెంపునన్
ద్రావఁ గలాఁడు బాలునివిధంబునఁ జిత్రకగంధసారపం
కావిల మైననుం గువలయాక్షి! భవద్రతిఘర్మతోయమున్

క. పాటించి యితని వేఁడిన
చాటుకవీశ్వరులహస్తజలజంబులకున్
హాటకదీనారములు వ
రాటకసంఘాతములు వరాటేంద్రసుతా. 10

తే. అనిన వినియును వ్రాల్చెఁ బక్ష్మాంచలములు
బాల తద్భావ మెఱిఁగి వాగ్భామ యపుడు
మఱియు నొకమానవేంద్రసమక్షమునకు
నిందుబింబాస్యఁ దోడ్తెంచి యిట్టు లనియె. 10

కాశీరాజు

వ. మత్తకాశిని! యితండు కాశీరా, జితనిరాజధాని ము
క్షేత్రం బగువారణాసి, యితని కులదైవతం బఖిలభు
వనస్థుం డగు ధూర్జటి, యితని విహారదీర్ఘిక త్రిలోకసంత

నిర్వాపణి యగు గీర్వాణతటిని,యితనిసత్త్రశాల విశాలాక్షీ
కేలిభవనం, బితనిభుజా స్తంభ దంభోళి రిపునృపాలబాలా
నయనాంబువృష్టి ధారాసమేధితంబు. 102

చ. సకియ! యితండు నీవలుఁదచన్నుల క్రేవల నొత్తుఁ గొతఁ గిం
శుకముకుళాభిరామములుసుంకముపట్టునఖాంకురాంకముల్
ప్రకుపితశాంకరీచరణపంకజకుంకుమపంకసంకర
ప్రకటనిరంకశంకరకపర్దశశాంకకళాంకకారముల్. 103

తే. అతివ! సంగ్రామరంగసంగతవిరోధి
నృపశిరోధిశిరాకాండనివహఖండి
చండభుజదండమండితమండలాగ్ర
జాగ్రదుగ్రప్రతాపుఁ డీజనవిభుండు. 104

క. దశశతదృగర్వగర్వ
ప్రశమనహేలాధురీణపటువేగనిరం
కుశసైన్యతురగరింఖా
విశకలితదిగంతధరణి వీఁడు లతాంగీ! 105

వ. అని వర్ణించుచుండ దమయంతి నిజమహోత్సవాగతానేక
లోకశోభావలోకనకుతూహలంబునం బరాకు వహించి
యుండె,నవ్విధం బక్కాశీరాజునకుం గ్లేశావహంబయ్యె సర
స్వతీదేవియు వేఱొక్కనరదేవోత్తముం జూపి యి ట్లనియె.

అయోధ్యాధిపతి

తే. ఈనృపాలుఁ డయోధ్యాపురీశ్వరుండు
పేరు ఋతుపర్ణుఁ డాకర్ణచారునయన!
వీని వరియింపు సముదీర్ణవిధసువర్ణ
కేతకీగర్భపర్ణాతిపీతవర్ణ. 107

ఉ. వారివిహారవేళఁ జెలువా! చెలువారెడునీదనుంగవన్
సారపుఁ దారహారములచందముఁ గైకొనుఁ గాపుతం జమ
త్కారము క్రొత్తగై మెఱయుఁ దత్తటసీమపరిత్రుటత్సదా
సారవసారవార్ధిభవసారవరాంబుపృషత్కదంబముల్. 108

తే. ఇతనితాత భగీరథుం డతులమహిమ
నవనిఁ బ్రవహింపఁగాఁ జేసె నభ్రగంగ
నితఁడు త్రైలోక్యమునఁ బ్రవహింపఁ జేసెఁ
గీరభాషిణి! వరధర్మకీర్తిగంగ. 109

చ. కవివచనంబు లీతనియగాధయశఃకలశాంబురాశిలో
లవములు వోలె డిందు విమలం బగునీనిగుణప్రతానమున్
దివిరి దిగంతసంపుటతతిన్ బుధమండలి లెక్కవ్రాయఁ దా
నవము భజించు వైరినరనాథయశఃఖటికాకలాపముల్. 110

శా. అంభోజానన! వీని నెట్లు నుతి సేయ న్వచ్చు? నేతత్తనూ
సంభూతం బగురోమసంఘము మహాసత్త్వాంకురశ్రేణి య
స్తంభాటోపవిజృంభమాణరిపుదోస్స్తంభోరుకుంభీనసా
రంభస్తంభనమంత్ర మీతనికఠోరక్ష్వేళయాలంబునన్. 111

శా. గంభీరప్రతిపక్షరాడపయశఃకాళిందియున్ వీనిదో
స్స్తంభోద్భూతయశోభ్రగంగయు ననిన్ సంశ్లేషమున్
బొందు నా, సంభేదంబునఁ గ్రుంకి కాంచునుమహాక్షేత్రంబు
రంభాపరీ, రంభానందనికేతనందనవిహారప్రౌఢివిస్రంభముల్.

శా. తాదృగ్దీర్ఘవిరించివాసరకరత్వంబుం బ్రతిష్ఠించుచున్
యాదోధిన్ దననీడ బాడబముగా నాకాశసంవ్యాప్యరి
త్మాదారస్థిరకీర్తితారకములన్ మాయించు నేతత్ప్రతా[న్.
పాదిత్యుండు వెలుంగుఁ బద్మముఖి! వాచాగోచరప్రక్రియ

క. అన వినియు విననియ ట్ల
జ్జననాథతనూజ యున్న చందముఁ గని య
మ్మనునంశాగ్రణి యవలకుఁ
జన ననుమతిఁ జేసె నలువసతి వాహతతిన్. 114

వ. ఇ ట్లనుమతించి. 115

పాండ్యరాజు

ఉ. అక్కడ నొక్కభూపతి ననంగునికం బెను రూపసంపదం
జక్కనివానిఁ జూపి సరసత్వముమై మధురస్వరామృత
న్యక్కృతమత్తకోకిల సనాతని తామరచూలిదేవి యా
క్రక్కసజవ్వనిం గరము గారవ మొప్పఁగఁ జూచి యిట్లనున్.
తే. పాండ్యభూపాలుఁ డీతండు పద్మనయన!
యితని వీక్షింపు నిజకటాక్షేక్షణముల
మానశాలిని! శాలీనతానత మగు
నాననాంభోజ మెత్తుమీ యత్తరమున. 117
ఉ. ఈసకలావనీతలము నెక్కటిఁ దాన పరిభ్రమించియ
భ్యాసపరంపరాపరత నభ్రమునన్ విహరింపఁ గోరియో!
లాసిక కీర్తి విభ్రమకలాగరిమ న్నటియించుచుండు నీ
రాసుతు వంశరత్నముఁ దిరంబుగఁ జెంది యమందలీలలన్.
తే. ఇతనిరిపురాజరాజి యేఁటేఁటివరుస
నడవు లడవులు దక్పక యరిగి యరిగి
యరుగు బహుకాలశూన్యత నడవు లైన
యాత్మనగరంబులకు యదృచ్ఛానువృత్తి. 119
స్రగ్ధర. ఆలోకాలోకమేదిన్యమలమలయజోదారవిస్ఫారకీర్తి
ఖేలాసూపారషారాఖిలజనవినుతాక్షీణచాపప్రతాపున్

బాలా! వీక్షింపు మీనిం బదయుగయుగపత్ప్రాతిభూపాతి
భూయ, శ్చూళీరత్నోడుపాళీసులభపరిచయాస్తోకనందన
క్షేందున్. 1

శా. భంగాకీర్తిమషీమలీమసతమప్రత్యర్థిపృథ్వీపతి
త్వంగత్తిందుకకాననాంతరములన్ వర్తిల్ల నత్యుల్లస
ద్భంగిన్ వీనిప్రతాపవహ్ని జగదుత్సంగంబునన్ దత్స్ఫు
గాంగారంబులు భానుడున్ శిఖియు జంభారాతి
భోళియున్. 1

శా. ఏణీలోచన! యేతదుగ్రసమరప్రేక్షోపసర్పామర
శ్రేణీమధ్యచరుండు వైన్యుడు గిరిక్షేపార్థమై కైకొను
బాణిం జాపము వీనిదంతిబలముల్ వైవైసనన్ జంగమ
క్షోణీధ్రంబులు వోలె ధాత్రియెడ గైకొంచున్ విజృం
భింపగన్. 12

శా. ఆదైత్యాంతకువక్షమున్ గ్రహాముఖానల్పైకదోషస్ఫుట
సీదన్మర్కటకీటజాతకృతకశ్వేతాతపత్రీభవ
త్తాదృఙ్నిర్మలకౌస్తుభాభరణరత్నస్ఫూర్తిగా బాసి యా
హ్లాదంబొప్పవసించు శ్రీ యితనిబాహామధ్యసౌధస్థలిన్. 12

మ. ఘనసిందూరవిముగ్ధమూర్ధము ధృతస్కంధావధిశ్యామికం
బును బాధోధరమార్గగామియును నై పూబోణి! యీ
రాజనం, దనుగంధద్విప మాజిలో జరమసంధ్యాకాలము
బోలె నర్థినిరోధించు విరోధిబాహుజభుజాతేజస్సహ
స్రాంశులన్. 124

క. కీర్తిధనుడైనయీతని
మార్తుర కని కరుగ నరిది మగువ! బెడంగై

మార్తాండమండలంబున
గర్తమయం బైన త్రోవ గానఁగ వచ్చున్. 125

చ. ఎదిరిచిసమ్ముఖం బయినయింతటిలోనన యేమి చిత్రమో?
కదనముఖంబునందు విముఖత్వముఁ గైకొను నర్కదీప్తిచే
నదరులువాఱుచుం బెడిద మైనయదగ్రకరవాలధారచే
విదళితమై శిరోధి వడ వీనివిరోధిమహీశుఁ డుద్ధతిన్. 126

వ. అనియె నప్పుడు సమీపంబున డాసి యున్న యంతఃపురదాసి యౌదాసీన్యగర్భంబైన వైదర్భి తలంపెఱింగి వేఱొక్క దెస చూపి, యక్క! యిటు గనుంగొనుము. సౌధాగ్రంబునందు నటియించు కేతనపటాంచలంబునం జలంబు గొని యొక్క కాకి గ్రాహ్యానమునకై కాకారవంబుతోడం గాలూఁదఁ దలంచి యనువుగాక చీకాకుపడుచున్న యది యనుచు నప్రస్తుతభాషణంబులం బరిహాసంబు పుట్టించిన.

తే. దాచేసినయప్పరిహాసమునకు
హాసపరిపాండురం బైనయక్కొలువున
నానృపాలుముఖమ్లాని గానఁబడియె
నలుపుగానఁగఁ బడుఁ గదా తెలుపులోన. 128

వ. అప్పుడు. 129

క. ఆరాజుపట్టు వాసి మ
హారాజికసిద్ధసురసమర్చితచరణాం
భోరుహ భారతి యొక్క మ
హారాజుసమీపమ్మునకు నల్లనఁ జనియెన్. 130

కాళింగుఁడు

వ. అని మహేంద్రగిరి యేలునన్నరేంద్రునిం జూపి దమయంతి
కిట్లనియె. 131

చ. నరసుతు నిమ్మహేంద్రగిరినాథు వరింపుము రూపసంపద
న్దొరయు నితండు నీకు, నొకదోసముసుం గల దప్పురంబునన్
గరిమఁ గళింగజంబు లగుగంథగజంబులకుంభ రాజితోఁ
గర్కరిపుట్టఁగాఁ గలదు కామిని నీవలిచన్నుదోయికిన్. 132

చ. గజపతి వచ్చెనంచు నొకగంధగజంబుగుఱించియొక్కఁ డ
క్కఁగజపడి పల్కినన్విఁటిచి కాననభూమికి వీటిఁబాటి దా
రి జడతనిద్రలోఁ గలవరింప నిజోక్తియ నేర్చి కీరము
ల్గజపతివచ్చెనావిని కలంగుదురు రీతని శత్రులచ్చటన్. 133

తే. వీనిరిపుకాంత పతిఁ బాసి కానలోనఁ
జెంచుఁబూఁబోఁడులును దానుఁ జెలిమిచేసి
చెప్పుఁదమదేశవార్తలుచెప్పుచోటఁ
'జల్లనైయుండు మాభూమిచంద్రుఁ' డనుచు 134

మహాస్రగ్ధర.—
రతిఁ గ్రీడాహంసమోహా
గ్రహేళశిశుభృశప్రార్థితోన్నిద్రదారా
పతినైు దుఃఖించు సద్యః
ప్రసృమరనిజదృగ్బాష్పధారాగతేందు
ప్రతిబింబప్రాప్తలాభ
ప్రముదితసుతయై రంజిలున్ రాత్రు లేత
త్ప్రతిపక్షక్షోణిపాల
ప్రమదగిరిదరీప్రాంతకాంతారభూమిన్. 135

ఉ. యజ్జలదేవతాస్ఫటికహర్మ్యము శేషుఁడు ముజ్జగంబులుం
మజ్జన మాచరించుఁ బలుమాఱును నెందు యదీయవాఃకణం
బజ్జలజారి యట్టివిమలాద్భుతకీర్తిమహాబ్ధిపూర్తముం
సజ్జనవర్ణనీయము నొనర్చె నితండు వసుంధరాస్థలిన్. 136

శా. ఆమోదాశ్రుభరంబు వెల్లిగొన నెట్లాలించుఁ గర్ణంబులం!
రోమాంచంబువహించు నేకరణి నీరోమాంకురంబైన మైం!
భూమీచక్రము పూనియెట్లు దల లూఁపుం బన్నగస్వామి
యుద్దామప్రౌఢిని వీనికీర్తి ఫణభృత్కాంతామణుల్
పాడఁగన్. 137

ఆ. అనిన నల్ల నవ్వి న బ్జాయతాక్షియు
నది విరక్తియగుట నాత్మ నెఱిఁగి
యానవాహసమితి నవలోకసంజ్ఞ న
వ్వాలికి నరుగఁ బనిచెఁ వాగ్వధూటి. 138

వ. అచ్చోట నేపాళరాజుం జూపి యారాజవదనకు రాజీవ
భవునిదేవి యి ట్లనియె. 139

నేపాళరాజు

తే. ఇతఁడు నేపాళభూపాలుఁ డిగురుఁబోఁణి!
వీని వీక్షింపు కడకంటివీక్షణమునఁ
బడఁతి! యేతత్ప్రతాపాగ్నిఁ బడియె నేఁ బ
తంగుఁ డంగీకరించుఁ బతంగవృత్తి. 140

తే. ఉభయపాలస్థ్యవాస్యైకయోగ్యములును
నుభయసంధ్యాప్రభాలంక్రియోజ్జ్వలములు
నైనదిగ్భాగములయందు వీనికీర్తి
పద్మలోచన! నృత్యంబు పరిఢవించు. 141

మ. శరధిప్రోద్ధృతి శింజినీఘటన మాశబ్దగ్రహాకృష్టి యం
బరవీథీగతిలక్ష్యభేద మవనీపాతంబులత్తింపరా
కరివక్షస్థ్సలరంధ్రపంక్త్యనుమితం బౌనాజిరంగంబులం
దరవిందానన! వీనిబాణనికరం బత్యద్భుతప్రౌఢిమన్. 142

మహాస్రగ్ధర.—
పతితప్రత్యర్థిపృథ్వీ
పతిముఖకమలోపాశ్రయమ్లానిభృంగ
ప్రతిబింబాంకంబు లేత
త్పదనఖవిధుబింబంబు లీరాజు వాల్చుఁ
బ్రతివీరప్రాణవాత
ప్రకరనవసుధాపానపీనంబు నత్య
ద్భుతశౌర్యాడంబరంబుఁ
భుజభుజగయుగంబుఁ మహాసంగరోర్విన్. 143

మ. హరిదంతద్విపదంతకుంతముల కన్వాదేశ మాశీవిషా
భరణోత్తంససుధాంశురేఖకు ననుప్రాసంబు కైలాసభూ
ధరకూటస్ఫటికోపలప్రతతి కధ్యాహార మిమ్మేదినీ
శ్వరదేవేంద్రునిసాంద్రనిర్మలయశోజాలంబు లీలావతీ! 144

సీ. ఇతనిహేతి శతఘ్ని నెబ్బంగి నెదిరించు
నరవీరశతము సంగరములందు?
లక్షభేదనకళాదక్షు నీతని నెట్టు
లహితయోధులలక్ష లాక్రమించు?
నీక్షణాజితపద్మ నితని నేక్రమమున
విమతపద్మము లంగవింపఁ జాలు?

సర్వపరచ్ఛిదా శక్తు నీతని నెవ్వి
ధంబున రిపుపరార్ధము జయించుఁ?
తే. గాన సంఖ్యాపగమము నొక్కటియ దిక్కు
వీనిపగఱకు మాటలు వేయు నేల?
కార్తికీతిథియామినీకాలపూర్ణ
చంద్రమండలసంకాశచారువదన? 145

కామరూపాధిపతి

తే. అనుచు నిబ్బంగి నొత్తి చెప్పినను వినియు
నుత్తరము లేక యూరకయున్నఁ జూచి
యన్యరాజన్యుఁ గుఱి సేసి యరిగె వాణి
యానధుర్యవజ్రంబుతో నరుగు దేర. 146

వ. ఇవ్విధంబునం గామరూపాధికుం డైనకామరూపాధిపుం జేరంజని వాగధిదేవత యవ్వనితావతంసంబున కిట్లనియె.

తే. ఇతఁడు ప్రాగ్జ్యోతిషాధీశుఁ డిందువదన!
వీరచూడావతంసంబు వీనిఁ జూడు
మలసవలితంబు వ్రీడాభరాకులంబుఁ
జంచలము నైననీదు నేత్రాంచలమున. 148

శా. క్రూరాసిత్రుటితారివారణఘటాకుంభాస్థికూటస్థలీ
తారాజన్నవమౌక్తికోత్కరకిరారంభక్రమోజ్జృంభిమై
యీరాజన్యకరంబు పోషులఁ గరం బేపారు సత్కీర్తిబీ
జారోపం బొనరించుభంగి హాయరింఖాగ్రక్షుతక్షోణులన్.

స్రగ్ధర.—
రాజీవాక్షీ! ప్రహారప్రవదసృగసుహృ
త్ప్రాంశువంశాళి నేత

త్తేజోధూమధ్వజంబుల్ దిరిగి తిరిగి రో
ధించు దుస్స్వాధలీలన్
రాజావర్తోపలాంశు ప్రతిమత దుదిత
ప్రాజ్యధూమంబుగా రా
రాజన్నాసీరవాజివ్రజఖురజరజో
రాజి ఘోరాజిభూమిన్. 150

ఉత్కలదేశరాజు

వ. అనియె నాసమయంబున సమీపవర్తిని యగుతాంబూల-
కరంకవాహిని దమయంతీదరిభావం బెఱింగి భారతీదేవి
నుద్దేశించి యోదేవి! యీవసుధావల్లభునిమీఁద నిప్పల్ల
వాధరకు నుల్లంబు పల్లవింపదు వచనపరిశ్రమంబు వలదు.
వాఁడె యుత్కలదేశాధీశ్వరుం డమ్మహీశ్వరుగుణాకలాపంబు
లభివర్ణింపు మనుటయు. 151

క. భారతి రతీశకల్పుని
నారాజకుమారుఁ గడియ నరిగి గభీరో
దారమృదుమధురభాషల
నారమణీమణికి నిట్లు లనియెం బ్రీతిన్. 152

క. ఇతఁ డుత్కలదేశాధిపుఁ
డతివ! విలోకింపు మితని నానమ్రరిపు
క్షితిపతికిరీటకోటీ
శతమఖమణిమధుపచుంబిచరణాంబుజునిన్. 153

మ. చెమరించుం దుహినచ్ఛటాచ్ఛలమునన్ శీతాంశుబింబంబు
రేఁ, గుముదం బెన్నఁడు నిద్రవో దెపుడు నీ కోష్ఠం బ్రవే

శించుమ,ల్లి మతల్లినవమాలికాకుసుమముల్ లీలావతీ! వీనిదు
ర్దమదోర్దండయశఃప్రకాండవిభవారంభంబు జృంభించినన్.

స్రగ్ధర—

పైపైఁ దుక్ఖారధట్టా
ప్రఖరఖురపుటీపాతవిక్షుద్యమాన
క్ష్మాపృష్ఠోత్తిష్ఠదంధం
కరణరణరజస్కాండధారాంధకారం
బాపూర్ణం బైనఘోరా
హవముఖముల నబ్జాక్షి! యీరాజుబాహా
టోపం బీక్షింప రాకుం
డుటకు మఱుఁగుచుండుం దివిజ దేవపంక్తుల్. 155

మ. అసమానస్థిరదానవైభవకళాహంకారసింహాసనా
గ్రసమాసీనుఁడు వీఁడొకండు కలుగంగా నర్థియాచ్ఞారస
వ్యసనాభావబహూభవత్ఫలభరవ్యాజంబున న్నమ్రమై
యొస సంక్రందనశాఖి డెందమునఁ బెం పెక్కించు మందా
క్షమున్. 156

మ. కలుచం గోశబిలంబు వెల్వడి యదగఖడ్గాహి పైవచ్చుచోఁ
జలనం బించుక లేక యీతనిరిపుక్ష్మాపాలసంఘాత మో
చెల! హస్తాంబురుహాంగులిమయమహాసిద్ధౌషధీపల్లవాం
చలముల్తేసి భజించు జాంగలికతం సంగ్రామరంగంబులన్.

—— కీ క టుఁ డు ——

వ. అని పలికి పలుకుబోటి వరాటరాజకన్యకం గనుంగొని
యప్పు డయ్యింతి యంతరంగంబు నిరంతరస్మరణసరణి
ధారావాహికజ్ఞానధారాసమారూఢనిషధపరివృఢం బగుట

నెఱింగియు నెఱుంగనిచందంబున భావించుచుం బ్రస్తావో చితప్రకారంబునం జతురంతయానధరులం బదండు పదం డని యుత్కలాధీశ్వరుం గడచి యసమసమరవిస్ఫురచమూ మదాంధగంధ సింధురఘటావమథుశీకరా సారహారిణీ హార సమయకంపితారాతిహృదయకమలుండును మదవదరి మూర్ధాంకురవిందకందళకిరణ సందోహసందీపితచరణారవిం దుండును గరళకరాళకరవాలధారానికృత్తగళ ద్రక్తరిపు సుభట నటారబ్ధనాట్యాద్భుతాలోక హృష్టత్రివిష్టపనివా సుండును నగునొక్కరాసుతుం జూపి దేవి! యితండు కీక టాధీశ్వరుం డిమ్మహీపతిపుంగవు నపాంగరంగస్థలలాస్యలం పటంబు లగుకటాక్షవీక్షణంబుల నిరీక్షింపుము. 158

స్రగ్ధర—

లీలం గట్టించె బెక్కు
 ల్మైలవులఁ జెఱువుల్వీఁడుసాంద్రద్రుమాళీ
వ్యాలీఢోపాంతశాంత
 వ్యథపథికజనస్వాంతముల్ కీర్తిలక్ష్మీ
మాలాంబుల్ నీలనీలాం
 బుజదళదళనామోద మేదస్విపాథగ
కేళీలోలద్విజాళీ
 కృతమధురకలక్రేంక్రియాసంకులంబుల్. 159

మహాస్రగ్ధర—

మహిళాసీమంతముక్తా
 మణి! యితనియశోమండలీపూర్ణరాకా
తుహినాంశుల్ దాడిమై వ

త్తురు వడిఁ దనపై దొమ్మిగా నంచుఁ జొమ్మా
మహిగోళచ్ఛాయమాయా
మయగణితకళామాత్రలక్ష్యాంగకుం డై,
గ్రహవీథీ దుర్గవీథిం
బ్రభ చెడి యొదుఁగుఁ గా రాహురాహుత్తుఁ డోటన్.

మహాస్రగ్ధర.—
తరుణీ! దామోదరీ యో
దరకుహరదరీస్థాన మీవిశ్వధాత్రీ
శ్వరుకీర్తుల్ ముంచి పాఱం
జటులగతి జగజ్జాలముల్ దేలియాడన్
మురజిన్నాభిప్రణాళీ
ముఖమున ధవళాంభోజ మన్ పేరుగాఁ దా
నెరవై తత్పూర మంత
ర్నిబిడ మయి బహిర్నిర్గమంబున్ భజించున్. 162

వ. అనిన వినియు ననాదరముద్రాముద్రితం బైనహృదయం బుతో నవ్విద్రుమాధర నికటాధీశ్వరుం గటాక్షింప కుండిన.

పంచనళి

ఉ. వేసట లేక భీమపృథివీపతినందనయాననాంబుజో
ల్లాసవిరక్తిముద్ర పదిలంబుగఁ గన్గొని యాదినాంతసం
ధ్యాసమయాధిదేవత పితామహుపట్టపుదేవి నికటుం
బాసి చనన్ దలంచె మఱి పంచనలీమణిమంచవీథికిన్. 163

వ. అప్పుడు సరస్వతీదేవినిర్దేశంబున యానధుర్యులు రాజసమాజంబునలనం బాపి భోజరాజకన్యను నిషధరాజపంచకం

బునుం గదియించుటఁ బరిమళంబులు నందనోద్యానతరుషం
డంబులవలనఁ బాపి మధుపమాలికం గల్పపాదపంచకం
బునుం గదియించిన చందంబు దోఁచె, ననంతరంబు నలాకృతి
ధరు లయినయాలోకపాలురం జూపి క్రమంబున. 164

తే. వాణి యిట్లను నక్కరవాణి కెలమి
గూఢశబ్దార్థసంశ్లేషరూఢ మెఱయ
నిర్జరాధీశ్వరులకును నిషధపతికి
వర్ణనావాక్యరచన నన్వయము గలుగ. 165

చ. అతివ ! యపవ్యపాయుని ననల్పవిలోచనపంకజాతుఁ బ్రీ
ణితనిజవీరసేనుని వినిర్జితసర్వమహీభృదావళీ
హాతమదవద్విరోధిబలు నాత్మచమూచరవారణాసన [న్.
స్రుతమదగంధయుద్ధమహిఁజూడుము వీని మహేంద్రుని

సీ. భాస్వరరూపసంపన్నుఁ డుద్ధతిమంతుఁ
డధికప్రతాపసమన్వితుండు
హేతిసంభూతప్రభూతభూతియుతుండు
శుచి ధనంజయుఁడు విస్ఫూర్తిశాలి
నానామహాసమిన్మధ్యప్రదీప్తుండు
సతతంబు విబుధసంతతికి ముఖము
లాలితబాలప్రవాళతామ్రకరుండు
తనకు శాత్రవసముత్కరము తృణము

తే. తామరసపత్త్రనేత్ర! యీతం డనలుఁడు
లావు గలవాఁడు లోకపాలకులలోన
బహుతరస్నేహరుచిమహాబలసహాయ
సంపదుద్దాముఁ డెలమి వీక్షింపు మితని. 167

తే. పరభయంకరపటుగదప్రహారణుండు
దండనిపుణుండు సమవర్తి ధర్మరాజు
మిత్రనందనుఁ డంభోజనేత్ర! చూడు
మితని దక్షిణనాయకు నింపు మిగుల. 168

క. ధవళాక్షి! చూడు మీతని
భువనాధీశ్వరు నపారభూరిగభీర
త్వవిశేషనిధి నదీనునిఁ
బ్రవిమలతరవారి నధికబలసత్త్వాఢ్యున్. 169

వ. అని యాఖండలు గుఱించియు నగ్ని నుద్దేశించియు నంతకు లక్షించియు నంబుపతిం గూర్చియుఁ ద్రిభువనార్చితచరణారవింద యగు నరవిందభవు దేవి తదీయమాయారూపంబులకు ననురూపంబుగాఁ బ్రత్యేకంబ యుభయార్థవచనసామర్థ్యంబు లగు వర్ణనావాక్యంబులం బ్రబోధించిన విదర్భధాత్రీపతిపుత్త్రి నేత్రశ్రోత్రంబులం జూచియు వినియు నితం డితం డని నిర్ణయింప నేరక డెందంబు డోలాందోళనంబు నొంద విధి పజ్జను నిషేధంబు త్రోవనుం బోవనితలంపున నిలింపనిషధరాజులను నలువుర విస్మయస్మేరంబు లగు విలోకనంబుల నవలోకించు నది క్రమంబున భారతినిర్దేశంబున నైసర్గికవిలాసభాసమానుండును నసమానరూపరేఖావిడంబితశంబరారాతియు నగు నిషధభూపతిం జూచె నప్పుడు. 170

క. శారద మధురాలాపవి
శారద యింద్రాగ్నిశమనసలిలేశనుతి
ద్వారమున నిషధపతిఁ గై
వారం బొనరింపఁ దొడఁగె వాచాప్రౌఢిన్. 171

తే. నలిననేత్ర! ప్రత్యర్థిదానవశతాహి
తాత్మచేష్టాగరిష్ఠత నరసి చూడ
నితఁడు జీమూతవాహనుం డింత నిక్క
మింపు పొంపిరివోవ వీక్షింపు మితని. 172

వ. మఱియు నితండు హుతవహుండునుంబోలె బహువిగాఢ మఘవదధ్వరాజ్యాభిషేకవికస్వరతేజోవిరాజితుం డీశాన మూర్తిభేదంబును దండధరుండునుంబోలెఁ బరప్రాణోత్క్రాంతిదానసమర్థశక్తిసంపన్నుండును సంజ్ఞానందకరుండును వరుణుండునుంబోలె ప్రతికూలవాతప్రచారచటుల వాహినీసహస్రసంసేవితుండునుం బ్రచేతసుండు, నితనిం గనుంగొను, మిప్పురుషపంచకంబునందు నీకుం గన్నిచ్చకు వచ్చునతని వరియింపు మని పలికి పలుకుందొయ్యలి యూరకుండె, నప్పుడు మాయానిషధరాజకాయచ్ఛాయాంతర్వర్తు లగువిబుధచక్రవర్తుల నలువుర నతిక్రమించి పంచమకోటి యగునలునియందుఁ బురాకృతపరిపాకవాసనావశంబుననో పరమపాతివ్రత్యగుణగౌరవంబుననో జాత్యంతర సంగతి గ్రహణంబుననో యక్కురంగలోచనచూపు నెలవుకొనియె వెండియు. 173

క. ద్వాపర మపుడు విదర్భ
క్ష్మాపాలతనూజమనసు గలఁగించెఁ గలి
ద్వాపరములు నలదమయం
తీపరిణయమునకు సమ్మతింపనివె కదా! 174

చ. స్ఫురదవలేపతన్ నిషధభూపతు లేవురు కారణంబుగాఁ
బరువడినొయ్యనొయ్య యుగపత్పరిమోహాయమాణబాణుఁ

డై, మరుఁడు విదర్భరాజసుతమానసముం గలఁగింపఁ బూను చుఁడా, శరములసంఖ్యకుఁడా ఫలము సమ్మతిఁ గాంచి నటింప కుండునే? 175

చ. వెలయఁగఁ బంచనైషధి విభేదము నేర్పఱుపంగ లేక యా
కులత వహించి యిట్టితటిఁ గూరిమినెచ్చెలి యొద్ద నుండెనేఁ
దెలియఁగఁజూచి చెప్పును గదే యని డెందమునం దలంచె నిం
పలర నరాళకేశి యమరాలయహేమమరాళపుంగవున్. 176

వ. శంకాలతావితానం బనేకసలావలంబి యగుచుం బ్రబ్బినం గడు నిబ్బరం బగువిభ్రమంబున నావిదర్భసుతాసుభ్రూలలా మంబు నెమ్మనంబున నిట్లని వితర్కించు. 177

సీ. ద్వివిధచంద్రమతిప్రతీతియో? కాకతి
స్వచ్ఛపదార్థోపసర్పణంబొ?
యంగుళీముఖపీడితాక్షివిక్రియయొక్కొ?
మకరాంకుశాంబరీమహిమ యొక్కొ?
విరహకాలోద్భ్రాంతివిభవానువృత్తియో?
రూపింప నలువిశ్వరూప మొక్కొ?
గణుతింప వేల్పులకపటనాటక మొక్కొ?
భారతీపరిహాసభంగి యొక్కొ?

తే. కాక యీయేవురందు నొక్కరుఁడు నలుఁడొ?
మారుఁ డొక్కఁడొ? యొకఁడు పురూరవుండొ?
వరుస నున్నయీచక్కనివా రిరువురు
దేవతావైద్యయుగ్మంబొ? తెలియరాదు. 178

తే. విబుధవరు లేనిఁ బ్రణమిల్లి వేఁడుకొందు
నలుని వా రేల యిత్తురు నాకు నతని

మదనశోషణబాణసంపాతపీత
ఘనకృపాసింధుగహ్వరాకారమతులు ? 179

క. మంచకమధ్యస్థితమ
ద్వంచకపంచకమునందు వరుసమెయిఁ బరీ
క్షించెద నే నొక్కించుక
పంచజనసుపర్వలక్ష్యపంచశ్రేణిన్. 180

వ. అనుచు నేవురం గలయం గనుంగొని యందు. 181

దమయంతి నలునిఁ దెలిసికొనుట

మ. ధరణిం బొందనికోమలాంఘ్రికమలద్వంద్వంబులున్ ఘర్మశీ
కరసిక్తంబులు గానిఫాలములు వక్షఃక్షోణులం బత్త్రకే
సరముల్ గందనిపూవుదండలు నిమేషవ్యాఖ్యఁ గైకోనిదృ
క్సరసీజంబులు నల్వురందుఁ గనియెం గాంతాలలామంబొగిన్.

వ. కని యైదవవాఁడు నిషధరాజగుట యెఱింగి దేవతాప్రసా
దంబు లేక యేకార్యంబు ఫలింపనేరదు. ప్రదక్షిణప్రక్రమ
ణాలవాలవిలేపధూపావరణాంబుసేకంబుల ననేకంబు లగు
ఫలంబు లీఁజాలుటం జేసి వేల్పులు కల్పద్రుమకాననంబులు
సుపర్వులకుం జేయు నమస్య సర్వార్థసిద్ధిసంధానసమస్య విబుధ
సేవ యఖిలాభీష్టప్రదానసురభి యనుచు సభాజనం బెల్ల
విస్మయం బంది కనుంగొనుచుండ దివిజసభాజనంబునకుం
బ్రారంభించి వైశద్యహృద్యంబు లగుప్రస్తుతిప్రసూనస్తబ
కంబుల నింద్రాదిదేవచతుష్టయంబు సంతుష్టి నొందించి
తత్ప్రసాదలబ్ధం బైనబుద్ధివిభవంబున నమర్త్యవిలక్షణంబు
లగుధరణిపాదసంస్పర్శనంబును బ్రస్వేదబిందునిష్యందనం
బును గుసుమమాల్యమ్లాని యాదిగాఁ గలచిహ్నంబులను

సందేహంబు వాసి మనంబునకుం జూపునకును సంవాదంబు సమకూఱినం గందర్పమంబాశుంబులకు వశంవదయై చంచలం బగుకటాక్షాంచలం బతనిమూర్తిఁ బాయనుం డాయనుం జాలక యట్టాడ ననంతరంబ. 183

ఉ. భావములోనికీలు పరిపాటిఁ బరిస్ఫుటత౯ విలాసము౯
బ్రోవఁగ వేడ్కతో నిషధభూపతికై యొడయాడుదృష్టి ల
జ్జావతి యెట్టకేల కొకచందమున న్మగిడించి చేర్చె వా
గ్దేవిముఖేందుబింబమునఁదియ్యము నెయ్యమునుందలిర్పఁగన్.

వ. భారతీదేవియు నయ్యంగనయింగితం బెఱింగి తదీయ హస్తంబు నిజహస్తంబునం గీలుకొలిపి యుల్లంబు పల్లవింప నిలింపనిషధరాజులం గనుంగొని కనుంగొనల నలంతి నవ్వొలయ ని ట్లనుః—ఇంద్రాగ్ని యమవరుణులు కరుణాతరంగితంబు లగునంతరంగంబులతో నీయింతి ననుగ్రహింపవలయు. 185

ఉ. ఎట్టు వరించు సాధ్వి మిము నిందఱ? దేవచతుష్టయంబునం
దెట్టొకనిం దగంగ వరియించి తపస్యుల ధిక్కరించి వే
ఱెట్టఁగ నేర్చుఁ? గావున వరించికృతార్థతఁబొందుఁగాక మీ
యట్టిమహానుభావు భవదంశసముద్భవు నైషధాధిపున్. 186

వ. అనిన విని లోకపాలచతుష్టయంబు కమలవిష్టరభామినీనిర్దేశంబును నిషధదేశాధీశచిత్తశుద్ధిపరీక్షణంబునుం దమయంతీపరమపాతివ్రత్యగుణగౌరవంబునుం గారణంబుగా మనంబులం బ్రసాదంబు వహించి నలాకారమాయాకంచుకంబులు దిగఁద్రోచి భీమోద్భవాన్నృపతిసాత్త్వికభావావలోకనాపేక్షబోలెఁ జక్షుస్సహస్రంబుతో సహస్రాక్షుండును గామాంధ

కారగర్వనిర్వాపణదీపికాచక్రవాళంబునుం బోనికీలాజాలం
బుతోఁ గిలియును సద్యోనిర్వాణమదనాగ్నిధూమంబుఁ
బోనిధూమ్రదేహచ్ఛాయామండలంబుతో దండధరుండును
నిరాశం బైనయాశాపాశంబునుం బోనిపాశంబుతోడఁ
బాశపాణియు నిజరూపంబులు గైకొని, రప్పుడు కందర్ప
దర్పాపహారపారీణం బైనవీరసేనతనయుమనోహరాకారంబు
మాని వైమానికులు దమనిక్కంపురూపులు చేపట్టుట
సామ్రాజ్యంబు విడిచి భిక్షాటనంబు పాటించినవిధంబును
యౌవనంబుఁ బరిత్యజించి వార్ధకం బంగీకరించినభంగియుం
దోఁచెఁ బేరోలగం బున్న భూపాలపాలవర్గంబు గనుంగొను
చుండ రూపాంతరపరిగ్రహంబొనర్చి యింద్రాదు లింద్ర
జాలవిద్యావిదులచందంబు నొందిరి యనంతరంబ. 187

తే. క్షీరనీరవిభేదంబు చేసినట్టి
హంసియును బోలె హంసవాహునిదేవి
లీల దిక్పాలనిషధభూపాలవరుల
భేద మేర్పడఁజేసి సంప్రీతి యొసఁగ. 188

వ. దమయంతి కి ట్లనియె. 189

తే. వీరె యాఖండలాదులు విబుధవరులు
వాఁడె నిషధాధినాథుండు వనజవదన!
భక్తి సొంపార వీరికిఁ బ్రణతి సేయు
మింపు పెంపారఁగా వరియింపు మితని. 190

వ. అని యోంకారభద్రపీఠికాలంకారం బగుపంకజాసనునిరాణి
నియోగింపం గంకణ ఝణఝణత్కారం బంకురింప నాశ
శాంకవదన వేల్పులకుం గేలుదోయి యెత్తి నమస్కరించె.

ఆశ్వాసాంతము

శా. సౌందర్యాపరమత్స్యలాంఛన! కళాసర్వజ్ఞ! యర్థార్థిమా
కందారామవసంత! సంతత మహాకారుణ్యపాథోనిధీ!
మందారద్రుమమంజరీమధుఝరీమాధుర్యమాధుర్యవా
క్స్యందర్భాస్వాదమానమానసకవిగ్రామా! బుధగ్రామణీ! 192

క. వీరావతార! రక్షణ
నారాయణరూప! రాయ నారాయణ! కం
ఠీరవవిక్రమ! వితరణ
పారాయణ! యుభయవంశపావనచరితా! 193

మాలిని. అవనగుణవిహారా! యంగనాచిత్తచోరా!
భువనభరితకీర్తి! పుణ్యకల్యాణమూర్తి!
కవికువలయచంద్రా! గౌరవశ్రీమహేంద్రా!
యవితథపటుకోపా! యప్రతీపప్రతాపా! 194

గద్యము. ఇది శ్రీమత్కమలనాభపౌత్ర మారయామాత్య పుత్త్ర సకలవిద్యాసనాథ శ్రీనాథప్రణీతంబైన శృంగార నైషధకావ్యంబునందుఁ బంచమాశ్వాసము.

శ్రీ ర స్తు

శృంగార నైషధము

షష్ఠాశ్వాసము

శ్రీగురుశంకరమానిత
యాగౌరవనిత్యవర్ధితాన్వయ! కరుణా
సాగర! విజయరమైకస
మాగమలీలానుషంగ! మామిడిసింగా! 1

నలమహారాజవరణము

ఉ. చిత్తగింపుము. 2

వ. మానితలీల నల్లన విమానము డిగ్గి వినూత్న రత్నసో
పానపరంపరాసరణి భారతిహస్తను గేల నూఁది పం
చాననమధ్య కాంచనమయం బగుమంచక మెక్కి చేర్చె న
మ్మానవనాథుకంఠమున మంగళనవ్యమధూకదామమున్. 3

వ. ఇట్లు దమయంతీకరార్పితంబై దూర్వాంకురాలంకృతంబును మకరాంకపాశసంకాశంబును మధుపఝుంకారసంకులంబును నుదారతారకానికరాకారంబును నై. 4

తే. ధారుణీపతినిద్దంపుఁ బేరురమున
నమరెఁ బ్రతిబింబమును దాను నలరుచుండ

బాహ్యమునఁ గొంత కొంత యభ్యంతరమునఁ
గీలుకొని యున్న మదనబాణాలివోలె. 5

క. తెలివ పులకాంకురంబులు
గిలికొన నవ్వేళఁ జూడ్కికి ముదం బొసఁగెఁ
గిలుకుఁబువ్వు మొగ్గతూపులు
గిలికొన్న మనోజశరధికిం బ్రతినిధి యై. 6

చ. ధరణిపుచక్కికట్టెదురఁ దామరసాక్షికిఁ జేష్ట నష్టతం
బొరసె మనోనురాగపరిపూర్తి నొకించుక సేపు నిర్భర
స్మరశరపుంఖసంఘటితపట్చరణప్రమదాగరుచ్ఛటా
స్ఫురదనిలావతారమున బోరనఁ దా మొదలెత్తెనో యనన్.

ఉ. ఆహరిణాక్షి యిడ్డయలరారెడుపువ్వులదండ జాతకౌతూ
హాలతఁ స్పృశించునెడఁ దోఁచెఁ గరంబున ఘర్మబిందుసం
దోహము తేని కవ్విధము దోఁపఁగఁ జేసె నెఱిఁ భవిష్యదు
ద్వాహమహోత్సవంబునకుదర్పకుఁడిచ్చినహస్తతోయమున్.

ఉ. చిత్తజుపువ్వుఁదూపుల రచించినతుమ్మెదతెక్కగాలిచే
నత్తటి నేకువత్తి యగునంగన దూలినఁ దూలెఁ గాక య
త్యుత్తమ ధీరతాగుణసమున్నతిమేరుమహీధరంబు భూ
భృత్తిలకుండు నైషధుఁడు బిట్టు చలించెఁ గదా తదాహతిన్.

క. బిట్టు ఘన స్తంభంబునఁ
గట్టువడె న్నిషధరాజు కామునిచేతం
బిట్టుఘన స్తంభంబున
గట్టువడం దగుసు రాజు గజరాజువలెన్. 10

వ. ఇవ్విధంబున. 11

ఇంద్రాదులు నలదమయంతులకు వరంబు లిచ్చుట

తే. పెద్దకాలంబునకు మనోభీప్సితంబు
సఫలమగుటయు నత్యంతసమ్మదమున
సొంపుదళుకొత్త నున్న యాదంపతులకుఁ
గరుణ దీవనలిచ్చె నిర్జరగణంబు. 12

వ. వెండియు నిషధమండలాధీశ్వరుండు దమకుం జేసిన యాత్మకృత్యంబునం గానంబడిన చిత్తశుద్ధికారణంబుగా నమ్మహీపతికి నమరపతి ప్రత్యక్షం బైనయాకారంబుతో యాగంబులయందు హవిర్భాగంబు భుజియించువాఁడయ్యె. హుతవహుం డిచ్ఛానురూపంబునం బ్రభవింప ననుమతించె. ధర్ముం డక్షయప్రహారణంబులును ధర్మైకనిరతబుద్ధియు నొసంగె. వరుణుండు దలఁచినచోటం జలంబులు సంభవింపను ధరియించినపుష్పంబులు వాడకుండ ననుగ్రహించె. అప్పుడు భారతీదేవి నానాభువనసమాగతానేకభూవరవర్ణనాప్రసంగోచితం బైనమానుషాకారంబు మాని వీణాపుస్తకపాణియు రోహిణీరమణచూడామణియును గుందేందుతుషారహారధవళంబును నగుదివ్యరూపంబు ధరియించె, నందఱు దమయంతి నుద్దేశించి. 13

ఉ. ఆదిమశక్తి యైనతుహినాచలరాజతనూజ వోలె ము
త్తైదువవై నిజేశ్వరునియర్ధశరీరము పాలుగొమ్ము నీ
పాదసరోరుహంబు లతిభక్తి భజింతురు గాక యెప్డు బ్ర
హ్మాదికదేవతాసదృశు లైనమహామహీమండలేశ్వరుల్. 14

మ. అని వైదర్భిఁ బ్రసాదగర్భమధురవ్యాహారసందర్భసం
జనితానందనుఁ జేసి నెయ్యమున నాశక్రాదిబృందారకుల్

వనితారత్నముచేతఁ గైకొనిరి సేవాహస్తపద్మాంజలుల్
ఘనరత్నాంచితహేమకంకణఝణత్కారంబు తోరంబుగాన్.

సరస్వతి నలునకుఁ జింతామణిమంత్రం బుపదేశించుట

వ. అనంతరంబ నిషధమహీకాంతునిం గనుంగొని సరస్వతీదేవి యి ట్లనియె. 16

ఉ. నేమముతోడ విశ్వధరణీభువనాధిప! సంతతంబుఁ జిం
తామణిమంత్రరాజము ప్రధానము మంత్రకదంబకంబులో
మామక మమ్మహామనువు మానితభంగి భజింపు మీవు చిం
తామణికామధేనువిబుధద్రుమసన్నిభ మాశ్రితాళికిన్. 17

మ. సకలం బై హిమరుక్కళాభరణ మై సవ్యాపసవ్యార్థయు
గ్మకరూపం బయి శైవమై గతకళంకం బై శివం బై యుషా
సకచింతామణి యై ప్రసిద్ధిభగవచ్ఛబ్దాభిధేయార్థమై [తిన్.
యొకమంత్రంబు మదీయ మొప్పు నది నీ కుర్వీశ! యే నిచ్చి

వ. ఇది చింతామణిమంత్రం, బేతదుద్ధారప్రకారంబు రహస్యంబుగా నిప్పు డుపదేశించితి. గురుపరంపరాసంప్రదాయక్రమంబున సకీలకంబుగా సిద్ధసారస్వతసంసిద్ధికారణం బై నయిమ్మహావిద్య నెఱింగికొనుము. 19

క. ఆచారపరత వేకువ
లేచి పఠింపుము కుమారలేఖర్షభ! యీ
శ్రీచింతామణిమంత్రము
ప్రాచికి నభిముఖుఁడ వై శుభం బొడఁగూడున్. 20

శా. సర్వాంగీణరసామృతస్తిమితవాచాపీచివాచస్పతుల్
గర్వోన్నద్ధవిరోధిరాడుదధివాగ్గాంభీర్యకుంభోద్భవుల్

స్వార్వామాసదృశాంగనాజనమనస్సంచారపంచాస్త్ర లం
తర్వాణులో నృప! యస్మదీయ మగుచింతారత్నవిద్యాధరుల్.

సీ. కబరికాభరముపై గన్నెగేదఁగిపువ్వు
      ఱేకుతోఁగూడ రేఱేనిఁ బొదివి
లలితకస్తూరికాతిలకమధ్యంబున
      సొబగొందుముత్యాలచుక్క నిలిపి
కుదురు నిండినమించుగుబ్బచన్నులమీఁద
      జిలుఁగుదువ్వలువ గంచెలయు దొడిఁగి
యచ్చవెన్నెలచాయ నవఘళింపఁగఁ జాలు
      నిద్దంపు వెలిపట్టు నెఱిక గట్టి

తే. యంచకొదమలఁ బూన్చినయరద మెక్కి
యుపనిషద్వీథి విహరించుచున్ననన్ను
మహితచింతామణీదివ్యమంత్రమూర్తిఁ
దలఁప సాస్వతం బయత్నమునఁ గలుగు. 22

క. ఎంత జడుఁడైనఁ గానీ
చింతామణిమంత్రరాజసేవాపరుఁ డ
శ్రాంతంబునఁ గవితాసి
ద్ధాంతరహస్యోపనిషదుపాధ్యాయుఁ డగున్. 23

క. వైదర్భివోలెఁ గవితా
వైదర్భి నరేంద్ర! నీకు వశ మయ్యెడు సూ
ర్యోదయవేళ జపింపు కృ
తాదరమున నస్మదీయ మగుమంత్రంబున్. 24

సీ. కలియుగంబునయందుఁ గాశ్మీరభూమిలో
      మత్పీఠమున ధరామరుఁడు పుట్టు

శ్రీహీరుఁ డనఁగ శేషాహియంశంబున
నతఁడు మామల్లదేవ్యాఖ్యయైన
తనభార్యయందుఁ జింతామణీమంత్రచిం
తనఫలంబుగ నొక్కతనయుఁ గాంచుఁ
గల్పించు నతని కాకాశవాగ్దేవి తా
శ్రీహర్షుఁ డనియెడుచిహ్నసంబు
తే. వాని కీరేడువిద్యలు వచ్చియుండు
వాఁడు ఖండనకారుండు వాఁడు సుకవి
కావ్యముఖమున వానిచేఁ గలుగు నీకు
నిర్మలం బైనసత్కీర్తి నిషధరాజ! 25
క. నిను దమయంతిని ఋతుప
ర్ణునిఁ గర్కోటకుని నెవ్వరు దలంతురు మే
ల్కనునప్పు డుషఃకాలం
బున నృప! కలికల్మషములు వొందవు వారిన్. 26
వ. హరియునుంబోలెఁ గలికలుషహారిగుణసంకీర్తనుండవు పుణ్యశ్లోకుండవు నగుము పోయివచ్చెదను. పునర్దర్శనం బయ్యెడు నని పలికి యద్దేవి దమయంతిం జూచి దేవతలుం దానును మఱియును. 27
సీ. సకలపుణ్యాంగనాజనశిరోమణి వైన
నీకు పాతివ్రత్యనియతిఁ జేసి
సాధింపరానియాంశాస్యంబు గలుగునే?
యైన దేవతల మైనట్టిమాకుఁ
బ్రత్యక్షమై మనోరథ మీక పోరాదు
మర్త్యుల కటుగాన మగువ! వినుము

నీదుపాతివ్రత్యనియమంబునకుఁ దప్పు
ఖలుఁడు భస్మంబవ్వుఁ గాత యప్పుడ
తే. కామరూపుల మగుమమ్ముఁ గాంచి నీవు
డెందమునఁ జాల నాశ్చర్యమంది తిపుడు
నిక్క మిది యాది గాఁగ నో నీరజాక్షి!
కామరూపిణి వగుము మాకరుణఁ జేసి. 28

వ. అని పలికి పలుకుబోఁటియు హరిక్షపీటభవశతమనశంబనపతు లంబరంబునకు జాంబూనదవిమానారూఢులై యెగసిరి. సమయసముత్థానంబునం గ్రందుకొను రాజనందనుల యంది యలమొరపంబులతోడ గెడబెరసి దేవదుందుభిధ్వానంబు రోదసీకుహరంబునం దీటు కట్టె. విద్యాధరహస్తముక్తం బైనపుష్పవర్షంబు హర్షోత్కర్షంబు నాపాదించె. అప్పుడు కల్యాణవిభవలక్ష్మీప్రతిష్ఠాసమాసుం డగు నిషధరాజు నిజ శిబిరప్రతిష్ఠాసమాసుండయ్యె. దమయంతియుఁ గన్యాసహస్రంబు గొల్వ నాత్మమందిరంబునకుం జనియె ననంతరంబ.

మ. తమయంశం బగు మేదినీరమణునిం ధాత్రిం విసర్జించియా యమృతాశుల్ గడు విన్ననై చనిరి ముక్తాంశత్వఖేదంబునన్, మమతాసంపదయెట్టిదో యెడ నెడన్ వక్త్రాననాంభోజన్మై, దమయంతిం గనుగొంచు నేఁగె వినతాంతర్వాణి శ్రీవాణియున్. 30

వలుఁదు విడిది కేఁగుట

ఉ. మంచకవాటికాశిబిరమధ్యమునందు ధనార్థికోటిపైఁ
గాంచనవర్షముల్ గురిసెఁ గంతవిలోలమధూకమాలికిన్

వంచితుఁ డోషధీపతికులాగ్రణి వందిజనంబులో విశే
షించి విదర్భజా స్తవనశీలుర మిక్కిలి గారవించుచున్. 31

వ. అప్పుడు కొందఱు అసూయాపరాయణులైన రాజులు రాచ
కుమారుం జూచి చూపోపక 'యత్యుచ్ఛ్రియః పతనహేతు'
వనెడువారు 'నతి సర్వత్ర గర్హితా' మనెడువారును 'కాము
కస్య కుతో లజ్జా' యనువారును 'సంగమో విప్రయో
గాంత' యనువారును నై యుండి రప్పుడు. 32

ఉ. నైషధుఁ డంతరంగమున నవ్వుచునుండు విరోధు లాడుదు
ర్భాషణముల్ వినిన్ విననిభంగి న దట్టిద విద్విషన్నృపా
దోషగుణాధిరోపణ మదోషతఁ జెల్పుచు నుండుఁ గానఁ ద
ద్దూషణ మెప్పు విన్నఁ బరితోషముఁ బొందు మనీషి
యాత్మలోన్. 33

క. క్రించు లగురాజతనయులు
వంచింపక యాడు దురపవాదోక్తులలోఁ
గొంచు నృపాలుని మ్రోలనుఁ
బంచమహాశబ్దములును బహుళము లయ్యెన్. 34

వ. ఇవ్విధంబున నిషధరాజు శిబిరంబు ప్రవేశించె నట విదర్భ
మహీవల్లభుండును. 35

సీ. కార్తాంతికులఁ బిల్చి కర్పూరసమ్మిశ్ర
తాంబూలదానపూర్వంబు గాఁగ
జాంబూనదాంబర స్రక్చందనంబులఁ
బూజించి భూపాలపుంగవుండు
'సర్వలక్షణకళాసంపూర్ణమై యుద
యాస్తనిర్దోషమై యతిశయిల్లు

శోభనాంశము మీరు శోధించి చెప్పుఁడా'
యని పల్క వారును నట్టిలగ్న

తే. మరసి చేపట్టి 'యాసన్న మయ్యె దేవ
శుభముహూర్తంబు గాలసంశుద్ధి లెస్స
పిలువఁ బంపుము వేవేగఁ బెండ్లికొడుకు'
ననిన 'నట్లనె కా' కంచు నాప్తజనుల. 36

దమయంతీకల్యాణనేపథ్యము

వ. అంతఁ గుమారునిం దోడ్తేర నియమించె నట మున్న
కన్యాంతఃపురంబున. 37

తే. కువలయాక్షులు ముత్యాలచవికలోన
జలక మార్చిరి నిజకులాచారసరణిఁ
బసిఁడిపీఠంబుపై నుంచి పద్మనయనఁ
జెలువ మగుగన్నెరాకమ్ము నేతి కిచ్చి. 38

తే. గంధజలపూరితంబులై కమలముఖుల
కరములం దున్నమణిహేమకలశములకుఁ
జెలువ మగుభీమకన్యచన్నులకు నోడి
దాస్యమున నీళ్లు మోచుచందంబుఁ గలిగె. 39

తే. చెలువ నిర్వృత్తసలిలాభిషేచనయును
చంద్రికాపాండుపరిధానశాలినియును
నగుచు వర్షాశరత్తులయంతరమున
నొప్పుసంధ్యాధిదేవత కుద్ది యయ్యె. 40

క. సమధికచామరనిర్జయ
సముపార్జితవిమలకీర్తి శౌక్తికముక్తా

సముదయశంక ఘటించెఁ
గమలాసన చికురవారికణకోరకముల్. 41

క. నునుతాత మెఱుఁగు వెట్టిన
కనకశలాకయునుబోలెఁ గన్నియ యొప్పెన్
దను వగుతడియొత్తుమణుం
గునవొయ్యన మేనితడి యుగుర్పఁగ నొత్తన్. 42

ఉ. వాసనకేతకీదళమువంక గళంకము లేనిపైఁడి య
భ్యాసము చేసెనేని యగు నప్పు సమానము గంధసారచ
ర్చాసురభీకృతం బగుచుఁ జాఁతతటిల్లతికామతల్లికా
భాసురవర్ణ మైననరపాలతనూభవదేహయష్టితోన్. 43

వ. తదనంతరంబ కనకవేదికాంతరంబునం బసిండిపీఠంబున నునిచి ప్రతిప్రతీకంబును బ్రతికర్మనిర్మాణకర్మఠం బైన సైరంధ్రికాజనం బప్పురంధ్రీరత్నంబుం బ్రయత్నంబున నలంకరింపం దొడంగె, నందొకముద్దియ మదనాంధకార పటారంభణతంతుసంతతియగు కుంతలమంజరికి నధివాస ధూపధూమం బోసంగె, నొక్కయలివేణి పెన్నెఱివేణిపై నెగయుచున్నధూపధూమాంకురంబు గనుంగొని కుటిలకచ చ్ఛటాభ్రాంతిం గొనగోళ్ల దువ్వంబోయినఁ జెలులు నవ్విరి, యొక్కయిందువదన గళింపకన్యకాభంగభంగురం బైననెఱితుఱుమునం జెంగలువలు దురిమె, నొక్కకుటిలా లక లలాటపట్టంబునం గేశాంబుదవిద్యుద్దండంబుగాఁ బసిండి పట్టంబు గట్టె, నొక్కవరవర్ణిని చూర్ణాలకంబులను నీలకజ్జ లంబులకు దీపజ్వాలంబుగా మనశ్శిలాచిత్రకంబు నొసలఁ బూత్తించె నొక్కతన్వంగి యనంగలీలావశంబున నపాంగ

ప్రాంగణంబులకు నిగుడుకనీనికానీలమణులకుం గిరణకంద
ళిక లనుసందేహంబు నాపాదింపంజాలునట్లుగా నీలాంజన
రేఖలు వాలారుంగలికికన్నులకొలుకుల వెడలం దీర్చె
నొక్కబోటి తాటంకమణిమహఃకలాపంబులను మరుపలాశ
కుసుమచాపంబులకుఁ దూపులుంబోలె నిందీవరావతంసం
బులు చెవులం బొందుపఱిచె, నొక్కవిలాసిని నాసాతిల
ప్రసూనంబునం బ్రసూనశరగుళికాశరంబునుం బోనిముక్తా
ఫలకలాపంబుఁ దాపించె, నొక్కనితంబిని యధరబింబంబున
యావకం బమర్చె, నొక్కకలకంఠకంఠి కంఠకందళికయందు
గంటసరి దొడిగె, నొక్కకులనాఁగ వక్షోజభాగంబునం
బద్మరాగపతాకంబుఁ బదిలపఱిచె, నొక్కలేమ హేమమయ
మేఖలాదామంబు జఘనసీమంబునం గట్టె, నొక్కపూఁబోఁణి
పైఁడియందియలు చరణారవిందంబులం దగిల్చె, నొక్క
మత్తకాశిని యడుగునెత్తమ్ములం గ్రొత్తలత్తుక హత్తించె,
మఱియు సాంగోపాంగంబుగాఁ బ్రత్యంగంబు సంగనలు
ముత్యాలజల్లి చెందిరంపుఁజేరుచుక్క చిన్నిపూఱేకులు
బాళికలు, మకరికాపత్త్రభంగంబులు హారంబులుం గేయూ
రంబులుం గంకణంబులు మట్టియలు వీరముద్దియలు పాయ
వట్టంబులాదిగాఁ గల యలంకారంబుల నలంకరించిరి. ఇవ్వి
భూషణంబులచేత భాగ్యంబుచేత నీతియు ధర్మంబుచేత
విభూతియు వితరణంబుచేత విఖ్యాతియుంబోలె సన్నాతి
యతిశయిల్లె నయ్యవసరంబున. 44

ఉ. అంతర మెట్టిదో యని నిజాస్యముతోఁ బ్రతివెట్టి రోహిణీ
కాంతుఁ బరీక్ష సేయుటకుఁ గా నటు పట్టినభంగి లీల న

యిన్యంతి ధరించె భూషణము లెల్ల వహించినయంతమీఁదశు
ద్ధాంతవధూటియొక్కతె ప్రియంబుననిచ్చినమించుటద్దమున్.
తే. నవచతుర్విధశృంగార మవధరించి
యమ్మహాదేవి విప్రపుణ్యాంగనలకు
సకలపూజలు వేడ్కతో సరగఁ జేసి
మోడ్పుఁగేలెత్తి ఫాలంబు మోపి మ్రొక్కె. 46
ఉ. అంతర మొప్పశోభనసమాగతబాంధవభూమిపాలశు
ద్ధాంతనితంబినీనివహ మప్డు ప్రణామ మొనర్చె భీమభూ
కాంతునికూర్మికన్యకకుఁ గౌతుకభూషణభూషితాంగి క
త్యంతఘణత్క్రియారవణహాటకనూపురపారిహార్యమై. 47

నలునికల్యాణనేపథ్యము

వ. అంతం గుమారుఁడును మంగళాభిషేకానంతరంబ యాకల్ప
కల్పనాశిల్పపారగ లగు ప్రౌఢాంగనాజనంబులవలన వివా
హోచితం బగుశృంగారం బంగీకరించె నప్పుడు. 48
తే. అభినవోచితతాలవృంతానిలమున
నల్లనల్లనఁ దడి యార్చి యతివ యొత్తు
ధారుణీనాయకునికేశభారమునకు
నగరుధూపాధివాసనం బాచరించె. 49
ఉ. వెన్నెలకుప్పసంబిడిన వింతవిలాసము వాసి కెక్కఁగాఁ
గిన్నరకంఠి యొత్తు మరుకీర్తియుఁ బోనిపటీరపంకము
న్విన్ననువొప్పఁగా నలఁదె నిద్దపుఁజాయ మెఱుంగునం బదా
ర్వన్నెపసిండితోడ నొర వచ్చునృపాలునియంగకంబులన్.
చ. లలితకలాపకోమలకలాపికలాపకలాపనవ్య వే
శలమృదుకేశమంజరులు సన్నపుఁగొల్లను జిక్కువాపి చెం

గలువలు జాజులుం గలయఁ గమ్మనిపువ్వులసేసకొప్పు డా
పలి కొరుగంగఁ బెట్టె నొకభామిని నైషధభూమిభర్తకున్.

ఉ. రాజనిభాస్య యొక్తె నవరత్నకిరీటము సంఘటించె ని
ర్వ్యాజమనోజ్ఞ మైనమహివల్లభమూర్ధమునందు నప్పు డా
రాజనుకల్పశాఖ కది రత్నమయం బగుపువ్వుగుత్తిపే
రోజ వహించి కన్నులకు నుత్సవముం బొనరించె నెంతయున్.

మ. పదియార్వన్నె పసిండిపట్టు మనసీపాలావతంసంబు నె [గా
న్నుదుటం గట్టె లతాంగి యొక్తె కడవీను లొప్పంగ నేర్పొప్పఁ
నది లీలాపరివేషచక్రవలయాధ్యాకారతం బొందె న
ప్పదసీయాననచంద్రమండలము చంద్రాధిక్యముం బొందుటన్.

శా. భామా యోజితకుండలాభరణము ల్బాహూవలంబంబు లై
భూమీవల్లభసూనుప్రేలుచెవులం బొల్పారె గండస్థలీ
సీమాంతప్రతిబింబమండలయుగశ్రీసంవిభాగంబుతోఁ [న్.
గామస్యందన హేమచక్రయుగయుగ్మంబుల్ విడంబించుచు

ఉ. ఇందునిభాస్య యొక్తుగదియించెఁ గుమారుని పేసుసంబునం
గందక యాణి పాణియును గల్గినతోరపుఁదావహారముల్
జిందిలిపాటు లేక యదసీయముఖేందువినిర్గళత్సుధా [యనన్.
తుందిలబిందుబృందములు తోయముఁ గైకొని యుండెనో

తే. తరుణసైరంధ్రికాప్రయత్నమునఁ జేసి
యతనివ్రేళ్లు సముద్రంబు లయ్యె నపుడు
ఘనసమూహంబు కమలాభికాంక్షఁ జేసి
తద్వితీర్ణికి జను టన్వితంబు గాఁగ. 56

క. అలవరిచె నృపతికరముల
నలికుంతల యొకతె. కంకణాభరణంబుల్

నలహస్తకల్పకములకు
వలయములవి యాలవాలవలయము లయ్యెన్. 57

మ. భుజదండంబున నొక్కభామ దొడిగెన్ భూభర్తకున్ భూరిది
గ్విజయారంభవిజృంభణార్చితమహాకీర్తిప్రతాపప్రభా
ప్రజశంకావహనూత్నవజ్రమణిరుగ్వ్యాపారదుర్వారమున్
త్రిజగల్లోచనసర్వదానకలనాధీరంబుఁ గేయూరమున్. 58

వ. అట్లు శృంగారం బంగీకరించిన. 59

ఉ. ఔచితి గావున న్నిలువుటద్దమునందు నిజాస్యబింబమున్
జూచెనె కాని మున్న యతిశోభనరూపవిలాసపుష్పనా
రాచుఁడు రాజలంకృతివిరామమునందు నిజాభిరామ్యమున్
జూచినవాఁడు భూషణపుశుద్ధమహామణిమండలంబునన్. 60

తే. రాజు దొడిగినదివ్యాభరణచయంబు
నెల్లవారును రతిఁ జూచు టేమి చెప్ప
నొరిమ నొండొంటిఁ జూచునాభరణములును
విమలహారినీలమణివిభావీక్షణముల. 61

నలుఁడు కల్యాణమంటపంబున కేతెంచుట

వ. అనంతరంబ వార్ష్ణేయనియంతృకం బైనరథం బెక్కి యమ్మహా
రథుండు జిష్ణుండును గిరీటియును విజయుండును నగుటం జేసి
ధనంజయుం డనం బొలిచి రాజమార్గంబునం జనునప్పుడు
పౌరాంగనలయందు. 62

తే. తమ్ములము సేయుచో నొక్కతలిరుఁబోణి
రాకుమారునిఁ జూచుపరాకుకతన

మఱచి తాంబూలపత్రంబు మాఱుగాఁగఁ
గఱచెఁ గెంగేలినడికేలికమలదళము. 63

మ. జవరా లోర్తు ప్రియోపనాయకభుజాసంశ్లేషలీలాసుఖ
వ్యసనాయంబు సమాజసంకటమునం బ్రార్థించి కైకొంచు భూ
ధవదేవేంద్రునిఁ జూచె హేమకలశద్వైరాజ్యసంపత్తివై
భవశుంభత్కుచకుంభపీఠిఁ బులక ప్రారంభ మేపారఁగన్. 64

తే. ఒక్కతరలాక్షి యప్సరోయువతివోలెఁ
జూచెఁ గనుఱెప్ప వెట్టక రాచవాని
రాజసంబున వలరాచరాచవాఁడు
తేఁటిఱెక్కలగఱియమ్ముఁ దీడుకొనఁగ. 65

తే. ఎల్లచిగురాకుఁబోండ్లకు నెంతవేడ్క
యంతవేడుక దనలోన నతిశయిల్ల
నొక్కగుబ్బలకొమరాలు చక్క వచ్చి
కనియె నొడలెల్లఁ గన్నులై మనుజవిభుని. 66

మ. జిలుగుంబయ్యెద జీరువాఱి యెడలన్ శృంగారపత్రాంకురం
బులతో నొక్కచకోరలోచనకుచంబుల్ పూర్ణకల్యాణమం
గళకుంభంబులు నూత్న పల్లవవిభంగశ్రీసమేతంబులై
న లలిం జెన్నెసలారె నైషధమహీనాథావలోకంబునన్. 67

సీ. కలికిచూపులు రత్న కలికాకలాపంబు
గుబ్బచన్నులు హేమకుంభవితతి
మెఱుఁగుఁజెక్కులు క్రొత్తమించుటద్దంబులు
పాణియుగ్మంబులు పల్లవములు
వెలఁదిమందస్మితంబులు కమ్మఁబువ్వులు
పలుకులు వల్లకీకలకలములు

పరిపాటలోష్ఠబింబములు జొంటియ తేనె
తనుకాంతి యొలగందంపుఁబసపు
తే. గాఁగ సౌభాగ్యవివిధమంగళపదార్థ
వర్గములు గ్రంతనడచుభావంబు దోఁచఁ
బౌరకాంతలు రాజకుమారదర్శ
నోత్సవంబున కేతెంచు చున్న యపుడు. 68

స్రగ్ధర.—
ఈతండే పాడిజాణం
డితఁడె మగలరా జీతఁడే ధీరుఁ డంచుం
జేతోమోదంబునం జూ
చిరి పురయువతుల్ చిత్తసంజాతమూర్తిన్
జ్యోతిష్టోమాదియజ్ఞ
శ్రుతఫలనిఖిలక్షోణిసామ్రాజ్యలక్ష్మీ
పాతివ్రత్యైకదీక్షా
పణితు నిషధభూపాలు దిక్పాలుమిత్రున్. 69

వ. అప్పుడు పౌరాంగనలు దమలోన. 70

మ. తనకుం దాన పురందరాదిదివిజేంద్రవ్రాతముం దెచ్చి ని
ల్చిన సంప్రీతి వరాటకన్యక వరించెం గాపునర్ ఫాలలో
చనకోపానలదగ్ధమన్మథమహాసామ్రాజ్యకంఠీరవా
సన మెక్కం దగు వీఁడకుంఠితవిలాసప్రౌఢభావంబునన్. 71

సీ. సుద్యుమ్నుఁ డనురాజు సుగతినై యెవ్వానిఁ
బ్రథమసీమంతగర్భమునఁ గాంచె
గ్రహరాజుగా రాపురాణివాసం బైన
గంధర్వి యెవ్వారిఁ గన్న తల్లి

యిన్నూఱు మున్నూఱు నేనూఱు కన్నులు
గలవేలు పెవ్వానిఁ గన్నతండ్రి
రజతాచలం బేలురాజుపట్టపుదేవి
గౌరియెవ్వనిఁ గాంచె గొడ్డు నీఁగి
తే. యాపురారవుఁ డావస్రుఁ డాజయంతుఁ
డాపులస్త్యజామసుమఁ డీయధిపుతోడ
సాటి యగుదురె నిఖిలవిశ్వంబులోన
భావసమ్మోహనాతిసౌభాగ్య రేఖ? 72

మ. సమయోత్కంఠితకంఠలోలనవపణస్రగ్భూషణుం డైనయీ
దమయంతీవరుఁ జూచి తాఁబవిని సుత్రాముండు వోకుంట పం
తము, నిర్లజ్జతఁ బోయె నేఁ డసు నిరర్థప్రార్థనుఁ డొంటినె
య్యాముసనం జేసఁగ నేల యిచ్చు శచి యాస్థానాంతగపురో
ద్దేశమున్? 73

మ. విబుధేంద్రావరణప్రసాదితశచీవిశ్రాణితాశీస్స్వచ
స్స్తబకవ్రాతములన్ దిగీశపురుషార్థప్రక్రమోపార్జిత
ప్రబలఖ్యాతియుఁ బూఁటకాఁపులు సుఁడీ భావించిచూడంగని
య్యబలారత్నన్నృపాలరత్నములని త్యైశ్వర్యసంపత్తికిన్. 74

శా. చేసెం గావలయున్ విరించి నిఖిల స్త్రీపుంససంయోజనా
భ్యాసప్రౌఢి ప్రకాశ మొందఁ గడు వియ్యం బైనసంసర్గమి
ట్లీసంసారపురంధ్రిపూరుషమిథోహర్షోదయప్రేమలన్ [కిన్.
జోసెం గావలయున్ మరుండు హృదయాంభోజంబుల న్వీరి

శా. వైదర్భీబహుజన్మనిర్మలతపోవర్ధిష్ణుతల్లోచన
స్వాదుప్రౌఢవిలాసుఁ డీవసుమతీచక్రేశపుష్పాయుధుం

డాదిత్యాలయసార్వభౌమసుకృతాహంకారదుష్ప్రాపుఁ బే
మీఁదాంపత్యమునం జిరాయు వయి నెమ్మిం బొందుఁ గా
కెంతయున్. 76

శా. సంబంధం బిటుగూడునే రమణికిన్ ! క్ష్మాభర్తకున్నై త్రప
ర్వంబై యుండె స్వయంవరం బసితగౌరస్మేరదృగ్రోచులన్
బింబోష్ఠీనివహం బమోఘకుతుకప్రేమంబులన్ వీరి మా
ఘం బాడించెనఘాఽతిఘాతియమునాగం గౌఘయోగంబు
నన్. 77

తే. దివిజపతిఁ బొందెనేని రెండవశచి యగు
ధరణిపతిఁ బొంద దమయంతితనము చెడదు
తివిరి శచి యాట దమయంతి యవుటఁ బోల
దింతి యీతారతమ్య మెట్లెఱిఁగె నొక్కొ? 78

శా. స్వారాజప్రముఖామరప్రవరులన్ వర్జించి లజ్జాపరీ
హారంబుం బొనరించె రాజులకు సంప్రార్థించి తా దేవస
త్కారంబై యితని న్వరించినవివేకప్రౌఢిఁ దద్దేవతా [యున్.
ప్రీరోషాపయశఃప్రహూర్జన మొనర్చెన్ భైమి మే లెంత

వ. అనుచు నీచందంబునం గ్రందుకొని యిందీవరాక్షులు
డెందంబు లానందజలధిం దేలియాడం గొనియాడుచు
సందర్శనోత్సవం బనుభవింపం గుమారబృందారకుండు
కురువిందకందళితసందోహసుందరకరుం డగుటను సుహృద
యానందుం డగుటనుఁ బొడఘుచందురునిం దొరయుచుఁ
బురందరహరిక్రీడామందిరం బగు నుదయగిరికందరంబునుం
బోని కనకస్యందనంబుపై హరిద్రాభంగరంగంబుల భంగింప
నంగలించునఖిలాంగకంబులం దొడిగినమంగళాభరణంబులం

కీలింపంబడినయింద్రనీలంబుల మెఱుంగుల చెఱంగులు
పౌరాంగనాపాంగదృక్తరంగంబుల నాలింగనంబు సేయం
గంకణఝణఝణత్కారంబు తోరంబుగాఁ బంకజాక్షులు
వీచువీచోపులం బొడముసన్నకరువలిపొలపంబుల నున్నంబు
లై యున్నకురులు పొలుపార మందగమనంబున వందిసం
దోహసంకీర్తనంబును మాగధమధురగానంబును పాఠక
పఠనరవంబును మనంబు రంజింపం జేయ ముందఱం జనుమూ
ర్ధాభిషిక్తులమణికిరీటంబు లనునడదివియఁలవోడం గహాషి
గంధతైలధారాసిక్తప్రదీపితంబు లగుకరదీపికాసహస్రం
బులు నాసీరగతతుక్షారఖరఖురఘట్టనంబులం బుట్టినధరణీ
పరాగంబున దట్టంబైనసంధ్యాంధకారంబు దూరంబు
సేయంగరిఘటాకంఠగ్రైవేయ ఘంటికా టంకారంబులఁ
బ్రోదిసేయుచుఁ బుంఖానుపుంఖంబుగా శంఖకాహళభేరీ
మృదంగ వేణువీణానినాదంబులు రోదసీకటాహంబు నుద్ఘా
టింపంబటుత్పట్టపతాకాభిరామంబును సముత్తంభితరంభా
స్తంభసంభారంబునుఁ గర్పూరపాంసువిరచిత రంగవల్లీమ
తల్లికాపేల్లితప్రాంగణంబును కస్తూరికర్దమాలిప్తవితర్దికాద్యోత
రోపశోభితంబును పుణ్యాంగనాకరకిసలయావలంబిత
చూతపల్లవలాజాక్షతాదిశోభనపదార్థసార్థంబును నైనరాజ
మందిరంబు చేరం జనుదెంచునప్పుడు. 80

ఉ. చేరెను లగ్నవేళ యతిశీఘ్రము రమ్మని విన్నపంపఁ బు
త్త్రేరఁగ నంతనంతఁ జనుదెంతురు కుంతలగౌడచోళగాం
ధారముఖావనీశులు విదర్భనరేంద్రునియాజ్ఞఁ బాదసం
చారమునన్ శశాంకకులసంభవుపాలికి భక్తినమ్రులై. 81

సీ. యామవేగండకర్ణానిలస్ఫాలన
విలసితభ్రూవల్లి వేల్లనముగఁ
దోరణమాలికాహీరాంకురచ్ఛాయ
వెలఁది లేఁజిఱునవ్వు మొలక గాఁగఁ
బ్రోదిరంభాస్తంభములమోసుటాకులు
లలిఁ బచ్చపట్టుచేలంబు గాఁగ
వీతెంచుమృదువేణువీణానినాదంబు
కలికితియ్యనినున్నపలుకు గాఁగఁ
తే. పేరఁటాండ్రుర హస్తపంకేరుహములఁ
బూఁచి యెత్తినకనకంపుఁబూజెకుండ
లున్నతస్తనములు గాఁగనొప్పుమిగిలెఁ
దరుణియునుబోలె నృపగృహద్వారభూమి. 82

ఉ. శంబరవైరిమూర్తి జలజద్విషదన్వయచక్రవర్తి ర
మ్యంబగు మందయానమున నర్థి మెయిం జనుదెంచెఁ గేతుచీ
నాంబరవల్లి వెల్లనవిహారతరంగితవారివాహమా
ర్గం బగు రాగమందిరముప్రాంగణభూమికి సమ్మదంబునన్. 83

తే. ఎదురుగా నేగుదెంచుచో నింట్రమయ్యెఁ
బెండ్లి యిరువంకచుట్టంపుఁబెద్దలకును
నాభిముఖ్యోచితీసమ్యగర్హణార్హ
భాషణాలింగనాదిసంభావనముల. 84

మ. దమయంతీప్రియసోదరుండు దముఁ డాద్వారప్రదేశంబు నె
య్యమునం గాల్నడ నేఁగుదెంచెఁ బరిచర్యాయుక్తిగా రాపు
వియ్యముఁ దోడ్కొం చరుగంగఁ గంచుకపరీహారంబునం

దారహారమదోరంబుగ. జేసఁబంబున విహారక్రీడ వాటింప
గన్. 85

తే. సైన్యముల నెల్ల వెలిసుండ జాటఁ బనివి
వలయుపడవాళ్ల రాకుమారులను దొరల
నిషధరాజును గొలిచిరా నియతిఁ జేసె
ననుఁగు మొగసాల గ్రథకైశికావనిపుఁడు. 86

వ. అనంతరంబ యభ్యంతరకక్ష్యావిభాగంబున నరదంబు డిగ్గి
పుణ్యాంగనావిహితనీరాజనాది మంగళోపచారసంపన్నుం డై గా
రాపుపియ్యంపుముం జేయి కరతలంబున నవలంబించి యల్ల
నల్లన నడిచి బంధుజనపరంపరాపరివేష్టితుం డై పురోహిత
బ్రాహ్మణసహితుం డై పురంధ్రీనికురంబసంబాధభరితం బయిన
వివాహమంటపంబు చేరం జను దెంచి దూరంబున నెదురుగా
వచ్చుభీమభూపాలునకు నభివాదనంబు సేసి యతం డునుప
సమున్నతకనకాసనంబున నాసీనుం డై. 87

నలదమయంతీపరిణయము

ఉ. పారణ చేసె రాజు మధుపర్కముఁ దేనియ మామ భీమధా
త్రీరమణుండు మంత్రసముదీరణపూర్వము గాఁగ నీయఁ ద
త్పారణ భోజభూపతిసుతామధురాధరచుంబనక్రియా [న్.
పారణకు న్నిదాన మయి భావము లువ్విళు లూరఁ జేయఁగ

చ. సకలధరాధినాథునకుఁ జంద్రనిభాస్యకుఁ గేలుఁదామరల్
ప్రకటము గాఁగఁ గట్టువడెఁ బావనకౌతుకసూత్రపంక్తిచే
నొకటి పరోపఘాతకర మొక్కటిపంకజకాంతితస్కరం
బొకమరి యేల కట్టువడ కుండు మహీపతియాజ్ఞ గల్గినన్?

తే. నృపతిచేతికి మీఁదుగా నెలఁత చేయి
గీలుకొనఁజేసె నొకపేరఁటాలపడఁతి
యదియుఁ బుణ్యాహవాచనావాప్తియయ్యె
భావియగునంబుజాక్షీపుంభావమునకు. 90

వ. అనంతరంబ. 91

ఉ. వానికి నెక్కుడుకూర్మి జనవల్లభుఁ డిచ్చెను వైరసేని క
ల్యాసనవంద్య దుర్గ తన కర్థి పరంబుగ నిచ్చె నెద్దియ
క్కాసురరక్తబీజమధుకైటభశుంభనిశుంభచండముం
డాసురకంఠఖండనవిహారమహోగ్రము మండలాగ్రమున్.

క. సంతోషంబున ధరణీ
కాంతుం డల్లునకు నిచ్చె గాఢామారం
జింతామణిదామకముఁ
జింతితకామప్రదానశితూత్తమమున్. 93

తే. జమునినాలుకతో నెకసక్కె మాడఁ
దమకపడుక్రొత్తపైఁడిమోళముగటారి
భీమనృపుఁ డిచ్చె గారాపుఁబెద్దపెండ్లి
కొడుకుఁగుఱ్ఱకు నైషధక్షోణిపతికి. 94

తే. వీరమాహేశ్వరాచారపారగునకుఁ
దనకు శశిమౌళి యిచ్చినకనకరథము
కామగమనంబు నైషధక్ష్మావరునకు
మామ యిచ్చెను మా యని మహి నుతింప. 95

క. అల్లునికి నిచ్చె ధాత్రీ
వల్లభుఁ డనురక్తి నమరవల్లభుహారితో

నుల్లస మాడం జాలెదు
తెల్లనియొకకత్తలాని తేజీహయమున్. 96

తే. ప్రథమజామాత కిచ్చె భూపాలతిలకుఁ
డగ్నిశోభంబులైనదివ్యాంబరములు
సౌహృదంబు ఘటింప వైశ్వానరుండు
దనకు నెయ్యవి పుత్తెంచెఁ దాను మొదల. 97

తే. మలఁచి యేకాండముగ నొక్కమానికమున
వేడ్క నెద్దాని నిర్మించె విశ్వకర్మ
యట్టిదేవేంద్రదత్తమహార్ఘనూత్న
పీటికాపేటి మామ భూవిభున కొసఁగె. 98

మ. పవనాహారవిషంబు సోఁకదు యదౌపమ్యంబునం గేకిఁ గే
కివిలాసంబునఁ దాండవారభటి సంక్రీడించుటల్ క్ష్వేళ మ
భ్యవహరించెఁ గపాలియన్న మఱియేలా చెప్పఁ దచ్ఛక్తియ
న్నవగారుత్మతభుక్తిపాత్రయొసఁగెన్ రాజాత్మజాభర్తకున్.

చ. గరిమవరాటరాజు దనగాదిలియల్లున కిచ్చె ఘోటికా
కరటిపటీపటీరగణికామణికాంచనముఖ్యవస్తువుల్
పరిణయదక్షిణార్థ మయి ప్రౌఢత మీఱఁగ నప్పదార్థముల్
సరిఁ బరిపాటి నెన్నఁగ నశక్యము గీష్పతియంతవానికిన్.

సీ. భక్తిఁ బ్రదక్షిణప్రక్రమంబులఁ జేసి
రాశుశుక్షణికి నుపాసనంబు
నంశుకగ్రంథికల్యాణక్రియాచార
మాచరించిరి మందహాస మెసఁగ
నక్షత్తి చూచిరి యాకాశమండలా
స్థానరత్నంబు నౌత్తానపాదిఁ

త్రైలోక్యపతి దేవతాఫాలతిలకంబు
దివిరి యరుంధతీదేవిఁ గనిరి
తే. బ్రాహ్మణోత్తమపుణ్యపురంధ్రివర్గ
మంగళాశీర్వచోయుక్తమహితశోభ
నాక్షతారోపణంబుల నాదరించి
రంబుజాక్షియు నిషధదేశాధిపతియు. 101

ఉ. *కంకణనిక్వణంబు మొగకట్టఁగఁ గౌనసియాడ రత్నతా
టంకవిభూషణంబులు వడంకఁ గుచంబులు రాయిడింపఁగాఁ
బంకజనేత్ర గౌతమునిపంపున లాజలు దోయిలించి ధూ
మాంకునియందు వేల్చెనరహాసము తెప్పలలోనదాఁచుచున్.

సీ. చెక్కుటద్దములపైఁ జెఱలాడునప్పుడు
కస్తూరికాపత్రకములఁబోలె
శ్రవణపాశములలో జాఁగి పాఱెడునప్డు
లలితతమాలపల్లవముఁబోలెఁ
గలికికన్నులలోనఁ బొలుపారునప్పుడు
నవలీలనీలాంజనంబుఁబోలె
ఫాలభాగంబుపైఁ బఱతెంచునప్పుడు
కమనీయచూర్ణాలకములఁబోలె

తే. నప్పు డావర్జితాజ్యధారాభిఘార
పరిమిళల్లాజనవశమీపల్లవాగ్ర
హుతహుతాశనజిహ్వాసముత్థ మగుచు
హోమధూమంబు బాలపైనొయ్యఁ బొలసి. 103

ఉ. కాంచనమౌక్తికామణినికాయకరాళవలన్మయూఖరే
ఖాంచలచక్రచుంబితనఖాంకుర మైననృపాలుచెట్టఁ బ

ట్టించెఁ బ్రమోదసంపద ఘటిల్లఁగ నొక్కపురంధ్రి నవ్వరో
మాంచము గ్రొత్తలేఁజెమరు నయ్యిరుగేలను సంభవింపఁగన్.

వ. ఇట్లు పాణిగ్రహణంబొనర్చి పురంధ్రీజనవిలోకనార్థంబు సహస్రరంధ్రీకృతంబుగాఁ జేయంబడినకౌతుకాగారంబుఁ బ్రవేశించి. 105

తే. దశశతాక్షుఁడు దొడుగుకుందనపుఁబైఁడి
కంకటముఁబోలు వేజాలకములయింటి
మధ్యభాగంబునందు శ్రీమంచ మెక్కి
రంబుజాక్షియు నిషధదేశాధిపతియు. 106

వ. అనంతరంబ భోజకులాభరణంబు లగుదమదమను లిరువంకఁ బెండ్లిచుట్టంబులకు భోజనంబులు వెట్టం గట్టడచేసి రప్పుడు.

ఖవ్వాపుబంతి

సీ. పట్టాంశుకములపైఁ బన్నీరుఁ బ్రోక్షించి
జేయార్చి చేపట్లు సేయువారు
మక్కళించినతావు మంజిళ్ల పెందెర
లుంగరంబులఁ బట్టియొత్తువారు
నగరుధూపము వెట్టి యభ్యంతరం బైన
గగనావకాశంబుఁ బొగపువారు
వెండియొడ్డెనలపై వెలచి తెచ్చినపైఁడి
పళ్లెంబు లాయత్తపఱుచువారు

తే. రంకుమృగరోమకృతనూత్నరత్నకంబ
ళాదినానావిధాభ్యర్హితాసనములు
పెట్టువారును నైరిందుబింబవదన
లుభయబాంధవభోజనోద్యోగవేళ. 108

క. ప్రయ్యవడకుండ నాడిరి
వియ్యపుమేలంబు లుభయవిధబాంధవులున్
నెయ్యంబునఁ బియ్యంబున
నొయ్యనఁ జతురాక్షరాధికోక్తిప్రౌఢిన్. 109

సీ. సర్వతోముఖపిపాసకుఁ దప్పిఁ బడియెదు
కామమోదనము నిక్కముగ వలయు
నీముఖంబున మాకు నెఱయంగ సుఖమబ్బుఁ
గాంచుఁ గావుత నిన్నుఁ గమలయోని
యనులోమమున లెస్సపనిఁ జేసికొం టిప్డు
భగవదారాధనప్రాప్తినిధివి
విద్వజ్జనులు నిన్ను విషయించి వత్తురు
కలమధురములు నీగళరవంబు

తే. లనుచు నెయ్యంపువియ్యంబు లల్లనల్ల
సరసవక్రోక్తిఁ జాతుర్యసౌష్ఠవముగ
గోష్ఠి సలిపిరి దమలోనఁ గొంతప్రొద్దు
భోజనాగారపర్యంతభూములందు. 110

చ. లలన యొకర్తు వస్త్రకృకలాసముఁ జేరఁగఁ దెచ్చి వంచనన్
నలునకుఁ గుంచెవట్టు నెలనాగ పదద్వయమధ్యమంబునన్
నిలిపినఁ గాలు ప్రాఁక నది నీవియు వీడఁగఁ దోడిభామినుల్
గలకల నవ్వ నూడ్చె నది గట్టినపుట్టముపాయ శూన్యతన్.

చ. అలికులవేణి యోర్తొకనిహస్తముల స్సుఖమజ్జనాంబువుల్
గలఁతియ యెత్తి పోయ నవి గార్చుచునుండె నతండు దోయి
టన్, నెలకొని దానిక్రొమ్మెఱుఁగునిద్దపుఁజెక్కులుముద్దువెట్టు
కోఁ, గెళవులవారిచూపుగిలిగిల్లి మొఱంగఁగ వేళఁగోరుచున్.

ఉ. అవ్వలిదిక్కుమోమయి ప్రియంబున నొండులతోడ ముచ్చ
టల్, ద్రవ్వుచు నొక్కకోమలి పరాకున నుండఁగ ధూర్తుఁ
డొక్కరుం, డివ్వల వచ్చి వంచనమెయిన్ నునుమించు
మెఱుంగుటద్దము, న్నవ్వుచుఁ బట్టె దాని చరణంబులకు
న్నడుమైనమేదినిన్. 113

తే. 'ఓమెయేమె యిదేమేమె లేమ! యేమె
మేఘుపుష్పంబుఁ దే?' యంచు మేలమాడ
'మేమె మేమెలు చఱచయ్యె మేలుమేలు
మేఁక మేఁ' కన సభవారు నిగుల నగిరి. 114

*ఉ. లాలనఁ గ్రొత్తబెబ్బులికళాసము వెట్టిరి యాసనంబుగా
గోలయు సాధు వైనయొకకోమటికిన్ నిషధేంద్రుబచ్చుకున్
మేలపుమైవడిం దమసమీపపుధూర్తులు తత్పురస్థ్సలాం
గూలత యవ్వణిక్కునకుఁ గోశవిజృంభణశంక సేయఁగన్.

తే. పెడమరలి చూచె నొకచంద్రబింబవదన
వేడ్కదళుకొత్తనొకరాజవిటకుమారుఁ
బెడమరలి యేసె వాని నప్పుడ మరుండు
సానఁబెట్టిన మోహనాస్త్రంబుఁ దొడిగి. 116

ఉ. ఇంచినభక్తి నొక్కతరళేక్షణ నైషధభూమిభర్తమ
న్నించువరూధినీపతికి నేరుపు మీఱఁగ వట్టివేళ్లఁ గా
వించినతాళవృంతమున వీచుచు నుండెఁ జెమర్చుచుండె నా
చంచలనేత్ర క్రొమ్మెఱుఁగుఁజన్నులబింకముఁ జూచి యాతఁడున్.

వ. ఇట్లు హస్తపాదప్రక్షాళనగండూషముఖమజ్జనంబు లాచరించి
బంధువులు తమ తమ నిర్దిష్టంబు లగు నర్హాసనంబుల

గూర్చుండి చతుర్విధాహారంబులు భుజియింప దొణంగి
రప్పుడు. 118

మ. నివసద్బాష్ప మఖండితాఖిలము నిర్ణిక్తం బసంత్యక్తమా
ర్ద్రవ మనోజ్ఞాన్న మసంగతం బమృతసారస్యంబు గౌరం బగౌ
రవ మామోదనమోదనం బమృతపర్యాయంబు సంబంధి
బాం, ధవభూపాలసుతుల్ భుజించిరి వయోదర్పాను
రూపంబుగన్. 119

సీ. గోధూమసేవికాగుచ్ఛంబు లల్లార్చి
ఖండశర్కరలతోఁ గలపి కలపి
గుజ్జుగాఁ గాఁచినగోక్షీరపూరంబు
జమలిమండెఁగలపైఁ జల్లి చల్లి
మిరియంబుతోఁ గూడ మేళవించినతేనె
దోరంపులడ్వాలు దోఁచి తోఁచి
పలుచఁగా వండిన వలిపెంపుఁజాఁపట్లు
పెసరపప్పులతోడఁ బెనఁచి పెనఁచి

తే. గోవజవ్వాదిఁ గస్తూరిఁ గొఱఁతపఱుచు
వెన్నపడిదెంబు జొబ్బిల విద్రిచి విద్రిచి
వాపయాత్రికు లనుమోక్షవంతు లగుచు
వలచి భుజియించి రొగిఁ బిండివంటకములు. 120

చ. తరుణులు చంచలాలతలు తత్కరభాండనికాయ మంబుదో
త్కరములు పాలుఁ దేనెలు ఘృతంబులు వాన లఖండఖండశ
ర్కరలును ద్రాక్షపండ్లు వడగండ్లును శోభనభుక్తివేళఁ దో
ల్కరిసమయంబు పేరెలమిఁ గైకొన కుండునె భోక్తృ
సస్యముల్ ? 121

తే. పచ్చతామానికంబులపళ్లెరములఁ
బచ్చ గందనికూర లేర్పడమిఁ జూచి
పెట్ట రని పెండ్లి పెద్దలు పెడము వెట్టఁ
బెట్టుటకును నంగనలకుఁ బట్టెఁ దడవు. 122

క. అరుదుగ నపు డొకొ్కకయెడ
మరకతమణిపాత్ర గగనమండల మయ్యెన్
జిరువడములపానెము శశ
ధరుఁ డయ్యెం జుక్క లయ్యె ద్రాక్షఫలంబుల్. 123

సీ. అమృతరసోపమం బైనకమ్మనియాన
వాలపాయసము జంబాల మయ్యె
మంచులప్పల మించు మండెంగమడుపులు
పొరలి తెట్టువగట్టు నురువు లయ్యెఁ
గప్పురంబులయొప్పుఁదప్పువట్టఁగఁజాలు
ఖండశర్కరలు సైకతము లయ్యె
గరుడపచ్చలచాయః గలపచ్చగందని
కూరలు శైవలాంకురము లయ్యె

తే. నోలుపుఁబప్పులతీరంబు లురలఁబడగఁ
బూరియలు లడ్డువంబులు పొరలి పాఱ
విమలశాల్యోదనంబుపై వెల్లిసూపు
నాజ్యధారాప్రవాహసాహస్రములకు. 124

ఉ. ఆదరణంబుతో నభినవాజ్యవిపాండురఖండశర్కరా
క్షోదసమన్వితంబుగ విశుద్ధహిరణ్మయభాజనంబులం
బైదలు లర్థిమై నిడఁగ బంధుజను ల్భుజియించి రన్నవూ
రాదరహాసచంద్రకిరణంబులఁ బోలెడుపాయసాన్నముల్.

తే. ఆరగించి రసాధారణానురక్తి
వారయాత్రికులును బెద్దవరుసవారు
దివుట శశిలాంఛనక్రవ్య తేమనంబు
నసమశరకేతనవ్యంజనామృతంబు. 126

క. సేవించి రొకటి దొలఁగం
ద్రోవక జంబీరరసముతో నూనియతో
నావం బెట్టినకిటెము
ద్రావలయము లమృతమధుర రసఖండంబుల్. 127

క. ఆమిష మనామిషముగ న
నామిష మామిషముగాఁ గుహకమార్గకళా
సామర్థ్యంబునఁ జేసిన
తేమనములు మనములం బ్రతిష్ఠించె రుచుల్. 123

చ. అసమసుధారసప్రదమునందలిరొంపు లనంగ మంచునం
బిసికినపంచదార లనఁ బేరినమీఁగడతో ఘనంబులం
బసిగొనఁ జేయువాహరిపుబష్కయణీదధిపిండఖండముల్
మెసవిరి కంఠదఘ్నముగ మిక్కిలివేడుక వారయాత్రికుల్.

తే. మిసిమి గలపుల్ల పెరుఁగుతో మిళిత మైన
యావపచ్ఛళ్లు చవి చూచి రాదరమునఁ
జుఱ్ఱుమని మూర్ధములుదాఁకి యొఱ్ఱఁదనముఁ
బొగలు వెడలింప నాసికాపుటములందు. 130

చ. *అవికయుఁ బట్టుపుట్టముచెఱంగు మఱుంగయి యున్కిఁ
జేసి గౌరవపరిమాణముం దెలియ రామికి ముచ్చిరుచున్న
యొక్కప, ల్లవునకుఁ జూపె నొక్కతె విలాసముతోఁ దన

తోరపుంజనుం,గవపాడ వింత పామ్మనినక్రైవడిఁ బొనక
హేమకుంభమున్. 131

ఉ. ఎట్టివినీతుఁడో యొకరుఁ డేణవిలోచన బంతివట్టి మా
ర్వెట్టఁగ దానివక్త్రశశిబింబముఁ జూడఁగ నోడి తాల్మిమైఁ
బట్టముఁ గట్టెఁ దచ్చరణపద్మయుగాంతరచంద్రమశ్శిలా
కుట్టిమభూమిభాగమునకుం దనమంజులదృష్టిపాతమున్. 132

చ. ఒసపరి జాణఁడొక్కఁ డొకయుగ్మలి చేసువ మాలువెట్టఁగాఁ
బసనికురంగికాపలలపాలి నిజాధరపల్లవంబుపైఁ
బసిగొని చేరఁబట్టి మునిపండుల నొయ్యన నప్పళింపఁగా
మునిమునినవ్వు నవ్వె నది మో మొకయించుక యోర
సేయుచున్. 133

క. †చలివాలు నవ్వు లడ్డువ
ములు చన్నులు పనసతొలలు మోవులు మండెం
గలు చీరలుగ భుజిక్రియ
వలపించెం బెండ్లివారి వనితయుఁ బోలెన్. 134

తే. పద్మకోశాభినయహస్తపల్లవంబుఁ
జూపె నొకమచ్చెకంటికి సొబగుఁ డొక్కఁ
డంతయోగిర మడిగెనో! యంతలేసి
కొమరుఁబాలిండ్ల నడిగెనో! రమణి నతఁడు. 135

తే. చూచె నొకఁడు వయోవశస్తోక వికచ
కుచసముస్మేష యగునొక్కకువలయాక్షి
నుభయదోర్మూలకూలంకషోరుకఠిన
లలితవక్షోజ యగులేమ లజ్జఁ బొంద. 136

---

† 'తెలిపాలు' అని పాఠాంతరము.

తే. ఉష్ణశీతాన్నకబళంబు లొకఁడు సూపఁ
బవలొ రాత్రియొ నెడ గూడ నవసర మని
దానికుత్తర మొకలతాతన్వి యిచ్చె
నధరబింబంబు విఱిచి సంధ్యాగమ మని. 137

ఉ. నాన దొలంగి చుంబన మొనర్చుటె కా దొకఁ డొక్క చంద్ర
బింబానన మోముఁ జంద్రుఁ జషకాంతరబింబితునిం బునః
పునః, పానకపానకర్మమునెపంబునఁ జేసి తదోష్ఠపల్లవం
బానుచు నాచరించెను సమంచితసీత్కృతచూత్కృతంబులన్.

ఆ. పంచదారఁ బొరపి భక్షింపఁగా నెత్తి
భావదుష్ట మనుచు బావ నగిన
దొలఁగఁ బెట్టి రోషకిలకించితంబుతోఁ
గొమ్మ నరఁటిపండ్లు గూర్చె మఱది. 139

వ. ఇవ్విధంబున శుచియు మృష్టంబును బథ్యంబును నగుభోజనంబు నేసి పెండ్లిదొరలు సుగంధోదకంబులం జేతులు తొడసి వార్చి ముఖవాసనంబు గైకొని కర్పూరతాంబూలంబులు పరిగ్రహించి దమదమనులప్రియోక్తులకు హర్షించుచు నిజనివాసంబుల కరిగి రప్పుడు. 140

చ. కలికివరాటరా జడప గప్పురవీడెము వెట్టె నవ్వుచు
న్నలునడపంబువానికి ఫణాధరవల్లిదళాంతరంబునన్
బలితపుఁదేలు మైనమునఁ బన్ని యతం డది చూచి భీతిఁ ద
మ్ముల విల వైచినన్ గిరి మూఁగినరాజకుమారు లందఱున్.

మ. మృదుమృష్టాన్నము లీప్రకారమున నెమ్మి న్వారు ముప్పొ
ద్దుఁ గొన్నిదినంబు లుబ్భజియించుచుండిరి సమున్నిద్రాను
రాగంబుతోఁ, బదియాఱేఁడులపువ్వుబోండ్లనునుపుం బా

లింద్గకాతిన్యసం,పదత్తో రాత్రులు మల్లుసాము మదనోన్మా
దంబునం జేయుచున్. 142

వ. నిషధమహీవల్లభుండును దమయంతీపరిణయమహోత్సవం
బివ్విధంబున ననుభవించి దివసచతుష్టయానంతరంబున. 143

ఆశ్వాసాంతము

శా. నారిచిత్తసరోమరాళ! నయచాణక్యా! విరించాన్వయ
క్షీరాంభోధిసుధామయూఖ! కవితాసిద్ధాంతసర్వజ్ఞ! జం
భారాతిద్విపహస్తకాండనిభబాహాఖడ్గధారాపయో
ధారాశాంతవిరోధిభూధవమహోదగ్రప్రతాపానలా! 144

క. అరివీరబసవశంకర!
శరణాగతరక్షణానుసంధానధురం
ధర! సచివగంధసింధుర!
ధరణీభరణైకదక్షదక్షిణహస్తా! 145

మాలినీ. ధరణిభరదధీశాధఃకృతస్తబ్ధరోమ
ద్విరదకమఠరాజోర్వీధ్రదర్వీకరేంద్రా!
హరచరణరిరంసావ్యంజితానందసాంద్రా!
పరిహృతమతితంద్రా! భాగ్యసంపన్నమహేంద్రా! 146

గద్యము. ఇది శ్రీమత్కమలనాభపౌత్త్ర మారయామాత్య
పుత్త్ర సకలవిద్యాసనాథ శ్రీనాథప్రణీతం బైనశృంగార
నైషధకావ్యంబునందు షష్ఠాశ్వాసము.

శ్రీ ర స్తు

శృంగార నైషధము

సప్తమాశ్వాసము

క. రెడ్డివేమవిశ్వ
క్ష్మారమణకృపావిశేషసమధిగతైశ్వ
ర్యారూఢవిభవశృంగా
మారారిపదాబ్జభృంగ ! మామిడిసింగా ! 1

నలుఁడు దమయంతీసహితుఁడై నిజరాజధాని కేఁగుట

వ. వినుము. 2

తే. పయన మై స్వపురోహితప్రవరుఁ డైన
గౌతముండు ప్రస్థానసంగతికిఁ దగిన
మంగళాచార మొనరింప మహీవరుండు
శిబిర మెత్తఁ బడాళ్లకుఁ జెప్పఁ బనిచె. 3

ఉ. పుట్టిననాఁటఁగోలె నొకప్రొద్దు నిజాంకతలంబుఁ బాయకు
న్నట్టియనుంగుఁగూఁతు దమయంతిఁ గడుంగడుదూర
మన్పుచో, నిట్టివిషాద మాత్మ నుదయింపదు కూరిమియల్లు
నంపుచో, నెట్టివిషాద మాత్మ నుదయించెనొ మామకు
నత్తగారికిన్. 4

ఉ. అక్షయరాజ్యవైభవరమానుభవాభినవప్రభాసహా
ప్రాక్షుఁడు గుండినాధిపతి యాత్మసుతారమణు న్వినీతతా
లక్షగుణీభవద్గుణకలాపుని నైషధునిన్ వరాటదే
శక్షితిమండలావధిగ సన్మతి నంపె సుతద్వయంబుతోన్. 5

తే. ఆత్మమండల మవధిగా ననుచరించి
యవనినాథుఁడు జామాత ననిపి మరలె
నాప్రతీరంబుగంధ వాహంబు ననిచి
మరలి పోవుతటాకంబుతరఁగవోలె. 6

వ. అప్పుడు నిజవియోగజనితక్లేశంబునం గన్నులబాష్పాంబు
కణంబులురలఁ బ్రణామంబు నేసి తలవాంచి యున్న కూఁతుం
గౌఁగిలించుకొని గద్గదస్వరంబునఁ దండ్రి యిట్లనియె. 7

మ. గురు వన్నన్ ధన మన్నఁ బుణ్య మనినన్ గోత్రోదయం
బన్న దేవర యన్న న్మన మన్నఁ దుష్టి యనినన్ వాత్సల్య
మన్న న్ని జేశ్వరుఁ డన్నం బరమోపకార మనినన్ సర్వంబు
నన్నం దలో దరి! నీకున్ నిషధాధినాథుఁడె సుమీ తథ్యం
బుగాఁ జెప్పితిన్. 8

సీ. పాటించి కొలువుము భవనదైవతముల
సవతులఁ గొనియాడు సఖులఁ బోలె
నారాధనము సేయు మత్తమామల నెప్డు
పరిజనంబులమీఁదఁ గరుణగలుగు
యలుగకు కోపించినపుడు నాథునితోడ
మదిలోన నుబ్బకు మన్ననలకుఁ
జోడికోడండ్రతోఁ గూడి మాడి చరింపు
దాసీజనముఁ బ్రోవు తల్లికరణి

తే. బ్రాహ్మణులయందు గురులందు బంధులందు
భక్తివిశ్వాససౌహార్దపరత నెరపు
భవ్యపతిదేవతాచారపరమపుణ్య
ధర్మ మేమఱ కుండుమీ తల్లి కాన! 9

వ. అని బుజ్జగించి బుద్ధిసెప్పి కూఁతుఁ వీడ్కొనియె దమదమ
నులుం జెలియలి ననునయించి. 10

ఉ. సంకుమదంబుఁ గస్తురియుఁ జాఁదుఁబటీరము గప్పురంబునుం
గుంకుమపువ్వునుం బునుఁగు గొజ్జఁగనీరు *ననేకభారువుల్
కంకణకంఠికాకటకకాంచిముఖాభరణవ్రజంబుతోఁ
గొంకక తోఁడఁబుట్టువులు గూరిమి చెల్లెలి కిచ్చి రిద్దఱున్. 11

సీ. కదళికాచంపకక్రముకపాటలచూత
కంకేళివాటికాసంకులంబు
లక్షీణబహుళపుండ్రేక్షురాజాన్నాది
భూరిసస్యసమృద్ధిభూషణములు
కమలనీలాంభోజకహ్లారకుముదాఢ్య
శుంభత్తటాకోపశోభితములు
వివిధాపణస్థలీవిన్యస్తరత్నాది
బహుపదార్థవ్రాతబంధురములు

తే. గ్రామములు నూఱు క్రథకైశికంబులోనఁ
బసపు కిచ్చిరి భీమభూపాలసుతులు
దండ్రియాజ్ఞ సహోదరధర్మ మొప్ప
ననుఁగుసయిదోడు దమయంతి ననుపునపుడు. 12

---

*'అనేకబారువుల్; అనేకభారువుల్' అని ముద్రితలిఖితపుస్తకపాఠములు.

తే. ఉభయవంశలలామ యయ్యుత్పలాక్షి
యత్తవారింటి కరిగెడునవసరమున
మాతృజనకసఖీజనభ్రాతృవిరహ
మధిపతిప్రేమజలరాశి కౌర్వ మయ్యె. 13

వ. ఇవ్విధంబున సంబంధిబంధుజనంబుల సముచితప్రకారంబుల
వీడ్కొలిపి కతిపయప్రయాణంబుల. 14

సీ. ప్రణధిలోకానీతపరితోషవార్తాభి
నందితామాత్యబృందారకంబు
రాజవీథీమహాప్రాసాదశిఖరాగ్ర
కీలితాలంకారకేతనంబుఁ
గ్రంథకైశికాధీశకన్యావలోకన
వ్యగ్రపౌరవధూసమాకులంబుఁ
గస్తూరికాలేపకర్పూరరంగవ
ల్ల్యభిరామమందిరప్రాంగణంబు

తే. సారసారమసారాశ్మతోరణాంశు
చూర్ణకుంతలమాలికాశోభమాన
గోపురశ్రీలలామంబుఁ గూర్మి పురము
డాయ నేతెంచె నిషధభూనాయకుండు. 15

తే. కలయ నేతెంచి నైషధక్ష్మావరుండు
దివుటఁ బురలక్ష్మిపై వ్రాలుదృష్టిఁ దివిచె
నాత్మనొక్కించుకయుఁ బరాకయ్యె నేనిఁ
బ్రాణవల్లభ దన్నేమియనునో యనుచు. 16

చ. ఎదురుగ నేఁగుదెంచిరి మహీపతికిం బురివారు సర్వసం
పదలు ప్రమోదవైభవశుభస్థితియు న్నెరయంగ మిండతు

మైదపదుప్రల్మదోదయము మిక్కిలి వేడుకయుఁ మనంబులం
బొదలఁగఁ గ్రొత్తయామనికిఁ బొచ్చెము లేకెదురేఁగుచాడ్పునన్.

వ. ఇట్లు మంత్రిపురోహితామాత్యదండనాథప్రధానంబుగాఁ బౌరజనసమూహంబు దన్నెదుర్కొన సముచితప్రకారంబున.

సలదమయంతుల పుర ప్రవేశము

శా. ఏమో క్రొత్తయపూర్వవార్త విను చేమో చెప్పఁ చూఁ
దండనాథామాత్యాదులు పాదచారమున సేవాసక్తి
మైఁ గొల్వరా, భూమీశాగ్రణి నొచ్చెఁ బట్టణము సంపూ
ర్ణానురాగంబుతో, భామానేత్రచకోరచుంబితముఖప్రాలే
యరుగ్బింబుఁడై. 19

క. సకలధరాధీశ్వరుపైఁ
బ్రకటముగాఁ జల్లి రపుడు పౌరపురంధ్రుల్
సుకుమారబాహువల్లీ
ముకుళకులసకుల్యలాజముక్తాఫలముల్. 20

మ. దమయంతీవదనావలోకనసముత్కంఠావలద్భామినీ
సముదాయాననచంద్రబింబపరిషత్సాన్నిధ్యయోగంబునఁ
సముపేతార్థము లయ్యె సౌధమణిభాస్వచ్చంద్రశాలావితా
నము లుర్వీపతినందనుండు పురఘంటావీథి నేతెంచుచోన్.

తే. ధరణినాథాననేందుసుధారసంబు
సౌధజాలమృణాళికాజాలకముల
నుత్పలాక్షీకటాక్షనీలోత్పలములు
ప్రేమమునఁ దప్పిపోవంగఁ బీల్చికొనియె. 22

వ. అప్పుడు. 23

సీ. నిరుపమానస్వయంవరమహోత్సవమును
మధుపర్కసత్కారమంగళంబుఁ
గమనీయతరకరగ్రహణహోమంబును
విహరణాగారప్రవేశవిధియు
నుభయబంధుభుజిక్రియోపచారంబును
బ్రాస్థానికస్వస్తిభాషణంబు
హారణార్థసంభారహారికాకృతియును
నగరసంవేశనానందకళయు
తే. ననెడువృత్తాంతముల నొప్పునధిపచరిత
మాదిమధ్యావసానంబు లవధరించి
యమరముఖ్యులు గురియించి రలరువాన
యన్నిదినములు దా రున్కియచ్చుపడఁగ. 24
తే. వికచపౌరాంగనాపాంగవీక్షణములు
హర్షితామరకృతపుష్పవర్షములును
గురియ నృపవీథి నరిగి భూవరుఁడు సొచ్చె
నీరజాక్షీసమేతుఁడై నిజగృహంబు. 25

ఇంద్రాదులు స్వర్గమునకు మరలుట

వ. అట విబుధులు వృథాప్రయోజనం బైనవసుధాధావన
ప్రయాసఖేదం బనుభవించి పయోధిపాథస్తరంగంబులుం
బోలె వచ్చినత్రోవయ పట్టి మరలి రప్పుడు. 26
తే. స్ఫటికభూమీధ్రములమీఁదఁ బ్రతిఫలించు
నర్కబింబంబులునుబోలె నమరవరులు
గనకరథములమీఁద నాకాశవీథిఁ
జారునైసర్గికప్రభాసౌష్ఠవమున. 27

వ. చనునప్పుడు. 28

మ. మెఱుఁగుందీఁగలచాయఁ గేతనము గ్రొమ్మించారుపీతద్యుతిం
గొఱలం జక్రవిఘట్టనంబునఁ బరిక్షుణ్ణంబులై మేఘముల్
పఱియ ల్వాఱఁగఁ గింకిణుల్ మొరయఁగాఁ బాఱె న్నభోవీథి న
త్తఱి జంభాంతకు తేరు మాతలికశాత్రస్తాశ్వవేగంబునన్.

తే. మాటిమాటికి నాకాశమండలమున
నవల నివలఁ బయోవాహనివహమునకు
నమరనాథరథాలంబియైనధనువు
భాసురస్ఫూర్తి విభ్రమాభరణ మయ్యె. 30

క. ధళధళ మని జలములలో
బలరిపువజ్రాయుధంబు ప్రతిబింబింపం
గెలఁకుల దండడిఁ దిరిగెడు
జలధరముల కపుడు కులిశసంగతి గలిగెన్. 31

తే. వర్ణితంబైనసావర్ణివంశమునకుఁ
బట్టుగొడుగైనయంభోజబాంధవునకుఁ
గూడ నేతెంచుగారాపుఁగొడుకుచేతి
దండ మవ్వేళ నాలంబదండ మయ్యె. 32

ఆ. అధికదూర మగుట నాకాశలక్ష్మికిఁ
గర్ణపాశ మగుచుఁ గరము వొలిచె
దివ్యభవ్యకాంతిదేదీప్యమానమై
పాశపాణిపాణిపాశవల్లి. 33

తే. పరివహస్కంధమారుతాస్ఫాలనముల
వీతిహోత్రుండు వర్తించువిధము చూచి;

భీమనందన నీతఁడు పెండ్లియాడఁ
బోలు నని యభ్రచరకోటి బుద్ధిఁదలఁచె. 34

శా. క్షోణీవల్లభుముద్దుఁగన్నె నుసుఁబల్కుల్ గ్రోలుకోలేమి ని
ర్వాణానందము లైనవీనులకుఁ దత్ప్రియంబు గంధర్వరా
డ్వీణానాద మొకింత సమ్మదము గావింపంగ నింద్రాదిగీ
ర్వాణాధీశచతుష్టయం బరిగెఁ దారావీథి దూరంబునన్. 35

ఉ. చిత్తములోనఁ బాయక వసించినభోజనృపాలకన్య న
త్యుత్తమరాజుఁ గూర్చి సుర లూఱటఁ బొందిరి యెంతయేని
యుం, జిత్తములోనఁ బాయక వసించిననిర్మలతత్త్వవిద్య య
త్యుత్తమశిష్యుఁగూర్చిగురుఁడూఱటఁబొందినయట్టిలాగునన్.

సీ. పక్షులు చరియించుపదవి నుల్లంఘించి
ఘనములు దిరుగుమార్గంబు గడచి
విద్యాధరశ్రేణి విహరించుపథ మెక్కి
కరువలి యేఁగెడుకక్ష్య నొచ్చి
గ్రహరాజి వాఱెడుఘంటాపథము దాఁటి
చుక్కలు వొడతెంచుచక్కి వెడలి
చదలేఱు ప్రవహించుచాయ యుత్తరియించి
ధ్రువమండలంబు పెంద్రోవ నడచి
తే. యూర్ధ్వలోకంబునకుఁ బోవుచున్నవారు
భీమభూపాలసుతమీఁదిప్రేమభరము
విడియును వీడ కాత్మ భావించువారు
వాసవుం డాదియైనగీర్వాణవరులు. 37

ఇంద్రాదులకు మన్మథుఁ డెదురుపడుట

మహాస్రగ్ధర. కని రంతంత న్నభోమా
స్గమున ఘనతమస్కాండసందేహసంపా
దనలీలాజాగరూకా
తనువికటతనూ ధామధూమాయితంబుఁ
వనరాశ్యంత స్తరంగ
ధ్వనిసమధికదుర్వారకోలాహలంబుఁ
జనసందోహంబు భూపా
చ్ఛవిధగధగితాశాకటాహోదరంబున్. 38

తే. ఇరులు గవియుచు నేరాళ మెట్టయెదుర
నల్లనల్లన నేతెంచె నల్లమంది
గరిమ నాకాశచరుల కాకాశవీథి
గదలి యెదురుగ వచ్చెనో కాక యనఁగ 39

వ. ఆజనసమూహంబు ముందట. 40

సీ. రతిదేవి నెవ్వెఁగురారాపుఁజన్నులు
గడకన్నులకు నింపు గడలుకొలుప
గడు సైనపూవింటఁ గూడి కమ్మనితూపు
కటకాముఖపుఁగేలఁ గరము మెఱయ
గటిమండలంబుపైఁ గనకంపుఁజెఱఁగుల
జిలుఁగుఁబచ్చనిపట్టుఁజేల మమర
నాలీఢపాదవిన్యాసంబు శృంగార
వీరాద్భుతములకు విందు సేయఁ

తే. జిన్ని చిగురాకుఁజేర్కోలఁ జేతఁబట్టి
పేరుటామని రాచిల్క తేరు నడుప

నుక్కడీఁ డయి యేతెంచె నుక్కు మిగిలి
కలికిగారాపుఁజెలికాఁడు కలికి మరుఁడు. 41

ఉ. చీకటితప్పునం బరులచేడియలన్ రమియింప దూతికా
లోకముమాటతీపులకు లోఁబడి భీత్యభిమానలజ్జలన్
బోకడఁబెట్టి ప్రాణ మొకపోకకుఁ గైకొన కుండుసాహసుల్
పైకొని చేర తన్నుభయపార్శ్వములందునఁ భక్తిగొల్చిరాన్.

తే. బుద్ధదేవపరిస్పర్ధఁ బోలెఁ దాల్చె
లోకజిద్భావ మెవ్వాఁడు లోక మెఱుఁగ
నీశ్వరునిమీఁదఁ దగిలినయీర్ష్యఁబోలె
నతనుఁడై యేలె నెవ్వఁ డీయఖిలజగము. 43

వ. అమ్మదనుండు త్రిభువనైకవీరుండు నాసీరగతుండై నభోమం
డలంబున గండుమీనుపడగ పొలుపారఁ జిగురుజగజంపు
గొడుగునీడ వాడనివనమాల వక్షస్స్థలంబునం గ్రాల రతి
యును దానును నేతెంచిన. 44

తే. నలునిఁజూచినపిదప మన్మథునిఁ జూడ
నాకనిలయులనయనంబు లోఁకిలించె
నయ్యరోచక మమరవైద్యద్వయంబు
దీర్పఁ జాలునో చాలదో! తెలియరాదు. 45

క్రోధుఁ డెదురుపడుట

సీ. కట్టెఱ్ఱసెరలదీర్ఘవిలోచనంబుల
కడల నగ్నిస్ఫులింగంబు లురల
జృంభించి మిగులంగఁ జేవురించినమేనఁ
బ్రస్వేదజలముఁ గంపంబుఁ బొడమఁ

కుటిలమై చిమ్మచీకటి సంఘటించుచు
నిటలభాగమున భ్రూకుటి నటింప
నత్యంతగాఢదంతాగ్రపీడనమునఁ
దొట్టవాతెఱనెత్తు రుట్టిపడఁగఁ
తే. కటములదురవంగ మీసాలు కత్తరిల్లఁ
గంఠ కుహరంబునందు హుంకార మెసఁగ
నింగినేలయుఁ దాటింప నంగలించు
పగిది నేతెంచెఁ గ్రోధంబు గగనవీథి. 46

స్రగ్ధర.—
ఆక్రోశాక్రోశఘోషం
బయి వికటకఠోరాట్టహాసాస్పదం బై
వక్రభ్రూవల్లరీసం
వలనభయద మై స్ఫారనిశ్వాసధారా
చక్రం బై రక్తరూక్షే
క్షణ మయి విగతక్షాంతి యై నిర్దయం బై
యాక్రోధం బభ్రవీథిన్
హఠగతి నమృతాహారులన్ ధిక్కరించెన్. 47

ఉ. ఈసునఁ బుష్పసాయకుని యేటునకుం గడుదూర మైనదు
ర్వాసుని నెమ్మనంబునఁ జిరంబుగ మన్నెము దన్ని రాజ్యసిం
హాసన మెక్కకుండఁ దను నాఁగిన క్రోధముఁ జూచి భీతి మై
వాసవుఁ డొయ్యనొయ్య నఱ వ్రాలిచె తెప్పలు వేయుఁ
గన్నులన్. 48

తే. మండు నఁట దాను హృదయమర్మములఁ దవిలి
కన్నుఁగవ నంధకారంబు గవయు టెట్లు?

రాఁగ మొనరించు నఁట తా విరక్తి యెట్లు
తన ప్రభావంబు క్రోధంబు తాన యెఱుఁగు. 49

మ. భ్రుకుటీకాలభుజంగ రాజతరుణీఫూత్కారశంకావహా
ధికనిశ్వాససమీరణధ్వనులు సంతీక్ష్ణాగ్రదంతావళీ
శకలీభూతనిజాధరోష్ఠరుధిరస్రావప్రతిద్వంద్విర [డన్.
క్తకటాక్షుల్ దనపారిపార్శ్వికులు గా దర్పంపుఁ బెంపేర్ప

వ. ఇట్లేతెంచె ననంతరంబ 51

లోభుఁ డెదురుపడుట

తే. హస్తములు విస్తరించుచు నఱ పలుకుచుఁ
గంఠగద్గది కావ్యక్తకాకువికృతి
రాలుపడి బండ్లిగుల్చుచుఁ దీలుపాటుఁ
బ్రకటదైన్యంబుఁ దోఁప లోభంబు వచ్చె. 52

సీ. కడుపుమండించునాఁకటిచిచ్చుసెగ దాఁకి
గవరనై యున్న కన్గవలవారు
భోగించువారలఁ బుల్కుపుల్కునఁ జూచి
మెల్లన గ్రుక్కిళ్లు మ్రింగువారు
కుక్షింభరిత్వంబుకోలఁది కగ్గలముగా
గూఁడెంత పెట్టినగుడుచువారు
ప్రాణగోడ్డము లైన పరమసాహసములఁ
బరులసొమ్ముల కాసపడెడువారు
తే. పామునకు బలి వెట్టనిప్రతినవారు
* ఈఁగ కెన్నఁడు నే నిలి యిడనివారు

* 'ఈగ కెన్నఁడు గాటిని యిచ్చువారు' అని పాఠాంతరము చింత్యము

ధనముగాఁబున్నదయ్యాలదఱుమువారు
బలిసి లోభంబు నిరువంకఁ గొలుచువారు. 53

మ. కమియం బాపము లొండు రెండు వరుసన్ గల్పింపఁగాఁ
జాలు న్కామము క్రోధంబును నిచ్చ మెచ్చక యహం
భావంబుతో నుండుఁ బం, చమహాపాతకసంగ్రహైకఘటనా
చాతుర్యధుర్యంబు లో, భము లోభంబు గదా గుణద్విరద
రాట్పంచాస్య మూహింపఁగన్. 54

సీ. ఇన్నియింద్రియములు నెవ్వానికి గృహంబు
లట విశేషంబు జిహ్వాంచలంబు
సంప్రార్థనాదీనచాటూక్తి యెవ్వాని
కాజన్మసంసిద్ధమైనమతము
పాత్రహస్తములపైఁ బడుదానజలవృష్టి
వారించు నెవ్వాఁ డవగ్రహ మయి
అన్యవిత్తాపేక్ష యాత్మవిత్తాపరి
త్యాగ మెవ్వనియంతరంగగుణము.

తే. జారచోరాదిధూర్తవిహారభూమి
దైన్యకార్పణ్యజలరాశిధవళకరుఁడు
కలిమహారాజునెచ్చెలికాఁడు లోభుఁ
డతఁడు సురలకు జోహారు వనుచు మ్రొక్కె. 55

వ. అనంతరంబ. 56

మోహుఁ డెదురుపడుట

మ. తనకుం బట్టపురాణివాస మగుమిథ్యాదృష్టిచే నేతఁ గీ
ల్కొన హత్తించి విరించిముఖ్యదివిషత్కోటి న్విడంబించు
చున్, ఘనమార్గంబున నేఁగుదెంచెను మహాకాయంబు

మోహంబు మోహనవిద్యాగమసంప్రదాయఘటనావ్యా
పార మేపారఁగన్. 57

తే. బాలు రాత్మకుటుంబజంబాలమగ్ను
లనధిగతశాస్త్రు లనధీతు లలసమతులు
దన్ను సేవింప మోహంబు దప్పుద్రోవ
సల్లనల్లన సురల డాయంగ వచ్చె. 58

సీ. జ్ఞానప్రదీపికాఝంఝాసమీరంబు
కామలోభక్రోధకారణంబు
సంసారకపటేంద్రజాలవిద్యాపించ
యామ్నాయపదకంటకాంకురంబు
శూన్యవాతారణ్యశుండాలకలభంబు
కుమతసిద్ధాంతవిభ్రమగృహంబు
బహుళఘట్టకుటీప్రభాతతిగ్మమరీచి
యంధపరంపరావ్యాప్తసరణి.

తే. కన్నులకునిద్ర మదికి జో కన్ను ధృతికి
వినమి చెవులకు నెద్ది భావించి చూడ
నమ్మహామోహుఁ డెదురుగా నరుగుదేర
భ్రమసి చూచిరి వాసవాద్యమరవరులు. 59

వ. అయ్యవసరంబున. 60

కలి యెదురుపడుట

సీ. పాతకంబులు నీలిపట్టుబొందడములు
పగలింటినిద్రలు పచ్చడములు
పరదూషణంబులు ప్రాలంబహారంబు
లన్యకాంతాసక్తి యంగరాగ

మిథ్యాపరత్వంబు హేలావతంసంబు
బుధజనద్వేషంబు పువ్వుదండ
మిథ్యాప్రలాపంబు మృగనాభితిలకంబు
బహుళాశనత్వంబు పరికరంబు
తే. పరులఁజూపులు వాకోల్పఁ బ్రసభలీల
రాసభాంగరుహోగ్రధూమ్రప్రకార
బర్బరాకారదేహు లంబరము నిండి
సరస వచ్చిరి కలిరాజుసైన్యభటులు. 61

వ. ఆసుభటు లుభయపార్శ్వంబుల. 62

సీ. కుండబొజ్జల క్రింద దిండుగా బిగియించి
గడితంపుమడుఁగులు గట్టినారు
బూజువట్టినదేహములపైఁ దళంబుగా
మలయజపంకంబు లలఁదినారు
నునుబట్టతలలపైఁ గనకంపుఁ జెఱఁగుల
బట్టుచీరలు మూయఁ జుట్టినారు
కరముద్రేలుడు లైనకర్ణపాశంబులఁ
దోరంపుఁబోఁగులు దొడిగినారు
తే. వెలయ మృగనాభి గీర్బొట్టు వెట్టినారు
పసిఁడిలాతాలు సేతులఁ బట్టినారు
చండముద్రాధరులు నభోమండలంబుఁ
బూరటిల బట్లు కలిరాజుఁ బొగడి పొగడి! 63

వ. త్రైలోక్యంబును వినునట్లుగా నిట్లనిరి: 'యాగఫలంబు పాషాణసలిలోన్మజ్జనంబు ; దేశాంతరదేహాంతరకాలాంతరంబులం గర్మఫలభోక్తయాత్మయనుమాట యసత్యంబు; వేదం

బప్రమాణంబు ; వేదమర్మభేదంబునఁ గదా బోధిసత్త్వుండు
సత్త్వహేతువుగా జగం బస్థిరంబని సమర్థించె నెద్దియెద్ది
సత్తద్ది యద్దియధ్రువం;బగ్నిహోత్రంబుం ద్రయీతంత్రంబుఁ
ద్రిదండంబుఁ భస్మగుంఠనంబు బుద్ధిపౌరుషహీనులగుపురుషు
లకు జీవికోపాయంబులు ; స్వాచ్ఛందంబు ధర్మంబు ; కామ
దేవుండ దైవంబు; మరణంబె యపవర్గంబు; భస్మీభూతంబగు
భూతంబునకుం బునరాగమనంబు గల దనుట భ్రాంతిగాదె?
యామ్నాయంబు లేమి యెఱుంగు? నెఱింగెనేని "క్వోహి
తద్వేద యద్యముష్మిఁ లోకేऽస్తి వా న వేతి" యని సందే
హించునే? యని వెండియు. 64

క. తారు దముఁ గాచుకొనరే
యీరసమునఁ గావఁ బోదు రింతుల వంశా
చారస్థితి డాంభికు లగు
వారు మరుఁడు దమకెకాని వారికి లేఁడే ? 65

క. శతమన్యనంతధర్మ
స్థితి యెఱిఁగినవాఁడు గలఁడె త్రిభువనమునయం ?
దతనియహల్యాజారత
యితరులజారత కనుజ్ఞ యిచ్చుట గాదే ? 66

క. మారుఁడు దుర్వారుఁడు సం
సార మిది యనాది వంశసంరక్షణ మం
భోరుహవదనలచేతిది
యేరూపున జాతిశుద్ధి యేర్పఱుప నగున్ ? 67

క. రాజానుమతము ధర్మము
రాజు నిశాకరుఁడు మీకు బ్రాహ్మణులారా !

రాజు ప్రవర్తించినవే
రోజన గురుతల్పగమన ముచితము మీకున్. 68.

క. ఏకార్యంబు సుఖోత్తర
మాకార్యము సేయ నర్హమగునెడ సుకృతం
బాకాంక్షింతురు సురతము
నాకాంక్షింప రది యేమి యువనీవిబుధుల్? 69

చ. మలిచిన రాలయందుఁ గుసుమంబులు వోయఁగ మీఁద
నెన్నఁడే, ఫల మొకనాఁడు గల్గు ననుపల్కెడి యెవ్వఁడు
నమ్మినాఁడు? కోమలవనరాజిలోనఁ గుసుమంబులు గోయుట
యెప్పుడప్పుడే, ఫలములు వోవా పోవునో యుపాసకులార!
తలంచి చూడుఁడా. 70

తే. అన్యదేహప్రసంగదేహాపైనయెడనుఁ
గలుషములు మాన నెబ్భంగి వలయునేని
విడుఁడు యాగంబులో వేదవిప్రులార!
జంతుహింసామహాదోషసంశయమున. 71

తే. స్మృతులయందు బలాత్కారకృతము లెల్ల
నకృతములుగా విధించినాఁ డట్టి మనువు
బలిమి బ్రాహ్మణులార! పాపములు సేయఁ
డేమి సేసినఁ జేయ రయ్యేదరు మీరు. 72

సీ. ఐకమత్యంబు లేదఖిలశాస్త్రములకు
నిగమంబు లోకజాడ నిలువ కాదు
నాగమంబులత్రోవ యది యొండుచందంబు
పంకంబులోనికంబంబు తర్క

మతిగూఢమై యుండు యామళంబులచాయ
యుపనిషత్తులభావ మొక్కరీతి
బహువిధంబులు మంత్రపారాయణంబులు
సాంఖ్యయోగములవాసనలు వేఱు
తే. పట్టి యేదర్శనం బైనఁ బ్రతిభకలిమి
వలసినట్లు వక్కాణింప వచ్చి యుండు
నరసి దుఃఖంబు లేక సౌఖ్యంబు కలుగు
ధర్మ మొకఁ డెఱిఁగొనుఁడు విద్వాంసులార! 73
తే. అస్మితాబుద్ధి గలదేహ మనలశిఖల
భస్మమై పోవ నెచ్చోటఁ బాప ముండు?
సౌఖ్యదము లైనపరదారసంగమాది
పాపములు సేయుఁడోపినభంగి జనులు! 74
క. మృతుఁ డఁట పుట్టుఁ బెఱుంగును
మృతుఁ డఁట వేఱొకఁడు గుడువ మేకొనుఁ దృప్తిన్
మృతునకు నఁట కర్మఫలం!
బతిధూర్తులవార్త లేటి కావర్తింపన్! 75
ఉ. చీటికి మాటికి న్నిఖిలజీవులునుం బొనరించుపాపముల్ [మైఁ
గోటులు దన్నుఁ జుట్టుకొని ఘోరపుబాధలఁ బొందు చోఁటి
బాటిలునాత్మకున్ భరమె పాపము నీయది? నిందుబండికిం
జేట భరంబె? యేమిటికిఁ జేయవు విప్రుఁడ! కిల్బిషంబులన్?
చ. కలుగుట లేమి సందియము కార్యఫలంబులయందు నిట్టిచోఁ
ఫల ముదయించె నేని దమపాలిటివేల్పులు మంత్రతంత్రశ
క్తులును తదీయలాభమునకుం దగుహేతువులందు రన్యథా
కలనకునంగలోపములు గారణమందురు మాంత్రికాధముల్.

తే. అర్థి నార్జింప వర్జింప నలవి గాని
ధర్మము నధర్మమును జెప్పెఁ దగిలి మనువు
నేరములు వెట్టి దండువు నిశ్చయించి
ధరణిఁ గలచోట నర్థ మెత్తంగఁ దలచి. 78

శా. లాలామూత్రపురీషఘర్మజలకీలాలార్తికల్ భామ లం
చేలా రోఁతలు పుట్ట నాడుదురు యోగీంద్రుల్ వృథాలాప
ముల్?, లాలామూత్రపురీషఘర్మజలకీలాలాత్ములో తారలే
ప్రాలేయాంబుపటీరపంకఘనసారక్షౌద్రదివ్యాత్ములో. 79

వ. పురాణంబు ప్రమాణీకరింతు మేని తత్ప్రణేత పారా
శర్యుఁడు పాండవులవగర చాటుకవి; కవులమాటల కేటి
పాటి? మత్స్యపురాణంబునందు మత్స్యంబు వక్తయఁట?
తిర్యగ్జంతుమతంబులు సిద్ధాంతీకరింపవచ్చునె? యది య
ట్లుండె. 80

సీ. దిననాథనందనుఁ దిత్తొల్చి విడిచిరి
కరుణలే కెముక లేరిరి దధీచిఁ
బాతాళబిలమున బలిఁ గట్టి వైచిరి
జీమూతవాహను జీవి వాపి
శత్తి పా ల్గొనిరి శిబిం బ్రసంతటివానిఁ
గలగుండు వెట్టిరి కలశవార్ధిఁ
దివుటఁ జుక్కలతేని దినగోరు మెసఁగిరి
పండు దుల్చిరి కల్పపాదపంబు

తే. నయ్యు లెంతకు నేరరర్థార్థిజనులు
వీరిమనసులు దట్ట నెవ్వారితరము?

కీర్తి యిటు వెల్గు నంద్రు దాక్షిణ్య ముఱియ
వారు గల్గినఁ బదివేలు దమకుఁ గలవు. 81

తే. శాంతమతిఁ గాముకత మాని సత్త్రతంతు
దీక్ష గైకొన్నవారలతెఱఁగు లెస్స
స్వర్గమున కేఁగి రంభాదివారసతుల
కుచభరంబులపై వ్రాలఁ గోర రేని. 82

తే. ఆహవంబున మృతులైనయట్టివీరు
లమరలోకంబునకుఁ బోదు రనుట గల్ల
నిజమయేని దైత్యారిచే నిహతిఁ బొంది
యతనితో విగ్రహింపరే యసురు లచట ?. 83

క. అక్షుచరణుండు చెప్పిన
మోక్షములు శిలాస్వరూపములు వీనికిఁగాఁ
బ్రేక్షావంతులు దచ్ఛా
స్త్రాక్షరములు చదువ నేల యతిబాలిశులై ? 84

ఆ. దైన్యమునకుఁ ద్రోవ దలఁప నస్తైన్యంబు
గుక్షివంచనంబు గడు పుడుగుట
బుద్ధి గైనయట్ల భోగింప నేర్చుట
సార మైనబోధిసత్త్వమతము. 85

తే. క్రోధనులు దారు పరుల కక్రోధశిక్ష
సేయు చుందురు కపటవసిష్ఠమునులు
తారు నిర్ధనులై యుండి ధాతువాద
మొకరికిం జెప్పువిప్రలంభకులు వోలె. 86

తే. కలవు విధ్యర్థమంత్రభాగములు మూఁడు
శ్రుతుల నామూఁటియందు మీఁమతికి నెక్క

నర్థవాదాంశ మఖిలంబు ననృత మయ్యె
నట్ల యగుఁ గాక మంత్రవిధ్యంశములును.

వ. అని యీ ప్రకారంబు వాచాటులై టిట్టిభంబులుంబోలెఁ గర్ణకంటకంబు లైనదుర్వర్ణంబులు వేదంబు ప్రమాణంబు గా దనియును నాగమంబుల నగడు సేసియు ధర్మంబుల మర్మంబు లుచ్చిపో నాడియు పురాణంబులఁ ద్రాణలు సెఱచియు నితిహాసంబుల నపహసించియు యామళంబులం గలంచియుఁ జన్నంబులఁ జిన్న వుచ్చియు మంత్రపారాయణంబులఁ దృణీకరించియుఁ గలికిఁ గౌతూహలంబును జైనులకు సమ్మానంబును బౌద్ధులకు నుద్ధతియును జార్వాకులకు నిర్వృతియు లోకాయతుల కుత్సేకంబును బాషండులకుం జెవులపండువును గాపాలికుల కుపకారంబునుం గాఁ గైవారంబు సేయుపాతకులం గనుంగొని శక్రుండు సక్రోధుండును వరుణుం డరుణలోచనుండును నగ్ని యుద్విగ్నమానసుండును గృతాంతుం డత్యంతరోషుండును నై యయ్యాశాపతులు నలువురు నల్దిక్కు మొగంబై "యోదురాత్ములారా! యేమిదుర్భాషణంబు లాడెదరు? దంభోళిధారాసంరంభంబును బాశవల్లీసముల్లాసంబును సముజ్జ్వలజ్వాలాకరాళతయు నుద్దండగదాదండతాండవంబును నెఱుంగరె? యేల ప్రేలెదరు? పుత్రకామేష్టి శ్యేన కారీరీ ప్రముఖంబు లగు మఖంబులు దృష్టఫలంబు లగుటం గన్నులం గానరె? యావేశంబున గయాశ్రాద్ధాదు లపేక్షించు భూతంబులం జూచి పుణ్యఫలంబులు తెలియ రావె? యంగారప్రవేశంబు దేహంబులు పొక్కకుండుట నేత్రోత్పాటనంబునఁ గన్నులు

వచ్చుట యాదిగాఁ గలవిశేషంబుల దేవతాప్రభావంబులు భావింపం దగదే? యివ్విధంబునం బ్రల్లదంబు లాడెదరు గాన మిమ్ము నాలుకలుఁ గోయక సెలవులు ప్రీల్పక ప్రాణంబులు గొనక యెట్లు సైరింపవచ్చు?" ననిన భయం బంది యవ్వందిజనంబులు బృందారకులకు నమస్కరించి యిట్లనిరి.

మ. బలభిద్వహ్ని యమప్రచేతసులకుం బ్రహ్మాదు వే మెల్లనుం
గలిభూపాలునియొద్దిపాఠకుల మీ కైవారదుర్భాషణం
బులకుం గాని యతండు మెచ్చఁడు దయాబుద్ధిం పరాధీనవృ
త్తుల నిర్వేదల మమ్ముఁ గావఁదగునీద్రోహంబు లేకుండఁగన్.

సీ. వందిజాతులము మావాచాటతాటోప
మునకు నల్గకు మయ్య యనిమిషేంద్ర!
యనపరాధులము మాయందు నక్కటికంబు
పాటింపు మయ్య కృపీటజన్మ!
పరతంత్రులము మాయబద్ధవాక్యములకుఁ
దప్పు పట్టకు మయ్య ధర్మరాజ!
యాశార్తులము మా యహంకృతిస్ఫురణకు
నెరసు లేరకు మయ్య వరుణదేవ!

తే. భయము గొందుము నిర్ఘాతపాతమునకు
దలఁకుదుము భీషణోల్కాప్రదాహమునకు
జంచలింతుము పటుదండచండిమలకుఁ
బగులుదుము పాశవల్లరీబంధములకు. 90

వ. అని యంజలిపుటంబులు లలాటంబున ఘటించియుండి యచ్చాటుకారులు గైవారం బుడిగి యూరకుండి రనంతరంబ. 91

ఆ. గగనమండలమునఁ గాలాయసప్రుఁదేర
మాలకాకి పడగ దూలి యాడ
ద్వాపరంబ దానుఁ దన్మధ్యవర్తియై
వచ్చువాని నీలవర్ణదేహు. 92

సీ. కలికులై పెరిఁగినకులువెండ్రుకలతోడఁ
బట్టయాదలఁ గావిపాగ యమర
నిగిడి పూఁతేకు బాగుగఁ గత్తిరించిన
గడ్డంబుకొన రొమ్ముఁ గప్పిరింప
బండికందెనతోడఁ బ్రతివచ్చుమైచాయ
నీలిపచ్చడముతో మేలవింప
నవరత్నచందనద్రవకల్పితంబైన
నూత్నత్రిపుండ్రంబు నొసల నొప్పఁ

తే. *గోలమీసలు మిడిగ్రుడ్లు కులుచపాదవు
డొప్పచెవులును గొగ్గిపండులును గలిగి
యున్న మద్గ్రీవుఁడై వచ్చుచున్న వానిఁ
గలిమహారాజుఁ గనిరి దిక్పాలవరులు. 93

క. హేలాబృందారకుఁ డగు
నాలవయుగరాజుఁ గాంచి నయనాంబుజముల్
వ్రాలిచిరి నిర్జరేంద్రులు
మాలనిఁ గనుఁగొన్న యుత్తమద్విజులక్రియన్. 94

తే. ప్రౌఢగురుకోపరీఢాపలీఢుఁడైన
యాత్రశంకుండువోలె జంభారియెదురఁ
గాంతిసంపద గోల్పోయి కలియుగంబు
సాధ్వసాతిరేకంబున జలదరించె. 95

వ. ఇట్లు ప్రభావోపసన్నుండై ప్రణిపాతంబు సేసి. 96

తే. నేమమే నిర్జరస్వామి? శిఖి! సుఖంబె?
శర్మ మే నీకు నోయమధర్మరాజ?
స్వస్తియే పాశహస్త? మీప్రస్తవమునఁ
దగ నపాస్తరజస్తమస్తముఁడ నైతి. 97

వ. దమయంతీ స్వయంవరంబునకుఁ బోవుచున్న వాఁడఁ గాలాతిపాతంబుగాకుండ నన్ను వీడ్కొలుపుడు నామనోరథంబు సఫలం బగునట్లుగా ననుగ్రహంబు సేయుండు మీయాశీర్వాదంబునం గ్రథకైశికాధీశ్వరతనూభవ వివాహంబై మిమ్ము దర్శింపంగలవాఁడ నని పల్కుటయు. 98

క. వా రన్యోన్యంబు ముఖాం
భోరుహములు సూచి నేత్రముల జిఱునగవుల్
దేరఁగ నిట్లనిరి యహం
కారగుణాంకురితబహుళ కలికిం గలికిన్. 99

సీ. తగు నయ్య! కలిరాజ! తగవుధర్మము దప్పి
యాడునె యిట్లు నీయంతవాఁడు?
పరమేష్ఠి నైష్ఠికబ్రహ్మచారిగ నిన్ను
నా డెఱుంగఁగఁ జేసినాఁడొ లేదొ?
యవకీర్ణి యని నిన్ను నవధరించినయప్పు
ద్రోహిగాఁ దలఁపఁడే ద్రుహిణుఁ డాత్మ?
నీశ్వరాజ్ఞాసేతు వెట్లు దాఁటఁగ వచ్చుఁ
దదధీసులకు నన్యథాకరించి?

తే. మాకుఁ జూడంగ నిది యసమంజసంబు
మిన్న కరుగుము కాదు నీకన్న తెఱఁగు

సత్వరంబునఁ బరుల కిచ్ఛావిఘాత
మాచరింపరు కృతబుద్ధు లయినవారు. 100

వ. త్రిభువనానందమాకందవాటికావసంతంబైన యవ్వృత్తాంతంబు సరికడచె నచ్చోటనుండియ కదా మేము మరలి వచ్చుచున్నవారము సానురాగు లగునాగులం బరిత్యజించి యనల్పు లగువేల్పుల నధిక్షేపించి యసమాను లగురాజమానులం దృణీకరించి యన్నళినాక్షి నలుండనువాని వరించె నేమిసేయవచ్చు? నీశ్వరాజ్ఞ బలీయసి, నీవును మా తోడివాఁడవ కదా, మరలి రమ్మనవుడు రోషాంధుండై యక్కలిరాజు దివిజరాజుల కిట్లనియె. 101

తే. పద్మజునకేమి? మీకేమి? పరుల కేమి
యంగనాపరిభోగలోలాత్మకులకు?
నైష్ఠిక బ్రహ్మచారి నై నష్టిఁ బొంది
చేరుగడ లేక కలి చెడం జెడియెఁగాక. 102

వ. ఏకపత్నీ వ్రతస్థు లైనమీరేల దమయంతిం గామించి పోతిరి? ధర్మంబు పరుల కుపదేశింపవచ్చుంగాక తమకుం జేయవచ్చునే? పోదురు గా కేమి? మీయందు నొక్కరుం డక్కొమ్మ వరియింపఁగలిగెనే? నిషధరాజు భోజకన్యక వరియింప మీరు లజ్జవరియించితి రింతియకాక యేమి? మిమ్ముం గడకంటం జూచుచు నెమ్మొగం బోరపుచ్చుచు నటఁ గడచి యప్పణఁతి యెట్లు చనియె? మీరెట్లు సహించితి? రిది యసంగతంబు, చిత్తంబులు చిలివిలివోవ నర్త్రిత్తి మీరు సూచుచుండ నమ్మత్త కాశిని మనుష్యు నెట్లువరియించె? మీయంతవార లపేక్షించి యుండ నప్పద్మాక్షి నతిసాహసంబున నవ్వీరసేని యెట్లు

చేకొనిరొ? నతండు చేకొనినం గొనిరొః గాక యీకృపీట
యోని యతనివివాహంబునం గూటసాక్షిగా నైలాటంబు
సేసి యప్పాటం దనకుం బెండ్లిఘటింపం జేయ నావటంబై
యుండునట్లు సేయక హుతం బెట్లు పరిగ్రహించె? మహాను
భావులగుమీరు భావంబుల నిట్టియభిమానభంగం బెబ్భంగి
నంగీకరించితిరో కాని ననుబోఁటికి నియ్యపవాదకందళి
చందురునియందుఁగందునుంబోలె డెందంబునం బాయదు.
మీయందఱకు నొక్కవిన్నపం బనుగ్రహించి వినుం డ
వ్వసుమతీశు మోసపుచ్చి యమ్మచ్చకంటి నెత్తుకొని మింటి
మీఁదికిం దెచ్చెద నప్పుడు మీకడకంటికిం గెంపు రాదు
గదా! మహాలాభంబుపట్టున నీర్ష్యారోషంబు లెట్టివారికిం
బుట్టు ననాదికాలప్రవృత్తంబులైన రాగద్వేషంబులు భేదింప
నెవ్వరికి శక్యం బగు? నది యట్లుండె మఱియొక్క యుపా
యం బవధరింపుఁడు, పాకశాసనుండు పావకుండు పరేతపతి
పాశహస్తుండు పంచముండ నైనయేను నియ్యేవురముం
బాండవులు పాంచాలినిబోలెఁ బంచికొని యనుభవింతము
గాని యప్పకంజాక్షిం బట్టికొనినత్తునే? యని పరమకపటో
పాయమాయాప్రయోగపరిపాటీపాటవంబు దేటపడ బహు
ప్రకారంబులం బలికిన. 103

ఆ. హరిహయాది విబుధు లక్కలిమూర్ఖతా
ముఖరతావికారములకు ఱోసి
కడఁగి పలికి రపుడు గంభీరభారతీ
భారతీనమ్రమైనభాషణముల. 104

సీ. అర్హు మెవ్వనిరూప మంగసంభవరాజ్య
రక్షాసింహాసనారోహమునకుఁ
గడుగు నెవ్వనికీర్తి కార్తికీతిథినిశా
నాథబింబంబు నెన్నడిమికందు
భవన మెవ్వని ప్రతాపప్రదీపమునకుఁ
బుండరీకభవాండమండలంబు
చుట్ట మెవ్వనికేలు సురభిచింతారత్న
రోహణాచలవారివాహములకుఁ
తే. గలుష మెవ్వానిఁ దలఁచినఁ గ్రాఁగిపోవుఁ
బుణ్య మెవ్వానిఁ గీర్తింపఁ బొడవుపడయు
వాఁడు నిషధేశ్వరుండు మా వరుసవాఁడు
కలిమహారాజ! మన్నింతు గాక వాని. 105
ఉ. మచ్చిక వీరసేనునికుమారునకుం బరమోపకారికిన్ [లో
మెచ్చి జగం బెఱుంగఁ దమనెయ్యపుఁజెల్లెలి నిండుఁగొల్వు
నిచ్చితి మింతలోపలనె యింతటివారముఁ దప్ప నేర్తుమే? [కిన్.
యచ్చపలాక్షిఁ గూఁతు రతఁ డల్లుఁడు మాటలు వేయు నేటి
ఆ. ఏము నలువురందు నెవ్వాఁడు గాఁ జాలు
నిచ్చిపుచ్చుకొన్న యీలగ్రద్ద?
మాకు నింపు గావు మాను మీసుద్దులు,
కలహములమొగంబ! కలియుగంబ? .07
క. పామరతఁ బట్టఁ బాఱకు
పామర! కలిరాజ! నిషధపతి మదలీలా
పామరసావేశంబునఁ
బా మరవిందారిఁ బట్టఁ బాఱెనభంగిన్. 108

క. కాలోచిత మగుకార్యం
బాలోచితముగ నొనర్ప మది మేలు విరు
ద్ధాలాపంబులు పలుమఱు
నేలా పచరింప నిపుడు? హేలానిమిషా! 109

వ. అని తమలోన. 110

క. పోయెడుఁ బో యిప్పుడు తా
ర్తీయీకయుగంబునుం దురీయయుగంబుల్
దోయి యయి నలున కుపహతి
సేయంగా లేరు వానిశీలముకలిమిన్. 111

క. యుగశేష మశేషమహీ
జగదవనపరాయణుండు సమధికబాహా
యుగళీయుగపదుపార్జిత
జగతీవిజయుండు నలుఁడు సామాన్యుండే? 112

వ. అని వెండియు నాఖండలాదులు "పరోక్షప్రియా దేవా" యనుపురాణవచనంబు గారణంబుగా నిగూఢప్రౌఢనిజభాషణవిశేషంబున. 113

తే. 'యామితి త్రేత్యసజ్జ్ఞాన మమరశేష
రాజసంస దిహాస్యతాం రహ తమాంసి
తత్ర మా గాస్త్వ మితి గతో ద్వాపరేణ
రాజసంసది హాస్యతాం ప్రథమ' మనిరి. 114

వ. మఱియు బహుప్రకారంబుల బుద్ధిసెప్పియుం బ్రియంబు వలికియు హెచ్చుఁ గొండాడియు బృందారకులు గలిద్వాపరంబుల భూలోకగమనంబు ప్రతిషేధించిరి. ఇట్లు ప్రతిషేధించినను నారిసుభాషితంబు పెడచెవులం బెట్టి మోర

కంబును సాహసంబును మదంబును నమాయయు నవివేకంబుఁ
దనకు నైజగుణంబు లగుటం గలియుగంబు కరయుగంబు
మొగిచి యి ట్లనియె. 115

ఉ. వేలుపులార! మీకుఁ బదివేలనమస్కృతు లాచరించెదన్
మేలు దలంపుఁడే నవనిమీఁదఁ జరించెదఁ గొంతకాల ము
ద్వేలత నెవ్వఁడే నొకఁడు దేశములోన నధర్మ వర్తియై
ప్రాలినవాఁడు లేఁడె పలువంకల నారసి చూడ వచ్చినన్?

తే. వానిదుర్వృత్తి నెపముగా వసుధ యేలు
నలునిపైఁ బ్రత్యవాయంబు గొలుపువాఁడఁ
గొలిపి యతనిఁ బ్రవేశించి నిలుచువాఁడ
నిలిచి యాతని మననీక యలఁచువాఁడ. 117

మ. వినుఁడీ నాదు ప్రతిజ్ఞ వేల్పులు! జగద్విఖ్యాతచారిత్రు నా
తని నేఁ బట్టెద నెట్టిదేని యొకరంధ్రం బబ్బెడుంగాక యే
నను వేలంబును గొల్చు దేవతలు రాలా యేమి? యావంతత
ప్పున నైనం గలి సొచ్చుఁగాని మయిమైఁ బోనిచ్చునే
యెవ్వరిన్? 118

తే. ఆవగింజలు దాటికాయలుగ నాడి
దొడ్డ సేయుదు సన్నంపుదోస మైన
హరిహరబ్రహ్మ లైననాయంతవారె
కపటమాహేంద్రజాలాదికౌశలమున?. 119

క. కాదంబరిఁ ద్రావింతును
జూదం బాడింతు వలలఁ జొక్కులఁ బెట్టం
బైదలుల నియోగింతును
వైదర్భతనూజమీఁదివల పుడిగింతున్. 120

తే. వేయుమాటలు నేల? యో విబుధలార!
యవధరింపుఁడు నిజము మీయడుగులాన
భైమితో భూమితో బెడఁ బాపువాఁడ
నిమిషమాత్రంబునందె యానిషధపతిని. 121

వ. అని పలికిన నెమ్మనంబులం గుత్సించుచు నతని యుత్సాహంబు దైవకల్పితంబు గావున నన్యథాకరింప నలవి గాక నాకవప్రముఖు లగుబర్హిర్ముఖు లన్యోన్యముఖావలోకనంబు సేసి మనకుం గలిరాజుతోడ సంవాదం బింతియ చాలు, తమ్ముండు నన్నయు నగుకలిద్వాపరంబులు బ్రహ్మలోకంబున నుండి యాబ్రహ్మనియోగంబునఁ బోవుచున్నవారు గావ లయుఁ బాతెడునీళ్లకుం గట్టపెట్టం బని యేమి? 'పోదండు పోదం డ'ని పోయిరి. కలియును, గామక్రోధలోభమోహాపరివారపరివృతుండై నిషధదేశంబుచాయన భూమండలంబునకు డిగ్గె నప్పుడు. 122

నిషధదేశంబునఁ గలిపురుషుని దుర్వర్తనము

సీ. *హోమాగ్ని ధూమోర్మి కుద్వేగ మొందుచుఁ
గ్రతుధూమములచేత గాసిపడుచు
నతిథిపాదక్షాళనాంభఃప్లుతము లైన
గృహమేధిమందిరక్షితితలముల
జీరువారుచుఁ బూర్తశిశిరానిలంబులఁ
జలివట్టి వణఁకుచు సవనశుష్క
పుటపాకముల వెక్కుఁ బురపురం బొక్కుచుఁ
బశుబంధములఁ జూచి భయముపడుచు

* 'హోమాజ్యగంధోగ్ని' అని పాఠకల్పనము సమంజసము.

తే. వ్రతులబృసులకు యతికోటిరాంభములకు
బ్రహ్మచారులయాషాఢపంక్తులకును
నంతరంగంబులో నాత్మహాననశంక
తరతరమె యుద్భవిల్లంగఁ దల్లడిలుచు. 123

సీ. సవనయూపస్తంభసంభారములఁ జూచి
శూలంబులో యని స్రుక్కి స్రుక్కి
భూదేవనిటలోర్ధ్వపుండ్రంబు లీక్షించి
ఖడ్గంబులో యని కలఁగి కలఁగి
బ్రహ్మచారిజనోత్కరంపుమౌంజులు సూచి
పాశంబులో యని బ్రమసి బ్రమసి
యధ్వరస్రుజ్జిహ్మకాయంబు లాలోకించి
యురగంబులో యని యులికి యులికి

తే. విప్రనికరం బనుష్ఠానవేళలందుఁ
బాణిపంకేరుహోదరాభ్యంతరమున
నినిచి యొత్తినయాచమనీయతీర్థ
జలము శాపోదకం బని యలికి యలికి. 124

సీ. ఆత్మఘాతకుఁ జూచి హర్షింపఁగా నేల?
యతఁడు సర్వస్వారయజ్ఞకర్త
బ్రహ్మఘ్నుఁ గని యేల పరితోష మందంగ?
నాతఁడు సర్వమేధాభిరతుఁడు
బ్రహ్మచారిత్వరీరతి కేల మోదింప?
నది మహావ్రతదీక్షకంగకంబు
విప్రులమధుపానవిధి కేల యలరంగ?
సౌత్రామణీష్టియాజకులు వారు

తే. ధూళిధూసరుఁ బరికించి యేల నిక్క ?
పావనస్నానవిధిమృదాభవ్యుఁ డాతఁ
డనుచు మూఁడవయుగము దన్నచట నచట
భ్రాంతిఁ దీర్పఁగ గతిలేక భంగపడుచు. 125

వ. నిషధదేశంబులోఁ జనువాఁడు మఱియును. 126

తే. స్నాతకుల ఘాతుకులఁగాఁగ సంస్మరించు
నహితులకుఁబోలె వెఱచునగ్న్యాహితులకుఁ
దలఁచు దాంతుఁ గృతాంతుఁగాఁ గలియుగంబు
మానితం బైనయమ్మహీమండలమున. 127

సీ. బౌద్ధులఁ బాటించుఁ బరమబంధులఁబోలెఁ
జార్వాకులకుఁ గరాంజలి ఘటించు
జైనులంబొడగన్న సంతోషమునఁ దేలుఁ
జే యని మ్రొక్కు లోకాయతులకు
వైతండికుల కభివాదనం బొనరించుఁ
బాషండులకుఁ జాల భక్తిసేయుఁ
గాపాలికులకు సత్కారంబు గావించుఁ
బరిచయించును దిగంబరులతోడఁ

తే. బాశుపతకక్షపాలికాభస్మధూళి
పాళి యుద్ధూళనక్రియావేళయందు
గాలివెంబడిఁ బైఁ రాలఁ గళవళించుఁ
గలియుగము పావకస్ఫులింగంబు లనుచు. 128

క. వేగుంబోకల మేల్కని
భాగవతోద్గీయమానభగవద్గీతా

రాగంబులు విని మది ను
ద్వేగంబు వహించుఁ జేఁదు దిన్నవిధమునన్. 129

సీ. అప్పురాకుఁడు పరాకమ్మగా రేతెంచు
త్రోవకు దూరంబు తొలఁగిపోవు
నాదోసకారి సన్న్యాసి దవ్వులఁ గాంచి
మోలంబునకు దారియొదిఁగి యుండు
నాపాపజాతి మాసోపవాసిని నీడ
లంఘింపఁ బోయి కాల్నిలియఁ గూలు
నావెనుగొలుకు యాయావర వ్రతధారిఁ
బగదారి యని డస్సి పండ్లు గొలుకు

తే. నాన్నృశంసుండు నుసుఁగు వైఖానసులకు
నాదురాత్ముండు శ్రోత్రియు నపహసించు
నాఖలుఁడు సోమయాజి నిరాకరించు
నక్కిరాతుఁ డనుష్ఠాత ధిక్కరించు. 130

శా. ఆనిర్భాగ్యుఁడు గాళరాత్రి యని హాహాకారముం జేయు
డెం, దాన న్నాథ్వస మంది బ్రాహ్మణులు సంధ్యావేళఁ జేత
స్సమా, ధానం బొప్పఁగ నావహింప నుదయత్సప్తాశ్వబిం
బంబులోఁ, గా నాకాశపథంబు నిండికొవి శ్రీగాయత్రి
యే తేరఁగాన్. 131

తే. జినగవేషణనిరతుఁ డాచెట్టు సూచు
* నభినవబ్రహ్మచారిచయంబు నెదుర
క్షపణకాలోకనార్థి యాఖలుఁడు గాంచు
నక్షపణకేళిరాజసూయాధ్వరమున. 132

---

* 'అభినవ బ్రహ్మచారిచయాజినంబు' అని పాఠకల్పనము మూలానుగుణము.

మ. యజమానప్రమదావికస్వరభగన్యస్తాశ్వదీర్ఘస్మర
ధ్వజదండం బగునశ్వమేధమఖతంత్రంబు న్నిరీక్షించి యి
క్ష్వాకుజనుండొత్తిలి నవ్వె వేదవిదులం గుత్సించి పుష్పాస్త్రుచే
నిజహస్తంబున వ్రేసి యశ్రుకణముల్ నిండార నేత్రంబులన్.

వ. ఇవ్విధంబున. 134

ఉ. బాండికమండలీప్రకృతిబంధుఁడు బంధకికాప్రియుండు పా
షండసఖుండు జైనతరుషండవసంతుఁడునుం దిగన్కృత
స్థండిలశాయియుం గపటధార్మికమిత్త్రుఁడు నైవినిందకా
ర్యుండ డతఁడుండెఁ గొన్ని దినములు నిషధావనిమండలంబునన్.

మ. కలికాలంబు విదర్భరాజతనయాగాఢాంకపాలీమహో
త్కలికాలంబుఁడు సంచరించె నిషధక్ష్మామండలి స్వార్గభూ
వలనిగ్రాహిణి యైనపారిషద సైన్యశ్రేణి పరోప్లవతిక్ -
వలనిగ్రాహిణియైనయాత్రకు సముల్లాసంబు సంధిల్లఁగాన్.

వ. ఇవ్విధంబునఁ గలియుగంబు దిరిగితిరిగి యెప్పట్టునం బాపంబు
రూపింప లేక యొక్కచోట నేకాంతంబునం దమయంతవట్టు
వారినిం గూడి మంతనం బుండి "రంధ్రాన్వేషణంబులంగాని
దోషంబులు గానంబడవు, రంధ్రాన్వేషణంబులు గాల
క్రమంబునంగాని ఫలింపనేరవు, గావున ద్వాపరం బదే
శంబున వివాదలేశంబు లరయునది, నాకుం గామక్రోధ
లోభమోహంబులకును వేఱువేఱ యధికారంబులు పాలు
వెట్టెద, నవి యెయ్యవి యంటేని. 137

సీ. యతి మాచకమ్మ గొండ్రాలు దీక్షాపత్ని
మగనిఁ బాసినయింతి మఱునిపాలు

తీర్థవాసులును మాంత్రికులు దాయాదులుఁ
దర్కవాదులును గ్రోధంబుపాలు
యజనదీక్షితులు నధ్యయనపాఠకులును
భస్మగుంఠనులు లోభంబుపాలు
బాలవై తండికపామరాహంకార
చుంబకమతులు మోహంబుపాలు

తే. కేళిసౌధమహాచంద్రశాలయందు
హంసతూలికపాన్పుపై నహరహంబు
నవవధూకేళివిహరణోన్మత్తుఁ డైన
నిషధనాథుండు నాపాలు నిక్క మరయ. 138

వ. అని యందఱ నియోగించి. 139

ఉ. కాకపతాకతో ఘనసృగాలకిశోరకరథ్యపంక్తితో
గీకసఫాలికాఘటితకింకిణికావలితోడఁ గూడి భ
ల్లూకపకృత్తిక్లప్తమగులోహశతాంగముఁ గొంచుఁ బోవనా
జ్ఞాకృతిఁ బంచె నప్డు నిజ సారథి యైనదురాత్ముఁ దుస్సహున్.

వ. పంచి యనంతరంబ యన్నిర్దయుండు దానును గర్దభధూళి లగ్నంబున నిషధనగరంబుఁ బ్రవేశించి సంధ్యాకాలంబున మసకమసక చీఁకటిం గుఱుపూపుడుం బుట్టంబు ముసుంగు వెట్టికొని పెడతెరువున శూన్యభవనద్వారవేదికా విటంకంబుల విశ్రమించుచు దేవమందిరప్రాంగణంబులకుం దొలంగి వేశవాటంబునడుమ నొయ్యన నడచి యట మలంగి దురోదరక్రీడావినోదంబుల ననుమోదించుచుఁ గాదంబరీగృహంబు లొరసికొనుచుఁ జైత్యంబులు గడచి శృంగాటకంబులు దాఁటి దూరంబు చని నిభృతప్రకారంబున నృపా

గారంబు డాసి యచ్చేరువం గేళిసౌధంబు కెలన శిలాప్రాకార పరివృతంబై నందనవనంబునకు విందనం జాలి చాలం జెన్నొందుమందిరోద్యానంబు దఱిసి నెత్తమ్మికొలని కుత్తరంబునం గేళాకూళికిం బడమటం గుటజకురంటకఝింటికా సర్జఖర్జూరకేతకీషండమండలంబులోనం గాలుకొని గాలికిం దూఱరానియొక్కయీరంబు సొచ్చి యచ్చట. 141

శా. సంతోషంబున నాశ్రయించె విలసచ్ఛాఖోపశాఖాశిఖా
సంతానోదయచుంబితాంబరదిశాచక్రంబు భూపాలశు
ద్ధాంతారామరమాంగనాభిసరణవ్యాపారసంకేతవి
శ్రాంతిస్థానకము న్విభీతకమహాసర్వంసహాజాతమున్. 142

వ. ఇట్లు కలిరాజు నిషధరాజధర్షణార్థంబు శుద్ధాంతలీలావనంబులోనితాండ్రిమ్రానికోటరంబున వసియించి రంధ్రాన్వేషణతత్పరుండై యుండె నట పూర్వంబున. 143

నలదమయంతీగృహప్రవేశము

తే. అవ్విధంబున నిషధదేశాధిరాజు
నగరు సొత్తెంచి యంతరాంతరములందు
దొరల మంత్రుల దండనాథులను నృపుల
నిజనివాసంబులకు నన్పి నిలిచి నిలిచి. 144

ఉ. పాయం దొలంగుం డం చుభయపార్శ్వములం బగళంబు
సేయుచుం, దోయజలోచన ల్గొలిచి తోం జనుదేరంగం బెండ్లి
కూంతు ర, త్యాయతవైభవస్ఫురణ నంతిపురంబున కేంగుదెంచెం బై, డాయంగ జిడ్డువై చినకడానిమెఱుంగుంసిండి
పాలకిన్.

ఉ. కైశికవృత్తి యొప్పఁ గ్రథకైశికరాజసుతావివాహదీ
క్షాశుభవస్తుసంయుతము గా బయకారు లొనర్చినట్టిప్రా
వేశికమంగళ ధ్రువలు వీసుల కింపుగఁ బాడి రంగనల్
దేశివిధంబు మార్గమున తేటయు నొక్కట సాళగింపఁగాన్.

వ. అనంతరంబ వధూవరులు లౌకికవైదికాచారపారంగతు లగు పెద్దలపనుపున గృహప్రవేశసమయోచితంబు లగుమంగళాచారంబులు ప్రవర్తించుచుండి, రప్పుడు వివిధశిల్పకల్పనానిపుణు లగుశిల్పిజనులు సుపర్వపర్వతశిఖరోత్సేధం బగు విహారసౌధం బలంకరించి రందు. 147

విహారసౌధవర్ణనము

క. ఒకచోటఁ బువ్వుఁబందిరి
యొకచోఁ జప్పరము దూఁగుటుయ్యాల యొకచో
సకినల గిలిగిలిమంచం
బొకచోఁ గప్పురపుఁ బలుఁగుటోవరి యొకచోన్. 148

సీ. ఒకచోట సాలభంజిక గీలు వన్నిన
మురిపెంపురవగొండ్లి పరిఢవించుఁ
గుడ్యగర్భాగారగూఢ మై యొకచోట
నలవోక నొక్కపద్మాక్షి పలుకు
నొకచోట జలయంత్రయుక్తి నీలపుటాల
మొగులు చల్లనిచిన్నిముసురు గురియు
నొకచోటఁ బగలుచంద్రికలు గాయుచు నుండుఁ
జంద్రకాంతోపలస్తంభవితతి

తే. రమణఁ బోషితరాజకీరములతోడ
నొక్కచోట విటంకనిర్యూహపంక్తి

నసమశరశాస్త్రకారిక లభ్యసించు
శారికలు నూత్నకనకపంజరములందు. 149

తే. కోరకించినకడకంటికొలికి జూచి
వాడివాలికపూఁదూపు వంక దీర్చు
చోరగి రతిదేవిపాలిండ్ల నొత్తగిలిన
యించువిలుకాని వ్రాసినా రిడుపునందు. 150

సీ. అమరవల్లభుఁడు గౌఁతమమూర్తి యిల్లాలి
జీకటితప్పు సేసినవిధంబు
సితభానుఁ డాచార్యుచిగురాకుఁబోఁడిపైఁ
గన్నువైచినకన్నె కలుపుమరులు
నట్టేట దాశకన్యకకు నువ్విళు లూరి
జాలిఁ బొందినపరాశరువిరాళి
గారాపుఁగూఁతుపైఁగాఁ గానిపనిఁ బూను
వనజసంభవునినెమ్మనము వెలితి

తే. దారువనవీథి శీతాంశుధరునిరంతు
శౌరిగోపాలకామినీచౌర్యకేళి
కామరసభావములు మించి కానఁబడఁగఁ
దీర్చి యిడుపులయందుఁ జిత్రించినారు. 151

చ. భవజలరాశిదాఁటు నెడ భావజవాయువు వీచినం దపగ
ప్రవహణముల్ సమున్నతసుపర్వవధూకుచపర్వతాహతిం
బవిలిన దీనతావికలభావము నొందిన మౌని నావిక
ప్రవరులభావచిత్రములు వ్రాసినవారు కపోతపాలికన్. 152

శా. చూడాహేమవిటంకకోణములయంచు న్మెట్టి యెవ్వారికిం
జూడం గాళ్లు వడంకునన్నెలవునం బోద్యంబు వేద్యంబుగాఁ

బాడుం గోమలపంచమస్వరమునం బంచేషుశౌర్యాంకము
ల్గ్రీడాకిన్నరయుగ్మముల్ నఖరపాళిం గిన్నెర ల్మీటుచున్.

తే. వలచుఁ గస్తూరినిగరాలతలుపు దెఱవ
గాఁజుటోవరిలో ధూపగంధలహరి
హాటదురుసూర్తినాసికాపుటకుటీర
కోటరాంతగకుటుంబితాపాటవమున. 154

క. అచ్చట నచ్చట నిడుపుగ
విచ్చినఁగుసుమాస్త్రశాస్త్రవేదులమనముల్
మెచ్చించుఁ దెరలమంజిడి
పచ్చడములు చతురశీతిబంధంబులతోన్. 155

క. కలకంఠులకును సురతపుఁ
గులుకుటెలుంగులు వచించుగురువులువోలెన్
వలభులఁ గలకలరవములఁ
గలకల యని పలుకుఁ గలికికలవింకంబుల్. 156

ఉ. టంకముఖంబుల న్మణివిటంకములన్ లిఖియించి యున్నమీ
నాంకరసప్రసంగమధురాదిమగాథలు పారదారికా
హంకరణక్రియాసమభిహారమహాపరిహాససంకథా
సంకలితంబు లొప్పిదపుశైలిఁ బఠింతురు ప్రౌఢభామినుల్.

నలదమయంతులవిహారము

వ. ఇట్టికేళీసౌధంబున నిషధరాజు వధూసహాయుండై రతి
సహాయుండైనమన్మథుండునుంబోలెనభీష్టవిషయోపభోగం
బులం దృతీయపురుషార్థంబు చరితార్థంబుఁ జేయువాఁడై.

తే. కామశరవృత్తవర్తికాగంధతైల
దీపితానేకదీపికాదీప్తిజాల

వర్ధితాటోపకామదేవప్రతాప
మయినయాంహాస్యమెక్కె నింతియును దాను. 159

సీ. ప్రథమానురాగంబు రాజహంసముచేతఁ
దెలిపి యంపినయట్టిజిట్టతనముఁ
బేరోలగంబునఁ బెద్దగద్దియనుండి
దృష్టించి డిగ్గనిధీరతయును
నుత్తరప్రత్యుత్తరోక్తినైపుణశక్తి
గర్వంబు సూపినకలికితనము
వరణావసరమున వాసవాదులమాయ
మాయింప నేర్చినమతిబలంబు

తే. నాత్మదివ్యావతారతావ్యంజకంపుఁ
బ్రౌఢిఁ బచరింప వ్రీడాభరంబుకలిమి
వైశికం బయి యుండు నెవ్వరికిఁ జూడఁ
గాన లజ్జింప లజ్జించెఁ గమలవదన. 160

తే. స్వప్నసంభోగశతసహస్రములు వోయె
భ్రమసమీహావినోదార్బుదములు సనియె
మనములో నిండియున్నది ననువుఁ గూర్మి
యింక లజ్జాభయంబుల కెడము గలదె? 161

తే. ఉపలములకంటెఁ గఠినంబు లొక్కవేళఁ
గుసుమములకంటె నొకవేళఁ గోమలములు
గాన లజ్జాభయంబులు గలవొ లేవొ!
పువ్వుఁబోఁడులహృదయంబు లెవ్వఁ డెఱుఁగు? 162

వ. కళావతీప్రముఖసఖీజనప్రయత్నంబున నవరత్నశయ్యాసనా
థంబును ధవళదుకూలకీలితమనోజ్ఞంబునుఁ బ్రత్యంతస్థాపిత

కనక కలశభృంగారుతాలవృంతదర్పణతాంబూల పేటికాఫల
కుసుమగంధకస్తూరికాదిపరికరోపశోభితంబును నగు కౌతు
కాగారంబు ప్రవేశించి. 163

క. వ్రీళాసరిన్నిమజ్జన
లీలోచితనమనసల్లలితముఖి యగుచుఁ
నేలఁ బదాంగుళి వ్రాయుచు
బాలామణి నిల్చెఁ దలిమపర్యంతమునన్. 164

ఉ. భావము పల్లవింపఁ బువుఁబానుపుమీఁదికి నేర్పున న్వయ
స్యావలి దార్ప నెంతయును నర్మిలితోఁ గుసుమాస్త్రశాస్త్రవి
ద్యావిదుఁడో యయ్యఁబైఁదిగిచియక్కునఁజేర్చెభుజాయుగాంక
పాళీవలయంబులోనఁ దవిలించి కురంగవిశాలలోచనన్. 165

క.. హారపరీక్షామిషమున
భూరమణుఁడు గమిచె నింతిపొంకపుఁజన్నుల్
కూరిమి నేరిమిఁ బులకాం
కూరంబులు వొడమఁ జిగురుఁగోరులకొనలన్. 166

చ. శుచి యగుహారదామమున శుక్తిజరత్నవిభాపరీక్షణం
బుచితపుఁగైతవంబుగఁ బ్రియుండు ప్రియం బెసలారఁ జూచి
నం, గుచలికుచద్వయం బొరసికొంచుఁ బయిం బులకాంకు
రంబులం, బ్రచురము సేయుచు న్నిగిడె బాణి వధూమణి
కంఠసీమకున్. 167

తే. నవసమాగమవేళ నయ్యవసరమున
నువిద లజ్జాభరంబున కోర్వకటించి
నైదువడి సేసె వలరాజునంతవాఁడు
నరయ నెవ్వానిసొమ్ము జయాజయములు. 168

సీ. ఒకదీప మార్చిన నున్న దీపంబులు
నప్పుడ తమకుఁ దా మాఱుటయును
దాలవృంతానిలచేలాంచలాదిక
వ్యాపారముల దీప మాఱమియును
నాఱినదీపంబు లప్రయత్నంబున
మఱి చూడఁ జూడంగ మండుటయును
మండి యాఱియు నాఱి మండినదీపంబు
వెలుఁగుఁజీకటియుఁ గావించుటయును
తే. గలుగునట్లుగ వరశక్తికలన రాజు
శిల్పముల నవ్వులాటకుఁ జేయుచుండఁ
దరుణి కుతుకత్రపాద్భుతాతంకభార
సంకటస్థాయివై సారిణాంక యయ్యె. 169
తే. తరుణి లజ్జాభరంబుచేఁ దన్నువడియుఁ
దోయజానన వెఱపుచేఁ ద్రోపువడియు
నుల్లమున ఖేద మందక యుండ నట్టె!
బాలుఁడా యేమి తలఁపోయఁ బంచశరుఁడు? 170
ఉ. ఇంచుక యుల్లసించినను నేమని చెప్పఁగ? లజ్జ వచ్చి త
ర్జించును సాధ్వసం బడరి శిక్ష యొనర్చును మౌగ్ధ్య మేచి వా
రించుఁ బ్రగల్భభావము ధరించి య కేని వధూమనోగతిం
బంచశిలీముఖుండు పసిపాపఁడు వో నవసంగమంబునన్. 171
సీ. మూర్ధాలకంబుల స్రుక్కుఁ జక్కఁగఁ దీర్చి
నలఁపు నెమ్మనములో మొలవఁ బెట్టు
గర్పూరహారంబు గదియించు నెపమునఁ
గుచకోరకంబుల గోళ్లఁ గముచుఁ

దల్పయంత్రణనిరోధంబునంకిలి కోర్చి
యర్ధాంకపాళిక నాదరించుఁ
నిబిడనీవీబంధనిర్మోక్షణమునకుఁ
బని పూని భీతిఁ గంపంబునొందు

తే. నూరుసంవాహనమునకు నుత్సహించు
ఘననితంబంబుపై నుండ మనసు వెట్టు
నిమ్ననాభికి డిగ్గంగ నెమ్మిసేయుఁ
బద్మలోచన మరఁగి భూపాలుకరము. 172

తే. విభుఁడు పరిహాస మాడి నవ్వించుఁగాని
పడయలేఁడయ్యె నెన్ని యుపాయములను
రాజబింబాస్యతాంబూలరాగసుభగ
దంతకురువిందమాలికాదర్శనంబు. 173

మ. మనుజాధీశుఁడు మగ్న హారలతికామాణిక్యముద్రాంకిత
స్తనభారంబుగ గాఢనిర్దయపరిష్వంగంబు పూఁబోఁడికిన్
ననుపుంగూరిమిమై వడి న్మరపెఁ దన్మందాక్షభావంబునన్
దనపూవిల్లును నొక్కచందమునఁ గందర్పుం డొగిన్ వంపఁ
గాన్. 174

తే. మెలతఁ యప్పుడు మందాక్షమీలితములు
సౌహృదస్మేరములు నైనసంగమముల
ముకుళితంబులుఁ బుష్పితంబులును నైన
భూజములతోడియుద్యానభూమిఁబోలె. 175

సీ. 'అధరంబు చవిసూపు మన్య మేమియు నొల్ల'
నని చెక్కుఁ జేరి మంతనము వలుకు

దైన్యంబు దోఁపఁ బ్రార్థన సేసి తుదిఁబొంచి
బలిమి సొంపునన చుంబన మొనర్చు
'వదనారవిందాసవము ప్రసాదము సేసి
నను నేలికొంటి గా'యనుచు మెచ్చు
'ననుఁగుభృత్యునకు నీపని యర్హ మగు' నంచు
నూరుసంవాహనం బొయ్యఁ జేయు
తే. 'నేల కుసుమాస్త్రకేలికి నింత వెఱవ!
వెఱవ కేనేమి నీసఖీవితతి యేమి?'
యనుచుఁ దగ బుజ్జగించి హస్తాంబుజమున
వలపుఁగీలు దెమల్చు భూవల్లభుండు. 176
సీ. పతిపాణిపల్లవచ్యుతనీవిబంధన
వ్యగ్రబాలాహస్తవనరుహంబు
ధవకృతాధరబింబదశనక్షతివ్యథా
భుగ్న లీలావతీభ్రూలతంబు
ధరణినాయకభుజాపరిరంభమండలీ
గాఢపీడితవధూఘనకుచంబు
పటునఖాంకురమృదువ్యాపారపులకిత
నీరజాక్షీనితంబోరుయుగళి
ఆ. యస్తివామ్యభార మస్తికౌతూహలం
బస్తిఘర్మ సలిల మస్తికంప
మస్తిభీతి యస్తిహర్ష మస్తివ్యథం
బస్తివాంఛ మయ్యె నపుడు రతము. 177
చ. కుతుకమునం గురంగమదకుంకుమచర్చ వహించి నీలలో
హితరుచులై స్వయంభు లయి యీహితసౌఖ్యవిధాయు

లైన య్యయ్యతివపయోధరంబులకు నర్ఘనిశాసమయంబున
న్నమం,చితనఖకింశుకార్చనము సేసె మహీపతి భక్తి
యేర్పడన్. 178

తే. లావునను గూడి పాణిపల్లవయుగమున
నొత్తిపట్టిన సరకు గా కుల్లసమున
హారకాంతిచ్ఛలంబున నల్లనవ్వు
తరుణిచన్నులు రాజుచిత్తము హరించె. 179

క. తరుణికి ధాత్రీపతికిని
బరిచుంబనవేళ దంతపరిపీడన మి
క్షురసంపుఁబానకములో
మిరియపుఁగారంబువోలె మెచ్చొనరించెన్. 180

తే. చూచియునుఁ జూచుఁ గ్రమ్మఱ సుదతిఁ దివుటఁ
గౌఁగిలించియు నప్పుడ కౌఁగిలించు
జుంబనముసేసియును రాజసూనుఁ డెలమిఁ
జుంబనముసేయుఁ జౌనరుక్త్యంబుగాఁగ. 181

తే. కులుకుటెలుఁగుల నలరారు పులకములను
గంపములను సమగ్రసీత్కారములను
జుంబనక్రీడలందు రాసుతునిమోము
శీతకరుఁ డౌట చెప్పక చెప్పె నబల. 182

ఉ. వంచన లేక యాననము వాంచినయప్పుడు ఫాల మోరగా
వించుచుఁ జెక్కుటద్దములు వ్రీడభరంబునఁ గీలెటింగి చుం
బించి మనంబు తాలిమి గభీరతరత్తకు నెత్తఁ బూనిన
ర్మించి ముఖాబ్జచుంబనము మేకొనినవ్వు విభుండు నేర్పునన్.

తే. సతతతాంబూలభోగ కషాయితములు
సుదయభాస్కరనవసౌరభోల్బణములు
నయినయధరామృతముఁల నింతియును బతియుఁ
జలిపి రనోన్యన్యమధుపానలలితకేళి. 184

చ. అవహితభావభావితసహస్రకరామృతభానుమండలుం
డవుచు నసమ్మతక్షణసమభ్యుదితం బగుభావలాభలా
ఘవము మదిన్ జయించి ప్రియకాంత రసాంతరసన్నిరుద్ధమా
ర్దవఁ గరఁగించుచున్ గరఁగె రాజు సమంచితపారవశ్యుఁడై.

తే. భాగ్యవశమున భావలాభంబు లపుడు
రెండుసమమైనఁ గుసుమకోదండనర్మ
కర్మకాండసమాపనశర్మసార
సంవిభాగంబు సమమయ్యె సతికిఁ బతికి. 186

వ. ఇవ్విధంబున నవ్వామ వామపాదతలవిలుప్తమన్మథశ్రీ
విలాసుం డై నయవ్విలాసివలనం బ్రథమపరిహాసంబునం బతం
గపుంగవగవీహైయంగవీనరసరసాయనాస్వాద ప్రరూఢం
బును జిరకాలావస్థానసుస్థిరంబును వివిధవిఘ్న పరంపరా
నిస్తారనిరంకుశభాగ్యోదయంబును సౌభాగ్యగర్వసర్వస్వ
సహాయంబునునైన నిజానురాగంబునకుం దగి వ్రీడాజిత
మన్మథంబులును దుల్యలజ్జాస్త్రంబులును గందర్పవిజిత
మందాక్షంబులును నగుకేళివిశేషంబులఁ గుచకుంకుమ
పంకంబుచేతను నున్ముంగురులచిన్ని పువ్వులచేతను నడుగు
నెత్తమ్ముల క్రొత్తలత్తుకచేతను బింబాధరంపుఁదాంబూల
రసరాగంబులచేతనుం బర్యంకభాగంబు దేటపఱుపం దులా
కోటీరటనంబును గంకణఝణఝణత్కారంబును మేఖలా

కలాపకింకిణీకలకలంబునుం గులుకుటెలుంగులం గలసి సకినల కీలుఁబఱపులచప్పుళ్లు విప్పు సేయం గ్రమంబున విచ్ఛిన్న హారమండలం బగుసురతాండవంబునకుం గళాసిక యగు పారవశ్యంబునం గుసుమకార్ముకనర్మకర్మకాండకేళీసమాపనా శర్మసారంబు సమసంవిభాగంబుగాఁ బంచికొని యనుభ వించుచు నిశ్వాసధారాసారంబుల వాసాగారంబధివాసిం చుచు నెడనెడం బ్రియనఖక్షతార్పణంబులు ఘాణితంబునం దొనర్చిన మరి చావచూర్ణంబులం బోల నర్ధనిమీలితనయన తారకంబునుం బ్రస్వేదబిందుకందలిత నాసికాశిఖరంబునుం జర్వణాఘాతబింబాధరశయాళుయావకంబును సామిలుప్త లలాటతిలకంబును నగువదనకమలంబు హృదయవల్లభు వక్షస్స్థలైకదేశంబునం జేర్చి నప్పుడమ్మిథునంబు. 187

మహాస్రగ్ధర.—

సరి యాతాయాతరంహ
శ్చలకలితరతశ్రాంతినిశ్వాసధారా
పరిషద్వ్యామిశ్రభావ
ప్రవిఘటితమిథఃప్రాణభేదోదయంబై
యొరిమన్వక్షోజపాళీ
యుగకరిమకరీయుగ్మభుజామధ్యచిహ్న
భరణావ్యక్తైకభావో
భయవిలసితహృద్భాగమై నిద్రవోయెన్! 188

వ. మఱియును. 189

తే. సురతపారవశ్యంబులఁ జొక్కి చొక్కి
కేళినిద్రాసుఖంబులఁ దేలి తేలి

మేలుకొని బాహ్యరతిలీల మించి మించి
దంపతులు క్రీడసల్పిరి తనివి సనక. 190

సీ. ప్రాణేశునొసలిలాక్షాంకంబు వాడ గాంచి
మునిమునిసవ్వుతో మోము మలఁచు
నేల నవ్వితి? చెప్పు మిప్పు డం చడిగిన
నధిపుచేతికి నించుటద్ద మిచ్చు
మఱుపెట్టి చనుదోయి మదనాంకములు సూచుఁ
దనునవ్వువిభుఁజూపులన యదల్చు
రాజుచేఁ జికురభారము సెజ్జ మోవంగ
మ్రొక్కించుకొనుఁ బాదములకు నలిగి
తే. చంద్రమూర్తిజిగీషానురూపకళను
గతనుఁ డేకాదశాకృతి యైనభంగిఁ
జరణనఖదర్పణములందు ధరణివిభుఁడు
లీలఁ బ్రతిబింబితుండుగా లోలనయన. 191

సీ. దంతక్షతవ్యథాదాయికాస్యమునకు
దంతక్షతవ్యథ దండు వగ్యోఁ
గుచకుంభమర్దనక్రూరకర్మం బైన
కరము పాదము లొత్తి కరుణ నడసె
దీప మార్చినయప్డు దీప్తిసూపినకళ్ల
మాళిరత్నము మ్రొక్కి మాన్చుకొనియె
నొత్తినతప్పు వో నుడిపెఁ గ్రీడాశ్రాంతి
నమృతంబు గురిసి దివ్యాభరణము
తే. మోస గాకుండ నపరాధములకుఁ దగిన
శాస్తి యన్నింటి కిబ్భంగి సంభవించె

సతికిఁ బతికిని నవ్వేళ సంఘటిల్లు
శంబరారాతిధర్మయుద్ధంబునందు. 192

ఉ. మంకెనపువ్వుమీఁదియళిమాడ్కి నృపాధరపల్లవోదరా
లంకృతిసైనదంతపదలాంఛనముం గని కన్నుఁగోనలం
దంకురితంబులైనదరహాసలవంబులు పద్మనేత్ర యి
ఱ్ఱింకులు సేసెఁ బక్ష్మముల యీఱమిఁ గాటుక చిమ్మచీకటిన్.

ఉ. క్రిక్కిఱిచన్నుదోయి యిరు గ్రేవలకాంతియుఁ బంచబాణుఁ
గ్రొ,వ్వెక్కఁగఁ జేయ హస్తయుగ మెత్తివిహారభరంపుఁ బేర్మి
కిఁ,విక్కి ప్రసూనము ల్దురియు వేనలి వీడిచి కొప్పువెట్టుచోఁ
జొక్కులఁ బెట్టె భూవరునిచూపులఁ గోమలి బాహు
మూలముల్. 194

శా. వాసోభూషణగంధమాల్యరచనావైచిత్ర్యసజ్జాంగియై
యాసీమంతిని యన్యకాంత యనుమిథ్యాభ్రాంతి పుట్టిం
చుచు, న్వాసాగారమునందు నొక్కతెయ నానాభంగి వర్తిం
చు న,త్యాసక్తి న్నవసౌఖ్యలీలల విభుం డామోదముం
బొందఁగాన్. 195

ఉ. కైటభవైరియుఁ జలధికన్యయు నాదిగఁ గీటకంబునుం
గీటకపత్నియుం దుదిగఁ గృత్స్నము రాజును దాను నై
నిరా,ఘూటరతిఁ సుఖించుటకుఁ గాంక్ష యొనర్చు మనోంబు
జంబునఁ,బాటలగంధి నిత్యనిరుపాధికరాగనిబంధనంబునన్.

ఆ. వనిత. రూపవేషవాసోంగవాసనా
భూషణాదిబహువిశేషరచన
నన్యదివ్యకాంత యనుశంక పుట్టించి
నేర్పు గ్రొత్త గాఁగ నృపతిఁ గవయు. 197

వ. ఇవ్విధంబున నమ్మిథునంబు నిధువనక్రీడాపరాధీనంబై యానందజలధి నోలలాడుచుండ నవ్విభావరి జరాభావంబు ధరియించె. మనోభవుండు కోదండం బెక్కుడించి సంగ్రామ విరామసూచకంబుగాఁ గుక్కుటకంఠ కాహళంబులు పట్టించె, నప్పుడు వైతాళికులుం గేళీప్రాసాదపర్యంతభాగం బున నుండి యుచ్చైస్స్వరంబున నిట్లనిరి. 198

ఆశ్వాసాంతము

మ. ప్రణతానేకనృపాలమౌళివలభీపర్యంకరత్నావళీ
ఘృణికిర్మీరితపాదపీఠ జయలక్ష్మీకేళిమాణిక్యద
ర్పణ! దర్పాంధవిరోధిరాజనివహప్రాణానిలాహారభ
క్షణకుక్షింభరిభూరిదక్షిణభుజాస్తంభాసికుంభీనసా! 199

క. ప్రౌఢజయశ్రీకుచభర
గాఢపరీరంభకేళికౌతుకసుఖసం
రూఢనవపులకముకుళ
వ్యూఢోరస్థల! విలోచనోత్సవమూర్తీ! 200

మాలిని—

అమృతజలధికన్యాప్రాణనాథాంఘ్రిసీమా
సముదితసురగంగాసామ్యకీర్తిప్రదీపా!
కమలభవపురంధ్రీకంఠనక్షత్రమాలా
సమధికమణిరోచిస్స్వచ్ఛలీలానులాపా! 201

గద్యము. ఇది శ్రీమత్కమలనాభపౌత్త్ర మారయామాత్య పుత్త్ర సకలవిద్యాసనాథ శ్రీనాథప్రణీతంబైన శృంగార నైషధకావ్యంబునందు సప్తమాశ్వాసము.

శ్రీ ర స్తు

శృంగార నైషధము

అష్టమాశ్వాసము

శ్రీ ధామరెడ్డి వేమ
క్ష్మాధీశ్వరసచివసింగనామాత్య ! దిశా
సౌధశిఖరాగ్రకీలిత
సాధీయస్స్ఫటికకుంభసన్నిభకీర్తీ ! 1

వ. అవధరింపుము. 2

ప్రాభాతవైతాళికగీతములు

మ. జయ శీతాంశుకులావతంస! నిషధస్వామీ! మహారాజ! య
వ్యయధైర్యాకర ! నిద్ర మేల్కొనుము సంధ్యావేళ
యేతెంచె నీ, నయనాబ్జంబుల కిచ్చు భవ్యశకునానందైక
కల్యాణముల్, శయనోత్థాయము భోజరాజతనయాసంఫుల్ల
నేత్రాబ్జముల్. 3

మ. వరుణప్రేయసి యైనదిక్కుఁ గదియ న్వాంఛించుచున్
జంద్రికా, పరిధానంబుఁ గ్రమక్రమంబునఁ బరిభ్రంశంబు
నొందించు చం, దురునిం గన్గొని యింద్రదిగ్వనిత ప్రత్యూష

ప్రసాదోదయ, స్ఫురణవ్యాజమున న్నిజాననమున న్స్వానెం
బ్రహాసద్యుతుల్. 4

సీ. చంద్రాతపంబులుసాంద్రతుషారమ
        స్సహాయుధ్వాలై పరిశ్రాంతిఁ బొందె
నతిదరిద్రాణదేహద్యుతి ప్రాణమై
        ప్రాలేయకిరణబింబంబు వ్రాలె
నపరస్ఫురంబులై యాకాశవీథికిఁ
        గొన్ని భాస్కరకరాంకురము లెగసె
నమహాతితరదీప్తి నంతంతఁ జుక్కలు
        సంఖ్యావిధేయ శేషంబు లయ్యెఁ
తే. గుముదకేదారమున నుండి క్రొత్తవిరియుఁ
గమలషండంబునకు వేడ్కఁ గాఁపువచ్చు
కొదమతుమ్మెదకడ తెక్కఁ గుసుమవెట్టె
నభినవం బైన ప్రథమసంధ్యాగమంబు. 5

క. కరవాఁడిసూడితుద మొన
నర దళువంబడిన ముత్తియంబునుబోలెఁ
గర మొప్పె రజనికరణీ
కరవమథువు హిమము కుశశిఖాశిఖరమునన్. 6

మ. దివిషద్దంపతితల్ప మైనగగనోద్దేశంబునం దారకా
నివహంబు ల్గుసుమప్రసంగములు గా నిర్వాణకాంతిచ్ఛటా
నవతూలప్రకరోదరంభరినిశానాథుండు గండోపధా
నవిధాలీల వహించె నత్తఱి నఖండం బైనబింబంబుతోన్. 7

శా. శైత్యనంపాతమెయి న్నభంబునసహస్రాంశుండు వైచెఁగర
శ్యేనవ్రాతము నంధకారబలిభుక్శ్రేణీజిఘాంసారతిన్

దానం జంద్రుఁడు పశ్చిమాశకు శశత్రాణార్థమై యేఁగె ను
డ్డీనం బయ్యె నుడువ్రజంబు పరిపాటిం బారువాలో యనున్.

క. లఘుగతి ననూరుసారథి
విఘటితతిమిరుఁ డయి వీఁడె విచ్చేసె దివి
మఘవపురప్రాసాద
ప్రఘాణకప్రాంగణము లుపఘ్నంబులు గాన్. 9

చ. గ్రహములు నిర్జరీసురతకాలవిసూత్రితహార రత్నసం
గ్రహములు మేఘవీథి యనుకౌతుకమందిరచత్వరంబునన్
బహుళకరమార్జనావిధి ప్రభాతముఖంబునఁ బాయఁ దట్టె ని
ష్ఠహహ భుజిష్యవో నియతి!యంతకయారసిచూడవచ్చెన్.

సీ. ఆమ్నాయశాఖాసహస్రవివర్తంబు
లుడురాజకల్యాణహోమవహ్ను
లాకాశహర్మ్యాగ్రహస్తదీపంబులు
ప్రాలేయజలరాశిబాడబములు
చక్రవాకమనోవిశల్యౌషధంబులు
దశదిశాకుంకుమస్థాసకములు
రాజమండలకాంతిరాజయక్ష్మము లంధ
కారవేదండకంఠీరవములు

తే. పద్మవననిర్నిబంధనబాంధవములు
కైరవాకరసమ్మోహకారణములు
సవిత్రుమణిపావకేంధనసామిధేను
లెగసె నుదయాద్రియవుల నీరెండకొనలు. 11

క. పసిపాపయెండకొనలను
మసమసకనియిరులుఁ గలసి మన మలరించెన్

దెసల నలుగడల గుంజా
విసరంబుల సరులు ప్రేలవిడిచినభంగిన్. 12

సీ. నముచిసూదనువీటినడువీథిచక్కటి
నింతకు నేతెంచు నినుని తేరు
కట్టుపకాసులై గగనాంగణంబున
మందేహులింతకు మాటుకొంద్రు
స్రవియించు నింతకుఁ బ్రథమాద్రితటులలో
నూష్మసోఁకి శిలాజతూత్కరములు
ప్రీతి నింతకు నేఁగుఁ బిన్చుకుంటును త్రొక్క
వినుతసౌభాగ్య! త్రుంపుము విసపెప్ప

తే. మేలుకొను మిదె రాజన్యమీనలక్ష్మ!
కాలకంఠసమర్చనాకాలమయ్యె
విశ్వవిశ్వంభరాభారవిధృతిదీక్ష!
దీర్ఘతరనేత్ర! నిషధధాత్రీకళత్ర! 13

వ. మఱియునుం దిమిరవిరహపాండురాయమాణదిఙ్మండలంబును
విచేయతారకంబును దరిద్రాణప్రాణరోహిణీరమణబింబచుం
బ్యమానచరమాచలశిఖరభాగంబును శిశిరసలిలక్షోదకుక్షిం
భరితీరకంఠరవిమయూఖంబును గుముదకేదారనిద్రాసుఖ
నిదానంబును, నిశావిరహవిహ్వలచక్రాహ్వయవిహంగమస్త్రీ
పుంసహృదయ బృంహితాహ్లాదంబును గువలయినీకుక్షి
భ్రూణాయమాన మధుస్తబంభరంబును లవణాస్యదాప
వాహ్యవాహయవిలేహ్యమానమాణి మంథశిలాశకలంబును,
సంధ్యాయమానవ్రతపరాయణవిశిష్టాధ్వైత్ర జనవిహితాధ్య
యనవిరామంబును బ్రాహ్మణాభిమంత్రి తార్ఘ్యాంజలిజల

వజ్రధారావిదారితమందేహదేహంబును నై యత్తఱిం
గ్రొత్తవిరియు నెత్తమ్మివిరులకేసరంబులవాసనలు గ్రోలి
మత్తిల్లి యుల్లాసంబునం దూలియాడు కొదమతుమ్మెదకదు
పులు ఘుసృణసుమనశ్శ్రేణిశోణం బగుపాడుపుసంజకెంజా
యయుం గలయ బెరసి గురువెందపేరులయందంబు వహిం
చుటయునుం, గుళికిసలయంబులమీఁదం బ్రాలేయాంభఃకణ
క్రమసంభృతంబులై రజనియనుపిడియేనుంగుపూత్కారంబు
సేసి యుమిసినం జిలికిన కరవమథుశీకరంబులంబోని యుదక
బిందుసందోహంబులు సుషిరకరణనిపుణ నికరనిశాతాయస
సూచీశలాకాశిఖాంకురసంకరంబునం గరంబు హత్తినముత్తి
యంబుల ననుకరించుటయును, వికసితైకదళంబు లగుకుశేశ
యకోరకంబులచేతం గమలాకరంబులు మిహిరకిరణాభోగ
భోజనార్థంబు సంధ్యారాగాంబువుంజేత మొదల నాపో
శనం బెత్తుభావంబు భజియించుటయును, చులుకితతమస్సింధు
పూరంబు లగుబిసినీబాంధవుని కరంబులవలన రంధ్ర
స్రుతంబు లగునంధకారబిందుసందోహంబు లిందిందిర
వ్యాజంబున నంభోజవనంబులోనం దొరఁగి విసృమరమధు
స్రోతఃకచ్ఛద్వయీపరిసరంబులం బంకశంకావహం బగు
టయునుఁ, దటరుహతరునికాయనిష్కుహక్రీడానీడంబుల
నిద్రించి మేల్కాంచి కలగొనం బల్కుపులుఁగులగొలుఁ
గులకోలాహలంబులచేతనుంబోలెఁ బ్రత్యుద్బుద్ధంబు లగు
సరోజాతంబులలో మధువ్రతవ్రాతంబులు వధూవదనలబ్ధ
మధురాధరసుధాపానంబుతోడ సాధువిధీయమానంబు లైన
మధుపానమహోత్సవంబులం బ్రవర్తిల్లుటయు, గాఢతమతమ

స్తమాలగహనభంగమాతంగంబులును గనత్కనకరేణుత్రస
రేణువిసరపిశంగంబులు నగుపతంగకిరణశృంగంబులు భవన
వలభిజాలంబులం దూఱి భ్రమదణుగణాక్రాంతంబులై కుంద
పరిభ్రమణభ్రాంతి నాపాదించుటయును విభాతలక్ష్మీవిలాసంబు
విశ్వనయనోత్సవం బయ్యె; వెండియు:— 14

మ. సలిలాభ్యుక్షణకంబుసంభవరజోజంబాలపాండూభవ
జ్జలజచ్ఛిత్కరపత్త్రభావభజనన్ సంధిల్లి శీతాంశుమం
డల మిద్ధ స్తమితార్ధబింబ మగుచు న్నక్షత్రశంఖచ్ఛిదా
కలనచ్ఛేకసరోజబాంధవకరాగ్రస్వైరనిష్పీడనన్. 15

చ. తటుకున న స్తమించెఁ బతిదైన్యముఁ జూడఁగ నోడి తారకా
పటలమునుం ద్రియామయును బాపురె!యింతులవాఁడిపంత
ముల్!, గటకట! తద్వియోగమునఁ గ్రాఁగి నశింపఁడ నిష్ఠు
రాత్ముఁడై, పటికమొకో విధుండు? సదుపట్టుకలంకము నల్ల
గారయో? 16

ఉ. నిద్దుర మేలుకొమ్ము రజనీకరవంశవతంస! కుంకుమం
బద్దినభంగి మింట నదె యామినిచెల్లెలు కాల్యసంధ్య దా
నుద్దియ సేయుచున్నయది యుష్ణమయూఖసుతప్రసూతికిం
బ్రొద్దులు పొచ్చి యున్నయవి పూర్వదిశాసరసీరుహాక్షికిన్.

శా. వైదర్భీహృదయేశ! మేలుకొని నిర్వర్తింపు సంధ్యానవ
ప్రాదుర్భావవిధేయముల్ విధికలాపంబుల్ ముహూర్తంబు
లో,నాదిత్యుం డిటుఁ దోఁడుసూపుఁ బటురంహాగపిష్టపిష్టీకృత
త్మాదిగ్వ్యోమమహాతమోఘ్నము నమోఘుంబుల్ మయూ
ఖౌఘమున్. 18

శా. ప్రాతఃకాలము వాయసంబు 'పణినాపత్యోక్తశాస్త్రంబులో
దాతజ్స్థానులు చెప్పఁ డెవ్వి?' యనుచుం దం బొప్పఁ గాకా
యనం, జాతుర్యం బలరార నుత్తరము విస్పష్టంబుగాఁ గోకిల
వ్రాతం బిచ్చెఁ దుహీతుహీ యనిగృహారామప్రదేశంబులన్.

ఉ. వారక రాత్రియెల్లఁ బ్రియవల్లభుఁ డైనశశాంకుఁ గూడి యి
చ్ఛారతికేళి జాగరము సల్పినఖిన్నత నొక్కొ-దీర్ఘికా
కైరవరాజి యుప్డు నిజగర్భనివిష్టమదద్విరేఫఝం
కారమిషంబునం దఱచుగా గుఱువెట్టుచు నిద్రవోయెడిన్.

వ. అని యివ్విధంబునం బ్రభాతకాలవర్ణనంబు సేయువై తాళి
కుల నాదరించి. 21

మహాస్రగ్ధర.—

బలవద్దారిద్ర్యముద్రా
ప్రకుపితకమలాపాటలాపాంగరోచిః
కలికాసందేహదాన
క్షుమకమలమణిగ్రామజాగ్రన్మయూఖో
జ్జ్వలశుద్ధస్వర్ణభూషా
నముదయముదయత్స్వాంతసంప్రీతి నయ్యా
ర్థులకుం బుత్తెంచె భూనా
థుసతియుడిగపుందోయజాతాక్షిచేతన్. 22

వ. అప్పుడు. 23

నలుఁడు ప్రాతఃకాలకృత్యంబులం దీర్చుట

తే. తనకు నెద్దానిఁ గన్యాప్రదాన వేళఁ
యౌతకంబున నిచ్చె నెయ్యంపుమామ

యట్టియీశ్వరవరదత్తమైనరథముఁ
గామగమనంబుఁ దలఁచె నక్షణమ నృపతి. 24

క. మదిఁ దలఁచినంతమాత్రన
యుదయించుసహస్రరశ్మికుపమానంబై
మదనక్రీడాసౌధము
తుదనిలువున నిలిచె రథము తోయదవీథిన్. 25

తే. కనకకింకిణికాజాలకములు మెఱయ
గగనతరుపుష్పమగుపుష్పకంబువోలె
నెచట నుండియొ యేతెంచి యెదుట నున్న
పసిఁడితేరెక్కె వసుమతీపాలసుతుఁడు. 26

శా. వాతాహారవిరోధి నెక్కి చను విష్వక్సేనుఁడుం బోలె ని
ర్ధౌతాసిద్యుతిమేచకంబగువియద్భాగంబునన్ భాస్కర
ద్యోతస్ఫీతవిమాన మెక్కి మదిలో నుత్సాహ మేపారఁగాఁ
బ్రాతస్స్నానము సేయఁ బోయె ధరణీపాలుండుమిన్నేటికిన్.

వ. ఏఁగి యట మహానటజటాటవీవాట నవతరించి నభోవీథిమేథీ
భూతం బగుధ్రువమండలం బొరసికొనుచు శింశుమారా
కారంబునం దారకామూర్తియై పవ్వళించిన పాంచజన్య
ధరునిచరణపల్లవంబుఁ బ్రక్షాళించుచు, సోమార్కమయ
మహాసోపానంబులఁ బ్రవహించి, పరివహాపవనఝంపాసంపా
తంబులం దూఁగియాడు కరుళ్లచప్పుళ్లు దిక్పుటంబుల
నాస్ఫోటింపం, ద్రివిష్టపలలాటికాతిలకంబును నరకపురగోపుర
ద్వార దంతార్గళయును నారాయణచరణారవిందమకరంద
బిందునిష్యందంబునుఁ బుండరీకభవకమండలుతీర్థధారయు
నైనయమ్మహానది డాసి విమానంబు డిగ్గి, జలావగాహనా

యాత జంభారాతి కుంభి కుంభస్థలిసాంద్రసిందూర పరాగ
సంధ్యాయమానసలిలంబును నప్సరఃకుచతటీపటీరచర్చావి
చర్చికాసురభిళంబునుఁ బ్రతీరపారిజాతకుసుమధూళిపాళిపి
శంగితసైకతంబునుఁ జింతామణి శిలాసంఘాతసంఘట్టన సము
చ్ఛలజ్జలశీకరాసారచ్ఛటాస్ఫోటిత గగనభాగంబును గన
త్కనకపులినవేదికాసమధ్యాసీన కామధుగ్ధేనూధస్యధారా
ధోరణీ ప్రవాహబృంహితోర్మియు నగునొక్క రేవున డిగ్గి
తత్ప్రదేశంబున. 28

సీ. అత్యంతనియతిఁ బంచాంగంబు పఠియించె
నఘమర్షణస్నాన మాచరించె
దైవతఋషిపితృతర్పణం బొనరించె
సంధ్య నారాధించె సవితఁ గొలిచె
గాంగేయవాలుకాలింగమూర్తిని నిల్పి
కాంచనాబ్జములఁ బూజించె శివునిఁ
బారిజాతకలతాపల్లవాగ్రంబులు
చిదిమి యొయ్యన మేపెఁ ద్రిదశగవికిఁ

తే. గేలుదోయెత్తి యాదలఁ గీలుకొలిపి
గగనమునిరాజు లైనచుక్కలకు మ్రొక్కి
దివ్యరథ మెక్కి వేగ యేతెంచె మరలి
యధిపుఁ డటు సురనదిఁ దీర్థయాత్ర సలిపి. 29

తే. హృద్యసౌధాద్రికుట్టిమానేకరూప
ధాతుకాధిత్యకా తటాంతరము సేరె
ధరణినాథపురందరాధ్యాసితంబు
రత్న దివ్యవిమానధారాధరంబు. 30

తే. దివసముఖకార్యజాతంబుఁ దీర్చి వచ్చు
పతి నెదుర్కొనె భక్తిసంభ్రమ మెలర్పఁ
జెలువ ప్రత్యగ్దిశాసింధు సలిలవీచి
దూర్పు దెస వచ్చునిండుచందురునిఁబోలె. 31

నలదమయంతుల గోష్ఠి

వ. తరణిఖరకిరణకందళితమందాకినీకనకారవిందంబునకు విందై నిజసందర్శనానందమందస్మితసుందరం బగునయ్యిందువదన వదనంబు మదనరాగంబు సంపాదింప సర్వసర్వంసహానిలింప సార్వభౌముండు. 32

ఉ. మానససంప్రమోదము సమగ్రముగా సురలోకవాహినీ
స్నానవిధిప్రవృత్తివచనంబునఁ జెప్పక చెప్పినట్లు స
మ్మాననఁ దన్నెదుర్కొనినమానవతీజనతాలలామకుం
గానుక యిచ్చెఁ దావి వెలి గాని కనత్కనకారవిందమున్.

క. పురుషోత్తమలాలిత య
త్తరుణీమణి మిగుల నొప్పెఁ దత్సమయమునన్
సురసింధుహేమకమలము
కరకమలంబున ధరించి కమలయుఁబోలెన్. 34

తే. రాజముఖికి నయ్యేకవరాటకంబు
లలితసమ్మానమున నేకలక్ష మయ్యె
రాజకృపఁ గన్న యొక్కవరాటకంబు
నేకలక్షం బగును సంశయింప నేల? 35

వ. అనంతరంబ విధివిశేషంబు సమాప్తింపంగోరి చకోరలోచనం గడకంట నీక్షించుచు నిషధాధ్యక్షుం డగ్నిహోత్రగృహంబునకుం జని. 36

తే. తన కనిష్టంబు లగుకలిద్వాపరముల
కేతు సూపియుఁ బోలె ధాత్రీశ్వరుండు
నిత్యసత్త్రేత ఋత్విక్ప్రణీత యైన
త్రేత సేవించె విజితమిత్త్రేతరుండు. 37

తే. విభుఁడు ప్రాహ్ణాతనక్రియావిధికలాప
మీవిధంబునఁ దీర్చి సద్భావ మొప్ప
భామినీభావజిజ్ఞాసఁ బాదపద్మ
యుగము నిశ్శబ్దముగ మెట్టు చొయ్య వచ్చె. 38

ఉ. మిన్నక చేర వచ్చి యొకమేలపుమైవడిఁ బువ్వుఁబోఁడి క్రా
ల్గన్నులు మూసెఁ బాణికమలంబుల భూపతి నవ్వుచున్న యా
సన్నసఖీజనంబుఁ గనుసన్న నదల్చుచు నవ్వధూటి క్రా
ల్గన్నులఁ జేరలం గొలుచుకైవడిఁ గన్నుల నవ్వు దేఱఁగాన్.

తే. ఒక్కపూఁబోఁడి భ్రూసంజ్ఞ నొయ్యఁ బిలిచి
యాత్మహస్తాధికారమయ్యబ్జవదన
హస్తములకిచ్చి యెఱుఁగనియట్ల తాను
వసుమతీశుండు నగె నవ్వె వచ్చినట్లు. 40

తే. జ్ఞాతహస్తాంబుజాంతరస్పర్శ యగుటఁ
గైతవంబు నెపంబు గాఁ గమలనయన
మానసంబున మానసంపద వహించె
నాననంబున ధరియించె మానముద్ర. 41

చ. కుటిలకటాక్షవీక్షణముఁ గోమలనూత్నకపోలరాగముం
జటులసమంచితభ్రుకుటిసంవళనంబును జూచు వేడుకన్
జిటపొట రేఁచె రాజు సరసీరుహనేత్రకుఁ గామకేళికిన్
గటుకులు గానిమానములు గావె ప్రదీపనసిద్ధిహేతువుల్.

వ. అప్పుడు నృపతి సామోపాయంబునం బ్రణయమానం బపన
యింపం దలంచి యి ట్లనియె. 43

ఉ. దాస్యము నిన్న రే కుసుమధన్వుఁ డొకండును సాక్షిగా సరో
జాస్య! వహించినాఁడ, విను, మప్పుడ మ్రొక్కుట లేదు, నీకు వి
శ్వాస్యుఁడఁ గాన మ్రొక్కఁగొను స్వస్తటినీసలిలాభిషేకసా
రస్యపవిత్రమస్తకము వ్రాల్చెద నీపదయుగ్మకంబునై. 44

తే. కుటిల మగునీకటాక్షంబుఁ గువలయాక్షి!
యించుకించుక నామీఁద నెట్టఁబాఱె
నిగిడి మరలినభావంబు నిజము దెలిసె
శ్రవణకూపనిపాతైకశంకఁ జూవె? 45

క. లేయెండ వేఁడి యయ్యుం
దోయజషండముల కింపు దొలఁకించు క్రియన్
నీయలుక పరుసనయ్యును
నాయెడపకు వేడ్క సేయు నళినదళాక్షీ! 46

తే. చిప్పఁ గెమ్మోవిచిలుగాటు నెపము గాఁగఁ
దామరసనేత్ర! కోపింపఁ దగదు మమ్ము
ఫలరసాస్వాద మొనరించు చిలుకమీఁదఁ
బింబవల్లిమతల్లి కోపించు నెట్లు? 47

తే. ఉవిద! నీమాట విన నోల్ల మూరకుండు
కా దనక వింటిమే నేమి కారణంబొ?
రాజకీరంబు మము నిష్ఠురంబు లాడఁ
బ్రతిపదంబును బరుసగాఁ బలుకు వీణ. 48

వ. అని వెండియు రసావేశంబున. 49

తే. చూడ వేటికి నిడువాలుసోగమీల
సూడు పట్టంగఁజాలెడుచూపుఁగొనలఁ
బలుకుపలుకున నమృతంబు చిలుకుచుండఁ
బలుక వేటికిఁ జిలుకలకొలికి కాన! 50

శా. కోపం బితంయు నుజ్జగించి సుమనఃకోదండనారాచధా
రాపాణింధమ మైననీధవళనేత్రజ్యోత్స్నపైఁ జల్లవే
తాపం బాఱఁగఁ గౌఁగిలించుకొనవే తథ్యంబు నీబంట నే
యోపుంస్కోకిలవాణి! యోశశిముఖి! యోపక్వబింబాధరా!

మ. విసు వౌచున్నది కాలయాపనకు నువ్విళ్లూరెడుఁ భావముల్
రసభంగం బగు మానరోష మతిదీర్ఘం బయ్యె నే నింతటం
బ్రసభాలింగనపూర్వకంబుగ మనోరాగంబు రెట్టింపఁ గా
ణిసిథాత్వర్థ మనుగ్రహింపఁ గదవే నీరేజపత్రేక్షణా! 52

వ. అని పలికి బలిమిన యాలింగనంబు సేసి తల్పంబునకుం దార్చె.

తే. పతి కళావతి యనుదానిఁ బద్మనయన
దమసహోదరిగారాపుదాదికూఁతు
నంతికమునకు రప్పించి యాదరించి
నర్మసాక్షిణిఁ గావించి నగుచుఁ బలికె. 54

వ. కళావతీ! నీవు నొడికారపుమాట లాడం బ్రౌఢ వని విందుము. నీ వెఱుంగని పాడిపంతంబులు లేవు. తగవు దప్పక చెప్పె దేని గొన్ని మాట లడిగెదము. మాటలాడక విచారించి యుత్తరం బిమ్ము. 55.

తే. అన్యపురుషునిఁ గలలోన నైనఁ దలఁప
దాత్మలో నండ్రు మీవిదర్భాత్మజాత

యన్యపురుషుఁడు గాఁడె పుష్పాయుధుండు?
వనిత దనయాత్మలోన నెట్లునిచె నతని. 56

వ. అని యడిగిన నది యిట్లనియె. 57

తే. వనితహృదయంబులో నున్న వాఁడ వీవు
నీప్రతిచ్ఛాయ మదనుండు నృపవరేణ్య!
యట్లు గాకున్న నశరీరుఁ డయినయతఁడు
పుణ్యశుభమూర్తి దేవరఁ బోలు టెట్లు?. 58

వ. అనిన నృపాలుం డి ట్లనియె. 59

తే. తోఁకచుక్కలఁబోలు వ్యక్తోదయజముల
వెలితి లేకుండ మీబోఁటి చెలులఁ జూచుఁ
గాంత వీక్షింప దరగంటఁ గాని మమ్ము
నేము సేసినయపరాధ మేమి? సెపుమ. 60

క. భూపాల! మెఱుఁగుఁబోఁడుల
చూపులకంత్రాయి నీదు సొబ గ ట్లగుటన్
మాపిన్నది యిసిఱింతల
చూపుల నరగంట వెఱచుచు న్నినుఁ జూచున్. 61

క. కలకంఠి దనకు వలసినఁ
'గలికీ' యని నిన్నుఁ బిలుచుఁ గలమధురముగా
'నల' యను రెండక్షరములు
పలుకఁగ నాలుకకు నెంత భారంబో కదా? 62

తే. మగువ దేవరదివ్యనామము జపించు
నెమ్మనమ్మున నిత్యవ్రతమ్ము గాఁగ
నచ్ఛముక్తాఫలై కావళిచ్ఛలమునఁ
జన్ను గవ నక్షసూత్రంబు సంతరించి. 63

వ. అనిన నలుం డిట్లనియె. 64

చ. మదగజరాజకుంభముల మచ్చరికించు నురోజకుంభముల్
గదిసి కలంతమేరయునుఁ గైకొనియున్నవి యెల్లవారికిన్
విదితము గాఁగ నిట్టితఱి నీచెలిడెందమునందు నేనియుం
గదలక మాకు నుండ నవకాశము లేదు గదే కళావతీ! 65.

తే. రమణిహృదయంబునను మహారాజ నీవు
గరిమ విచ్చేసి యుండినకారణమున
దీనివక్షోరుహంబు లాలోన నుండ
నెడము లేకున్న మరి కదా వెడలె వెలికి? 66

వ. అని కళావతి రాజు నుద్దేశించి. 67

ఉ. వంచన యింత లేక కరవాఁడినఖంబుల నొక్కి నొక్కి నొ
ప్పించితి రెండుచేతులనుఁ బెద్దయులావున నొత్తి యొత్తి పీ
డించితి విట్టిజాకటికిడెందమువానికి నీకుఁ గాక పూ
చంచలనేత్ర యొప్పులకుచంబులు పయ్యెదలోన డాఁగెడున్.

ఉ. మ్రుచ్చిలి గంధవారణసమూహము కుంభవిలాససంపదల్
మ్రుచ్చిలి మించుపయ్యెదలలోపల డాఁగుచు నుండు నెప్డు
మీ, నెచ్చెలికత్తెచన్నుఁగవ నీవు విచారము సేయఁ మా
మదిన్, మ్రుచ్చుల గిట్టి పట్టుదురు నొంపుదు రేమనవచ్చు
రాజులన్? 69

వ. అని పలికి రాజు కళావతీ! మామాటలకుం బ్రత్యుత్త
రంబులు పొసంగ నిచ్చితి; మేలనవచ్చు! నీప్రసంగం బిట్లుండె
నీచెలికత్తియ నేఁడు మాతోడ నేల పలుకదు? నీవు చెలిఁ
జేరి మంతనంబుండి తదభిప్రాయం బెఱింగిమాకుం జెప్పుమా.
మెచ్చుగల దనినం బ్రసాదం బని మదనరాజకార్యషాడ్గుణ్య

చక్రవర్తిని యగు నయ్యంతి దమయంతిం జేరవచ్చి యపఢ
క్షీణమంత్రరహస్యంబున. 70

మ. వరివస్యానియమం బఖండితముగా వాత్స్యాయనీయాదిక
స్మరశాస్త్రంబులు వింటి నాముఖమునన్ జాణుండు సీభర్త నే
ర్పరివై చిత్తముకీ లెఱింగి సురతప్రాగల్భ్యముల్ సూపతే
సరసీజానన! యన్న నుగ్మలి వయస్యన్ బ్రేసెఁ గెంపామరన్.

వ. ప్రేసి యసూయాకుటిలం బగుకటాక్షవీక్షణంబునం దర్జించె,
నిట్లు నిర్భర్త్సింపఁబడి వైదర్భిం జూచి రిత్తయలుకఁ దెచ్చు
కొని 'యుపదేశగురువ నగునాకు రతిరహస్యవార్త సెప్ప
వైతి, ధూర్తవై నీవు సెప్పకుండు గాకేమి? నానేర్చిన నీమ
గనిచేతన చెప్పించెద, నిదె చూడు' మన మఱియుం గొంత
తడవు మంతనం బున్నయదిగాని శుద్ధాంతచారిణి మహీ
కాంతునితో ని ట్లనియె. 72

తే. 'అధిప! వైదర్భి దర్భాంకురాగ్రబుద్ధి
మనతలంపులఁ బోల దీమగువతలఁపు
బాల యనుచున్నవార మిప్పద్మనయన
నిట్టిప్రౌఢియుఁ గలదె యేయింతులకును? 73

వ. ప్రణయకోపంబులు రతిదీపనౌషధంబులు; పొలయలుక లేక
మగవారికి మగువలు ప్రీతులు గారు; దీర్ఘంబు లయ్యేనేని
యవియే ప్రేమభంగకారణంబులు, గావునం గోపం బింత
మాత్రంబు చాలు నని పలికి దేవరమూలుగాఁ బాదప్రణా
మంబు సేయంబోయి లీలాకమలంబున మొత్తుపడితిఁ, బడు
దుఁగాకేమి? యన్నుత్తకాశినిచిత్తం బెఱింగి వచ్చితి నవధ
రింపుము. 74

ఉ. తా మది నమ్మకున్నది విదర్భనరేంద్రతనూజ నిన్ను సు
త్రాముఁడ వంచు నీయరమరంబునఁ బో మన నీదు నీకు సు
త్రాముఁడు గానివానికిఁ బ్రతాపమునం జదలేటిపైఁడికెం
దామరపువ్వుఁ దే వశమె ధాత్రికి మాటలు వేయు నేటికిన్?

క. దంభోళిభాగ్యరేఖా
దంభంబునఁ బ్రస్ఫుటముగ ధరియించెదు హ
స్తాంభోజంబున దేవర
జంభారివె యగుట కేల సందేహింపన్? 76

తే. లోకపాలుఁడ వస్వల్పలోచనుఁడవు
వజ్రపాణివి దేవతావల్లభుండ
విన్నిలాంఛనములఁగూడ నింద్రుఁడవుదు
నైషధుండ వగుటకుఁ జిహ్నంబు సెపుమ. 77

వ. మహేంద్రుం డింద్రజాలమాయావిదుండు, స్వయంవరసమ
యంబునం దెట్లట్ల నలరూపధారియై వచ్చెనో యని శంకించు
చున్నయది. మందాకినీకాంచనకమలదానంబు సుమీ యీ
సందేహంబునకు నిదానంబు. 78

ఉ. రోయఁ డొకించుకేనియు మరుత్పతి యన్యకళత్రదూషణా
న్యాయము సేయ మస్తకమదాంధతనాశ్రమభూమిఁ గొక్కు
రో, కో యని కూయఁడే యతఁడు కుక్కుటమై నడిరేయి
గౌతమప్రేయసిం బొందఁ గోరి తనపెద్దతనంబు జలంబు
పాలుగాన్. 79

వ. నీవు తత్త్వనైషధుండ వైతేని యనన్యసాక్షికంబు లగు
శయ్యారహస్యంబు లుగ్గడించి యిప్పంకజాక్షిశంకాకలంకం
బపనయింపు మనుటయు మందస్మితసుందర వదనారవిందుం

డై యయ్యిందుముఖి సుద్దేశించి పురందరుం డనుసందే
హాంబు డిందుపడు నట్లుగా మహీపురందరుం డిట్లనియె. 80

తే. మఱచితే నెమ్మనంబులో మెఱుఁగుబోఁడి!
ప్రథమరతికేళి నతిపరిశ్రాంతిఁ బొంది
కూడ రెండవరతికి నూల్కొననినిన్ను
గ్రీష్మ యామిని యని యేను గేలిగొంటి. 81

తే. నీవు మృదుశయ్యఁ గపటంపునిద్ర వోవ
నెలఁత! కేల్దమ్మి యిడితి నీనిమ్మ నాభి
నప్పు డచ్చోటఁ బులకంబు లంకురింప
నంబురుహనాభి వైనచందంబుఁ దలఁపు. 82

ఉ. కామిని! ఘర్మబిందువులు గస్తురిబొట్టునఁ దోఁగి రేఖలై
కోమలగండపాళికలకోణములన్ దిగజాఱ నంచల
శ్యామల మైనయాత్మవదనాబ్జముఁ జూతుఁగదే మదీయచిం
తామణిదామదర్పణమున న్నెఱిఁ దత్సమయోచితంబుగాన్.

తే. తరుణి! యెఱుఁగవె వీటికాదానవేళ
గురుజనప్రాంతమునయందు గూఢవృత్తి
నాగవల్లీదళంబు నెన్నడుమఁ జీఱి
మడిచి యందిచ్చినపుడు గోరిడుదుఁ గేల? 84

ఉ. మానిని! భోజనావసరమధ్యమునం గొనియాడ గోస్తనిం
దేనియ సంస్తుతింప వినుతింపను మీఁగడ ఖండశర్కరా
పానక ముగ్గడింపఁ బ్రతిపక్షచటూక్తినిసర్గరోషర
క్తానన మైననీయధర మట్టునొ యంచు మదిం దలంకుచున్.

తే. ఆననం బాదిగా నాభి యవధి గాఁగఁ
బ్రేమ భవదంగకములు చుంబించునపుడు

చరమచుంబనవేళ నోసరసిజాక్షి!
యేను జెక్కిలి గిలిగింత లిడుటఁ దలఁతె? 86

మ. అని సంకల్పభవైకసాక్షు లగుశయ్యానేకసంభోగచి
హ్నానలక్ష్మ భూపతి ప్రత్యభిజ్ఞ కొలుపంగా యందంద వాక్రువ్వ
న,వ్వనితారత్నము వాలుఁగన్నులఁ బతి న్వారించుచున్నానె
నో,య్యన ధాత్రేయి శ్రుతిద్వయంబు నిజహస్తాంభోజయు
గ్మంబునన్. 87

వ. ఇట్లు లజ్జావశంబునం దనవీనులు మూసిన. 88

తే. అధిప! తాటంకచక్రధారాంచలములు
వాఁడులతికోమలములు వ్రాఁబోఁడి చేతు
లొయ్య నేతెంచి శ్రుతరోధ ముడుప నీకు
నర్మమాయాస మైనను నయ్యెఁ గాని. 89

వ. అనిన విని నీవు మాన్యురాలవు నీమాట యతిక్రమింప వచ్చునే? యనుచు నమ్మచ్చకంటిం గ్రుచ్చి కౌఁగిలించుకొని శయ్యాంతలంబునకుం దెచ్చి ముచ్చట వోవం జెక్కుటద్దంబులు ముద్దు వెట్టుకొనియె నయ్యవసరంబున సమీపాపక క్ష్యాంతరంబుననుండి వైతాళికపురంధ్రి యుచ్చైస్స్వరంబున.

మాధ్యాహ్నికము

సీ. అవధారు దేవ! మధ్యాహ్న సంధ్యావేళ
దినయౌవనంబు దోతెంచె నిపుడు
అతితీవ్రతాపతప్తాంగియై మేదిని
భవదాప్త వనవాఃపిపాసు వయ్యె
మార్తాండమండలీమధ్యభాగంబున
నీడెందమునఁబోలె నిలిచె శివుఁడు

నిష్ప్రతీపం బైనసీప్రశ్నంబునకు
నొచ్చుకుండాడె వీరెంపవేఁడి
తే. నీలనీలంబు లైనసీనిషధసేలుల
యందుఁ బ్రవహించు చమలఁగంగాంబుధారఁ
వలఁచుగాక కళిందజాసలిలశ్రేణి
తరళతరవీచికాపూర్వపరిచయంబు. 91
వ. అని వైతాళికపురంధ్రి పలికెను. 92
తే. ధరణినాథుండు గేళిసౌధంబు డిగ్గి
జలకమింటికి నేతెంచె సమ్మదమున
నవసరము వేచి యున్న నానావనిపులు
దవ్వుదవ్వుల నిలిచి వందన మొసఁగ. 93
తే. అంగుళీక్షేపలోచనాపాంగభంగి
విభ్రమభ్రూతరంగసంవేల్లనముల
నాదరంబు ప్రసాదించి యవ్విభుండు
సకలనృపతుల నిజనివాసముల కనిచె. 94
వ. అనిచి మజ్జనశాల కరిగి.
తే. కలపములతోడి నవయక్షకర్దమమున
నలుఁగు వెట్టించికొని రాజనందనుండు
మహితమృగనాభిపంకంబు మౌళిఁ దాల్చి
జలజలోచన లార్వంగ జలకమాడె. 96
చ. మహిపతి భామినీకరసమంచిత కాంచనకుంభతీర్థవా
ర్లహరులు మూర్ధభాగమున వ్రాలఁగ నొప్పె విలోచనోత్సవా
వహమహనీయమూర్తి యయి హారిజలోచనపాదతీర్థవా
ర్లహరులు మూర్ధభాగమున వ్రాలఁగ నొప్పు హిమాద్రికై వడిన్,

క. వ్యోమగ్రామ్యాస్తను లగు
భామలు మును జలక మార్పఁ బదపడి నిషధ
స్వామికిఁ దీర్థం బార్చిరి
భూమీనిర్జరులు మంత్రపూతాంబువులన్. 99

ఉ. అంతరకల్ప్యమానచుళుకాచమనంబుగ నైషధక్షమా
కాంతుఁడు తీర్థమాడె మధుకైటభవైరిపదాంబుజోదరో
ద్వాంతమధూళి నైనశుభవారి మహీదివిజుల్వినిర్మల
స్వాంతులు చేరువ న్నిలిచి వారుణసూక్తము లుచ్చరింపఁగన్.

తే. కమలకింజల్కరేణుసంకాశ మైన
గౌరమృత్స్నాద్రవం బంగకములఁ బూసి
తీర్థమాడె మహారాజు త్రిదశసింధు
పుణ్యజలముల సంకల్పపూర్వకముగ. 100

క. గర్భధృతవారితకోమల
దర్భం బై యొప్పె ధరణిధవుహస్తము వై
దర్భీకుచయుగవిరహా
విర్భూద్ఘర్మాంకురాభివృతమును బోలెన్. 101

తే. మృదులతరగౌరమృద్బిందువదనచంద్ర
చికురశేషాంబుమౌక్తికప్రకరదశన
గురుపయఃకుంభపృథులవక్షోజకుంభ
పతి భజించె గంగాజలాప్లవనలక్ష్మి. 102

సీ. సీమంత మేర్పడఁ జికురభారమున సు
శ్లిష్టబంధంబుగ శిఖ యమర్చి
గన్నేరుఁబూచాయఁ గనుపట్టుజిలుఁగైన
సలిలకాషాయవస్త్రంబుఁ గట్టి

చంద్రాతపముతోడ సరి యైనవెలిపట్టుఁ
బుట్టము త్తరవాసముగ ధరించి
ప్రక్షాళితము లైనపదియుఁగాలువన్నియ
కనకంపుగోడుగుఁబాగాలు దొడిగి
తే. శైవుఁ డగుబ్రాహ్మణబ్రహ్మచారి యిచ్చు
హస్త మవలంబనంబుగ నల్లనడిచి
నియతమౌనవ్రతంబుతో నృపతి సొచ్చె
శాంతచిత్తుఁ డై దేవపూజాగృహంబు. 103

శివపూజ

సీ. అభినవాజ్యసమేధితాఖండదీపంబుఁ
బుష్పమండలికావిభూషితంబు
ననవద్యబహువిధనైవేద్యసమన్వితంబును
వివిధచిత్రసువస్త్రవిలసితంబు
నఖిలతీర్థాంబుపూర్ణార్ఘ్యపాత్రంబును
గలధౌతరత్నోపకరణచితము
శశికాంతకుట్టిమస్థానకుట్టిమితమును
జందనస్రక్కుశాక్షతయుతంబు
తే. నయినయద్దేవపూజాగృహంబునందు
భద్రపీఠాసనస్థుఁడై పరమనియతి
నాగమోక్తప్రకారంబు ననుసరించి
శంభులింగంబుఁ బూజించె జనవిభుండు. 104

తే. పసిఁడిదుత్తూరపుష్పంబు ఫాలనయను
పానవట్టంబుపైఁ బెట్టెఁ బార్థివుండు.

విశ్వపతి యాత్మసంగ్రామవిజయలబ్ధ
మదనకాహళముగ దాని మదిఁ దలంచె. 105

క. అమృతాంశుమౌళిమౌళిం
గమలభవకపాలమాలికకు సదృశముగా
విమలారవిందకోరక
సముదయమాల్యంబు నిషధజనపతి చుట్టెన్. 106

సీ. ఖట్వాంగపాణిఁ జెంగల్వపుష్పంబుల
ఫాలలోచను బిల్వపల్లవముల
నాగేంద్రకేయూరు నాగకేసరముల
బాలేందుకోటీరుఁ బాటలములఁ
గుసుమకోదండారిఁ గుందవర్ధనములఁ
గాంచనాచలచాపుఁ గాంచనముల
నంబికాహృదయేశు నసితాంబుజంబుల
దక్షాధ్వరధ్వంసి దమనకములఁ

తే. బొండుమల్లియవిరిదండ ఖండపరశు
నఖిలసురసార్వభౌము దూర్వాంకురముల
బంతిశ్రీవత్సలాంఛనప్రాణబంధు
శివునిఁ జేమంతిబంతిఁ బూజించె నలుఁడు. 107

ఉ. డగ్గఱి మేదినీపరిబృఢప్రవరుండు సువర్ణపాత్రలఁ
బుగ్గన దివ్యసౌరభవిభూతి యెలర్పఁగ సాత్కరించెఁ బెం
పగ్గల మైనభక్తి మహిషాక్షరజత్రసరేణుసమ్మిళ
ద్గుగ్గులుధూపధూమములు గోఘలతారకరాజమౌళికిన్.

తే. సరసధూపార్థమై కామశరములందుఁ
బురములందునుఁ బొగసూపె భూవరుండు

మదనసంహారుఁడును బురమర్దనుండును
నయినదేవర కామోద మావహిల్లి. 109

సీ. పద్మాసనస్థుఁడై భావించె మానస
కమలకర్ణికయందుఁ గాలకంఠుఁ
బంచాస్యుమ్రోల జపించెఁ బంచబ్రహ్మ
పంచాక్షరంబులఁ బరమనియతి
భక్ష్యభోజ్యాదికబహుపదార్థంబుల
నసమాక్షునకు నుపహార మిచ్చె
రాజదేవోపచారప్రకారంబుల
నతిభక్తిఁ గొలిచె రాజార్ధమౌళి
తే. మంత్రపుష్పంబుఁ బెట్టె మన్మథవిరోధి
మూర్ధభాగంబునందు సమ్మోద మెసఁగ
నవనిసంస్పృష్టసకలాంగుఁ డగుచు మ్రొక్కె
నిఖిలలోకైకభర్తకు నిషధరాజు. 110

హరిపూజ

వ. అనంతరంబ పరమపురుషునిం బురుషోత్తము నారాధింప నద్దే
వునిసన్నిధికి వచ్చి. 111

సీ. కీలుకొప్పునఁ బైఁడి గేదంగిరేకులు
కొనలు గానంగ రాఁ గుదురుపఱిచి
కర్ణపాశంబులఁ గలధౌతమయపాండు
పుండరీకవతంసములు ధరించి
బాహామధ్యంబునఁ బవడంపుఁ జిప్పళులఁ
బచ్చలఁ దోమాలె యచ్చుపఱిచి

చరణపీఠంబుల గరుడాంకమణిఖండ
తుళసీదళంబులు నెలవుకొలిపి
తే. పురుషసూక్తనిపాఠంబు పరిచయించి
పావనాష్టాక్షరీమంత్రపఠనఁ దగిలి
పాంచరాత్రోదితక్రియాపథమునందు
నలిననాభు సమారాధనంబు సేసె. 112

చ. గురుతరకౌస్తుభాశ్మమణికుట్టిమమైనర థాంగ పాణిపే
రురమునఁ బూన్చె నొక్కయసితోత్పలమాలిక షట్పదావళీ
గరుదనిలావతారమునఁ గంపము నొందెడు రేఖ లిందిరా
తరళకటాక్షవీక్షణవిధావికటాయిత మభ్యసింపఁగాన్. 113

క. అలనాఁటి కాళియోరగ
వలనంబులు దలఁప కున్నె వనమాలి మది
న్నలదత్తవికచవిచికిల
కలికాడుండుభకదంబఘటితాంగకుఁడై. 114

క. నరనాథసమర్పిత మగు
విరవాదులదండ యొప్పె వెన్నుని పాదాం
బురుహంబున నంగుటమున
నురలినయాకాశగంగ కుపమానంబై. 115

హరిస్తుతి

వ. ఇవ్విధంబున నిషధదేశాధ్యక్షుండు పుండరీకాక్షు నర్చించి
ప్రణామంబు సేసి యప్పరమపురుషు నిట్లని స్తుతియించె. 116

సీ. జయ భూర్భువస్స్వస్త్రిజగదేకనాయక!
జయ సర్వదేవతాసార్వభౌమ!

జయ పూర్వగీర్వాణసంహార కారణ !
జయ కుక్షినిహితవిశ్వప్రపంచ!
జయ జహ్నుకన్యకాజనకపాదాంభోజ !
జయ కోమలాంబుదశ్యామలాంగ !
జయ వైజయంతికాస్రక్ప్రశిఖాలంకార !
జయ పుండరీకవిశాలనయన !

తే. జయ శతక్రతుముఖమరుచ్ఛ్రేణివాళ
కనకకోటీరచారుసంఘటితనూత్న
రత్ననీరాజనక్రియారాజమాన
చరణపీఠాంతికోద్దేశ ! జయ రమేశ! 117

క. భవదీయము లగుమంత్రము
లవాఙ్మనసగోచరంబు లంభోజహాసం
భవభవుల కనిన శక్యం
బవునే మాబోఁటివారి కచ్యుత ! పొగడన్? 118

శా. ఓదామోదర! యిందిరాయువతివిద్యుల్లేఖతో నూత్నపిం
ఛాదామత్రిదశేంద్రకార్ముకముతో సమ్యక్కృపావృష్టితో
నీదేహం బనుమేచకాంబుదము మన్నేత్రద్వయీచాతకా
హ్లాదంబుం బొనరించుఁగాత భవతాపాటోపముం బాపుచున్.

భగవద్దశావతారవర్ణనము

తే. కపటమత్స్యంబ వైననీవు గడలి నడుమఁ
బుచ్ఛ మల్లార్ప నెగసినభూరిజలము
మింటఁ గడుఁ దెల్లనై పాఱు చుంటఁ జూచి
యభ్రనది యంచు వర్ణించె నఖిలజగము. 120

క. గతభువనసర్గసముదయ
ధృతభూవలయాంకసదృశదృఢచరమతనూ
వితతబహుచక్రచిహ్నాముఁ
బతగధ్వజ! కపటకచ్ఛపము నినుఁ గొలుతున్. 121

తే. చించి వెడలినతనురుహశ్రేణిచేతఁ
బద్మజాండంబు కడప వ్రాబంతిఁ బోలఁ
బెరిఁగియున్నట్టికిటిరూపధరుని నిన్ను
ఖురచతుష్టయబిలచతుశ్శరధిఁ గొలుతు. 122

మ. అతిగంభీరహిరణ్యదైత్యహృదయాహంకారకూపోదరా
పతితస్వర్ణరమాసువర్ణకలశప్రత్యుద్ధృతిప్రక్రియా
యతపంచాంగుళలోహయంత్ర మగునీహస్తంబు వర్ణింతును
ద్ధతకంఠధ్వనికుంఠితారిహృదయోత్కంఠా! నృకంఠీరవా!

తే. 'భోగిసహవాససంబంధములు భజింతు
భువనధార హస్తంబునఁ బోయు' మనుచు
వెంటమాటల బలిఁ బ్రతారించినట్టి
దంభవామన! మామనస్తాప ముడుపు. 124

మ. తఱటి నాక్రాంతసమస్తలోక! బలిదైత్యధ్వంసి! యోదేవ? నీ
యఱకా లుద్ధతి రాహుమండలము బ్రహ్మాండంబుతో నొత్తి
నం, గుఱుగుఱ్ఱుం జెడ సంది బిట్టొరలునగ్ఘోరాహి నీ యంఘ్రి
కిన్, గిఱు జెప్పైనవిధంబు నామనములోఁ గిలించిన
ట్లయ్యెడున్. 125

తే. తిరిగె నఁట జాంబవంతుండు దేవ! నీకు
దైత్యబంధనవేళఁ బ్రదక్షిణంబు

దద్భ్రిమీచక్రవలయంబు దంభవటుక!
యుచితబంధనరజ్జువై యుండ కున్నె? 126

తే. క్షత్రజాతికి నీచేయి కారణంబు
దత్త్రయంబున కదియ నిదాన మయ్యెఁ
గారణమునండ విలయంబు గార్యమునను
ననుట యుచితంబు గాదె రామావతార! 127

సీ. తను సృజించినవిధాతకుఁ బూర్వకాముండు
లీలాభ్యసనహస్తలేఖనముగఁ
దనవిశ్వభూషణత్వముతోడ ఖరదూష
ణచ్ఛిదాకేళి యన్వయము నొంపఁ
దన్నుఁ జింతించునధ్యాత్మవేదులు కాన
ణానీకహృన్మోహ మానసపడఁగఁ
దనఖడ్గధారఁ ద్రెచ్చినశంబుసునికీర్తి
కడలికంబుకదంబకంబు గెలుప

తే. దివ్యనామసహస్రప్రతినిధి యనఁగఁ
దారకబ్రహ్మ మనఁ దనపేరు మెఱయ
నతిశయిల్లిననీస్తమావతార
మహారహంబును వర్ణింతు నాదిపురుష! 128

సీ. జనకాజ్ఞకును లోకజనవాదమునకుఁగా
నుర్వీజ యగులక్ష్మి నుజ్జగించి
తజునిఁ బుత్రునిఁ జేసి తట్టినెయ్యముపొంకెఁ
నజునిపౌత్త్రుండవై యవతరిలితి
ధాత్రి నిక్ష్వాకుసంతతి నుద్భవం బొంది
యాశ్రయించినవారి కమృత మిత్తు

వాలాయముగ విశ్రవసుకూర్మికన్నెకు
విశ్రవస్త్వము గూర్చ వేడ్కపడితి
తే. పెద్దకాలంబు వాసితి ప్రియవధూటి
ననుజు నొకనాఁడు వాసి దేహంబు దొఱఁగి
తెవ్వఁడెఱుఁగును నీచంద మిట్టి దనఁగ
రాజితానేకగుణభద్ర! రామభద్ర! 129
తే. కామసమ్మోహితక్రౌంచఘాతమునకు
వగచి నీచాటుకవి చెంచువానిఁ గినిసెఁ
గామమోహిత యగునింతిఁ గస్తిపఱుప
ననుజుఁ బురికొల్పి తివిసీవుఁ జనునె రామ! 130
తే. నందనోద్యానవాటికాంతరముఁ జొచ్చి
వితరణస్పర్థఁ బోలె దైవతకుజంబుఁ
బెఱికి భువిమీఁదఁ బడవైచి పేర్చినట్టి
విక్రమాలంకరిష్ణు శ్రీవిష్ణుఁ గొలుతు. 131
తే. శైశవమునాఁడు కర్పరీశకలపాళిఁ
దెచ్చి కాళిందితరఁగలఁ ద్రెవ్వవైతు
భావిబాణభుజాదండభంజనమున
కభ్యసన మయ్యె నీకది యబ్జనాభ! 132
చ. వలపలికన్ను నీకు రవి వారిజలోచన! చందురుండు దా
పలినయనంబు కర్ణుఁడును బార్థుఁడుఁ దత్ప్రియనందనుండుఁ ద
త్కులజుఁడు వీరొకండొకనితోఁ గలహింపసహించి తెట్లొకో?
వలపలిలోచనాబ్జమును వామదృగబ్జము వేఱె యచ్యుతా?
తే. అమరపతిసూను నిర్జించి తాక్కిఁగూడి
దైత్యమర్దన! రామావతారవేళ

నామనగ్నక్లేశ ముడుగనే యార్కి నణఁచి
తమరపతిసూనుఁగూడి కృష్ణానతార! 134

తే. దైత్యమర్దన! శ్రీవత్సధారణంబు
పొసఁగు దేవర శ్రీవల్లభుండ వగుటఁ
దామరసనేత్ర! నీవు రాధాప్రియుండ
వకట! రాధేయుఁ జంపించుటర్హమగునె? 135

తే. కుముదబాంధవ! రేవతీరమణ! భద్ర!
కామపాల! శరన్మేఘగౌరవర్ణ!
త్రిజగతీలోచనోత్సవ! దేవ! నీకు
నందమై యుండు నీలాంబరాకలనము. 136

క. బలరామకృష్ణసంజ్ఞలఁ
దెలుపు నలుపు నైనదివ్య తేజంబులతో
నిలమీఁద నవతరించిన
జలజాక్షునినెఱులు శిరస్సౌరభ మొసఁగున్. 137

తే. ఏక! యద్వయవాది! త్రయీవిదూర!
యనవగీతచతుర్విధఖ్యాతిమార్గ!
పంచబాణారి! షడభిజ్ఞ! సప్తపురుష!
బుద్ధ! సంపత్పరంపరావృద్ధి నొసఁగు. 138

తే. బుద్ధ! నీగట్టిహృదయసంపుటము దాఁకి
కుంఠితము లయ్యె మరునంపకోల లెల్ల
మొద్దువోయికదా యిప్డు మునివిరోధి!
యలరు లెల్లను వస్త్రలాస్యంబు లగుట. 139

తే. ముఖ్యచతురాననుఁడ వీవు మునిశరణ్య!
గౌణచతురాననుం డలకమలభవుఁడు

నీవు సర్వజ్ఞుఁడవు బుద్ధదేవ! నిజము
శంభు సర్వజ్ఞుఁ డగుట లాక్షణికవృత్తి. 140

తే. జ్ఞానకర్మేంద్రియోపాధిసంప్రభూత
దశమహాకల్కనీహారదళశశాంక
దశమదివ్యావతారు నత్యంతనియతిఁ
గల్కిదేవుని నినుఁ గొల్తుఁ గైటభారి! 141

క. విశ్వవ్యాప్తయశోని
త్యైశ్వర్యసమృద్ధి విష్ణుయశుఁ డనునామం
బీశ్వర, కల్కిసమాహ్వయ
నిశ్వసదర్థ మయి చెల్లు నీజనకునకున్. 142

క. కురువీరపంక్తికంధర
హిరణ్యకశిపుల జయించి తీ వంబురుహో
దర! మూఁడవతారంబుల
నరహరిలీలావిడంబనప్రౌఢుఁడ వై. 143

తే. అర్జునచ్ఛేద మొనరించి తర్ధచక్ర
సన్నిభం బైనశితపరశ్వధముచేత
సర్వలోకేశ! సంపూర్ణచక్రధార
బాణభంజన మొనరింపఁ బరువె నీకు? 144

తే. ప్రథమపరమేష్ఠి వైననీప్రకృతియందు
శేషఫణిరాజ వైననీశిరసునందుఁ
గపటబాలుండ వైననీకడుపునందు
విశ్వములు నుండు నని నాథ! విందు శ్రుతుల. 145

క. సంసారినికరమానస, సంసద్భవనావకరరజశ్శోధని యో
కంసారి! నీపదాబ్జని, నంసాపరిశుద్ధి బుద్ధినై పుణిఁ దలఁపన్.

తే. ధర్మబీజమ వియన్న దేవాదిదేవ!
కామితార్థప్రదానైక కల్పవృక్ష!
కామజనక! చిదాత్మప్రకాశరూప!
కమలనాథ! చతుర్వర్గగతివి నీవు. 147

తే. విశ్వరూప భవద్వ్యాకృతివిధమహిమ
యెంత వర్ణింపఁ జాలు మాయీమనంబు!
ప్రత్యుపచిరపెలఁగున బహుగుణాంకు
హాటకశైలంబు చిదిప జా బెన్ని నుడుచు! 148

వ. అని యనేకప్రకారంబులం బ్రస్తుతించి నమస్కరించె, నివ్వి
ధంబున దేవతార్చనం బొనర్చి భోజనకార్యంబులు దీర్చి
విచిత్రవైజయంతం బగుశుద్ధాంతకేళీసౌధం బెక్కి విహిత
కులదేవతాభర్త్రియుం గ్రతుభుక్త్రియు నగుదమయంతీమహా
దేవితోడం గూడె ననంతరంబ. 149

సంగీతగోష్ఠి

శా. ఆరాజూరమణుల్ రమాపతియు నైశ్వర్యాతియుంబోలె శృం
గారక్రీడలఁ బ్రొద్దు పుచ్చిరి వధూగంధర్వకన్యాకళా
కీరాలాపకలాపకోకిలకుహూకేళీమయూరాంగనా
చారీమండలతాండవారభటికాసంరంభసంభావనన్. 150

సాయంసంధ్యావర్ణనము

వ. అంత. 151

తే. గగనహరినీలశైలశృంగమున నుండి
డొల్లిపడెఁ బ్రొద్దు జేగురుఁ గల్లువోలెఁ
దన్ని పాతసముద్ధూతధాతుధూళి
చందమునఁ దోఁచె దివసావసానసంధ్య. 152

ఉ. కోమలతామ్ర చూళికలకొ్రొవ్వొలపుంజముఁ బ్రోదివెట్టని
స్సీమకఠోరతారరుతిఁ జెట్టుప లార్పుచు నట్టులెత్తి వి
శ్రామము పోలెఁ గూసె విలసచ్చరమాచలకూటపక్కణ
గ్రామటికాకుటీరశిఖరంబులఁ గుక్కుటచక్రవాళముల్.

చ. తలఁ బ్రతిబింబభానుమణిఁ దాల్చి విహారవనాంతరంబునన్
మలఁగి మలంగి పెంజిలుమునాగువుభంగి నవీనసారణీ
సలిలభరంబు దోలుకొని చయ్యన వచ్చినఁ జూచి భీతి బి
ట్టులియుచుఁ బోయె నత్తటి వియోగముఁబొంది రథాంగ
దంపతుల్. 154

శా. రశ్మిగ్రాహిగభస్తదగ్రజకరారబ్ధావిరామభ్రమిం
గాశ్మీరాభనవేష్టకారుచిరరాగంబున్ సహస్రాంశుశా
ణాశ్మంబున్ గదియించె ధాత నవసంధ్యాఖడ్గము న్వేదనా
వేశ్మస్వాంతరథాంగదంపతిచమూవిచ్ఛేదలీలార్థమై. 155

తే. సలిలనిధిసార్వభౌమకాంతాపురంధ్రి
మొలగందంపుఁబసుపాడెనొక్కొ యనఁగఁ
గమలకింజల్కరేణుసంకాశమగుచు
నింగి నెఱసంజకెంజాయ నివ్వటిల్లె. 156

క. కుసుమం బద్దినవిధమునఁ
బసుపున హత్తించినట్లు బంగారమునం
బస నిచ్చినగతి సంధ్యా
వసరంబున నింగి యరుణవర్ణం బయ్యెన్. 157

క. అభినవసంధ్యాతాండవ
రభసరయచ్ఛిన్న హిమధరాధరకన్యా

ప్రభుహారాస్థులభంగిన్
నభస్థ్సలిం దారకాగణంబులు పొడిచెన్. 158

మ. చరమాశానికషోపలాంచలమునన్ సంధ్యాప్రకాశోదయం
బొరఁ గావించి విరించిచేఁ గొనినసూచ్యం డన్నదార్వన్నెబం
గరపుం బూదియకై వియద్విపణి వేడ్కం గాలమన్పచ్చు చె
చ్చెరఁ జెల్లించినగవ్వచాలక మన మించెం దారకాచక్రముల్.

నక్షత్రవర్ణనము

మ. నభ మెల్లం గలయంగ నిండఁ బొడిచె న్సంధ్యావశేషాదృతా
రభటీడంబరతాండవభ్రమరికారంభంబున న్శాంభవీ
ప్రభుపాదాహతి మింటికి న్నెగయుచున్ బ్రహ్మాండగోళంబు
తో, నభిసంబద్ధము లయ్యెనో రజతశైలాశ్మంబు లన్న
ట్టుడుల్. 160

*సీ. చుక్కలో యివి? గావు సురలోకవాహినీ
విమలాంబుకణకదంబములు గాని
తారలో యివి? గావు తారాపథాంభోధి
కమనీయపులినసంఘములు గాని
యుడువులో యివి? గావు మృడునంబరంబున
దాపించినట్టిముత్యాలు గాని
రిక్కలో యివి? గావు రేచామ తుటుముపైఁ
జెరివినమల్లెక్రొవ్విరులు గాని

తే. యనుచు లోకంబు సందేహ మందు చుండఁ
బొడిచె బ్రహ్మాండపేటికాపుటకుటీర
చారుకర్పూరఫాలికాసంచయములు
మెండుకొని యోలి నక్షత్రమండలములు. 161

చ. హాటదురులీల నిర్జరులు నచ్చరలేమలు వేల్పు టేట నొ
క్కట విహరింప సందడికిఁ గాక తొలంగి చరించుమీనక
ర్కటమకరంబు లొక్కొ! యనఁగా గగనాగ్రమునందు
మీనక, ర్కటమకరంబు లెంతయుఁ బ్రకాశము నొందె
నిశాప్రసంగతిన్. 162

మ. విపులాంకాశనిపాతభీతికలనావిన్యస్తదుర్వర్ణకీ
లపరిస్ఫూర్తినిశాలతాకుసుమముల్ భాసిల్లె బ్రహ్మాండమం
టపకాష్ఠామలకీటరంధ్రరజముల్ నాకాపగాచక్రవా
కపురంధ్రీనయనాశ్రుబిందువులు నక్షత్రగ్రహగ్రామముల్.

అంధకారవర్ణనము

ఉ. కాలకిరాతపాదతలఘట్టనఁ జేసి వియద్వనీమహా
కాలఫలంబు భాస్కరుఁడు గ్రక్కున నస్తమహామహీధర
స్థూలశిలాస్థలిం బడియెఁ దోరము లైనతదీయబీజముల్
నీలరుచుల్ వడిం జెదరె నింగి ననచ్ఛతమశ్ఛలంబునన్. 164

తే. పగలు బ్రహ్మాండభాండకర్పరమునందు
గగనమణిదీపమున నైనకజ్జలంబు
రాలెనో కాక యంధకారంబు పేరఁ
గాలవాతూలహతి నిశావేళయందు. 165

వ. అంత నమ్మహీకాంతుం డట మున్న నిశాముఖోచితక్రియాక
లాపంబులు నిర్వర్తించుటం జేసి క్రీడాసౌధంబు నేడవనిలువు
నకు దమయంతీసమేతంబుగా నరిగి యచ్చోట శుద్ధాంత
కాంతాజనంబు పరివేష్టింపం గొలువుండె, నప్పుడు పొడుపు
గుబ్బలిమీఁదం బొడతెంచుపూర్ణచంద్రబింబంబుం బొడగని
యంగన కిట్లనియె. 166

చంద్రవర్ణనము

తే. శుద్ధకాంచనపిండంబు సూర్యుఁ డిగిచి
పూర్ణశశిపూఁతబంగారుపుటము నొసఁగి
సాయ మసుధూర్త్తు వంచించె జగమునెల్ల
చెల్లఁబాఱెడునదె చూడు చెలువ! విధుఁడు. 167

సీ. ఇందుకాంతంబుల నెబ్భంగి వడిసెనో
నిష్యందకీలాలనిర్ఝరములు?
చక్రవాకముల లోచనయుగ్మకముల నె
ట్లుబ్బెనో విరహబాష్పోదకములు?
చంద్రాతపమున నే చందాన గురిసెనో
ధారాళ మగుచు నీహారవృష్టి?
విపినవీథికల నే విధమునఁ గాఱెనో
శేఫాలికాపుష్పసీధుధార?
తే. యస్తి సుఖముల నభివృద్ధి యొసఁగ దేని
యొనెఁగి పవలింటియట్లన యుండుఁగాక
యూరె కేల విజృంభించు నుదధు లేదు
సుత్పలేక్షణ! యీశశాంకోదయమున. 168

క. లీలావతి! యామవతీ
కాళిందీసైకతంబు గగనోదన్వ
ద్వేలాడిండీరము చం
ద్రాలోకం బింతయొప్పునా యివ్వేళన్! 169

ఉ. దేవి! తమోమషీరసము తేటఁ బొసంగఁగ గట్టిపెట్టి యం
కావళి వ్రాయఁగాఁ దొడఁగె నంబరసంపుటకాంతరంబునం

బూవిలుకానిశౌర్యగుణముల్ హరిణాంకుఁడు ముత్తియంబు
లం, దావడముల్ రచించినవిధంబున రక్షటికాముఖంబులన్.

తే. చామ! యీశానమౌళి నీచందమామ
కొంచెమైయుండునవయవాంకుపముకంటె
డాసి గ్రహముండమాల్యమండలమునడుమఁ
గీల్కొనినరాహువక్త్ర మీక్షించి యొక్కొ? 171

క. శివునకుఁ జకోరమునకుఁ
దివిజులకును నిచ్చుఁ దుహినదీధితి యాతం
డవయవము రుచుల నమృతము
సువిద! తగుం గల్పతరుసహోదరుఁ డగుటన్. 172

ఉ. అంగద నంకవర్తి హరిణాభ్యవహారవిలోలబుద్ధియై
మ్రింగు విధుంతుదుం డనెడు మేటిభుజంగమమీశశాంకుసా
రంగముఁ బాయఁ డీయవసరంబున మేలని మెచ్చియో సుమీ
మ్రింగియుఁ గ్రాయు నచ్చిలువ మెత్త! విధుం గనుగంద
కుండఁగన్. 173

తే. లతల క్రీడఁ దిలతండులితము లగుచుఁ
గాంత! యీనిందురేఖానికరము లమరు
నంగుళీకీలితేంద్రనీలాంగుళీయ
కంబులునుఁ బోలె లీలావనంబునంబు. 174

తే. తండ్రి కంభోధికినిబోలె ధవళనేత్ర!
హానివృద్ధులు గల యీశశాంకునకును

రాజబింబనిభాస్య! కారణగుణంబు
గార్యమున సంక్రమించుట గలద కాదె? 175

తే. వహ్ని మొదలైనయఖిలదైవతగణంబు
దృష్టిఁ బొందుదు రీసుధాదీప్తియందు
మహితపుణ్యాత్మకళ్యాణగృహమునందుఁ
బోలఁతి! యభ్యాగతులు దృప్తిఁబొందునట్లు. 176

తే. ప్రవహావాయుతురంగ మంబరమునందు
దప్పిగొని యీసుధాంశుమండలము నొచ్చి
యమృతపంకంబులోనం జిక్కులఁగుటయును
వెడలలేకున్న యదిచూడు విప్రమోష్ఠి! 177

సీ. ఓషధీసందేశభాషాప్రణిధి యైన
మృగము గాఁబోలు నీ మృగము తరుణి!
రుద్రాగ్రహత్రాసవిద్రావితం బైన
మృగము గాఁబోలు నీమృగము తరుణి!
ప్రవహానామకమహాపవనవాహన మైన
మృగము గాఁబోలు నీమృగము తరుణి!
రోహిణీశుద్ధాంతగేహావర్ధిత మైన
మృగము గాఁబోలు నీమృగము తరుణి!

తే. సతతసేవాసమాయాతసకలభువన
భవ్యవిపినౌషధీలతాపల్లవాగ్ర
భక్షణక్షీబ మై సుధాపాయి యగుచు
మగువ! యీచంద్రునందు నీమృగము బ్రతికె. 178

తే. కంతుఁడును నీవిధుండు నొక్కఁతవారు
సఖ్య మీయిద్దఱకు నొప్పుసదృశులగుట
ముదిత! యొక్కఁడు హరునినెన్నుదుటికంట
నొకఁడు కంసారికుడికంట నోహటిలిరి. 179

ఉ. బాలిక! యీసుధాకరుఁడు పంకజనాభునివామభాగదృ
గ్గోళక మైననాఁడు నవకోమలబాలతమాలకందళీ
కాళిమ గేలి సేయునదుకం దిది తన్నయనాంతరంబున
న్నీలకనీనికామఘనవీలమణిత్వము నొందకుండునే? 180

ఆ. కమలవిపినదాహకంఠోక్తపటుతీవ్ర
శక్తి యగుహిమాగ్ని సంగమునఁ
గందఁబోలు శిశిరకరుఁడెంద మీభంగి
నాఁతి! యొండుకారణంబు లేదు. 181

క. హారితచ్ఛాయాచ్ఛలమున
భరఖేదము వాయ నమృతపానీయసరో
వర మగునీశశియందుం
దరుణీ! యోలాడుచున్నధరణిం గంటే? 182

తే. జనకుఁ డగుదుగ్ధవార్ధి కుచ్చైశ్శ్రవంబు
గలిగె నైరావణంబును గలిగె నట్టి
తనకు గారాబుఁబట్టికి వనజవైరి
కొక్కకుందేలు గలుగుట యువిద! యరుదె? 183

తే. జ్యోత్స్నానాఁగఁ దమిస్రనానుభయభార్య
లుడుపతికినందు నొకతె దెల్పొర్తు నలుపు

తాను వారికి మెచ్చుగాఁ దాల్పఁ బోలుఁ
దెలుపునలుపును నగుమేను నెలఁతి! యిపుడు. 184

మ. గణుతింపంగ నితండు పాల్కడలికిన్ గాదా పుత్రుండు
బ్రాహ్మణరాజౌషధిభర్త నెట్టుకొని సంపాదించినన్ బ్రాంతి
యౌ, మణిమంత్రౌషధము ల్పురారివిహితసర్గం బెట్టిదో
కాక లక్షణకాలుష్యము రాజయక్ష్మమును జిక్కం బెట్టలేఁ
డయ్యెడున్. 185

క. కాలతమతిమిరనీలీ
కాలాగురుసమకళంక కజ్జలపంక
క్షాళనగోక్షీరము లివె
ప్రాలేయకరాంశు లంబరము శోధించెన్. 186

తే. జలదకాళిమఁ బాపంగఁ జాలెఁ గాని
సహజకాళిమఁ బాపంగఁ జాల దయ్యె
శారదారంభవేళ యీచందురునకు
నతివ! యయ్యెడి దాఁ గానియదియుఁ గాదు. 187

తే. అస్తమించినయప్పు డీయమృతకరుని
కళలు పదునొక్కఁ డెక్కు. రుద్రులశిరంబు
లసమబాణునిదోనఁ జొచ్చు నైదుకళలు
కాంత! యిది సూవె పదియాఱుకళలలెక్క. 188

తే. అమృతజంబాలముల సందు లదికె యడికె
వేయునక్షత్రముల నొక్కవిధము వానిఁ

జేర్చి విధి చందురునిఁగా నొనర్చె నేని
లలన! నీమోముసరి సకళంకుఁ డితఁడు. 139

తే. చంద్రమండల మిది పితృస్థాన మగుట
జనసమావర్జితస్వధాసలిలతిలలు
మంత్రబలమున నెక్కె నీమధ్యమునకుఁ
జంద్రబింబాస్య! లాంఛనచ్ఛాయ గాదు. 190

మ. ఇదె వీక్షింపు చకోరశాబకనిభాక్షీ! దీర్ఘికాహంసి యి
వ్విదకాంతగప్రతిబింబితుం గగనమధ్యోపస్థితుం జంద్రునిన్
మది దర్శించి నిజాధినాథుఁ డనుచున్ వాత్సల్య మేపారఁగాఁ
జదురొప్పంబరిచుంబనంబొనరుచుం జంచూపుటాగ్రంబునన్.

మ. అకలంకాఖిలదీర్ఘికాజలతపస్యత్కైరవశ్రేణికా
ముకుళీభావసమాధిభంగకలనాముగ్ధాప్సరఃకామినీ
వికచాస్యాంబుజ మీనిశాకరుఁడు దేవీ! చూడుమీసాంద్ర
చంద్రిక లేతద్దరహాసచంద్రికలు సందేహంబు లేదెంతయున్.

మ. నవలావణ్యరసంబు పల్లైరములోనం బోసి యగ్రంబునన్
భవదీయాస్య మొనర్చి యార్చి పిదపం బ్రాలేయరుఙ్మండలం
బు వినిర్మించె విరించి యచ్చిలుమువో పూఁబోఁడి యాచిహ్న
మం,బుపుటం బాతఁడు చేఁ దొలంచు మిసిమిం బుట్టిన్
సరోజాతముల్. 193

శా. ఛాయామార్గభుజంగహారమును జంచత్తారకామండల
స్ఫాయద్దివ్యకపాలభూషణము జ్యోత్స్నాభస్మగౌరంబునై
యీయాకాశము శంభుమూర్తి యగు త న్నేర్పాటునం

దెల్పెదుం, బ్రెయసౌణిమభూతి సూక్ష్మతరమధ్యా! దేవి !
వీక్షింపుమిా. 194

మ. అలరుంబోఁడి! సహస్రపత్రతులనాహంకారలీలావిశ్రం
ఖలసౌభాగ్యకళాకలాప మగునీకాంతాస్యముం బోలఁగా
వలదా యీశశికిం గళంకికి మృగవ్యాఘ్రోత్తమాంగస్థలీ
వలదాకాశధునీతటావనివనీవానీరకోయష్టికిన్. 195

క. దేవి ! యితఁడు హార్యక్షీ
భావము భజియించి యుండఁ బ్రకృతివిరోధం
బేవెంటఁ గలిగె నొక్కో
కావలమున నకట ! సింహికాసూనునకున్. 196

స్రగ్ధర.—
నానాధావళ్యసంతా
నములకును నిదానంబు నా నొప్పు నీరా
కానక్షత్రేశు మేనం
గలదె యొకకళంకంబునుం గాక తాళీ
యానన్ బైత్రోప రాఁగా
హరిహయనగరీహస్తిరాడ్గండపిండ
స్థానాపాదానదాన
ద్రవనవలవముల్ దాఁకెఁగా కభ్రవీథిన్. 197

మ. ఉడువీథీహరినీలరత్నమయపాత్రోత్సంగభాగంబునం
గడుగారా మొనరన్ ఝషాంకునకు నంకచ్ఛాయ యన్కస్తు
మ్మా,టిడితోఁ గూడ సుధాంశుబింబ మను నేయింబాయసా

హారముం, గుదుపంబెట్టినో బంతికూళ్లకును జాగోరంబు.
లేపారఁ గాన్? 198

శా. అభ్రాంతంబున సింహికాతనయదంష్ట్రాంకూరయంత్రోద్భవ
శ్వభ్రాళీపతయాళుదీధితి సుధాసారచ్ఛటావాహియై
శుభ్రాంశుండు సహస్రధారకలశస్ఫూర్తిం బ్రవర్తిల్లె హే
లాభ్రాజిష్ణురతిస్మరోద్వహనకల్యాణార్థసంసిద్ధికిన్. 199

క. పదియేనుదినంబులకుం
బదియే న్గళ లెక్క మేను పరిపూర్ణముగాఁ
బదియాఱవకళ యితనిది
మదిరాక్షి! వృషధ్వజుండు మౌళి ధరించున్. 200

సీ. ముక్కంటికితలపువ్వు మున్నిటిలేఁబట్టి
కైటభారాతిడాకన్నుదమ్మి
గగనలక్ష్మికి దంతకాండతాటంకంబు
కలువలవిందు జక్కవలగొంగ
వలరాజు వెల్లెల్లి వనజబాంధవునుద్ది
శిశిరాంశురత్నంబుచేఁదుమందు
గన్నులపండువు గ్రహసార్వభౌముండు
సురలయాఁకటిపంట యిరులదాయ

తే. శ్రీమహాలక్ష్మిసైదోడ శేషభువన
సాధకలధౌతకలశంబు చందమామ
రాజవదన! కల్యాణపరంపరాభి
వృద్ధి గావించుఁగాత మీావిశ్వమునకు. 201

గ్రంథోపసంహారము

వ. అనుచు నిజవంశమకుటమాణిక్యం బైన రోహిణీరమణునకు రమణీసమేతంబుగాఁ బుష్పాంజలి సమర్పించి యంగుళీయకమణిప్రభాసందోహంబు చంద్రికాప్రవాహంబుపై వెల్లిగొన భూవల్లభుండు పాణిపల్లవంబున నెఱిగొప్పు ఫాలభాగంబునం గీలుకొలిపె నివ్విధంబున నాయింతియు నా రాగసంపద పొంపిరివోవం బ్రాజ్యంబు లగు రాజ్యసుఖంబు లనుభవించుచుండిరి! తత్కాలంబునం జాతుర్వర్ణ్యంబు స్వధర్మంబుఁ దప్పక నెలంగె. వాతజ్వరాగ్నిక్షుత్పిపాసావ్యాఘాతస్కరభయంబు లుడిగెఁ; బర్జన్యుండు కాలంబునఁ దప్పక వర్షించె. దేశంబులు ధనధాన్యసమృద్ధంబులయ్యె. సురభులు నమృతంబులు గురిసెఁ; వనస్పతులు పుటకపుటకంబున మధుస్యందంబుఁ జిందెఁ; సకలజనంబులు పరమానందంబు నొందిరి. మహామల్లదేవీనందనుండును శ్రీహీరరోహణాచలరత్నప్రరోహంబును జింతామణిమంత్రచింతనఫలంబును గన్యాకుబ్జరాజాస్థానసంగమంగళాభరణంబును గౌడవిజయకావ్యకర్తయును గవిచక్రవర్తియు ఖండనగ్రంథకారుండును వైతండికకవిగండవేదండంబును నగు భట్టహర్షమహాకవీశ్వరుండు గవికులాదృష్టాధ్వపాంథుండై యొనర్చిన నైషధశృంగారకావ్యం బాంధ్రభాషావిశేషంబున శేషమనీషిహృదయంగమంబుగా శబ్దం బనుసరించియు నభిప్రాయంబు గుఱించియు భావం బుపలక్షించియు రసంబు పోషించియు నలంకారంబు భూషించియు నౌచిత్యం బాదరించియు ననౌచిత్యంబు పరిహరించియు మాతృకానుసారం

బునఁ జెప్పఁబడి యీభాషానైషధకావ్యం బాపస్తంబ సూత్ర! భారద్వాజగోత్ర! యుభయకులపవిత్ర!దానవిద్యా సత్త్ర! నెల్లూరితూర్కరాజపౌత్ర! మామిడి పెద్దనామాత్య పుత్త్ర! పెదకోమటివేమభూపాలకరుణాపాత్ర! వినయ వివేకసాహిత్య! సింగనామాత్య! నీవుకృతినాయకుండవుగాఁ బుణ్యశ్లోకుండు నలుండు కథానాయకుండుగా విలసిల్లు నాచంద్రతారార్కంబు. 202

సీ. నలచక్రవర్తి పుణ్యశ్లోకుఁ డగుటను
దమయంతి పతి దేవతావతంస
మగుట నప్పరమభవ్యపురంధ్రిపురుషుల
చరితంబు సత్కావ్యసరణిఁ గూర్చి
చింతామణీమంత్రసిద్ధుం డుపాధ్యాయ
భట్టహర్షుండు వాక్ప్రౌఢి మెఱయఁ
జెప్పిననైషధశృంగారకావ్యంబు
దెలియఁ జెప్పితినాంధ్రదేశభాష
తే. నిస్పృహాకృతిఁ బఠియించు నెవ్వఁ డేని
యాతఁ డపగతకలిదోషుఁ డగుచుఁ గాంచు
నాయురారోగ్యవిమలవిద్యావివేక
భాగసౌభాగ్యవైభవప్రాభవములు. 203

ఆశ్వాసాంతము

శా. ఆలంకారపురఃశంకరాచలమహీవ్యాపారపారంగత
ప్రాలేయద్యుతికీర్తిమండల! కృపాపాథోనిధీ! దానవి

ద్యాలంకార! కరాళహాలహలజిహ్వాభీలనిస్త్రింశ! లో
కాలోకోపరిభాగసంతమససంహారప్రతాపాతపా! 204

క. హాటకరత్నమయతులా
కోటిఝుళంఝుళకఠోరకోలాహలవి
స్ఫోటితకుటిలమహీభృ
త్కోటీకఠినాంతరంగ! తులితానంగా. 205

మాలిని. జగదవనధురీణా! సాధురక్షాప్రవీణా!
నగపతిసమధైర్యా! నందితాచార్యవర్యా!
యగణితగుణభద్రా! త్యాగముద్రాసముద్రా!
విగతసకలదోషా! విశ్వలోకైకభూషా! 206

గద్యము. ఇది శ్రీమత్కమలనాభపౌత్త్ర మారయామాత్య పుత్త్ర సకలవిద్యాసనాథ శ్రీనాథప్రణీతం బైన శృంగార నైషధకావ్యంబునందు అష్టమాశ్వాసము.

శృంగారనైషధకావ్యము సంపూర్ణము.

చెన్నపురి: వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్ వారి
'వావిళ్ల' ప్రెస్సున ముద్రితము.—1951

పద్యానుక్రమణిక

	పుట.
అ	
అంకిలిలేకయున్న 4-13	115
అంగదఁదత్స్వయం 3-25	72
అంగదసంకవత్రి 8-173	307
అంగుళిక్షేప 8-94	290
అండజరాజుఁగాంచె 2-36	39
అండజాధీశనీ 2-28	37
అంతఁగుమారునిం 6-37	196
అంతనమ్మహీ 8-166	305
అంతరకల్ప్యమాన 8-99	291
అంతరమెట్టిదోయని 6-45	198
అంతరమొప్పశోభన 6-47	199
అంతరాంతరముల 3-6	68
అంతరిక్షంబునందతి 2-134	63
అందగ్రజుండు 1-34	9
అందుండుఁహేమ 5-36	153
అంబుజాననకొల్వు 3-105	88
అంభోజాననభూమి 3-114	90
అంభోజాననపీని 5-111	168
అకలంకాఖిల 8-192	311
అక్కటకటాదైవ 1-110	28
అక్కడనొక్క 5-116	169
అక్షచరణుండు 7-84	240
అక్షయరాజ్య 7-5	222
అక్షరముల్ గణించు 3-70	81
అఖిలదిగ్దేశ 5-5	147
అఖిలభూకాంత 3-66	80
అఖిలమోహినియైన 3-26	72
అగ్రమార్గజాగ్ర 3-141	96
అచ్చేటనచ్చేట 3-155	259
అచ్ఛోటవేలోక 5-139	173
అటఁగుమారుండును 6-48	199
అటవిబుధులు 7-26	226
అటుదగునేసురేశ్వ 4-69	127
అట్టిపురుషోత్తముం 2-3	30
అట్టిశృంగారం 6-59	201
అట్టిసాక్షాత్కారిం 5-3	146
అడిగితినొక్కవాఁడు 2-58	46
అడిగినప్పుడయిత్తు 3-51	77
అడుగఁబూనిన 3-21	71
అతఁడుపాణిగ్రహ 2-66	48
అతఁడుశుద్ధాంత 2-80	51
అతనికిత్రిప్రతా 1-58	14
అతనిఁగోరుదునే 2-75	50

	పుట.
అతనిబావోపరా 2-53	45
అతనియర్ధాంగలక్ష్మి 1-25	7
అతనివిద్యజిహ్వ 1-48	12
అతనుఁడేటజోదు 1-82	20
అతనుతాపజ్వరం 2-110	57
అతిగంభీరహిరణ్య 8-123	297
అతిథిబాంధవ 3-16	70
అతిజీర్ణశేశ్వరం 5-45	155
అతినిశితాసిధార 3-11	69
అతివపీతావదా 5-6	147
అతివమిథ్యావనోక 4-3	112
అతివముష్టి 3-163	100
అతివయపహ్యపా 5-166	180
అతివయూజాను 5-94	165
అత్యవిభ్రాంతి 3-111	89
అతివసంగ్రామ 5-104	167
అతివసముఖవాస్తు 2-113	58
[illegible] 8-29	279
[illegible] 3-27	72
[illegible] 3 127	93
[illegible] 7-176	263
[illegible] 4-52	123
[illegible] 7-33	227
[illegible] 2-82	52
[illegible] 8-89	289
[illegible] 3-74	82
[illegible] 8-73	286

	పుట.
అనంతరంబకామ 4-119	138
అనంతరంబలిర 4-114	137
అనంతరంబదమ 4-14	115
అనంతరంబనిమథ 6-16	191
అనంతరంబపరమ 8-111	294
అనంతరంబభోజ 6-107	212
అనంతరంబయుధ్యం 6-87	208
అనంతరంబవార్ష్ణేయ 6-62	201
అనంతరంబవిధి 8-36	280
అనంతరంబవధూ 7-147	257
అనఘభుజగములఁ 3-8	69
అనఘయిదెదోహము 4-6	113
అనతారాతివసుం 1-27	7
అనలసంబంధవాంఛ 2-71	49
అనవద్యహృద్య 1-26	7
అనవినియమవినని 5-114	169
అనిశిలావతి 8-67	285
అనిగారవించి 2-104	56
అనిచికురాదియం 3-205	109
అనిచిమజ్జన 8-95	290
అనితమలోన 7-110	248
అనితెగవాడి 3-145	97
అనివనలుం 8-64	285
అనివసల్లనహ్వ 5-138	173
అనివనవృపాలుం 8-59	284
అనివనివిసీవు 8-90	289
అనివనివిప్రతిబంధి 4-62	125

	పుట.
అనినవిదర్భరాజ 4-66	126
అనినవినియక్కన్ని 3-128	94
అనినవినిముహూర్త 2-60	46
అనినవినియక్కల 5-65	159
అనినవినియబ్బాల 5-24	151
అనినవినియయ్యంబు 4-49	122
అనినవినియయ్యర 5-95	165
అనినవినియోగంధ 5-58	157
అనినవినియుంను 5-101	166
అనినవినియుం 5-162	179
అనినవినిలోకపాల 5-187	185
అనినృపాలుఁడు 4-79	129
అనిపలికినంగలహం 3.30	72
అనిపలికినప్రతి 4-86	131
అనిపలికిననెమ్మఁం 7-122	250
అనిపలికిపలుకు 6-29	194
అనిపలికిపలుకుబోటిన 5-158	177
అనిపలికిబలిమిన 8-53	283
అనిపలికిభ్రూవల్లరి 5-38	154
అనిపలికియప్పుడు 5.50	156
అనిపలికియింద్ర 3-136	96
అనిపలికిరాజు 8-70	285
అనిపలికియుంక్షైదర్భి 2-139	64
అనిపలికివీర 2-98	55
అనిపలికినలుహు 1-18	5
అనిపలుకుచుసంభ్ర 2.142	65
అనిప్రస్తుతించిన 4-139	144

	పుట.
అనిప్రస్తుతించు 5-17	150
అనిబహుప్రకా 2-131	62
అనిబుజ్జగించి 7-10	223
అనిబృందారకచతు 4-46	122
అనిమిషతనిన్నుఁ 5-23	151
అనిముహూర్త 3-58	78
అనియంజలి 7-91	242
అనియందఱు 7-139	255
అనియనేకప్రకా 8-149	302
అనియుంబ్యుద్ధఱు 4-110	136
అనియాఖండలు 5-170	181
అనియువ్విధంబునం 8-21	277
అనియిష్టదేవతా 1-6	2
అనియాప్రకారం 7-88	241
అనియొనర్పుడున 5-127	171
అనియొసాసము 5-151	176
అనియోంకార 5-191	186
అనివర్ణించుచుండ 5-106	167
అనివిచారించు 4-97	134
అనివెండియుంనా 7-113	248
అనివైతాళిక 8-92	290
అనివైదర్భిం 4-108	136
అనివైదర్భిఁ 6-15	190
అనిశారదాభ్రైన 4-59	124
అనిసంకల్పభవైక 8-87	289
అనిసఖులసెల్ల 3-142	96
అనుఁగుఁదల్లికి 3-107	89

		పుట.
అనుచేనోల్లస్యము	4-117	138
అనుచుఁదీక్షంబుగా	4-71	127
అనుచునిజ	8-202	314
అనుచునిబ్భంగి	5-146	175
అనుచునీచందంబు	6-80	205
అనుచునేపురం	5-181	184
అనుచుఁగొసారఘు	4-102	135
అన్నయెవ్వరివాఁడ	3-46	76
అన్నులుండునళిన	1-59	14
అన్నులవేణికుసుమ	3-24	71
అన్యదేవోక్తి	7-71	237
అన్యపురుషుని	8-56	283
అన్యపురుషుల	2-60	125
అపుడులీలా	1-66	15
అప్పట్టణంబునకరిగి	2-37	39
అప్పరాఘవుఁడు	7-130	253
అప్పాదనలావరుద్ధత	1-72	17
అప్పుడుకనకమయ	4-131	140
అప్పుడుగొంద	6-32	195
అప్పుడునిజ	7-7	222
అప్పుడునృపతి	8-44	282
అప్పుడునృపా	4-112	137
అప్పుడుపలుకుబో	5-32	153
అప్పుడుపౌరాంగ	6-70	203
అప్పుడుభోజరాజు	5-4	146
అప్పుడుమత్స్య	5-89	164
అప్పుడుసరస్వతి	5-164	179

		పుట.
అబలపాదార్ప	5-54	156
అబ్జగర్భుండుసుమ	3-179	103
అబ్జినీమానసానురా	2.70	49
అభ్రాంతకంబున	8-199	313
అభినవసంఖ్యా	8-158	303
అభినవాజ్యసమేధి	8-104	292
అభినవోదిత	6-49	199
అభిముఖులై యేలా	3-12	69
అభ్యుదయపరం	1-45	11
అమరపతిన్వగించెద	4-48	122
అమరపతిసూను	8.134	299
అమరవల్లభుఁడు	7-151	258
అమరాంగనాసంగ	4-68	126
అమరుహాటకమయ	2-42	41
అమృతజంబాల	8-189	310
అమృతజలధి	7-201	270
అమృతమధురంబు	5-47	155
అమృతరసోపమం	6-124	216
అమృతాంశుమా	8-106	293
అమ్మఘవంతుఁడెల్ల	3-28	72
అమ్మత్తకాశినులు	2-46	42
అమ్మదనుండు	7-44	230
అమ్మదమయంతి	4-109	136
అమ్మహోరఘురథము	3-79	83
అయ్యవసరంబున	1-61	15
అరయననంగరా	3-192	107
అరయకగల్గిభూ	1-52	13

		పుట.
అరిపీరబస	6-145	220
అరుదారఁన్వివిధా	1-38	10
అరుదుగనవు	6-123	216
అర్జునచ్ఛేద	8-144	301
అర్థినర్జింప	7-78	239
అర్థియను పేరుచెవి	3-48	77
అర్థిసాధారణము	4-100	135
అర్హమెవ్వనిరూ	7-105	247
అలఁతినవ్వుప్రగల్భ	2-67	126
అలకతిమిరాభి	3-160	100
అలనాఁటికాశి	8-114	295
అలయకధీతిబోధ	1-47	12
అలయకయోగిబుద్ధి	3-23	71
అలరుంబోఁడి	8-195	312
అలవరిచెన్నృపతి	6-57	210
అలికులవేణి	5-97	166
అలికులవేణి	6-111	213
అల్లనల్లనవీచె	4-133	141
అల్లునికినిచ్చె	6-96	209
అవటుశోభిత	3-185	105
అవతంసంబవు	2-129	62
అవధరింపు	2-2	30
అవధరింపుమివ్విషం	4-2	111
అవధారుదేవ	8-91	289
అవధారుదేవ	3-120	92
అవనగుణవిహారా	5-194	187
అవనిపతికన్య	5-20	150
అవహితభావ	7-185	266
అవ్వరాసనంబునఁదు	4-15	115
అవ్వలిదిక్కు	6-113	214
అవ్విధంబున	7-144	256
అసదృశదానవైభవ	3-69	81
అసమసుధారస	6-129	217
అసమానస్థిరదాన	5-156	177
అస్తమించిన	8-188	310
అస్మితాబుద్ధిగల	7-74	238
ఆ		
ఆకర్ణింపుమానము	3-2	67
ఆక్రోశాక్రోశ	7-47	231
ఆచక్రావళశైల	2-145	66
ఆచారపరతవేడువ	6-20	191
ఆచిటిపెద్ద	1-23	6
ఆజనసమూహం	7-40	229
ఆతతమైనకర్మగతి	3-135	95
ఆతనిఁగూర్చినా	2-77	50
ఆత్మకాండకారు	4-101	135
ఆత్మఘాతకుఁజూ	7-125	251
ఆత్మమండల	7-6	222
ఆదరణంబుతో	6-125	216
ఆదిఁబరోపకార	4-95	134
ఆదిక్పాలురుదివ్య	3-38	74
ఆదిత్యులమగుమాకు	4-41	121
ఆదిమశక్తియైన	6-14	190
ఆదైత్యాంతకు	5-123	170

	పుట.
ఆద్విజాధిపువలన 2-26	36
ఆనందంబునఁబొం 5-61	158
ఆనందబాష్ప 4-98	134
ఆననంబాదిగా 8-86	288
ఆనిర్భాగ్యుఁడు 7-131	253
ఆపరమేష్ఠివాహన 2-85	52
ఆపరమోపకారనిధి 3-76	82
ఆమిషమసామిష 6-128	217
ఆమునినాథునన్న 1-20	6
ఆమోదాశ్రు 5-137	173
ఆమ్నాయశాఖా 8-11	273
ఆరగించిరసాధ్వా 6-126	217
ఆరటిబోటికిఁ 3-119	90
ఆరయనీయందయ 4-9	114
ఆరసిచూచితాపము 4-22	117
ఆరాజుకడంజనవు 2-55	45
ఆరాజువిజయ 1-56	13
ఆరాజుపట్టువాసి 5-130	171
ఆరామారమణు 8-150	302
ఆలంకాపుర 8.204	315
ఆలోకాలోకమేది 5-120	169
ఆళియుంబోలెనిప్పు 2-48	43
ఆవగింజలు 7-119	242
ఆవటమహీరుహాం 5-37	153
ఆవసుధాధినాథు 1-80	19
ఆవామాక్షిమనోహ 1-79	19
ఆశాస్యమైన 5-18	150
ఆసమయంబునం 4-105	136
ఆసవజలనిధి 5-67	159
ఆసుభటుల 7-62	235
ఆహారిణాక్షియిడ్డ 6-8	189
ఆహవంబునమృతు 7-83	240
ఇ	
ఇంచినభక్తినా 6-117	214
ఇంచుకయుల్ల 7-171	262
ఇంతమాత్రంబు 4-55	123
ఇందుండియూ 3-134	95
ఇందుకాంతంబు 8-168	306
ఇందునిభాస్య 6-55	200
ఇందుబింబాస్య 4-64	125
ఇంద్రాగ్నియమ 4-128	140
ఇంద్రుఁడింతికి 3-158	99
ఇక్షురసోదధి 5-75	161
ఇట్టికేళి 7-158	259
ఇట్టివిచిత్రశోభా 2-44	41
ఇట్లంతర్హితుఁడై 3-83	83
ఇట్లనుమతించి 5-115	169
ఇట్లుకనకకదళీ 3-121	92
ఇట్లుకన్యాంతః 3-106	88
ఇట్లుకలిరాజు 7-143	256
ఇట్లుమండినపగ 3-8[illegible]	83
ఇట్లుగగనంబుదిగ్గి 3-39	75
ఇట్లుగద్దదికా 4-88	132

		పుట.
ఇట్లు జంభారి	3-37	74
ఇట్లుత్రైలోక్య	4-130	140
ఇట్లు దమయంతీ	6-4	188
ఇట్లుదీవించి	5-19	150
ఇట్లువడిపించి	5-72	160
ఇట్లుశారదపర్వ	3-7	68
ఇట్లునిషధరాజు	1-103	26
ఇట్లుపాణిగ్రహ	6-105	212
ఇట్లుప్రభావోపన	7-96	244
ఇట్లుమంత్రి	7-18	225
ఇట్లురాజులు	5-10	149
ఇట్లులజ్జావశంబు	8-88	289
ఇట్లువిమర్శించు	3-43	75
ఇట్లువీక్షించి	3-109	89
ఇట్లుసంతసిల్లి	3-49	77
ఇట్లుసంభావితుండై	4-16	115
ఇట్లుహస్తపాద	6-118	214
ఇట్లేతెంచి	7-61	232
ఇతఁడుత్కలదే	5-153	176
ఇతఁడు దరిద్రుఁడా	1-57	14
ఇతఁడు నేపాళ	5-140	173
ఇతఁడుప్రాగ్జ్యోతి	5-148	175
ఇతనితాతభగీర	5-109	168
ఇతనిరిపురాజరా	5-119	169
ఇతని హేతిశతఘ్ని	5-145	174
ఇత్తెఱంగున	4-99	135
ఇత్తెఱంగునంజాటు	3-75	82
ఇత్తెఱంగునసఖి	3-153	98
ఇదిచింతామణి	6-19	191
ఇది శ్రీమత్కమలనాథ పౌత్ర	1-114	29
,,	2-147	66
,,	3-209	110
,,	4-144	145
,,	5-195	187
,,	6-147	220
,,	7-201	270
,,	8-207	316
ఇదెయెల్లికల్యాణ	4-82	130
ఇదెవీక్షింపుచకో	8-191	311
ఇన్నియింద్రియ	7-55	233
ఇప్పటినీతలంపు	2-67	48
ఇరులుగవియుచు	7-39	229
ఇరులుగెలిచిన	3-90	85
ఇరుపురనీలనీరజ	3-94	86
ఇలవర్ణంబులలోన	3-132	95
ఇవ్విధంబుగనేని	4-77	129
ఇవ్విధంబునఁగలి	7-137	254
ఇవ్విధంబునంగా	5-147	175
ఇవ్విధంబునంగొం	2-6	31
ఇవ్విధంబునంగొం	1-91	22
ఇవ్విధంబునఁగ్ర	2-132	63
ఇవ్విధంబున నవన్య	1-71	17
ఇవ్విధంబుననబ్బా	3-119	91

	పుట.
ఇవ్విధంబుననమ్మి 7-198	270
ఇవ్విధంబుననవ్వా 7-187	266
ఇవ్విధంబుననసంప 1-87	21
ఇవ్విధంబుననసా 2-106	57
ఇవ్విధంబుననివ 8-116	[illegible]5
ఇవ్విధంబుననిమధ 6-35	195
ఇవ్విధంబుననేనుం 3-85	84
ఇవ్విధంబునఁబతు 2-101	56
ఇవ్విధంబునంబరస్త్రీ 3-97	87
ఇవ్విధంబునంబ్రతి 2-120	60
ఇవ్విధంబునమంద 2-27	36
ఇవ్విధంబునరథం 3-45	76
ఇవ్విధంబునశుచి 6-140	219
ఇవ్విధంబుననంబంధి .7-14	224
ఇవ్విధంబుననం 3-117	91
ఇవ్విధంబునను 4-137	142
ఇష్టమానసమయిన 2-7	31
ఈ	
ఈగజరాజగామి 3-172	102
ఈచందంబునం 4-40	120
ఈతండేపాడిజా 6-69	203
ఈదృగ్విధగుణా 1-39	10
ఈనృపాలు 5-107	167
ఈమాటలాడకు 3-68	80
ఈయర్థంబుఘటింప 3-71	81
ఈసొంలదీఁగఁబో 3-173	102
ఈరీతినాతలోదరి 4-83	130
ఈసకలంబునం 4-136	142
ఈసకలావనీతల 5-118	169
ఈసుదతిశిరీష 5-15	149
ఈసునసేకపాలన 5-68	159
ఈసునఁబుష్ప 7-48	231
ఉ	
ఉడుపీథీవారిసీల 8-198	312
ఉదితమనోసరా 2-114	58
ఉపలముఁలకంటె 7-162	260
ఉభయపాలస్త్వ5-141	173
ఉభయవంశ 7-13	224
ఉరవడిసేగుచోట 3-94	86
ఉవిదనీమాట 8-48	282
ఉవిదపోమరసం 4-32	119
ఉష్ణశితాన్న 6-137	219
ఊ	
ఊరుకాండద్వ 3-199	108
ఎ	
ఎంతజడుఁడైన 6-23	192
ఎంతయుఁడాయ 3-110	89
ఎట్టివినీతుఁడో 6-132	218
ఎట్టుపరించుసా 5-186	185
ఎదిరించిసమ్ముఖం 5-126	171
ఎద్దిరొయింకొపిరి 3-53	77
ఎదురుగసేఁగు 6-84	207
ఎదురుగాసేఁగు 7-17	224

		పుట
ఎయ్యదికారణం	1-83	20
ఎఱుఁగఁజనీవు	1-106	27
ఎల్లచిగురాకు	6-66	202
ఎల్లలోకధర్మం	4-116	138
ఏ		
ఏఁగియుట	8-28	278
ఏఁగుదెంచిపూర్వ	4-137	136
ఏకపత్నీవ్రత	7-13	245
ఏకయద్వయవాది	8-138	300
ఏకాతపవారణ	5-42	154
ఏకార్యంబు	7-79	237
ఏణీలోచనయేత	5-122	170
ఏదేనొక్కమనో	3-197	107
ఏదేశముననుండి	4-8	113
ఏతుజేసినపుణ్యం	3-60	78
ఏతుజేసినప్రశ్నం	4-53	123
ఏతుదిక్పతుల	4-17	115
ఏమనితలంతు	4-93	133
ఏమిటికేడ్చెద	4-89	132
ఏమునలుపురందు	7-107	247
ఏమేమియాయనివి	2-105	56
ఏమోక్రోత్ర	7-19	225
ఏలాలతాగృహం	5-69	159
ఏలాకోమాగృహం	3-10	69
ఏలోకంబునకై	3-125	93
ఏవేల్పుసోమపి	4-30	118
ఏసవిరిన్వరించి	1-84	20

		పుట.
ఐ		
ఐకమత్యంబు	7-73	237
ఒ		
ఒకచోటఁబువ్వు	7-148	257
ఒకచోటఁబ్రకాశిం	4-51	123
ఒకచోటసాలభం	7-149	257
ఒకదీపమార్పిన	7-168	262
ఒకపూఁబోఁడి	8-40	281
ఒకరత్నంబువిదర్భ	3-18	70
ఒక్కతరలాక్షి	6-65	202
ఒక్కనాఁడువిధాత	2-50	44
ఒక్కచోనుండి	3-113	90
ఒక్కరాజాంజాపి	5-41	154
ఒల్లననుమాటకర్త	4-76	128
ఒసపరిజాణ	6-133	218
ఓ		
ఓదామోదర	8-119	296
ఓమిహిరాంశువంశ	3-63	79
ఓమెయేమె	6-114	214
ఓరజనీకరాన్వ	4-115	137
ఓరాజవదనరాజ	2-65	47
ఓవనితాలలామ	5-79	161
ఓషధీసందేశ	8-178	308
ఔ		
ఔచితిగావున	6-60	201
ఔదాసీన్యము	4-42	121

	పుట.
క	
కంకణనిక్వణంబు 6-11	211
కంతుఁడనుసీ 8-179	309
కంబుకంఠిజగ 5-80	162
కటికితనంబుమాన్చి 3-54	77
కట్టెఱ్ఱెసెరల 7-46	230
కడుపునుండిం 7-53	232
కదళికాచంపక 7-12	223
కదిసినాతెఱంగు 2-83	52
కదిసిపరిపాటి 4-135	142
కనకకింకిణికా 8-26	278
కనకకేతకదళ 5-62	158
కనకక్షోణిధరంబు 1-2	1
కనకమరాళము 4-111	137
కనకశైలంబుడిగ్గి 2-51	44
కనిరైందవవాఁడు 5-183	184
కనిరంతంత 7-38	229
కపటమత్స్యంబు 8-120	296
కబరికాభరము 6-22	192
కమలకింజల్క 8-100	291
కమలనేత్రభవ 2-111	58
కమలభవపంక 3-207	110
కమలము తండ్రి 3-181	104
కమలముపంకనం 3-55	78
కమలవిపినదాహ.3-181	309
కమలాధిరాజ్య 3-180	103
కమలేందీవర 2-21	35

	పుట.
కమియంబాకము 7-54	233
కరవాఁడీనూది 8-6	272
కర్పూరకస్తూరికా 5-7	147
కఱకుత్తి పెరిఁగిన 7-93	243
కలకంఠిదనకు 8-62	284
కలకంఠులకును 7-156	259
కలపములతోఁడి 8-96	290
కలయనేతెంచి 7-16	224
కలవువిధ్వర్థ 7-87	240
కలికాలంబు 7-136	254
కలికిచూపులం 6-68	202
కలికివరాట 6-141	219
కలిదుంగంబున 6-25	192
కలుగుటలేమి 7-77	238
కలుచంగోశ 5-157	177
కలువలనుంజకోర 3-166	101
కళావతీనీవు 8-55	283
కళావతీప్రముఖ 7-163	260
కంతాగానప్రియ 3-186	105
కవిరాజరాజశేఖ 1-16	5
కవివచనంబు 5-10	168
కష్టపుఁబ్రత్యవా 3-91	85
కాంచనపటం 1-101	26
కాంచనముద్రికా 6-104	211
కాంచియొక్కం 1-98	25
కాంచిరినిర్జరేశ్వరు 3-40	75
కాంచివరుణుం 3-41	75

	పుట.		పుట.
కాంచివిబుధపుర 2-22	35	కుటిలకటాక్ష 8-42	281
కాంతమెఱుంగు 3-150	98	కుటిలమగుసీ 8-45	282
కాంతయుత్రుబిం 4-90	132	కుటిలారాతివరూ 1-22	6
కాంతాబాహు 3-187	105	కుతుకమునం 7-178	264
కాంతాశైశవచా 2-47	43	కుముదబాంధవ 8-136	300
కాకపతాక 7-140	255	కురువీరమంత్రికం 8-143	301
కాదంబరి 7-120	249	కులుకుబెలుఁగుల 7-182	265
కామపరమేష్ఠి 2-136	63	కువలయనేత్రనను 4-58	124
కామశరవృత్త 7-159	259	కువలయశ్యాముఁ 5-92	164
కామసమ్మోహిత 8-138	299	కువలయాక్షులు 6-38	196
కామినిఘూర్ణ బిం 8-S3	288	కుసుమంబద్దిన 3-157	303
కార్యమిదకాల 2-79	51	కుసుమాయుధు 4-34	119
కార్తాంతికులు 6-36	195	కెరలిమహాసీమ 1-50	12
కాలకంఠకఠోర 1-35	9	కేదారములోశిర 3-168	101
కాలకిరాతపాద 8-164	305	కేళాదిరాయ 1-112	29
కాలతమలిమిర 8-186	310	కేవలసాధ్వసం 4-4	112
కాలాంతకపుర 2-32	38	కైటభవైరియుఁ 7-196	269
కాలోచితమగు 7-109	248	కైశికవృత్తి 7-146	257
కావునదీరంబులేని 2-35	38	కొండనివద్యతో 1-53	13
కావుననఘమర్షణ 3-15	70	కొంతతడవిద్వంధం 4-92	133
కావుననపరమం 2-84	52	కొండఱుకరుణి 4-122	139
కావుననాకును 1-15	5	కొన్నిజీవులుచిదిసి 3-140	96
కావునవిఖల 2-25	36	కొలకొలమంచును 3-13	70
కీర్తిధనుఁడైన 5-125	171	కోటిభుజంగ 4-126	139
కీలుఁగోర్వెనఁబై - 8-112	294	కోపంబింతయుం 8-51	283
కుండబొజ్జను 7-63	235	కోమలతామ 8-153	303
కుకురుకురుచోళ 1-41	10	కోరగించినకడ 7-150	258

	పుట.
కోరిలీలాగేహ 1-70	16
క్రౌంచులగురాజ 6-34	195
క్రిక్కిఱిచన్ను 7-194	269
క్రుంకఁబాఱుసహా 2-40	40
క్రూరాసిత్రుటి 5-149	175
క్రోధనులుదారు 7-86	240
క్షత్రజాతికినీచే 8-127	298
క్షీరనీరవిభేదంబు 5-188	186
క్షోణీనాథుఁడి 5-85	186
క్షోణీవల్లభు 7-35	228
ఖ	
ఖట్వాంగరాణిం 8-107	293
ఖురకండూయన 2-11	33
గ	
గంధజలపూరితంబు 6-39	196
గండవారణకుంభ 3-190	106
గంభీరప్రతిపత్తి 5-112	168
గగనకల్లోలినీ 1-37	9
గగనమండలమున 7-92	243
గగనవీథివిమాన 3-5	68
గగనహరినీలశైల 8-152	302
గజపతివచ్చెనంచు 5-133	172
గణుతింపంగనితం 8-185	310
గతభువనసర్గ 8-121	297
గరిమవరాటరా 6-100	210
గర్భధృతహరిత 8-101	291
గణాదక్ష్యంబైన 4-12	114
గురుతరకౌస్తుభా 8-113	295
గురువన్నెకాధనకున్న 7-8	222
గొజ్జఁగినీరుసత్తై 2-140	64
గోతిగాంగేయపీత 5-88	164
గోధూమసేవికా 6-120	215
గోవర్ధనాద్రి 5-98	166
గౌతమగోత్ర 1-32	8
గ్రహములునిర్జరి 8-10	273
గ్రీవాలంకృతపట్ట 2-96	55
ఘ	
ఘటియింపుమంచ 5-55	157
ఘనసిందూరవిమ 5-124	170
చ	
చంచలనేత్రదివ్య 3-122	92
చంచలనేత్రమేని 3-157	99
చండజ్వరజర్జరము 4-36	119
చంద్రమండలమి 8-190	311
చంద్రరజమున 3-100	87
చంద్రాతపంబులు 8-5	272
చంద్రుఁడుమఁజం 2-93	54
చతురంగధ్వజినీ 4-120	138
చతురశ్వంబొప్పఁ 5-8	148
చతుర్ముఖవిలాసినీ 2-146	66
చనిమహేంద్ర 5-131	172
చనుఁగవఘనకచా 5-16	150
చనునప్పుడు 7-28	227

		పుట.
చపలలోచనవైరి	5-66	159
చరమాశానికషోప	8-159	304
చలదింద్రనీల	3-164	100
చలివాలునవ్వు	6-134	218
చామయీశాన	8-171	307
చించివడలిన	8-122	297
చింతాక్రాంత	4-80	129
చిగురుఁగొమ్మావి	8-47	282
చిగురుఁదామర	2-119	59
చిగురుఁబోణి	3-198	108
చిత్తగింపుము	6-2	188
చిత్తజాపుష్పఁ	6-9	189
చిత్తములోనఁ	7-36	228
చిలుకలువల్కునో	4-24	117
చిలుపనికమ్మఁదేనియ	1-94	23
చీఁకటికప్పునం	7-42	230
చీటికిమాటికిన్నిఖల	7-76	238
చీటికిమాటికేకపథ	3-93	85
చుక్కలోయిది	8-161	304
చుట్టంబులుఁజెలులుం	2-4	30
చూచియునుఁజూ	7-181	265
చూచెనోకఁడు	6-136	218
చూడఁజూడఁగ	3-82	83
చూడవేటిక	8-50	283
చూడాపేఁడు	7-153	258
చూర్ణాలకంబుల	7-172	262
చెంచిమలచూర	1-42	11

		పుట.
చెక్కుటద్దముల	6-103	211
చెమరించుందుహి	5-154	176
చెలికత్తెయుం	4-103	135
చెలులుశిశిరోప	2-116	59
చెలువచెక్కుట	4-91	132
చెలువజంభారి	4-29	118
చెలువనిర్వృత్త	6-40	196
చెలువారుకొమ్మం	3-96	86
చేయకుముచంద్ర	2-130	62
చేరెనులగ్నవేళ	6-81	206
చేసెంగావలయున్	6-75	204
ఛ		
ఛాయామార్గ	8-194	311
జ		
జగతీనాధుని	4-140	144
జగదవనధురీణా	8-206	316
జగమునుతింపఁ	1-14	5
జగములొక్క	2-15	33
జనకాజ్ఞకును	8-129	298
జనకుంగొల్వఁగ	1-73	17
జనకుఁడగు	8-183	309
జననకాలమునా	2-123	61
జన్యజనకంబులకు	3-59	78
జమునిసాలుకతో	6-94	209
జయజయజనయిత్రి	4-138	143
జయధూర్భువ	8-117	295
జయశీతాంశు	8-3	271

	పుట.
జరఠకమఠరాజ 1-113	29
జలదకాళికం 8-187	310
జలదుర్గస్థిమృణాళా 2-16	34
జలరుహాననదోర్ణి 3-189	106
జవరాలోర్తు 6-64	202
జాగరోద్భూత 1-86	20
జాతరూపచ్ఛద 1-104	27
జాలపాదవేషమున 5-57	157
జినగవేషణనిర 7-132	253
జిలుగుంబయ్యెద 6-67	202
జేజేయంచుభజింతు 1-4	2
జ్ఞాతహాస్త్రాంబు 8-41	281
జ్ఞానకర్మేంద్రి 8-141	301
జ్ఞానప్రదీపకా 7-59	234
జ్యోత్స్నాచ్ఛాంగః 8-184	309
ట	
టంకముఖాంబుల 7-259	259
డ	
డగ్గఱమేదినీ 8-108	293
త	
తండ్రికంభోనిధిః 8-175	307
తండ్రినిషధాధిపతి 2-73	50
తగవేఁకులకన్నుల 4-61	125
తగుఁగైవారము 1-36	9
తగునయ్యోకలి 7-100	244
తటుకునన స్తమిం 8-16	276
తత్ప్రదేశంబున 1-89	22
తత్సంతాన 1-21	6
తదనంతరంబకనక 6-44	197
తద్గుణాకర్ణనం 1-68	16
తద్దానీక్వపదంబు 2-74	50
తద్దిశాజయ 1-51	12
తనకనిష్టంబులగు 8-37	281
తనకుందాన 6-71	203
తనకుంబట్టపు 7-57	233
తనకునెద్దానిఁ 8-24	277
తనకృపాణము 1-9	3
తనజనకుఁడుశౌరి 3-196	107
తనహృదయాధి 3-144	97
తనుసృజించిన 8-128	298
తపనీయదండైక 1-46	11
తమయంశంబగు 6-30	194
తమ్ముపరియింప 5-30	152
తమ్ములమఁ నేపం 6-63	201
తమ్ములుదన్ను 1-31	8
తరణిఖగశిరణ 8-32	280
తరుణపాథోరు 1-65	15
తరుణస్రైరంధ్రికా 6-56	200
తరుణీశిధాత్రి 7-180	265
తరుణితద్భుజమధ్య 4-39	120
తరుణివతనాభి 2-97	55
తరుణినిస్తంద్ర 5-34	153
తరుణియలిలలిత 3-188	106

	పుట.		పుట.
తరుణియాత్ర 4-33	119	తొయ్యలిబిర 5-21	150
తరుణిరోమాంగ 8-84	288	తోఁకమక్కులుఁ 8-60	284
తరుణీలక్ష్యాధరం 7-170	262	తొరనుత్తైనకవా 1-19	6
తరుణీవదనంబు 5-11	149	త్రిజగన్మోహన 2-29	37
తరుణీవైదర్భి 2-92	54	త్రిదశులకుమద 3-50	77
తరుణీదామోదరి 5-161	179	త్రిభువనవ్యస్త 3-169	101
తరుణులుచంచ 6-121	215	త్రిభువనానంద 7-101	245
తలచగువెను 4-124	139	త్రైలోక్యంబును 7-64	235
తతిసాక్రాంత 8-125	297	త్వదరాళభ్రూ 4-44	121
తలఁచనధర్మజ్ఞ 3-57	78	ద	
తలఁబ్రతిబింబ 8-154	303	దంతక్షతవ్యథా 7-192	268
తలవెంద్రుగతెఁ 1-64	15	దంభోళిభాగ్యశే 8-76	287
తల్లమాంబాబు 3-268	110	దమయంతికిట్టని 5-189	186
తల్లిమగేశపుత్రిక 1-109	27	దమయంతియుఁత్క 1-73	17
తల్లిమనఃప్రసాద 3-108	89	దమయంతిశాంతి 5-86	163
తాఁట్రతర్రుని 1-49	12	దమయంతీకిలకిం 2-23	36
తాదృగ్విధభ్రమిం 5-113	168	దమయంతీకేళిధాత్రీ 2-43	41
తామదినమ్మకున్న 8-75	287	దమయంతీప్రియ 6-35	207
తామరసాక్షివంశ 4-54	123	దమయంతీవదనా 7-21	225
తామరసాక్షిశంక 5-82	162	దమయంతీసుకుమార 3-80	83
తారువమూఁగాంచు 7-65	236	దమయంతీస్తనకుం 1-95	23
తియ్యనితేజీవాత 2-31	37	దమయంతీస్వయం 7-98	244
తిరిగి నంట 8-126	297	దరహాసికావధీరిత 1-63	15
తిలలుత్తైనత్తి 4-123	139	దర్భదళభ్రూజనంబుల 5-53	156
తెలవపులకాంకురం 6-6	189	దర్శనీయంబునీతను 2-62	46
తెలవప్రత్యర్థి 5-96	165	దళదిందీవర 3-165	100
తెలవయిస్వాన్తజ్ఞ 3-123	92	దవ్వుదవ్వులఁగన్న 5-9	148

	పుట.
దశలంతంతకు 2-115	59
దశశతదృగర్వ 5-105	167
దశశతాత్ముండు 6-106	212
దాడిమీపక్వఫల 3-174	102
దానకళాకలాప 3-56	78
దాచిచేసినయప్పు 5-128	171
దాస్యమునిన్నకేం 8-44	282
దాస్యమొనరించు 1-60	14
దిననాథనందనుఁ 7-81	239
దివసముఖకార్య 8-31	280
దివిజపతిఁబొందె 6-78	205
దివిషద్దంపతి 8-7	272
దివ్యఖగేంద్ర 2-72	49
దీనికంఠంబునందు 3-178	103
దీపులాఋనుతనుఁ 5-78	161
దుందుభివాద్య 2-45	42
దేవమునిమాట 3-33	73
దేవా,యవధరింపుము 2-8	31
దేవితపోమహిషి 8-170	306
దేవి,యితఁడు 8-196	312
దైత్యమర్దన 8-135	300
దైన్యమునఁగుద్రోవ 7-85	240
ద్వాపరమపుడు 5-174	182
ద్వివిధచంద్రమతి 5-178	183
ధ	
ధరణిఁబొందని 5-182	184
ధరణినాథ 7-22	225

	పుట
ధరణీనాథుండు 8-93	290
ధరణిపుచక్కి 6-7	189
ధరణిధర 6-146	220
ధర నేకాంఘ్రి 1-55	13
ధర్మబీజవియన్నదీ 8-147	302
ధళధళమని 7-31	227
ధవళాక్షి!చూడు 5-169	181
ధారుణీపతినిద్దంపుఁ 6-5	188
ధీరతఁబుష్కరాను 5-33	153
న	
నందనోద్యాన 3-126	93
నందనోద్యానవా 8-131	299
నందనోద్యానవీథి 4-20	117
ననవిలుకాఁడవు 2-135	63
నభమెల్లఁగల 8-160	304
నముచిసూదనువీటి 8-13	274
నరనాథసమర్పిత 8-115	295
నరసుతునిమ్మేహా 5-132	172
నలచక్రవర్తి 8-203	315
నలవసుధాకళత్రు 2-109	57
నలిననేత్రప్రత్య 5-172	182
నలినసంధిపుటాహి 2-49	43
నలుండిఁజూచిన 7-45	230
నలునిదూతక్వ 4-118	138
నలునివరియింపఁ 3-131	95
నలువసన్నంబుగా 3-191	106
నలుపుదలిర్పసర్వ 3-61	79

	పుట.		పుట.
నవచతుర్విధ 6-46	199	నిఱుపేదయింటి 4-73	127
నవరత్నోపలదివ్య 2-144	65	నివసద్భావప్ప 6-119	215
నవరసభావానుబంధ 1-3	8	నిషధదేశంబులో 7-126	252
నవలావణ్యరసం 8-193	311	నిషధభూపాలు 2-69	49
నవవిదళత్కుశే 5-59	158	నిషధభూవల్ల 2-107	57
నవశిరీషసుమంబుల 4-7	113	నిషధమహీవల్లభు 6-143	220
నవసమాగమవేళ 7-168	261	నీచరితంబుఁజూడ 4-81	129
నాకభువనంబునకు 3-17	70	నీయంతఃకరణం 4-107	136
నాకౌకఃప్రవరులం 4-18	116	నీలావణ్యపయోధి 4-45	122
నాగతిఃస్నపించుట 2-81	51	నీవదనంబుచేత 5-64	158
నాసదొఱంగి 6-138	219	నీవుత్వన్నైషధుండ 8-80	287
నానాధావళ్య 8-197	312	నీవుమృదుశయ్యఁ 8-82	288
నాభియుఁ జ్ఞాటి 3-194	107	నీవుయోగీశ్వరుం 3-22	71
నావనోఁచఁబు 2 63	47	నునుతాఁతమెఱుఁగు 6-42	197
నాయందుమీ 3-62	79	నృపతిచేటికిమీఁదు 6-90	209
నారీచిత్తసరో 6-144	220	నెమిలిపింఛంబు 3-159	99
నావుడులోచనాంత 5-71	160	నెలఁతుకయానృపా 2-95	55
నిక్కపుదూతగాని 4-104	135	నెలనెలతప్పక 2-33	38
నిద్దురమేలుకొమ్ము 8-17	276	నెలపొడుపులసుర 2-39	40
నినుదమయంతిని 6-26	193	నేత్రమనేనుజీర 3-152	98
నిన్నుంగనుంగొంటి 3-32	73	నేనుమతోడవిశ్వ 6-17	191
నిబిడశైశవ 3-170	101	నేమమెలర్పఁగా 1-90	22
నియతియచేతన 3-138	96	నేరెటిదివిజేలు 5-76	161
నియమవిచిత్ర 1-54	13	నైషధుఁడంతరంగ 6-33	195
నిరుపమాన 7-24	226	ప	
నిర్ణయమానృపాలు 2-59	46	పంకజనేత్రపీని 5-91	164
		పంచదారఁబోరవి 6-139	219

శృంగార—22

	పుట.		పుట.
పంచాంగస్థిరమంత్ర 1-10	4	పరిహాస్యబంధ 7-34	227
పంచియునంతరం 7-141	255	పల్లవములఁదీని 3-202	108
పంచిరశౌర్యక్కతో 3-3	67	పవనాహార 6-99	210
పక్షులుచరియించు 7-37	228	పవనాంగంబునఁ 3-34	73
పగలబ్రహ్మాండ 8-165	305	పసిఁడిసుత్తార 8-105	292
పచ్చవిల్పృక్షపా 3-177	103	పసిపాపమెంతా 8-12	273
పచ్చపాపామాలికం 6-122	216	పాండ్యభూపాం 5-117	169
పటువాతూలతరం 5-60	158	పాకశాసనపావక 4-19	116
పట్టా శుకముల 6-108	212	పాటించదగొలుపు 7-9	222
పతికళావతి 8-54	283	పాటించిచియమని 5-100	166
పతిత ప్రవృత్తి 5-143	174	పాణిగ్రహణమై 5-26	152
పతి పాణిపల్లవ 7-177	264	పాతకంబులఁడిని 7-61	234
పత్రములమీఁదఁ 1-92	22	పాతాళంబునఁబన్న 3-31	73
పదిమార్వన్నె 6-53	200	పాండురకేళుట్టి 7-103	247
పదియుంనెనిమిది 3-84	105	పామునుద్రోలంగనుఁ 7-145	256
పదియేనుదినంబు 8-200	313	పారణ ఏపరాజు 6-83	208
పద్మకోశాభినయ 6-135	218	పుట్టినవాఁటఁగోరి 7-4	221
పద్మజునకేమి 7-102	245	పురాకృతసుకృత 3-20	71
పద్మాసనస్థుఁడై 8-110	294	పురాణంబు 6-30	239
పద్మినికన్నీరు 2-141	64	పురుషోత్తమునాలిస 8-34	280
పనివడినారికేళఫల 1-17	5	పువ్వులుగానితోడ 1-77	18
పయనమైస్వపురో 7-3	221	పుష్పధనుర్ధతా 4-28	118
పరభయంకరపటు 5-168	181	పూఫలభూరి 5-99	166
పరమమగుకోటి 4-21	117	పెదమరలివాడె 6-116	214
పరవలియాగుదమ 2-103	56	పెద్దగాలంబునను 6-12	190
పరిఖగుడివాలెఁ 2-38	40	పేరదుగందలంచెద 4-57	124
పరిరంభలగ్న 5-25	151	పేరుప్రమాదవశం 4-94	134

		పుట.
పైపైఁ గుఖ్ఖారధట్టా	5-155	177
పైపై ఘనాళిప్రస్థ	4-134	142
పొంసిరివోఁ బ్రభక్తి	5-74	160
పొలఁతిలలిస్మలి	5-56	157
పోయె ముఁగఁబో	7-111	248
ప్రకటఫణి కోష్ట	5-63	158
ప్రకటమందాక్ష	5-31	152
ప్రణతమౌళిమణి	4-5	113
ప్రణతానేకనృపా	7-199	270
ప్రణయకోపంబు	8-74	286
ప్రణిధిలోఁ గానీక	7-15	224
ప్రతిఫలించు	3-195	107
ప్రతినుఃఖార్తంబు	3-19	71
ప్రత్యర్థిపార్థపార్థక	2-9	32
ప్రథమజామాత	6 97	210
ప్రథమపరమేష్ఠి	8-145	301
ప్రథమానురాగం	7-160	260
ప్రబలవశోజ	3-193	107
ప్రమథాధీశ	4-127	140
ప్రముదనిమ్నంద	1-88	21
ప్రవహావాయం	8-177	308
ప్రవిమలాక్షినభో	4-87	131
ప్రవిలేపనపాండుర	2-14	33
ప్రశ్నమొక్కటి	4-50	125
ప్రాణంబుకంటెభీమ	3-52	77
ప్రాణబాంధవుఁడైన	2-100	56
ప్రాణసఖుజార	2-124	61
ప్రాణేశునొసలి	7-191	268
ప్రాతఃకాలము	8-19	277
ప్రిపిలినసీవిఁగేల	3-86	84
ప్రౌఢగురుగోప	7-95	243
ప్రౌఢజయశ్రీకుచ	7-200	270
ఫ		
ఫణఫలకంబు	5-29	152
ఫలకుసుమమూల	1-108	27
బ		
బలనిషూదను	3-65	79
బలభిద్వహ్నిపరేశ	3-78	82
బలభిద్వహ్నియమ	7-89	242
బలరామకృష్ణసం	8-137	300
బలవద్దారిద్ర్య	8-22	277
బాలకుఁజెక్కుటద్ద	2-112	58
బాలరూపేఖ్యము	2-89	53
బాలికనీవుహేతు	4-15	119
బాలికయీసుధా	8-180	309
బాలురాత్మకుటుం	7-58	234
బాల్యమునఁజేసి	2-61	46
బిట్టుఘనస్తంభంబు	6-10	189
బిసకన్నగభూష	2-117	59
బిసరుహాలోచన	4-37	1[illegible]9
బుద్ధదేవపరిస్ఫూర్తఁ	7-43	230

	పుట.
బుద్ధినీ కట్టిహృదయము 8-139	300
బౌద్ధులఁ బాటించు 7-128	252
బ్రాహ్మీదత్తవర 1-13	4
భ	
భంగాకీర్ణమహీ 5-121	170
భక్తిఁ బ్రదక్షిణ 6-101	210
భవజలరాశి 7-152	258
భవదీయములగు 8-118	296
భాండీరమండలీ 7-135	254
భాగ్యవశమున 7-186	266
భానుసమానమాన 3-206	109
భామాసరోజిత 6-54	200
భామినీజనంబులకు 2-57	45
భారతీతీర్థకల్ప 5-152	176
భారతీ దేవిగాం 5-185	182
భారద్వాజపవిత్ర 1-111	23
భారద్వాజపవిత్రగో 1-12	4
భావజకేళికై భవము 5-28	152
భావముఁ జూడఁ 3-118	91
భావము పల్లవింపఁ 7-165	261
భావము పల్లవింపనొక 3-102	88
భావములోన దం 4-113	137
భావములోని కీలం 5-184	185
భాసురసద్ధ్యశోభ 3-171	101
భాస్వరరూప 5-167	180
భుజదండమున 6-58	201
భువనగురుత్వవైభవ 3-4	68

	పుట.
భువనములందు నెల్లఁ 3-124	93
భువనమోహన 2-138	63
భ్రుకుటీకాల 7-50	232
భూపాలనసుఖంబుఁ 8-61	284
భూమండలంబున 3-64	79
భోగిసమావాస 8-124	297
భౌమమగువాని భువన 5-35	153
మ	
మంకెనపువ్వుమోవి 7-193	269
మంగళమధ్యస్థిత 5-180	184
మంచకవాటికా 6-31	194
మండలాగార 5-52	156
మందుఁడనఁబడాను 7-49	231
మందారమాల 4-142	145
మగధపాటలింది 5-13	149
మగువ దేవహస్త శాఖ 8-63	284
మగువము ఘనము 3-149	98
మగువల భూమి 4-132	141
మచ్చికవీరసేను 7-106	247
మదవదముష్టి 5-22	149
మత్తకాశిని 5-102	166
మదగజరాజ 8-65	285
మదనశరవేదనా 2-91	54
మదనుఁడు రెండు చేతు 2-90	54
మదిఁదలఁచినంతమాత్ర 8-25	278
మదిరాక్షి జలధి 4-38	120
మనముగారాదఁ 2-125	62

	పుట.
మనమున లోకపాలు 2-78	51
మనుజాధీశుఁడు 7-174	263
మన్మథానలతాపంబు 2-118	59
మన్మథుండేమం కింశుక 1-96	23
మరువాలారుశరంబులన్ 2-99	55
మఱచితే నెమ్మనంబు 8-81	288
మఱియు నితండు 5-173	182
మఱియుం నుండి మిర 8 14	274
మఱియుం బహు 7-115	248
మఱియు మందానిల 1-97	23
మఱియు మనోరథ 1-78	18
మఱియుం శుద్ధాంత 3-87	84
మలినరాలయుండు 7-70	237
మలిచియేకాండము 6-98	210
మహితబంధాధ్యరతి 2-94	54
మహితలావణ్యవార్ధి 3-101	88
మహిపతిభూమిసీకర 8-97	290
మహిమహిమకళ 1-75	17
మహిళ! లావణ్య 3-101	88
మహిళాలలామ 5-51	156
మహిళాసీమంత 5-160	178
మహేంద్రుండింద్ర 8-78	287
మాటికపర్వగరాగాది 3-175	103
మాటిమాటికి 7-30	227
మాదివ్యశక్తమునీశ 4-43	121
మానవపతిమూర్తి 3-147	97
మానవుఁడవైతివేని 4-10	114

	పుట.
మానసనంప్రమోద 8-33	280
మానితలీలనల్లిన 6-3	188
మానినిభోజనానసర 8-85	288
మారుఁడుదుర్వారుఁడు 7-67	236
మాళవాధీశ 5-87	163
మిన్నుకచేరవచ్చు 8-39	281
మిసిమిగల 6-130	217
మీతలంపే 3-137	96
ముక్కంటితలపువ్వు 8-201	313
ముఖ్యచతురాననుఁడ 8-140	300
ముగ్ధత్వమున 4-74	127
ముదితక్రొమ్మెయి 3-146	97
ముహూర్తమాత్రంబు 3-47	76
మూఁడుకన్నుల 4-23	117
మృతుఁడేటపుట్టు 7-75	238
మృదుమధురచిత్ర 1-11	4
మృదుమృష్టాన్నము 6-142	219
మృదురీతిం బ్రతివాన 2 20	35
మృదులతరగౌర 8-102	291
మెఱుఁగుతదీఁగల 7-29	227
మెలఁతయప్పుడు 7-175	263
మేలపమ్మైపడి 3-67	80
మైత్రియుఁబ్రేమయుంన్ 4-84	130
మొదలశరీరసంగమ 3-115	90
మొలచినకూర్మి 1-69	16
మోహమందాహమున్ 2-34	38
మ్రుచ్చిలిగంధ 8-69	285

	పుట.
య	
యజమానప్రమదా 7-134	254
యజ్ఞలదేవతాస్ఫటిక 5-136	173
యతిమాచకమ్ము 7-138	254
యాచకకోటి 5-84	163
యామినీత్రేశ్య 7-114	249
యామవదనదకర్ణాల 6-82	207
యుగశేషమశేష 7-112	248
యోగవరాంభోధరో 3-155	99
ర	
రంభవిభ్రంభ 3-36	74
రజ్జుసల్లుతిమీరదం 4-75	128
రణకంఠమూర్ధర 2-52	44
రతిక్రీడాహాంస 5-135	172
రతిదేవికట్వేగు 7-41	229
రతిసంచబాణ 5-14	149
రమణీమురాకు 2-64	47
రమణీరమణీయ 5-43	154
రమణీహృదయంబు 8-66	285
రమణీవితంబ 3-151	98
రశ్మిగ్రాహగారుత్మ 8-155	303
రాకసుధాంశుమండ 2-137	63
రాజవిభ్రాన్యయౌర్తు 6-52	200
రాజబింబంబునందు 2-13	33
రాజమంత్రి 8-35	280
రాజవంశజాండ్రై 4-121	139
రాజకుద్ధాంతభామిని 3-92	85
రాజాంతరాభిముఖ 5-40	154
రాజానుమతము 7-63	236
రాజీవాక్షి ప్రసవ 5-150	175
రాజుకోడిన 6-61	201
రాజునోర్జుంముగ్ర 4-129	140
రాత్రివృష్టినోప్పటక 3-9	69
రాహుగ్రహముసన 2-127	62
రాహుసంస్పృష్టాంకుర 3-182	104
రోయంప కందుకేని 8-79	287
ఱ	
ఱవిరయంబట్టుం 6-131	217
ఱెక్కలింబదిలోనియున్న 2-5	31
ఱెక్కలలోనలం 1-105	27
ఱెప్పలంవాల్ప 1-67	15
ల	
లఘుపలితనూరు 8-9	273
లకలక్ష్మీనిదః 8-174	307
లలనతనుకోయం 2-12	33
లలనపాదముద్యలక 5-39	154
లలనయంతందు 5-93	164
లలనయొకత్తుగ్గ 6-111	213
లలనలజ్జానదిద్దర్గ 1-85	20
లలితకాంతికోమల 6-51	199
లలితకాశ్మీరభవ 5-48	155
లాటీచిత్రపరో 4-141	144

		పుట.
లాలనఁగ్రొత్త	6-115	214
లాలామూత్రపురీష	7-79	239
లావుననుగూడి	7-180	265
లీలంగట్టించెఁ	5-159	178
లీలాచంక్రమ	5-19	156
లీలావతియైమానవతీ	8-169	306
లేమయొకర్తునీడుక	3-98	87
లేమొదవేడి	8-16	282
లోకంబునశాకిటం	3-139	96
లోకపాలుఁడవస్వల్ప	8-77	287

వ

వంచనమైఁడాగి	3-84	83
వంచయింతలేకకరవాడి	8-68	285
వంచనలేక	7-183	265
వందిజాతులయు	7-90	242
వగవకేటికి	4-96	134
వచ్చివిదర్భరాజ	2-108	57
వదలకపూర్వపుణ్య	3-14	70
వదలాలేక్షణయూరు	2-19	34
వనితనానారదా	3-200	108
వనితరూపవేష	7-197	269
వనితహృదయంబులో	8-58	284
వనితారత్నములెల్ల	1-33	9
వరకీర్తిప్రసూన	3-176	103
వరివస్యానియమం	8-71	286
వరుణప్రేయసి	8-4	271
వర్తితంబైనసావర్ణి	7-32	227

		పుట.
వలచుఁగస్తూరి	7-154	259
వలపలికన్నునీరు	8-133	299
వలుదయుంగవట్రువ	2-18	34
వసుమతివేయిపాదములు	3-72	81
వహ్నిమొగమైన	8-176	308
వాణింజుట్టను	5-165	180
వాతాపిశవవిరోధి	8-27	278
వానిఁగలనాఁడ	1-62	15
వానిఁబ్రశంసనేయు	4-11	114
వానిదుర్వృత్తి	7-117	249
వామనుండైనకైటభ	1-102	26
వామాక్షిమాక్షిక	4-63	125
వారకరాత్రియెల్ల	8-20	277
వారనోత్క్రస్థంబు	7-99	244
వారివిహారికేళి	5-108	168
వావిరిదుగ్ధవారిధి	5-46	155
వాసనఁగేతకి	6-43	197
వాసవాదృష్ట	8-112	90
వాసిచెడఁగర్పూరి	6-92	209
వాసోభూషణ	7-195	269
వింటిఁదద్గుణ	2-76	50
వికచపారాంగనా	7-25	226
వితతప్రతిప్రతీకా	3-154	99
వితతాప్రతిమాకారా	3-154	99
విదుషియైయింతి	2-10	33
వినుఁడీనాడు	7-118	239
విశకలితమూర్తిఁజెక్కి	2-54	45

		పుట.
వినుతయశఃపాదాం	3-204	109
వినుమింతియీయర్థ	2-86	52
వినుమీనాడుప్రతిజ్ఞ	4-70	127
వినుము	7-2	221
వినువైదర్భిభవ	4-27	118
విపులాశాశ	8 163	305
విబుధవరులేం	5-179	183
విబుధేంద్రావరణ	6-74	204
విభుఁడుపురివాస	7-173	263
విభుఁడుబ్రాహ్మణ	8-33	281
విమలతరదివ్య	3-44	75
విరహాతాపప్రశాంతి	4-26	118
విరహాభారంబుతోన	3-77	82
విరహిజనహృదయ	1-93	22
విరహిణీభవహ	2-122	60
విగలితజంబాల	1-100	25
విశ్వరూపభవ	8-148	302
విశ్వవ్యాప్తియశో	8-142	301
విషవోచున్నది	8-12	233
వీఁడెవలుండు	3-104	88
వీక్షింపుదరో	5-73	160
వీరిఁగులశిలశాలి	5-44	154
వీరిరిపుకాంతపతి	5 134	172
వీరమాహేశ్వరా	6-95	209
వీరావతారరక్షణ	5-193	187
వీరెవ్వాఖాండల	5-190	186
వెంబడియుండవుయంతి	4-72	127
వెండియుంశివధమండ	6-13	190
వెనుకముందట	4-125	139
వెన్నెలసుప్పనం	6-50	199
వెలఁదియైరావత	4-73	129
వెలఁగిరిదేలు	5-83	163
వెలఁదిసంకల్ప	2-87	53
వెలయఁగఁబాచ	5-176	183
వేగుఁబోకల	7-129	252
వేవములునాల్గు	3-129	94
వేదాభ్యాసవిశేష	2-41	41
వేయఁగమాటలునేల	7-121	250
వేలుఫులారమీఁదు	7-116	249
వేపటలేకభీతు	5-163	179
వైదర్భివోటి	6-24	192
వైదర్భిబహుజన్మ	6 76	204
వైదర్భీహృదయేశ	8-18	276
వ్యాజగ్రావ్యాప్తిన	8-93	291
వ్యాసవాల్మీకి	1-7	2
వ్రయ్యవదఘుండ	6-109	213
వ్రాసెనొక్కలతోంగి	3-99	87
వ్రీడాంతియా	5-90	164
వ్రీళసరిక్కునజ్జ	7-164	261
వ్రేసియసూడమారిటి	8-72	286
శ		
శంకాలతావితాన	5-117	183
శంకాకళంకిత	2-68	49

	పుట.
శంబరీవైరిమూర్తి 6-83	207
శతమన్యువంత 7-66	236
శరదిప్రోద్ధృతి 5-142	174
శర్మమెకాని 3-133	95
శాంతిమతికాముక 7-82	240
శారదమధురాలస 5-171	181
శాల్మలీకల్మ 5-70	160
శివసకుఁజకోరము 8-172	307
శిశిరకాలంబునందు 3-203	109
శుచియగుహార 7-167	261
శుద్ధకాంచన 8-167	306
శేషపుచ్ఛచ్ఛాయ 1-93	24
శైశవముఁగాంచి 8-132	299
శైత్యసంతాపశమనా 7-8	272
శ్రవణపుటకూప 3-167	101
శ్రవణపూరకచూర 2-126	62
శ్రవణాపకంస 1-80	19
శ్రీగురుశంకర 6-1	188
శ్రీధామరెడ్డి 8-1	271
శ్రీపాదాంభోరుహ 5-1	146
శ్రీమంతునకావ్యశ్రిత 1-40	10
శ్రీమచ్చరణాంభోరుహ 4-1	111
శ్రీమహితపెద్ద 1-44	11
శ్రీరాజరాజపేమ 2-1	30
శ్రీరామాబ్జచరణజటి 1-1	1
శ్రీరెడ్డివేమ 7-1	221
శ్రీహార్దసుకవి 3-1	67

	పుట.
శ్రుతపూర్వంబగు 3-42	75
శ్రుతినుతింపఁగనీవు 3-130	94
స	
సంకుమదంబు 7-11	223
సంతానవాటికలం 5-22	151
సంతోషంబునధరణీ 6-93	209
సంతోషంబున 7-142	256
సంబంధంబిటు 6-77	205
సంసారనికర 8-146	301
సకలంబైహిమరుక్క 6-18	191
సకలధరాధినాథునకు 6-89	208
సకలధరాధీశ్వరుపై 7-20	225
సకలప్రణామ్యాంగనా 6-28	193
సకలశాస్త్రాను 3-183	104
సకియయితండు 5-103	167
సఖుఁడుదాఁబిప్వాస్త్ర 1-76	17
సతతతాంబూల 7-184	266
సత్యవచోనిరూఢుఁడు 1-29	8
సప్తసాగరపరివృతి 2-143	65
సమధికచామర 6-41	196
సమనుభూతానాది 3-88	84
సమయోత్కంఠిత 6-73	204
సరసత్వంబునిగూఢ 2-102	56
సరసధూపార్థమై 8-109	293
సరియూతాయూత 7-188	267
సర్వతోముఖ 6-110	213
సర్వాంగీణరసా 6.21	191

		పుట.
సలిలనిధిసార్వభౌమ	8-156	303
సలిలాభ్యుక్షణ	8-15	276
సవనయూపస్తంభ	7-124	251
సవిగలీలావనీ	5-81	162
సహ్యాపయుందును	2-30	37
సాక్షిమాత్రముగా	3-29	72
సాటిజంబేది	3-156	99
సానుకంబుల	3-162	100
సారెయుజాపాముపు	3-103	88
సింహాసనమాచారు	1-5	2
సీమంతషేగ్వక	8-103	291
సుందరిజాబూర్వేప	5-77	161
సుదతిమనంబున	3-201	1[illegible]8
సుదతిముఖేందు	3-148	9[illegible]
సుద్యుమ్నుఁడును	6-72	203
సురతపారవశ్యంబు	7-190	267
సురపార్థవాచిక	4-47	122
సేతువేనిర్జర	7-97	244
సేవించిరొకటి	6-127	217
సైన్యములకెల్ల	86-6	208
సోరణగండ్లమార్గము	3-89	85
సౌందర్యాపర	5-192	187
సౌరభముతేనియట్టి	2-24	36
స్థాణునిలోచనాంచల	4-31	118
స్నాతకుల	7-127	252
స్ఫటికభూభాగ్ర	7-27	226
స్ఫురదమలకేసరాగ్ర	5-175	128
స్మరనారాచ్యకుచ	2-36	45
స్మరకేళీముఖమునకు	4-25	117
స్త్రీగుణయుతుఁ	7-72	237
స్వస్థసాఖ్య	7-161	260
స్వస్తిపత్రోక్తి	3-143	97
స్వహ్యాపయుంగును	2-30	37
స్వామిద్రోహకారక	1-30	8
స్వామిమహిమంబునకు	1-24	6
స్వామిరాజ్యప్రభు	6-79	205
హ		
హంసగమనిరో	2-8[illegible]	53
హాటకసరుచిల	8-162	305
హారజాలాకాట	5-27	152
హరిశిష్టప్రముఖంబు	4-95	130
హరిచరణసరోజ	4-13	115
హరితచ్ఛాయమా	8-182	309
హరివంశద్విజ	5-144	174
హరియుంముంబోలె	6-27	193
హరిహయాది	7-104	246
హరిహయుం డేమి	4-65	126

	పుట.		పుట.
హరుగణోపాస్తి 3-161	100	హాలహాలద్వయంబు 2-121	60
హస్తములువిస్తరించు 7-52	232	హింసయనీకువేద్య 1-107	27
హాటకకలశంబులు 2-17	34	హృద్యసౌధాద్రి 8-30	279
హాటకగర్భుచేత 1-3	1	హేమధరాధరేంద్ర 1-28	7
హాటకగిరిధరునకు 1-43	11	హేలాబృందారక 7-94	243
హాటకరత్నమయ 8-205	316	హోమాగ్ని 7-123	250
హారపదోగ్రా 7-166	261		

చెన్నపురి : వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్‌వారి
'వావిళ్ల' ప్రెస్సున ముద్రితము.—1951

పద్యకావ్యములు

		ప్రతి 1-కి రూ.	అ.
అధ్యాత్మరామాయణము, పద్యకావ్యము	...	2	0
ఆంధ్రభారతము, పద్యకావ్యము:—			
ఆది సభాపర్వములు	...	4	0
అరణ్యపర్వము	...	4	0
విరాటోద్యోగపర్వములు	...	4	0
భీష్మద్రోణపర్వములు	...	4	0
కర్ణశల్యసౌప్తికస్త్రీపర్వములు	...	4	0
శాంతిపర్వము	...	4	0
అనుశాసనిక, అశ్వమేధ, ఆశ్రమవాస, మౌసల, మహాప్రస్థానిక, స్వర్గారోహణపర్వములు		4	0
ఆదిపంచకము, ఒకటేసంపుటము	...	11	8
యుద్ధపంచకము, స్త్రీపర్వము	...	7	8
శాంతిసప్తకము	...	7	8
ఆదిపర్వము, పద్యకావ్యము, పెద్దచ్చు	...	1	8
ఆంధ్రశ్రీమద్రామాయణము—శ్రీజనమంచి శేషాద్రిశర్మగారిది 6 సంపుటములు	...	15	0
ఆంధ్రభాగవతము, పద్యకావ్యము, 2 సంపుటములు	...	15	0
ఉత్తరరామాయణము, చక్కనికూర్పు	...	6	0
కాశీఖండము	...	3	8
కుమారసంభవము, నన్నెచోడకృతము	...	5	0
ఆంధ్రభారతవిమర్శనము, మల్లాది సూర్యనారాయణశాస్త్రిగారిది		0	12
చాటుపద్యమణిమంజరి, ప్రథమభాగము	...	1	12
ఉత్తరహరివంశము	...	3	0
చిత్రభారతము, చరిగొండ ధర్మనగారిది	...	1	8

వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్,
292, ఎస్ప్లనేడ్, చెన్నపురి.1